

T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KÂFZÂDE FÂİZÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎSİ
İNCELEME - TENKİDLİ METİN - DİZİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

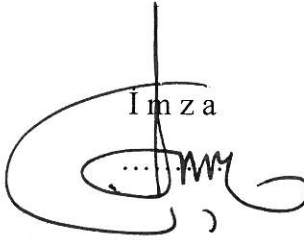
Hazırlayan
Fatih ELÇİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

Adıyaman - 2011

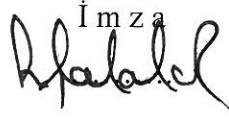
ONAY

Fatih Elçi tarafından hazırlanan “Kâfzâde Fâizî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi, İnceleme - Tenkidli Metin - Dizin” başlıklı bu çalışma, 04.07.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İ m z a

Başkan

Prof. Dr. Hasan KAVRUK

İ m z a

Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK

İ m z a

Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

ÖZET

ELÇİ, Fatih. Kâfzâde Fâizî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi, İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman, 2011.

XVII. yüzyıl Osmanlı şairlerinden Kâfzâde Fâizî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı tamamlanamamış mesnevîsini konu alan bu yüksek lisans tez çalışması giriş, iki ana bölüm, sonuç, ekler ve dizinden oluşmaktadır. Giriş kısmında Kâfzâde Fâizî'nin hayatı ve eserleri hakkında bazı öz bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ana bölümleri inceleme ve metinden oluşmaktadır. Birinci bölümde, mesnevî; şekil, dil, üslûp ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiş ve mesnevînin hikâyeye kısmı Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsiyle (sadece hikâyenin ilgili kısmı) karşılaştırılmıştır. İkinci bölümde, tenkidli metnin hazırlanmasında kullanılan nüshaların tanıtımı yapılmış ve bu nüshalar arasındaki bağı belirlemek için bir nüsha seçeresi oluşturulmuştur. Tenkidli metnin hazırlanmasında izlenen yol anlatıldıktan sonra mesnevînin yedi nüshaya dayanan tenkidli metnine yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise çalışmada elde edilen veriler özetlenmiştir.

Ekler kısmında, nüshalar arasında bulunan metin ve başlık farklılıklarını ve nüshaların buldukları yerleri toplu olarak gösteren tablolar bulunmaktadır. Ayrıca, mesnevînin bir nüshasının tıpkıbasımı ve örnek olarak diğer nüshalardan birer sayfa bu kısma eklenmiştir.

Dizinde, mesnevîde tespit edilen özel isimler yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler

1. Kâfzâde Fâizî
2. Leylâ vü Mecnûn
3. Mesnevî
4. İnceleme
5. Tenkidli metin

ABSTRACT

ELÇİ, Fatih. Mathnawi of Leylâ vü Mecnûn by Kâfzâde Fâizî, Examination-Critical Text-İndex, Master's Thesis, Adıyaman, 2011.

This master's thesis, the subject of which is the unfinished mathnawi of *Leylâ vü Mecnûn* by Kâfzâde Fâizî, one of the seventeenth century Ottoman poets, includes an introduction, two main chapters, conclusion, appendices and an index. In the Introduction, it has been provided some concise information about Kâfzâde Fâizî's life and works. The main chapters of the study consist of examination and text. In the first chapter, the mathnawi has been examined in terms of its form, language, style and content features and its story section has been compared with (only the relevant part of the story) the mathnawi of *Leylâ vü Mecnûn* by Fuzûlî. In the second chapter, the manuscripts used in critiquing the text have been introduced and a family tree of manuscripts has been created in order to determine the relationships among them. The critical text of the mathnawi, which is based on seven manuscripts, has been given after introducing the method employed while preparing the critical text. In the Conclusion section, the data obtained from the study have been summarized.

In the Appendices, there are tables that show collectively differences of text and subtitles in manuscripts and the places where manuscripts can be found. Moreover, facsimile of a manuscript of the mathnawi and one page from other manuscripts as an example have been added to this section.

In the Index, proper names found in the mathnawi have been listed.

Key Words

1. Kafzade Faizi
2. Layla and Majnun
3. Mathnawi
4. Examination
5. Critical text

ÖNSÖZ

Leylâ ile Mecnûn hikâyesi Türk edebiyatında birçok şair tarafından yüzyıllar boyunca mesnevî tarzında işlenmiş, XV. yüzyıldan itibaren bu konuda birçok eser ortaya konulmuştur. Türk edebiyatında bu hikâyeyi konu alan mesnevî yazarlarından biri de XVII. yüzyılda yaşamış, müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuş olan Kâfzâde Fâizî'dir.

Daha çok Zübdetü'l-Eş'âr adlı antoloji niteliğindeki tezkiresiyle tanınan Kâfzâde Fâizî, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsini ani ölümü nedeniyle tamamlayamamıştır. Eserin tamamlanamamış olmasından dolayı olsa gerek, yaptığımız araştırmalar neticesinde mesnevî üzerinde, mesnevîyi bir bütün olarak ele alan kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olduğunu gördük.

Eski Türk Edebiyatını oluşturan temel unsurlar bu edebiyata ait metinlerdir. Eski Türk Edebiyatı araştırmalarında bu edebiyatın tam olarak anlaşılması da bu metinlerin incelenmesi ve diğer Eski Türk Edebiyatı metinleri arasındaki yerinin belirlenmesiyle olabilir. Biz bu düşüncelerden hareketle Kâfzâde Fâizî'nin bu tamamlayamadığı mesnevîsi üzerinde yüksek lisans tezi olarak bir çalışma yaptık.

Çalışma giriş, inceleme ve tenkidli metin olmak üzere iki ana bölüm, ekler ve dizinden oluşmaktadır. Giriş kısmında şairin hayatı ve eserleri üzerinde kısaca durulmuştur.

Mesnevînin yarım kalmış olması, mesnevînin incelenmesi konusunda başlangıçta bize bazı tereddütler yaşatmıştır. Çünkü hikâye kısmı nerdeyse olmayan bir mesnevîyi nasıl ve hangi bakımlardan incelememiz gerekir sorusuna bir çözüm bulmamız gerekti. Bir hikâyeyi anlatmak için kaleme alınmış bu tür mesnevîler üzerinde yapılan akademik çalışmalara göz attığımızda mesnevîlerin, doğal olarak, daha çok bu asıl bölümleri olan hikâye kısımları üzerinde durulduğunu gördük. Fakat bizde bu hikâye kısmı eksik olduğundan mesnevîyi genel olarak incelemek durumunda kaldık. Neticede bu durum bizi Leylâ ile Mecnûn hikâyesinden ziyade mesnevînin diğer bölümleri üzerinde yoğunlaşmaya; mesnevînin şekil, dil, üslûp ve muhteva özelliklerinin öne çıkan yönleri üzerinde genel bir incelemeye sevk etmiştir.

Hikâye kısmıyla ilgili olarak da Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsiyle bir karşılaştırma yapmaya çalıştık. Fakat bu karşılaştırma da konumuz olan mesnevîdeki hikâyenin sadece yazılabilen kısmıyla sınırlı kalmıştır.

Mesnevînin on üç nüshası tespit edilmiş, ancak bunlardan yedisine ulaşılabilmştir. Bu yedi nüshanın tavsifi yapılarak bir şeceresi çıkarılmaya çalışılmıştır. Nüshalardan herhangi biri esas alınmamış, tümü değerlendirilerek mesnevînin tenkidli metni hazırlanmaya çalışılmıştır. Burada amaç, müellif nüshası elimizde olmadığı için eserin kopyalarından hareketle orijinal esere mümkün olduğu kadar yaklaşabilmektir. Bu amaca ulaşabilmek için de karşılaştırılan nüshalarda bulunan farklardan, bu farkları da belirtmek üzere, çeşitli kıstaslara bağlı kalarak müellife ait olmayanların giderilmesi yoluna gidilmiştir.

Ekler kısmında, nüshalar arasında bulunan farkların toplu olarak gösterildiği tablolar ve mesnevînin bir nüshasının (Ö nüshası) tıpkıbasımı bulunmaktadır. Ayrıca diğer nüshalardan da örnek olarak birer sayfa bu kısma eklenmiştir. Çalışmanın sonunda bulunan dizinde ise mesnevîde tespit edilen özel isimler yer almaktadır.

Büyük bir bilgi birikiminin ve zengin bir kültürün ürünü olan bu tür eserlerin anlaşılması ve incelenmesi için de büyük bir bilgi birikimi gerekmektedir. Çünkü bu şiirler sadece kafiye, vezin, edebî sanatlar vs.den oluşmamakta, arka planda şiirin ilmî bir temeli de bulunmaktadır. Şüphesiz ki eser üzerinde yaptığımız inceleme, eserin bütün boyutlarını tam anlamıyla yansıtmayacaktır. Umudumuz, eserin anlaşılması yolunda küçük bir adım atmış olmaktır.

Tezin konusunun seçilmesinden tezin bitimine kadar, sorunların çözümünde yol gösteren, bilgi ve deneyimlerini bizimle paylaşan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İbrahim Halil Tuğluk'a, mesnevînin okunmasında karşılaştığımız zorluklarda yardımlarını esirgemeyerek bize zaman ayıran Sayın Prof. Dr. Süleyman Çaldak'a ve İstanbul'da bulunan bazı nüshaların temininde yardımcı olan arkadaşım Mahmut Yılmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

Fatih Elçi

Adıyaman, 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET -----	i
ABSTRACT -----	ii
ÖNSÖZ -----	iii
KISALTMALAR VE İŞARETLER -----	viii
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ -----	x
GİRİŞ -----	1
1. KÂFZÂDE FÂİZÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ -----	1
1.1. Hayatı -----	1
1.2. Edebî Kişiliği-----	2
1.3. Eserleri -----	3
1.3.1. Divan-----	3
1.3.2. Zübdetü'l-Eş'âr -----	4
1.3.3. Leylâ vü Mecnûn-----	4
1.3.4. Sâkî-nâme -----	5
1.3.5. Hasenât-ı Hasan -----	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎSİNİN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ -----	7
1.1. Nazım Şekli-----	7
1.2. Vezin -----	7
1.3. Kafiye ve Redif -----	8
1.4. Mesnevînin Tertip Özellikleri-----	10
2. DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ -----	11
2.1. Dil Özellikleri -----	11
2.2. Üslûp Özellikleri-----	14
2.2.1. Edebî Sanatlar -----	16

2.2.1.1.	Hüsn-i Ta'îl	16
2.2.1.2.	İrsâl-i Mesel	16
2.2.1.3.	Telmih	17
2.2.1.4.	Tenâsüb	18
2.2.1.5.	Teşbih	19
2.2.1.6.	Teşhis	19
2.2.2.	Deyimler	20
3.	MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	22
3.1.	Din ve Tasavvuf	22
3.1.1.	Din	22
3.1.2.	Tasavvuf	25
3.2.	Tabiat	26
3.3.	Mitoloji	28
3.3.1.	Şeh-nâme Kahramanları	28
3.3.2.	Masal Kahramanları	30
3.4.	Şiirle İlgili Bazı Unsurlar	30
3.4.1.	Mazmûn	30
3.4.2.	Sühan, Söz, Lehce, Lafz, Güftâr	32
3.4.3.	Nükte	32
3.4.4.	Şi'r	32
3.5.	Mesnevînin Bölümleri	33
3.5.1.	Tahmid	33
3.5.2.	Münâcât	34
3.5.3.	Na't	34
3.5.4.	Mi'râc	34
3.5.6.	Medhiye (Hüdayî İçin)	35
3.5.7.	Sebeb-i Te'lif	35
3.5.8.	Medhiye (II. Osman İçin)	37
3.5.9.	Sâkî-nâme	37
3.5.10.	Âgâz-ı Dâstân	38
4.	KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN VE FUZÛLÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	39
4.1.	Anlatım Teknikleri	39
4.2.	Olay Örgüsü	40
4.3.	Karakterler	42
4.4.	Tasavvuf	42

4.5. Benzeşen İfadeler-----	43
-----------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎSİNİN METNİ

1. NÜSHALARIN TAVSİFİ VE ŞECERESİ -----	44
1.1. Nüshaların Tavsifi -----	44
1.2. Nüshaların Şeceresinin Tespiti-----	51
1.2.1. M1 ve M2 Nüshası -----	53
1.2.2. S1 Nüshası -----	55
1.2.3. M3 Nüshası -----	55
1.2.4. D ve S2 Nüshası -----	55
2. TENKİDLİ METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL -----	56
2.1. Tenkidli Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Bazı Hususlar-----	56
3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ -----	61
4. TENKİDLİ METİN -----	62
SONUÇ-----	186
KAYNAKÇA-----	188
EKLER-----	191
Ek 1a: Nüshalar Arasındaki Metin Farklılıklarını Gösteren Tablo-----	192
Ek 1b: Nüshalardaki Bölüm Başlıklarını Gösteren Tablo -----	212
Ek 2: Nüshaların Buldukları Yerleri Gösteren Tablo -----	215
Ek 3: Tıpkıbasım (Ö Nüshası) -----	216
Ek 4: Diğer Nüshalardan Örnek Sayfalar -----	262
ÖZEL İSİMLER DİZİNİ-----	268
ÖZGEÇMİŞ-----	271

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Age.	: Adı geçen eser
Agm.	: Adı geçen makale
Ae.	: Aynı eser
Bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: Ankara Üniversitesi DTCF, Mustafa Con A 408/VI
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
H.	: Hicrî
hzl.	: Hazırlayan
hrk.	: Harekeli
Hz.	: Hazret
Ktp.	: Kütüphanesi
M.	: Miladî
M1	: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6873
M2	: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8864/3
M3	: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 506
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
mm	: Milimetre
Ö	: Atatürk Üniversitesi Ktp. Seyfettin Özege Kitaplığı, 14 ASL
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S1	: Süleymaniye Ktp. A. N. Tarlan Koleksiyonu, 34 Sü-Tarlan 75/2
S2	: Süleymaniye Ktp. A. N. Tarlan Koleksiyonu, 34 Sü-Tarlan 144/2
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
vsl.	: Vasıl işaretli

Yay.	: Yayınları
()	: Parantez içindeki sayılar beyit numaralarını göstermektedir.
[]	: İçerisindeki metnin derkenar oluşunu gösterir. Tenkidli metinde, beyit aralarında nüshaların varak numaralarını gösterir.
+	: İsme bağlanmayı gösterir.
-	: Fiile bağlanmayı gösterir.
A	: a, e
I ₂	: ı, i
U	: u, ü
V	: vokal
K	: k, g
ø	: eksiz

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1: Transkripsiyon Alfabetesi.....	61
Tablo 2: Nüşalar Arasındaki Farklar	193
Tablo 3: Nüşalardaki Bölüm Başlıkları.....	212
Tablo 4: Nüşaların Buldukları Yerler.....	215
Şekil 1: Nüşalar Arasındaki Bağı Gösteren Şema	52
Şekil 2: Nüşaların Tarihe Göre Sıralanışını Gösteren Şema.....	53

GİRİŞ

1. KÂFZÂDE FÂİZÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Kâfzâde Fâizî'nin asıl adı Abdulhayy'dır. Kâfzâde lakabı, dedesi Kâf Ahmed Efendi'den gelir. "Fâizî" ise şairin şiirlerinde kullandığı mahlasıdır.¹

H. 998 / M.1590'da² İstanbul'da dünyaya gelen Kâfzâde Fâizî, Sultan I. Ahmed devri kazaskerlerinden Mustafa Feyzullah Efendi'nin oğludur. Annesinin babası Malûlzâde Mehmed Efendi, Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'nin damadı ve III. Murad zamanı şeyhülislamlarındanıdır.³

İlk eğitimini, aynı zamanda şairliği de olan babasından alan Kâfzâde Fâizî, H. 1013 / M. 1604'te I. Ahmed'in hocası Mustafa Efendi'den mülâzım; H.1016 / M. 1607'de Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi'ne müderris olur. H. 1019 / M. 1610'da Gevher Han Sultan Medresesi'nde, H. 1022 / M.1613'te Semâniye medreselerinden birinde, H. 1024 / M. 1615'te Üsküdar'da Valide Sultan Medresesi'nde ve Sultan Selim Medresesi'nde görev yapar. H. 1025 / M. 1616'da Süleymaniye müderrisliğine yükselmiş; H. 1027 / M. 1617/18'de ise Selanik'e kadı olmuştur.⁴ H. 1029 / M. 1619/20'de mansıbı Şam'a nakil edilmiş ise de İstanbul'a geldiği zaman bu görev başkasına verilmiş olduğundan mazûl kalmıştır.⁵

Recep 1031/Mayıs 1622'de II. Osman'a karşı başlayan bir yeniçeri isyanı sırasında, tesadüfen Topkapı Sarayı'nda bulunan Kâfzâde Fâizî, isyan sırasında Sultan II. Osman'ın tahttan indirilişine ve idam edilmek üzere Yedikule zindanlarına

¹ Sabahattin Küçük, "Kâfzâde Fâizî", TDVİA, C. XXIV, İstanbul, 2001, s. 162.

² Sicill-i Osmanî'de doğum tarihi H. 980 / M. 1572/73 olarak verilmektedir. Bk. Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, yayına hzl. : Nuri Akbayar, eski yazıdan aktaran: Seyit Ali Kahraman, C. II, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996, s. 508.

³ Küçük, **agm.**, s. 162.

⁴ Faik Reşad, **Eslâf**, Âlem Matbaası, İstanbul, 1311, s.53.

⁵ Nev'îzâde Atâyî, **Hadâiku'l Hakâik Fî Tekmîleti's-Şakâik**, (Şakâik-i Numaniye ve Zeyilleri, C. II), hzl.: Abdülkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. 660-662.

götürülüşüne şahit olmuştur. Bu “vak’a-i haile” esnasında çok korkmuş ve olayın etkisiyle hastalanarak kısa bir süre sonra, H. 1031 Recep ayının sonlarında (Mayıs/Haziran 1622) 33 yaşında vefat etmiştir.⁶ Nev’îzâde Atâyi’nin, Fâizî’nin ölümüne düşürdüğü tarih şöyledir: "Göçdi bin otuz bir recebi Abdulhayy."⁷

1.2. Edebî Kişiliği

Ömrünün sonlarına doğru Celvetiye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî’ye intisap eden Fâizî⁸, zamanının önde gelen şair ve münşilerinden sayılır. Birçok mecmuada şiirlerinin olması da şöhretinin bir göstergesidir. Ondan bahseden tezkire ve hal tercümelerinde şairliği takdir edilmektedir. Şiirlerinde tasannu yerine manaya değer vermiştir. Özellikle gazellerinde samimi ve liriktir.⁹

Eslâf’ta onun hakkında şöyle bir bilgi verilmektedir: “... bulunduğu zamânun birinci derecede şair ve münşilerinden olduğu gibi haseb ü neseb ve hüsn-i sülûk u meşreb cihetiyle de beyne’l-akrân mümtâz olduğundan hânesi bir mekteb-i irfân hükminde idi.”¹⁰. Bundan da anlaşılıyor ki o, zamanın hem önde gelen şair ve münşilerinden hem de çevresi tarafından sevilen ve saygı duyulan biridir.

Rıza Tezkiresinde ise onun hakkında “Mevâlî-i kirâmdan olup fuzalânun ma’mûrından ve tâze-gû olan şu’arânun meşhûrındandır.”¹¹, denilerek bir gazeli örnek olarak verilir. “Tâze-gû” olarak nitelendirilen şairlerden sayılması, onun şiirde yeni söyleyişler geliştirebilen bir şair olduğunu ifade eder. Gibb ise eserinde ondan bahsederken “orijinal bir şair” olduğunu söyler.¹²

⁶ Faik Reşad, **age.**, s. 53.

⁷ Nev’îzâde Atâyi, **age.**, s. 661.

⁸ Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, C. II, Matbaa-ı Amire, İstanbul, 1333, s. 387.

⁹ Küçük, **agm.**, s. 162.

¹⁰ Faik Reşad, **age.**, s. 53.

¹¹ Rıza, **Rıza Tezkiresi**, hzl.: Gencay Zavotçu, Sahhaflar Kitapsarayı, İstanbul, 2009, s.146.

¹² E. J. Wilkinson Gibb, **Osmanlı Şiir Tarihi**, Çev.: Ali Çavuşoğlu, C. II, Akçağ Yay., Ankara, 1999, s. 151.

Osmanlı Müellifleri'nde ise şairliği hakkında “nesri nazmından akvâdır” denilerek nesrinin şiirlerinden daha güçlü ve üstün olduğu ifade edilmekte; şiirleri ise “karîb-i a'lâ” (mükemmele yakın) olarak değerlendirilmektedir.¹³

Leylâ vü Mecnûn mesnevîsinin sebab-i te'lif bölümünde, “ahbab”, “ehl-i daniş” diye adlandırılan, hayalî ya da gerçek kişiler onu mesnevîyi yazması için ikna etmeye çalışırken şairliğinden övgüyle bahsederler. Bu beyitlerde şairin şiire itibar kazandırdığı, yeni üsluplar geliştirdiği ifade edilir:

Sen virmesen i'tibâr nazma
Gelmezdi revâc-ı kâr nazma (559)

Bu tarz-ı nevi sen itdün îcâd
Kıldun şu'arâ-yı Rûm'î irşâd (560)

1.3. Eserleri

1.3.1. Divan

Divan,¹⁴ Hz. Ali'ye bir medhiye, Hz. Hasan için yazılmış bir şiir, Hz. Hüseyin için iki mersiye, Sultan I. Ahmed, II. Osman ve devrin ileri gelenleri için yazılmış on kaside ve yüz elliye yakın gazelle çeşitli sayıda rubaî, kıta, tarih, müfred ve matladan oluşur. *Divan*'ın belli başlı nüshaları Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde bulunmaktadır.¹⁵

¹³ Bursalı Mehmed Tahir, *age.*, s. 386.

¹⁴ Eser üzerinde Halil İ. Okatan tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır. Bk. Halil İ. Okatan, “Kâfzâde Fâizî: Hayatı, Eserleri, Sanatı-Tenkitli Divan Metni”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir, 1995.

¹⁵ Küçük, *agm.*, s. 162.

1.3.2. Zübdetü'l-Eş'âr

Eser,¹⁶ antoloji niteliğindeki ilk tezkiredir. Gibb bu eser için klasik döneme ait antolojilerin en iyilerinden olduğunu belirtir.¹⁷ Eserde toplam 514 şair mevcuttur. *Zübdetü'l-Eş'âr*'ın mevcut on üç nüshası içerisinde en eskisi ve en çok şair ihtiva edeni Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan H. 1033 / M. 1624'te yazılmış nüshadır.¹⁸

1.3.3. Leylâ vü Mecnûn

Şairin ölümü nedeniyle yarım kalan mesnevînin¹⁹, ancak Leyla ile Mecnun'un aşklarının etrafta yayılması ve Leylanın annesinin bundan haberdar olmasına kadarki kısmı yazılabilmektedir. Eser 1137 beyitten oluşmaktadır.

Mesnevînin bilinen en eski nüshası Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege kitaplığında bulunan, H. 1033/M. 1624'te Nev'îzâde tarafından istinsah edilen nüshadır.

Tezkire-i Sâlim'de²⁰ mesnevînin Seyyid Vehbi tarafından tamamlandığı söylenerek dokuz beyit örnek olarak verilmiştir.

¹⁶ Eser üzerinde Bekir Kayabaşı tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır. Bk. Bekir Kayabaşı, "Kâfzâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Malatya, 1997.

¹⁷ Gibb, **age.**, s. 151.

¹⁸ Küçük, **agm.**, s. 162.

¹⁹ Mesnevînin Millî Kütüphanede bulunan bir nüshasının, Sâkî-nâme hariç, transkripsiyonu Akın Hüsrev tarafından makale olarak yayımlanmıştır. Bk. Akın Hüsrev, "Müellifinin Ölümüyle Yarım Kalmış Bir Mesnevî: Leylâ vü Mecnûn", **Turkish Studies**, Volume 4/7, Fall, 2009, s. 28-96.

²⁰ Sâlim, **Tezkire-i Sâlim**, İkdâm Matbaası, Dersaadet (İstanbul), 1315, s. 714.

1.3.4. Sâkî-nâme

Bu eserle²¹ ilgili olarak kaynaklarda verilen bilgilerde bazı çelişkiler bulunmaktadır. Şairin eserlerinden bahsedilirken *Sâkî-nâme* ve *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîleri ayrı olarak ele alınmaktadır. Buradaki *Sâkî-nâme*'den kasıt *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinde bulunan *Sâkî-nâme* mi yoksa müstakil bir mesnevî mi bilemiyoruz. *Zeyl-i Şakaik*²², *Fezleke*²³, *Eslaf*²⁴, *Osmanlı Müellifleri*²⁵ ve TDVİA²⁶ gibi kaynaklarda *Leylâ vü Mecnûn* ve *Sâkî-nâme* iki ayrı eser olarak zikredilmektedir. Ayrıca TDVİA'da ve *Eslaf*'ta *Sâkî-nâme*'nin tamamlanamamış olduğu ifade edilmektedir. TDVİA'da *Sâkî-nâme*'nin 168 beyit olduğu belirtiliyor. *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsi içerisinde bulunan *Sâkî-nâme* de 168 beyittir. Ancak bunda eksik kalma gibi bir durum söz konusu değildir. Çünkü:

İstersen eger harîf ü hem-kâr
Mecnûn besdür bu yolda gam-h'âr (883)

beytiyle *Sâkî-nâme* bitirilerek âgâz-ı dâstân bölümüne bağlanmaktadır. Rıdvan Canım²⁷ Kâfzâde Fâizî'nin *Sâkî-nâme*'sini ele alırken *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsi içerisinde bulunan *Sâkî-nâme*'den bahsetmektedir. Ayrıca *Sâkî-nâme*'nin ilk ve son beytini verirken, ilk beyit olarak *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinin ilk beyti olan

Ey kevkebe-bahş-ı Hüsrev-i 'aşk
Dil mülkin iden kalem-rev-i 'aşk (1)

beytini göstermektedir ki *Sâkî-nâme*'nin ilk beyti aşağıdaki gibidir:

Sâkî ko tegâfûl ü gurûrı
Kıl tesliye cân-ı nâ-sabûrı (716)

²¹ Leylâ vü Mecnûn mesnevîsinde yer alan Sâkî-nâme ile ilgili olarak Ali Osman Coşkun'un bir makalesi yayımlanmıştır. Bk. Ali Osman Coşkun, "Sâkî-nâmeler ve Kâfzâde Fâizî'nin Sâkî-nâmesi", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 9, Aralık, 1994, s. 52-64.

²² Nev'izâde Atâyî, age. s. 662.

²³ Kâtip Çelebi, **Fezleke**, C. II, Ceride-i Havadis Matbaası, İstanbul, 1287, s. 30.

²⁴ Faik Reşad, **age.**, s. 53.

²⁵ Bursalı Mehmed Tahir, **age.**, s. 386.

²⁶ Küçük, **agm.**, s. 162.

²⁷ Rıdvan Canım, **Türk Edebiyatında Sâkî-nâmeler ve İşret-nâme**, Akçağ Yay., Ankara, 1998, s. 60.

Tüm bu karışıklık ya yarım kalmış müstakil bir *Sâkî-nâme*'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsindeki *Sâkî-nâme*'yle karıştırılmasından ya da *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinin tamamlanmamış olduğu bilgisinin, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsindeki *Sâkî-nâme*'ye atfedilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak araştırmalarımız neticesinde Fâizî'nin müstakil bir sâkî-nâmesine rastlayamadık

Kanaatimize göre kaynaklarda bahsedilen *Sâkî-nâme*, müstakil bir eser değil *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinde bulunan ve mesnevînin bir bölümü olan Sâkî-nâme'dir ki bu *Sâkî-nâme*'de herhangi bir eksiklik söz konusu değildir.

XVII. yüzyıla kadar mesnevîlerin giriş bölümlerine bir sâkî-nâme eklemek gelenek halini almış;²⁸ XVII. yüzyıldan sonra da sâkî-nâmeler müstakil mesneviler halinde yazılmaya başlanmıştır.²⁹ *Zeyl-i şakaik*, *Fezleke*, *Eslaf* gibi eski kaynaklarda Kâfzâde'nin eserlerinden bahsedilirken *Sâkî-nâme*'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinden ayrı tutulması da herhâlde XVII. yüzyılda başlayan bu yönelişin etkisiyledir. Bu durum da daha sonra yazılan kaynak eserlerde, bunların iki ayrı eser olarak algılanmasına neden olmuş olabilir. Bunun neticesinde de *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinin tamamlanamamış olduğu bilgisi *Sâkî-nâme*'ye de atfedilmiş olmalıdır. Ayrıca bir şairin aynı konuda iki ayrı eser yazması da pek olası gözükmemektedir.

1.3.5. Hasenât-ı Hasan

Osmanlı Müellifleri'nde³⁰ Fâizî'nin, Tiryaki Hasan Paşa'nın Kanije müdafaasını anlatan *Hasenât-ı Hasan* adlı bir eserinden bahsedilir. Banarlı da Fâizî'nin Tiryaki Hasan Paşa'yla birlikte Kanije'de bulunduğunu ve bu müdafaayı *Hasenât-ı Hasan* adlı gaza risalesinde hikâye ettiğini, Nâmık Kemal'in bu risaleyi sadeleştirerek *Kanije* adlı eserine aldığını belirlemekte; ayrıca risalenin "külfetli bir nesirle" yazıldığını ifade etmektedir.³¹

²⁸ Gibb, *age.*, s. 151.

²⁹ Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II, MEB Yay., İstanbul, 2001, s. 673.

³⁰ Bursalı Mehmed Tahir, *age.*, s. 386.

³¹ Banarlı, *age.*, s. 698.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎSİNİN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1. Nazım Şekli

Eser, mesnevî nazım şekliyle yazılmış ve bu şekil eser boyunca korunmuştur. Bazı mesnevîlerde görülen, monotonluğu gidermek için araya serpiştirilen gazel, kaside gibi değişik nazım şekilleriyle oluşturulmuş manzumeler³² bu eserde yer almaz.

1.2. Vezin

Eser, aruzun hezec bahrinin *mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün* vezniyle yazılmıştır. Bu veznin bir özelliği olarak, her ikisi de açık olan, *mef'ûlü* cüz'ünün son hecesiyle *mefâ'ilün* cüzünün ilk hecesi birleştirilerek bir kapalı hece meydana getirilir. Bu durumda vezin *mef'ûlün fâ'ilün fa'ûlün* olur. Buna sekt-i melih (güzel ahenk kırıklığı, duraklaması) adı verilir.³³ Eser içerisinde de birçok beyitte sekt-i melih yapılmıştır. Aşağıdaki beyitlerde italik yazılı mısralarda sekt-i melih vardır:

Hengâm-ı figâni bülbül-i zâr

Ekser benden olur haberdâr (70)

Şebnem gibi gevher-i ne-süfte

Dâmen dâmen olurdu refte (162)

³² İsmail Ünver, "Mesnevî", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Türk Şiiri Özel Sayısı - II (Divan Şiiri), C. LII, S. 415-416-417, Temmuz - Ağustos - Eylül, Ankara, 1986, s. 437.

³³ F. Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesine Giriş I: Eski Yazı, Gramer, Aruz, Metinler*, 18. bs., Alfa Yay., İstanbul, 2000, s. 209.

Kânûn-ı dile olup muvâfik
Bir fasl itmiş ki câna lâyık (541)

Türkçe kelimelerin kullanımının arttığı durumlarda imalelerin sayısı da bununla orantılı olarak artmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde italik yazılı hecelerde imale yapılmıştır:

Bu denlü cinâyet *ile* benden
 İhsânun olursa lutf sende (111)

*İ*düp atı *ayağ*ına rû-mâl
 Istablına deffin itdi gırbâl (212)

*İ*kisi de bir marazla bîmâr
*İ*kisi de bir belâ *ile* zâr (1043)

Kelimeleri vezne uydurmak için bazı seslerin düşürüldüğü (ünlü düşmesi) görülür: k'evvel (65), nic' olur (764), dey'virürdi (1097) gibi.

Bazı özel isimlerde kasr yapıldığı görülür: Risto (Aristo) (18), Birâhim (İbrâhim) (120), Felâtûn (Eflâtûn) (218), Sikender (İskender) (134, 442).

1.3. Kafiye ve Redif

Eserde bütün kafiye çeşitleri görülmekle beraber daha çok kafiye-i mürâdefe (tam kafiye) tercih edilmiştir. Kafiyeler büyük bir çoğunlukla Arapça ve Farsça kelimelerle kurulmuştur. Türkçe kelimelerle oluşturulan kafiyeler oldukça azdır. Bunların bir kısmında ise sadece beytin bir mısraında kafiye Türkçe kelimedenden oluşur.

Her iki mısraı Türkçe kelimelerle kurulmuş kafiyelere sahip beyitlere örnek:

Bunun gibi âstânı *korsın*
 Deryûzeger-i li'âm *olursın* (345)

Türkçe kelime ve eklerden kurulu kafiyelere örnekler:

Pîrâna hemân teveccüh it *sen*
İstimdâd it *nefeslerinden* (620)

Kûhân ile gelle-i *şütürler*
San rîg-i revân-ı mevc-*güster* (910)

Sadece bir mısraında Türkçe kelimelerle kurulmuş kafiyelere sahip beyitlere örnekler:

Kîrâta satılan *cevâhir*
Kantârla satılurdu yir *yir* (368)

Cûşişgehini gören dir *anun*
Budur başı bahr-ı bî-*kerânun* (428)

Bazı beyitlerde ise kafiyeler, Arap harflerinin özelliğinden kaynaklanan, sestem ziyade göze hitap eder. Aşağıdaki örneklerde kafiyeyi oluşturan ek veya kelimelerin Arap harfleriyle yazılışı aynıdır fakat telaffuzları farklıdır:

Pest oldı mahabbet içre *şâni*
Kim sandı belâyı kâm-*rânî* (37)

Bâğundan irişse kemterin *bû*
Bî-tâb kala dimâğ-ı Risto (18)

Kafiyelerin aksine redifler büyük çoğunlukla Türkçe kelimelerden oluşur. Redifler üç şekilde karşımıza çıkar: eklerden oluşan redifler, ek ve kelimelerden oluşan redifler ve tek başına kelime veya kelimelerden oluşan redifler. Bu üç şekilden çoğunluğu ek halinde olan redifler oluşturur. Bu eklerden ise en çok +dUr eki kullanılmıştır. Üçüncü guruptaki rediflerin çoğunluğunu ise kıl-, ol-, it-, eyle-yardımcı fiilleri oluşturur.

Ek halindeki redifler:

İkbâli bahâr-ı dil-güşâdur
Kim ceşşine çarhacı sabâdur (140)

Kelime veya kelimelerden oluşan redifler:

Kışt-i emelim tebâh idersin
Mahsûl-ı ümîdim âh idersin (729)

Güş it beni her zamân bir olmaz
Nev-rûz ile mehrecân bir olmaz (769)

Ek ve kelimelerden oluşan redifler:

Çün vardı dilimde neşve-i aşk
Hem âb u gilimde neşve-i aşk (517)

1.4. Mesnevînin Tertip Özellikleri

Mesnevînin bölüm başlıkları³⁴ her nüshada aynı değildir. Başlıkların müstensihler tarafından sonradan eklenmiş veya değiştirilmiş olabileceği varsayılarak burada gösterilen başlıklarda en eski nüsha olan Ö'deki başlıklar esas alınmıştır.

Besmele sadece Ö nüshasında bulunmaktadır ve metnin dışındadır. *Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn* başlığıyla başlayan mesnevînin bölümleri sırasıyla şu şekildedir: tahmid, münâcât, na't, Mi'râc, medh-i çâr-yâr, medhiye (Hüdâyî'ye), sebab-i te'lif, medhiye (II. Osman'a), sâkî-nâme, âgâz-ı dâstân.

Tahmid: bu bölüm için sadece Ö nüshasında “ Hamd-ı Hudâ” şeklinde bir başlık bulunmaktadır. Ancak başlık, bölümün üstünde değil, eserin tanıtıldığı, bölüm

³⁴ Nüshalar arasında bulunan başlıklar arasındaki farklılıklar, Ek 1b'de bulunan Tablo: 3'te toplu olarak gösterilmiştir.

isimlerinin ve beyit sayılarının verildiği 1a sayfasındadır. Bölüm 60 beyitten oluşur. Bölümde dördüncü beyit Arapçadır.

Münâcât: Bu bölüm “Münâcât Be-Dergâh-ı Kâdî'l-Hâcât” başlığıyla başlar ve 54 beyitten oluşur.

Na't: Bu bölüm “Na't-ı Hazret-i Risâlet-penâh Salavâtu'llâhi 'Aleyhi ve Selâmuhu” başlığıyla başlar ve 38 beyitten oluşur.

Mi'râc: Bu bölüm “Sıfat-ı Mi'râc” başlığıyla başlar ve 93 beyitten oluşur.

Medh-i çâr-yâr: Bu bölüm “Der-Zikr-i Çâr-Yâr-ı Güzîn Rıdvânu'llahi Te'âlâ 'Aleyhim Ecma'in” başlığıyla başlar ve 42 beyitten oluşur.

Medhiye (Hüdâyî'ye): Bu bölüm “Der-Senâ-güsterî-i Hazret-i Pîr Kaddese'llahu Sirrahu'l-Hatîr” başlığıyla başlar ve 61 beyitten oluşur.

Sebeb-i te'lif: Bu bölüm “Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn” başlığıyla başlar ve 287 beyitten oluşur.

Medhiye (II. Osman'a): Bu bölüm “Der-Midhat-güzârî-i Pâdşâh-ı İslâm Hallede'llâhu Hükmehu İlâ-Yevmi'l-Kıyâm” başlığıyla başlar ve 80 beyitten oluşur.

Sâkî-nâme: Bu bölüm “Sâkî-Nâme Der-Cevâb-ı Şeyh Nizâmî 'Aleyhi'r-Rahme” başlığıyla başlar ve 168 beyitten oluşur.

Âgâz-ı dâstân: Bu bölüm “Âgâz-ı Dâstân-ı Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn” başlığıyla başlar ve 254 beyitten oluşur.

2. DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

2.1. Dil Özellikleri

1. Mesnevî, Türkçe kelimeler açısından pek zengin sayılmaz. Türkçe kelimelerin çoğunluğunu fiiller oluşturur. Fiillerin büyük bir kısmını ise kıl-, it-,

eyle-, ol-, yardımcı fiilleriyle Arapça-Farsça kelimelerden oluşturulmuş “geşt eyle-, gûş eyle-, lutf eyle-, rûşen kıl-, dâ’ire kıl-, ta’lîk kıl-, ‘azm it-, germ it-, fehm it-, resm olın-, pür ol-, şûm ol-” gibi birleşik fiiller oluşturur. Bu tür fiillerin sayısı bir hayli fazladır. Öyle ki fiillerin bütün yükünü bu yardımcı fiiller taşır.

2. Mesnevînin sebab-i te’lif ve âgâz-ı dâstân bölümlerinde diğer bölümlere nispeten dilde sadeleşme ve buna bağlı olarak da terkiplerin sayısında azalma görülür:

Şeh-zâde-i nev-zuhûr-ı mihnet
Nev-devlet-i pür-gurûr-ı mihnet (952)

gibi Türkçenin izine rastlayamadığımız beyitlerin yanında;

Sad-pâre sebû şikeste sâgar
Buna nice tayanur yürekler (871)

gibi tümüyle Türkçe kelimelerden oluşan mısralara sahip beyitleri de görmek mümkündür. Ancak bunların sayısı azdır.

3. “-yor” şimdiki zaman ekinin “eylemiyor” kelimesinde kullanıldığı görülür. Bu ek mesnevîde sadece bir defa kullanılmıştır:

Sâkî nice bir ‘ilâc-ı ebter
Kâr eylemiyor bize bu sâgar (835)

4. Fiillerin tekil üçüncü şahıs hikâye çekiminde kullanılan ek her zaman -dI₂ şeklindedir. Ünlü ve ünsüz uyumuna girmez: “bulmuşdı, olmuşdı, itdi, açdı, eyledi”.

5. Mastar ekine yönelme eki eklendiğinde -mak eki -mağa; -mek eki -mege şekline girer: “olunmağa, kılmağa, komağa, söyletmege, itmege”.

6. Üçüncü tekil emir kipi -sUn şeklinde yuvarlak, dar ünlü alır; ünlü uyumuna uymaz: “dimesün, itsün, görsün, bulmasun, olmasun, kılsun, kalmasun”.

7. Belirtme hali eki ünsüzle biten kelimelerde +I₂, ünlüyle biten kelimelerde +(y)I₂ şeklindedir ve ünlü uyumuna uymaz: “derûnı, halkı, âşinâyı, ejdehâyı” gibi. Belirtme halinin bir de eksiz kullanımı vardır: hânesin+ø, bârın+ø, kemerin+ø, dilim+ø, râzım+ø, ehlin+ø.
8. Geniş zaman eki (V)r şeklindedir. Bu ekin ünlülerinde tam bir birlik görülmez. “Alursa, çözüür, gelür, bilür” gibi yuvarlak ünlüyle kurulanların yanında “salar, yakar, satar” gibi düz ünlülerle kurulu eklere de rastlanılır.
9. Günümüzde -madan, -meden şeklinde kullanılan zarf-fiil ekleri, -mAdI_{2n} şeklinde kullanılır: “olmadın, açmadın, itmedin, geçmedin, eylemedin”.
10. Soru eki mI₂ her zaman bu şekilde kullanılır, ünlü uyumuna uymaz: “yok mı, urur mı, yetmez mi, gül mi virür”.
11. Günümüzde “d” ünsüzü ile başlayan bazı kelimeler “t” ünsüzü ile başlar: “tayan-, tolaş-, tolı, tur-, tuy-“. Yine günümüzde “t” ünsüzü ile başlayan “tüken-“ kelimesi “d” ünsüzü ile başlar: “düken-“ (73, 914).
12. Eski Anadolu Türkçesinde görülen, daha sonraki dönemlerde k sesine dönüşen ħ, ğ seslerinin bazı kelimelerde korunduğu görülür: “yoħsa, çoğ, yoğ” gibi.
13. Bazı kelimelerde ünlü düşmesi görülür: “k’evvel, k’ide, k’ola, k’ey, k’öldiginde, n’eyler, n’ola, n’ider, n’olmak, nic’olur”.
14. Belirtme hali eki, bir beyitte yönelme eki görevinde kullanılmıştır: “kendini ağla” (784).
15. -(y)A istek kipinin çekiminde kullanılan birinci tekil şahıs eki -(y)I_{2n} şeklindedir: “olayın (olayım), göreyin (göreyim), eyleyin (eyleyeyim)”.

16. -(y)Up zarf-fiili yuvarlak, dar ünlülerle oluşturulur; ünlü uyumuna uymaz: “eyleyüp, virüp, idüp, irişüp, irüp, idinüp”.

17. Bazı kelimelerin ikili kullanımları görülür: kendi (781), kendü (1065); kuvvetlü (148), kuvvetli (703). Ayrıca -dUk ekiyle yapılan sıfat-fiil ve zarf-fiillerde bazı kelimelerde yuvarlak, bazı kelimelerde de düz ünlülerin kullanıldığı görülür: tokunduğı (1023), irişdüğünde (1059), idüğün (876), alındüğün (313); bildiğim (942), itdigi (777), irdigi (987).

2.2. Üslûp Özellikleri

Üslûbu, şairin kişiliğinden, yaşadığı dönemden, dünyaya bakış açısından, dinî hayatından, yaşadığı çevreden, etkilendiği kişilerden, aldığı eğitimden, mesleğinden kısacası onun eserini yazdığı döneme kadarki çevresel ve bireysel etkenlerden ayırmak mümkün değildir. Saydığımız bütün bu etkenler onun bir düşüncüyü, duyguyu anlatış biçimi, kelime seçimi, sanatı üzerinde etkili olacaktır.

Diğer bölümlerde üzerinde durulan, eserin dil özellikleri, muhteva özellikleri, deyimler vb. unsurlar aynı zamanda şairin üslûbunu da yansıtır. Bunlar üzerinde diğer bölümlerde durulduğu için bu bölümde sadece mesnevîde öne çıkan, belirgin üslûp özellikleri, deyimler ve edebî sanatlar üzerinde durulacaktır.

Mesnevîde yoğun bir şekilde Arapça-Farsça kelime ve terkiplerin kullanıldığı görülür. Uzun Farsça terkiplerin doldurduğu beyitlerde çoğu zaman, şahıs ekleri veya +dUr bildirme eki gibi ek parçacıklarından başka Türkçe bir unsura rastlanmaz. Ancak sebep-i te’lif ve âgâz-ı dâstân bölümlerinde nispeten bir sadeleşme vardır. Bu durum da mesnevîlerde, özellikle yukarıda bahsini ettiğimiz bölümlerde realiteye dönülerek sosyal hayattan kesitler sunulmasından kaynaklanır.³⁵

Eserde Arapça-Farsça kelimelere yoğun olarak yer verilse de eser anlam bakımından girift ve kapalı değildir. İfadelerde fazlaca sanatlı ve süslü unsurlar

³⁵ Ali Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanı’nı Tetkik*, 4. bs., Akçağ Yay., Ankara, 2004, s. 66.

bulunmayan mesnevîde, genel olarak yalın bir anlatım hâkimdir ve mana ön plandadır. Aşağıdaki beyitte şairin, II. Osman'ın şiirleriyle ilgili değerlendirme yaparken onun mananın önemine ve açıklığına değinen ifadelerine rastlanılır:

Ma' nâ-yı latîf ü lafz-ı şeffâf
Çün bâde-i pâk u şîşe-i sâf (692)

Genel olarak bakıldığında tevhid, münâcât, na't, mi'râc, medh-i çâr-yâr bölümlerinde ve medhiyelerde anlatım belirli sınırlar içinde kalır. Ancak diğer bölümlerde özellikle sebeb-i te'lif ve âgâz-ı dâstân bölümlerinde şairin üslûbunun ayırt edici özellikleri ortaya çıkar. İfade alanı genişler ve anlatım daha bir esneklik kazanarak bireyselleşir. Şairin duygu ve düşüncelerini ifadede diğer bölümlere oranla bu bölümlerde bir rahatlık görülür. Tasvirler canlılaşır ve Türkçe ibarelere daha çok yer verilir.

Şairin üslûbunda tasavvufun da etkisi büyüktür. Öyle ki birçok beyitte tasavvufî unsurlara rastlamak mümkündür. Bu durum ise, Celvetiye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'ye intisap ederek, tasavvuf yoluna giren şairin tasavvuf hayatıyla açıklanabilir. Bu durumda tasavvuf düşüncesi de eserin en önemli teması olmuştur. Bunu aşağıdaki beyitte şair kendisi de teyit eder:

Virme bana lehce-i Lebîd'i
Feyz eyle zebân-ı Bâyezîd'i (100)

Şairin üslûbunda dikkati çeken diğer bir unsur da onun felekten, toplumdandan, talihten şikâyet eden, mustarip, gamlı halidir. Bu duruma şairin kendisi de değinerek bunun sözlerine yansımaya şaşırlmaması gerektiğini ifade eder:

İtdi teb-i gam derûnı sûzân
Olsa n'ola sözlerim perîşân (525)

2.2.1. Edebî Sanatlar

2.2.1.1. Hüsn-i Ta'lil

“Mahv” kelimesi yok olma, mahvolma, dağıtma, perişan etme gibi anlamlarının yanında, Ay’ın yüzeyindeki lekeye de denir. Mi’râc bölümünde geçen aşağıdaki beyitte Ay’ın Hz. Muhammed’in yüzünü görünce “mahv” olduğu anlatılıyor. Tevriyeli olarak kullanılan bu kelimeyle, Ay’ın yüzeyindeki lekelerin nedeni Hz. Muhammed’i görmesine bağlanarak hüsn-i ta’lil sanatı yapılmıştır:

Rûyını görünce mâh-ı enver
Mahv oldu hacâlet ile yek-ser (208)

Sonbaharda yapraklar, rüzgârın etkisiyle havada uçurlar. Bu durum aşağıdaki beyitte sanatlı bir şekilde ifade edilerek yaprakların havadaki bu uçuşmaları, kuşların nağmelerinden etkilenerek şevke gelip dans etmelerine bağlanmaktadır:

Eyler nagam eyledükce mürgân
Evrâk-ı hazâmî şevk-i raksân (493)

2.2.1.2. İrsâl-i Mesel

Bu sanatta, bir düşünceyi pekiştirmek, etkili kılmak amacıyla bir atasözüne veya veciz bir ifadeye yer verilir. Aşağıdaki beyitlerde, italik halindeki mısralar bu türdendir:

Âşâr-ı mahabbet olamaz güm
Hîç lücce olur mı bî-telâtum (1080)

‘Aşk ile hired olur mı dem-sâz
Bâd irse ider mi peşşe pervâz (1079)

Hîç ‘âşîka pend-i sabr olur mı
Sultân-ı cihâna cebr olur mı (1082)

2.2.1.3. Telmih

Telmih sanatı şairin sıkça başvurduğu sanatlardandır. Bu sanata daha çok dinî unsurlar kaynaklık eder.

Aşağıdaki beyitte, Kur’ân’da geçen Hz. Yusuf kıssasına telmih vardır:

Bûyundur iden dimâğı medhûş
 Pîrâhen-i Yûsuf ana rû-pûş (27)

Aşağıdaki beyitte de Hallac-ı Mansur’un idamına telmih yapılmıştır:

‘Aşkun ider iktizâ-yı teşhîr
 Mansûr’un olur arada taksîr (28)

Aşağıdaki beyitte ise Allâh’ın nurunun Tûr dağında Hz Musa’ya tecelli etmesine telmih yapılmıştır:

Ol günbed olup nümûne-i Tûr
 Üstinde olur tecellî-i nûr (335)

Aşağıdaki beyitte, Hz İsa’nın yaraları iyileştirme mucizesine telmih yapılmıştır:

Îsâ gibi ehl-i derde yâr ol
 Merhem-zen-i sîne-i figâr ol (717)

2.2.1.4. Tenâsüb

Anlam bakımından aralarında çeşitli ilgiler bulunan iki veya daha fazla kelimenin, tezdad oluşturmayacak şekilde bir araya getirilmesiyle yapılan³⁶ bu sanat şairin sıkça başvurduğu sanatlardandır.

Aşağıdaki beyitte yer alan nem, feyz, yem, fevvere, âb kelimelerinin hepsinin ortak özelliği suyla alakalı olmalarıdır:

Eyler nem-i feyz yem-nejâdî
Fevvâre-i âb gird-bâdî (42)

Aşağıdaki beyitte, ser-cûş, hum, şarab, peymane kelimeleri birbirleriyle yakından alakalıdır:

Ser-cûş-ı hum-ı şarâb-ı vahdet
Peymâne-i âhirîn-i sohbet (116)

Aşağıdaki beyitte ise müctehid ve reh-ber arasında; reh, şeriat, tarikat ve cadde kelimeleri arasında anlam bakımından ilgi vardır:

Hem müctehid-i reh-i şerî'at
Hem reh-ber-i câdde-i tarîkat (295)

Aşağıdaki beyitte bulunan hâr, has, sünbül, semen, bâğ ve gül arasında ortak özellikler vardır. Bunlar bir arada kullanılarak bir uyum sağlanmıştır:

Bu bâğ ki pür-gül-i sühandur
Hâr u hası sünbül ü semendür (631)

³⁶ Numan Külekçi, **Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar**, 4. bs., Akçağ Yay., Ankara, 2005, s. 190.

2.2.1.5. Teşbih

Kısaca, aralarında çeşitli yönlerden ilgi kurulabilen iki şeyin birbirine benzetilmesi olarak tanımlayabileceğimiz teşbih sanatı, eserde en çok kullanılan sanattır.

Aşağıdaki iki beyitte teşbih sanatının yanında teşhis, hüsn-i ta'lil sanatları da vardır. Her bir yaprak, işi yolunda gitmeyen, gönlü yaralı bir âşığa benzetilmiştir. Yapraklar sonbaharda dallarından koparak sararmış, kurumuş bir halde yere düşerler. Onların bu hali de itibarını satmış savmış, dünyayı boş veren birinin haline benzetilmiştir:

Her berg şikeste-kâra benzer
Bir 'âşık-ı dil-figâra benzer

Kim hâka salup vücûd-ı zârın
Satmış savmış hep i'tibârın (477-478)

Aşağıdaki beyitte ise Mecnûn (tıfl) Ay'a; onu bağrına basan "daye" ise Ay'ın çevresinde oluşan haleye benzetilmiştir:

Bağrına basup o tıflı dâye
San dâ'ire çekdi hâle âya (961)

2.2.1.6. Teşhis

Teşhis sanatında, insana ait özellikler, insan dışındaki varlıklara yüklenir. Aşağıdaki beyitte, "hava" sucu olarak; saba rüzgârı da bağban olarak tasvir edilmiştir:

Büstânına âb-keş hevâdur
Gülzârına bâğbân sabâdur (451)

Aşağıdaki beyitte, “gâh”a yani sese, insana ait bir duygu olan utanma, ar duygusu yüklenerek teşhis sanatı yapılmıştır.

Şerh eyleyli vakârın efvâh
‘Âr eyledi bahs-i kûhdan gâh (664)

Aşağıdaki beyitte, mağrur olma, kibirlenme duygusu, şiddetli rüzgâr manasına gelen “sarsar”a ait bir özellik olarak ifade edilmiştir..

‘Unf itmede ehl-i bâğa sarsar
Mağrûr-ı sefih-câha benzer (480)

2.2.2. Deyimler

Eserde birçok yerde anlatımı daha etkili kılmak için deyimlere başvurulduğu görülür. Ancak bu deyimlerin büyük bir çoğunluğu Türkçe ve Arapça-Farsça kelimelerle oluşturulmuştur. Kanımızca Türkçe deyimlerde yer alan bazı kelimelerin Arapça-Farsça karşılıklarıyla yer değiştirilmeleri daha çok vezin kaygısından kaynaklanmaktadır.

Aczüni penâh itmek (60)	Bir uğurdan iki nahcîr urmak (1046)
Âgûşa çekmek (466)	Birbirine katmak (434)
Ağzını açmağa mecâli olmamak (843)	Biri birine komak (433)
Ağzını bıçaklar açmamak (973)	Biri birisine girmek (435)
Ayağını dâmenine çekmek (387)	Cân eritmek (962)
Âzâde-i bend-i în ü ân olmak (301)	Cân gûşı (644)
Bâğ bâğ eylemek (568)	Cânı dehâna gelmek (736)
Bağrına basmak (961)	Cûş eylemek (187)
Başuna âsmân teng olmak (785)	Çeşm ü gûş olmak (879)
Bin yaşamak (639)	Çeşmine görünmemek (925)
Bir iken iki olmak (930)	Dâğ dâğ eylemek (568)
Bir taş ile iki mürg urmak (1045)	Dâğ yakmak (sîneye) (23)

Dâ'ire çekmek (961)	Hünerlerini bir bir göstermek (210)
Dâ'ire kılmak (105)	Iztrâb u bîme düşmek (130)
Dâmen dâmen refte olmak (162)	İki pâre kılmak (141)
Dem urmak (939)	Kârı Hudâ'ya kalmak (1050)
Deryâ deryâ sunmak (836)	Kendini ağlamak (784)
Dest urmak (kâma) (782)	Kılıc koymak (678)
Destârını bozmak (399)	Kurbân olmak (844)
Dibin göstermek (855)	Kurı gavgâ (479)
Dilinde tâkat komamak	Minnet çekmek (591)
Dilini tutmak (643)	Minnet satmak (birine) (513)
Dimâğî hârâdan olmak (344)	Olmış tutmak (1083)
Dünyâlara sığmamak (187)	Pes ü pîşi bir olmak (144)
Dür-i fırsatı güm itmek (791)	Râhını almak (833)
El üzre götürmek (193)	Râhunı yanılmak (346)
Elden komak (347)	Râzını miyâna düşürmek (521)
Ele girmek (768)	Rûy dürmek (725)
Elemle çeşmi dört olmak (259)	Satup savmak (478)
Fıkr ü hıredin terâzû kılmak (431)	Savt itmeme (236)
Fitne kaldurmak (65)	Sâye salmak (333)
Gaflet-i yek-deme (775)	Sehere çıkmak (795)
Garîbe dönmek (359)	Ser-i mûda esb-cünbân olmak (701)
Germ itmek (233)	Serinden dağdağa geçmek
Görüp gözetmek (917)	Ser-rişte-i sabr elden çıkmak (941)
Gözden geçürmek (548)	Tahmine sığmamak (238)
Gözi (gamlâ) tolmaq (776)	Tefrika salmak (381)
Gözler olmak (1124)	Teng zemînde cevelân itmek (701)
Gözini almak (643)	Tenhâ komak (91)
Gûş eylemek (186)	Tokınuğu gibi câna kâr itmek (1023)
Gün gibi tutmak (1101)	Tutmuş tutmak (1097)
Hâka salmak (478)	Vaktine düşürmek (783)
Hâr görmek (725)	Vücûd bulmak (67)
Hayâle gelmek (585)	Yeksân olmak (10)

Yer göstermek (25)

Yüz virmek (282)

Yüzler olmak (1124)

3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Mesnevîye, din ve tasavvuf başta olmak üzere, mitoloji, tarih, felsefe, astronomi, tabiat ve toplumsal hayat gibi alanlardan birçok unsur muhteva olarak kaynaklık eder. Şair konuya ve amacına uygun olarak edebî sanatlar vasıtasıyla bu unsurlardan faydalanır.

3.1. Din ve Tasavvuf

3.1.1. Din

Mesnevîde tevhid, münâcât, na't, mi'râc, çâr-yâr-ı güzîn gibi dinî kaygılarla kaleme alınan bölümlerin yanında, dinin etkisi diğer bölümlerde de yoğun bir şekilde kendini hissettirir. Bu etki, şairin bakış açısında, kullanılan kelimelerde, edebî sanatlarda ve olayları yorumlamada kendini gösterir. Dine tasavvufî bir bakış açısıyla bakıldığından daha çok tasavvufî bir coşku vardır. Eserin doğrudan doğruya dinle ilgili olan tevhid, münâcât, na't gibi bölümlerinde de tasavvufî pencereden bakılan bir İslam anlayışının izleri görülür. Daha ilk beyitten itibaren bunu görmek mümkündür.

Gönül, aşkın hüküm sürdüğü bir ülke, Allâh da bu ülkenin hükümdarıdır. Allâh'ın aşk ülkesinin hükümdarı olarak düşünülmesinde tasavvufî bakış açısının etkisi vardır:

Ey kevkebe-bahş-ı Hüsrev-i 'aşk

Dil mülkin iden kalem-rev-i 'aşk (1)

Kitâb-ı dîn ve mushaf olarak da zikredilen Kur'ân'dan mesnevîde çeşitli vesilelerle sıkça faydalanılır. Beyitlerde anlatılan konuyla ilgili olarak ayetlerden kelimeler veya ibareler iktibas edilir. Bu iktibaslar daha çok beyitlerin kafiye kısmında yer alır: “li-yüzhireh”³⁷ (325), “küllu men ‘aleyhâ”³⁸ (482), “le-‘in şekertum”³⁹ (86), “tûlicü'l-leyl”⁴⁰ (39), “kün fe-kân (Kur'ân'da “kün fe-yekûn”⁴¹ şeklinde geçer.)” (275, 609), “elest”⁴² (529, 530, 533), “‘asâ en”⁴³ (939), “mâ zâğ”⁴⁴ (281), “kabe kavseyn”⁴⁵ (231).

Aşağıdaki beyitte, sonbaharla birlikte sararıp dallarından kopan yaprakların yerde uçuşması ve çürümeye yüz tutması ifade edilmektedir. Bu durum “Allâh'tan başka her şeyin yok olucu” olmasının bir işareti olarak görülür. Anlatım, ayetteki⁴⁶ bir ibareyle desteklenerek daha etkili kılınmaya çalışılır:

Hâk üzre varak ider hüveydâ
Mermûze-i *küllü men ‘aleyhâ* (482)

Aşağıdaki beyitte, “kün”⁴⁷, genel olarak bütün bir yaratılışı ifade eden bir dalgaya teşbih edilmiştir. Hüdayî'nin medhiyesinde yer alan bu beyitte Hüdayî, bu “yaratılış dalgası”nın bıraktığı bir inciye benzetilmiştir:

Endâhte-dürr-i mevce-i *kün*
Elbürz-i vilâyet-i temekkün (289)

Kur'ân'dan sadece ayetlerden iktibas yapılarak faydalanılmaz. Kur'ân'da geçen birçok kıssa da beyitlerde telmih yoluyla anılır veya bu kıssaların bazı kısımları teşbih unsuru olarak kullanılır. Mesnevîde Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Meryem, Hz. Hızır ve Hz. Lokman'ın kıssalarına telmihte bulunulmuştur. Bunlar

³⁷ Saff 61/9.

³⁸ Rahmân 55/26.

³⁹ İbrahim 14/7.

⁴⁰ Âl-i İmrân 3/27.

⁴¹ Bakara 2/117, Âl-i İmrân 3/47 ve 59, En'âm 6/73, Nahl 16/40, Meryem 19/35, Yâsîn 36/82, Mü'min 40/68.

⁴² A'râf 7/172.

⁴³ Bakara 2/216.

⁴⁴ Necm 53/17.

⁴⁵ Necm 53/9.

⁴⁶ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Rahmân 55/26.

⁴⁷ “kün fe-yekûn” “ol’ der, o da hemen oluverir”. Bk. 34. dipnot.

daha çok Kur’ân’da geçen belirgin özellikleriyle anılır. Hz Yusuf, güzelliği ve gömleğiyle; Hz Musa, “Tûr”, “Dıraht-ı Tûr”, “tecelli”, “nur” gibi ibare ve kelimelerle birlikte ve Hz. Hızır’la olan arkadaşlığıyla; Hz. İsa, yaraları iyileştirme vb. mucizeleriyle; Hz. Lokman “hikmet”iyle anılır. Bu kıssalara ait unsurlar çoğu kere beyitlerde teşbih sanatına konu edilir.

Aşağıdaki birinci beyitte “günbed” Tûr’a teşbih edilmektedir. Aynı beytin ikinci mısraında ve diğer beyitte yer alan tecellî-i nûr ibaresiyle de Kur’ân’da anlatılan Hz. Musa’nın kıssasına⁴⁸ telmihte bulunmaktadır.

Ol günbed olup nümûne-i Tûr
Üstinde olur tecellî-i nûr (335)

Mevc üzre görünse peyker-i nûr
Gûyâ ki olur tecellî-i Tûr (464)

Mesnevîde çeşitli vesilelerle, sık sık geçen “Tufan” da Kur’ân’da anlatılan Hz Nuh’un kıssasına⁴⁹ dayanır. Aşağıdaki beyitlerde Tufan hadisesi teşbih unsuru olarak kullanılmıştır:

İtmişdi mehâbetin nümâyân
Çün katre-i evvelîn-i Tûfân (966)

Pür-gevher-i nükte kıl cihânı
Tûfân itsün yem-i ma’ânî (570)

“Tufan” kelimesi mesnevîde anlam olarak Hz. Nuh’un kıssasındaki “Tufan”ın yanında, bir şeyde coşkunluğu, fazlalığı, aşırılığı, büyüklüğü ve şiddeti ifade eden terkiplerde de kullanılır: “Tufan-ı tama (87), Tufan-ı murâd (176), Tufan-ı mekârim ü himem (273)” gibi.

⁴⁸ Bk. Kasas 28/29-30, Meryem 19/52.

⁴⁹ Bk. Ankebût 29/14-15, Hûd 11/25-49, A’raf 7/59-64, Yûnus 10/71-73.

3.1.2. Tasavvuf

Mesnevîde yoğun bir şekilde işlenen tasavvuf düşüncesi, hem şairin üslûbunu etkilemekte hem de kelime kadrosunun oluşumunda belirleyici olmaktadır. Mesnevî bir “aşk” hikâyesini anlatmak için kaleme alınmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da mesnevîde “aşk” en çok kullanılan kelimelerdendir. Bu aynı zamanda en çok kullanılan tasavvufî unsurdur. Mesnevîde ifade edilen “aşk” ilahi aşktır. Bunun sonucu olarak da aşk kelimesiyle birlikte birçok tasavvufî kavram ve mecazlara rastlamak mümkündür: “aşk-bâzî, aşk-ı mecâz, aşk-ı nâ-kâm, ateşgeh-i aşk, cezbe-i aşk, divâne-i aşk, fevvâre-i aşk, ehl-i aşk, esir-i aşk, gam-ı aşk, germsîr-i aşk, Hüsrev-i aşk, iştiyâk-ı aşk, kalem-rev-i aşk, kâr-ı aşk, küstâhî-i aşk, mest-i aşk, mey-perest-i aşk, mey-i aşk, neşve-i aşk, nükte-i aşk, reh-i aşk, sibâk-ı aşk, şu’le-i aşk, tenûr-ı aşk, yem-i aşk,”.

Aşağıdaki beyitte, mecazî aşktan ilâhî aşka bir yönelişin belirtilerini görmek mümkün:

Bu ‘aşk-ı mecâzdan halâs it
Tahkîk-şinâs-ı bezm-i hâs it (74)

“Bezm-i elest” düşüncesi⁵⁰ ve bu düşünce etrafında şekillenen “şarab, mey, bade, cam, sağar, mest, hasret, gurbet” gibi bazı tasavvufî mecazlar da mesnevîde öne çıkan tasavvufî unsurlardır.

Aşağıdaki beyitte, bu düşünce bazı mecazlarla ifade edilmiştir: “Elest meclisi”nde içilen şaraptan “mest” olan âşığın mestliği, geldiği bu “vücut meclisi”nde yani dünyada da devam eder:

Bu bezm-i vücûda mest geldüm
Sâgar-zede-i elest geldüm (529)

Ebedi feyz olan bu gözyaşı da yine “elest bezmi”ndeki “cam”ın eseridir, onun izlerini taşır:

⁵⁰ Kur’ân’daki bir ayete dayanır. Bk. A’râf 7/171-172.

Bu girye ki feyz-i câvidândur
Tâ câm-ı elestden nişândur (530)

Cana ıstırap veren gönüldeki kargaşa da yine “elest meclisi”nde içilen “şarab”ın verdiği “sarhoşluk”tan ötürüdür:

Bu şûriş-i dil ki cân-gezâdur
Bed-mesti-i câm-ı ibtidâdur (534)

Mesnevîde geçen diğer tasavvufi kavramlar ve tabirler: âyine-i kalb, bekâ, cezbe, çille-sâzî, ehl-i dil, ehl-i gam, ehl-i ğurbet, ehl-i hasret, ehl-i ma'nâ, ehl-i mâtem, erbâb-ı niyâz, erbaîn, fart, fenâ, feyz, hân-kâh, havf u recâ, hayret, hücre-i tekve, ilm-i ledünî, irfân, kâmil, kanaat, kemâl, kesret, mahabbet, ma'rifet, nûr-ı küll, riya, sâlik, sır, tarîkat, tayy-ı mekân, teb-i belâ, tecellî, terbiyet, uzlet, ümîd, vecd.

Tarikatlar ve mutasavvıflar: Celvetiye, Halvetilik, Bâyezidî, Cüneyd, Mahmûd Efendi (Hüdâyî), Mansur.

Şarap, cam ve meyle ilgili mecazlar: şarâb-ı vahdet, dürdî-i şarâb-ı cûd, şarâb-ı sâf, şarâb-ı cân-fezâ, şarâb-ı mihrbânî, şarâb-ı rûşen; mey-i hayret, mey-i mugânî, mey-i aşk; câm-ı elest, câm-ı ibtidâ, câm-ı dil-güşâ.

3.2. Tabiat

Çoğu zaman mecazî anlamda kullanılan gül, bülbül ve bağ mesnevîye muhteva olarak kaynaklık eden tabiata ait unsurların başında gelir. Ayrıca gül ile ilgili olarak da kimi zaman “gül”le birlikte kullanılan “berg, verd, gonçe, gülşen, gülzar, gülbün, gülistan, güldeste, har” da mesnevîde kullanılan tabiata ait unsurlar arasında yer alır.

Bağ, gülün bulunduğu mekândır. Gül ise güzelliği dolayısıyla bülbülün sürekli etrafında dolaştığı “maşuk” konumundadır. Bülbülün gül üzerinde sürekli uçuşması, ötmesi beyitlerde sabırsızlık, feryat etme gibi insana ait duygu ve hislerle ifade edilir:

Berg-i güli bâğa zîb kıldun
Bülbülleri bî-şekîb kıldun (20)

Aşağıdaki beyitte, bülbül hem teşhis hem de hüsn-i talil sanatına konu edilir. Bülbülün ötüşü, insani bir duygu olan “figan” olarak tasvir edilmektedir. Bülbülün bu “figan”ı ise şairden haberdar olmasına bağlanarak hüsn-i ta’lil sanatı yapılmaktadır:

Hengâm-ı figânı bülbül-i zâr
Ekşer benden olur haberdâr (70)

Leylâ ile Mecnûn’un birbirlerini ilk kez gördükleri yer olan “mekteb”in tasvirinde yer alan aşağıdaki beyitte, çocukların ellerindeki “varak”ı okuması, bülbülün gülün üzerinde ötüşüne teşbih edilmektedir:

San elde varakla her perî-zâd
Bülbüldür ider gül üzre feryâd (990)

Bağda sadece, çekiciliği ve güzelliğiyle ele alınan gül bulunmaz. Gülün yanında diken (har) ve bağın kurumuş otları, çer çöpü de beyitlerde yerini alır. Ayrıca yine bağda bulunan “serv, sümbül, nihâl, çemen, sebze, terre” gibi bitkiler de çeşitli özellikleri dikkate alınarak beyitlerde kullanılır.

Aşağıdaki beyitte, mesnevî “bağ”a benzetilir; bağın içindekiler yani beyitler de “pür-gül-i sühan” olarak tasvir edilir. Mesnevî; içinde güle benzeyen, gül gibi sözlerle dolu olan bir “bağ”dır. Bu bağda bulunan gülün diken ve çer çöpü de “sümbül” ve “semen” değerindedir:

Bu bâğ ki pür-gül-i sühandur
Hâr u hası sümbül ü semendür (631)

Beyitlerde su ve karayla ilgili unsurlara, bu unsurların tabiattaki özellikleri ve insan hayatına etkileriyle ilgili olarak benzer anlamlar yüklenir.

Suyla ilgili olanlar, “seyl-âb, seyl, gird-âb” gibi yıkıcı tabiat olayları bir tarafa bırakılırsa, azamet, büyüklük, enginlik, bereket gibi olumlu anlamlar taşır. Aşağıdaki

beyitlerden birincisinde, denizin büyüklüğü, enginliği, ilim sahiplerinin ilminin, irfanının, faziletinin enginliğine benzetilmekte; ikinci beyitte ise su, rahmetle ilişkilendirilmektedir:

Olurdu pür olsa zû-fünûnân
Bîrûn u derûnı bahr-ı ‘ummân (505)

Ser-çeşme-i âb-ı rahmetine
Maksûre-i ‘arşdur hazîne (48)

Suyun enginliğine, bereketine karşın, “deşt” kuru, bereketsiz ve insan yaşamı için elverişli olmayışı gibi özellikleriyle ilgili olarak acı ve ıstırap yeri olarak düşünülür ve “sevda” ile ilişkilendirilir:

Ol tavr-ı sühanda pâ-y-ber-câ
Biz gâm-şümâr-ı deşt-i sevdâ (614)

Ey Fâ’izi-i ser-âb-peymâ
Ey bâd-be-dest-i deşt-i sevdâ (342)

Yine suyla ilgili olan derya, umman, yem, bahr, lücce ve mevc çoğu kere geçek anlamları dışında mecaz veya teşbih yoluyla kullanılırlar: “yem-i nûr, yem-i aşk, yem-i ma’ânî, yem-i tarâvet; mevc-i küñ, mevc-i himmet, mevc-i cünûn; lücce-tab’ân, lücce-i safâ, lücce-i kerâmât”.

3.3. Mitoloji

3.3.1. Şeh-nâme Kahramanları

Şeh-nâme kahramanları, mesnevîde *Şeh-nâme*’deki belirgin özellikleri dikkate alınarak teşbih yoluyla veya beyitlerde anlatılanlara örnekleme yoluyla sık sık anılırlar. Ayrıca bu kahramanların bütün şaşalı ve debdebeli hükümdarlıklarına, güçlerine rağmen tarihe karışmış olmalarından bahsedilerek dünyanın geçiciliğine

vurgu yapılır; anın değerlendirilmesi, fırsatın kaçırılmaması gerektiği ifade edilir. Bunlar ifade edilirken bu kahramanlar misal olarak gösterilir:

Cem gibi hezâr sâde-levha
Bu zâl-ı zamâna kıldı nevha (753)

Key-Hüsrev'i nâ-bedîd kıldı
Câhın haber ü şinîd kıldı (754)

Eğer biri övülecekse bu kişi *Şeh-nâme* kahramanlarına benzetilir veya bu kahramanlarla kıyaslanır:

Cemşîd-serîr-i ser-firâzî
Sultân Osmân Hân-ı Gâzî (656)

Aşağıdaki beyitte Sührab'ın *Şeh-nâme*'deki hikâyesine⁵¹ telmih yapılmıştır.

Sührâb-mişâl kalmasun cân
Pür-hasret ü ârzû-yı dermân (722)

Rüstem savaşçılığı, yiğitliği gibi *Şeh-nâme*'de öne çıkan özellikleriyle anılır.

Demdür ki ide dil-i yegâne
Bir kez dahı ceng Rüstemâne (812)

Mesnevîde çeşitli vesilelerle zikredilen diğer *Şeh-nâme* kahramanları şunlardır: Tahmuras, Dahhak, Gâve, Efridun, Zâl, Bîjen, Tehemten, Siyâvûş, Pervîz, Erdeşîr, Kahraman.

⁵¹ Rüstem Efrasiyab'la savaştan sonra Semengan'a giderek padişahın kızı Tehmine'yle evlenir. Bir erkek çocuğu olur. Çocuğun adını Sührab koyarlar. Fakat Rüstem çocuğunu annesine bırakarak İran'a döner. Çok çabuk gelişip, büyür. Büyük kahramanlıklar gösterir. Birbirlerini tanımadıkları halde bir savaşta karşı karşıya gelen Rüstem'le Sührab uzun bir süre savaşır. Sonunda Rüstem bir hamleyle Sührab'ın göğsünü yarar. Oğlunun öleceğini anlayınca pişmanlık ve üzüntü duyarak İran'dan padişaktan ilaç ister ancak Sührab İran'a karşı savaştığı için reddedilir ve Sührab ölür. Bk. Bekir Şişman, Muhammet Kuzubaş, **Mitik, Destani, Masalsı, Efsanevi ve Tarihi Unsurlar Açısından Şehnâme'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 42-44.

3.3.2. Masal Kahramanları

Beyitlerde çoğu kez birlikte bulunan Simürg ve ejderha, mitolojide anlatılan biçim özellikleri başta olmak üzere çeşitli özellikleriyle, daha çok teşbih unsuru olarak kullanılırlar. Bu beyitlerde Simürg ile ejderhayı sürekli bir boğuşma içerisinde görürüz. Aşağıdaki beyitte, Simürg göğü yaran yüksek bir kule; kuleyi çevreleyen derya ise ejderdir:

Sîmürg o kulle-i feleksâ
Ejderdür ana sarıldı deryâ (440)

Benzer bir teşbih de aşağıdaki beyitte yer alır. Ağaçlar Simürg'a, ağaçlara dolanan taklar ise ejderhaya benzetilmiştir:

Eşcâra ki tâklar ulaşmış
Sîmürdür ejdehâ tolaşmış (497)

Aşağıdaki beyitte “fırsat” Hümâ'ya benzetilmiştir. Hümâ burada ulaşılmasının imkânsız olması özelliğiyle ön plana çıkar:

Fursat ki Hümâ-yı tîz-perdür
İrmek ana bir dahı hünerdür (790)

3.4. Şiirle İlgili Bazı Unsurlar

3.4.1. Mazmûn

Mehmed Çavuşoğlu bir makalesinde⁵² mazmûnun edebiyat literatüründe terim olarak belirgin ve net bir tanımının yapılamadığını ifade ettikten sonra mazmûnu şöyle tanımlar: “bir cümlemin, bir mısraın, bir deyimmin içerdiği ve onlardan herkesin anladığı hakikî ve mecazî mana demektir. Bir edebiyat terimi olarak da asıl

⁵² Mehmed Çavuşoğlu, “Mazmûn”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. XLVIII, S. 388-389, Ankara, 1984, s. 198-205.

mananın yanında bir isme, bir atasözüne, bir olaya telmihtir”⁵³. Ayrıca A. N. Tarlan’ın da tanımına yer verir. Buna göre Tarlan, mazmûnu “bir şeyi, o şeyin vasıflarını veya o şeyi çağrıştıracak (tedai ettirecek) kelime ve kavramları zikrederek bir ibarenin içinde gizlemek”⁵⁴ olarak tanımlar.

Mazmûn kelimesi mesnevîde bazı sıfatlarla birlikte kullanılmıştır. Bu sıfatlardan hareketle o dönemde, en azından şairin kendi bakış açısından mazmûnla ilgili bazı bilgiler bulunabilir.

Aşağıdaki beyitte, şair, mazmûnlarını “âşık” gibi, “âşık” tarzında anlamlarına gelen “âşıkâne” kelimesiyle nitelendirmektedir. Burada mazmûn, tarz ve üslûpla ilişkilendirilerek, mazmûnların nasıl, hangi tarzda olduğu ya da olacağı ifade edilmektedir. Buradan hareketle mazmûnların âşıkâne, hakimâne, rindâne mazmûn gibi değişik tarzda ve üslûpta oluşturulabileceği düşünülebilir:

Dirsem n’ola ‘âşıkâne mazmûn
Hîç râzını saklasun mı Mecnûn (526)

Aşağıdaki beyitte de mazmûn “dakik” olarak nitelendirilir. “Dakik” olarak nitelenen mazmûnun, ince manalı, anlaşılması dikkat gerektiren, zekâ ürünü, nükteli ve yerinde söylenmiş olmasının gerekliliğine ya da en azından ideal mazmûnun böyle olması gerektiğine veya beğenilenin, tercih edileninin bu şekilde olduğu düşüncesine varılabilir:

Mazmûn-ı dakîk ü kâlib-ı hoş
Çün sırr-ı kazâ vü kalb-i bî-gış (693)

⁵³ Çavuşoğlu, **agm.**, s. 205.

⁵⁴ **Ae.**, s. 205.

3.4.2. Sühân, Söz, Lehce, Lafz, Güftâr

Bu kelimelerden “sühân” dışındakiler nadiren kullanılmıştır. Sühân kelimesi ise birçok yerde geçer. Bu kelimeler genel olarak “söz” yerine kullanılmıştır ve daha çok, manayı çevreleyen şekil ve tarzla ilgilidir.

Güftârda varken istihâle
Eş’ârından gelür hayâle (585)

İtdi teb-i gam derûnı sûzân
Olsa n’ola sözlerim perîşân (525)

Sevdâ-yı sühân dimâğ ister
Âzâdegi vü ferâğ ister (578)

3.4.3. Nükte

Daha çok ince manalı, yerinde, güzel, kusursuz söz anlamlarında kullanılmıştır.

Eş’ârı metîn ü ‘âşıkâne
Her nüktesi hûb u bî-bahâne (689)

3.4.4. Şi’r

Şiir, mesnevîde bazı sıfatlarla anılır: “mânend-i kumâş-ı tâze-üslûb (697), nagz u mergûb (697), şi’r-i mu’ciz (704), metin ü âşıkane (689)” gibi.

Aşağıdaki beyitte ise duygulu, lirik şiirden bahsedilmektedir.

Eş’ârı çü kâr-ı nağme-sencân
Derd ehlin ider hemîşe giryân (695)

3.5. Mesnevînin Bölümleri

3.5.1. Tahmid

Bölüm 1-60 beyitleri arasındadır. Yer yer tasavvufî öğelerin yer aldığı bu bölümde genel olarak Allâh'ın kudret ve azameti, celâl, cemâl ve bekâ sıfatları konu edilir. Bu bölümün dikkat çeken yönü, Allâh'ın bahsi geçen sıfatları, gücü, azameti anlatılırken Leylâ, Mecnûn ve diğer bazı mesnevî kahramanlarının, peygamberlerin vs. çeşitli yönleriyle anılmasıdır. Leylâ, Mecnûn, Ferhâd, tâvûs, Bû Alî, Râzî, Risto (Aristo), Kays, bülbül, gül, Yûsuf, Mansûr, pervâne, şem, Pervîz, Vâmık, Azrâ, Hüsrev ve Nerîmân bu bölümde bahsi edilen kişi ve unsurlardır. Bunlar daha çok tasavvuf bağlamında ele alınır. Örneğin Leylâ ile Mecnûn ve Vâmık ile Azra arasındaki aşka tasavvufî bir gözle bakılır.

Aşağıdaki beyitlerde bu tasavvufî bakış açısı açıkça görülebilir. Vâmık'ın aşkı Azra'dan dolayı değil, Allâh'ın "hüsn"ünün "tecellî"sindendir:

Vâmık n'ola itmeyüp karârı
Geşt eylese deşt ü kûhsârı (31)

Hüsnündür iden ana tecellî
'Azrâ nice eylesün tesellî (32)

Aynı durum aşağıdaki beyitte Mecnûn için de geçerlidir.

Mecnûn'a bu sadme senden oldı
Leylâ dimesün ki benden oldı (35)

Aklın ve mantığın sembolü olarak görülen⁵⁵ Aristo'ya eğer Allâh'ın "bağ"ından zerre kadar bir "koku" gelse dimağının bitkin, dermansız kalacağı ifade edilmektedir. Burada, akıl yoluyla edinilen bilgi ve kalp yoluyla edinilen bilgi birbiriyle kıyaslanır ve ikincisi diğerinden üstün tutulur:

⁵⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 6. bs., Ötüken Yay., İstanbul, 2000, s. 32.

Bâğundan irişse kemterîn bû
 Bî-tâb kala dimâğ-ı Risto (18)

3.5.2. Münâcât

61-114 beyitleri arasında bulunan bu bölümde, acizlik, zavallılık ve çaresizlik içerisinde Allâh'a yakarış, dua ve lütuf talepleri ifade edilir.

3.5.3. Na't

115-152 beyitleri arasında bulunan bu bölümde, Hz. Muhammed'e övgülerin yapıldığı ve bazı mucizelerinin anlatıldığı beyitler yer alır.

3.5.4. Mi'râc

Bölüm 153-245 beyitleri arasında bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in Mi'râc'ının anlatıldığı bu bölümde, göğe yükseliş aşamalar halinde anlatılır.

3.5.5. Medh-i Çâr-yâr

246-287 beyitleri arasında bulunan bu bölümde, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye övgüler yapılarak, çeşitli vasıflarından bahsedilir. Ayrıca Hz. Hüseyin'den de bahsedilerek övgüler yapılır ve Kerbela hadisesine telmihte bulunulur.

3.5.6. Medhiye (Hüdayî İçin)

288-348 beyitleri arasında bulunan bu bölüm, Celvetiye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdayî için kaleme alınmış bir medhiyeden oluşur.

3.5.7. Sebeb-i Te'lif

349-635 beyitleri arasında bulunan bu bölüm, uzunluğu ve ele aldığı konular bakımından dikkat çeker. Eserin yazılış sebebini anlatmaktan çok toplumsal eleştiri yapmak ve İstanbul'u tasvir etmek için yazılmış gibidir. 287 beyit tutan bu bölümün yarısından fazlası, bu eleştiri ve tasvirlerle ayrılmıştır.

Şair, mesnevînin bu bölümünün başlangıcından itibaren 38 beyit boyunca, toplumun karakteristik özelliklerinden eğitime, insanlar arası ilişkilerden kültürel hayata kadar uzanan geniş bir yelpazede realiteye dönerek bir sosyal eleştiri yapar. Yer yer mizahi unsurlar da taşıyan bu eleştiriler daha çok eğitim ve idarî alanlarda yoğunlaşır:

Her buk'a-ı 'ilm hem-çü mekteb
Bâzîgeh-i küdekân idi hep (361)

Etfâl-i ekâbir-i zemâne
Yâ mehd idi câ yâ ders-hâne (362)

İtmişdi zamân-ı bî-müdârâ
Evrâk-ı kitâbı zarf-ı helvâ (364)

Mânend-i gül-i güşâde ekser
Şîrâze-güsiste idi defter (365)

İstanbul'un bazı semtlerinin, Haliç'in, tabiatın ve mevsimlerin tasviri yapılıır. Bu tasvirlerden sonra bölümün asıl amacı olan, eserin yazılış sebebi ve şairi bu eseri

yazmaya iten sebepler anlatılmaya başlanır. Bu sebepler diğer mesnevîlerde görülenlerden⁵⁶ pek bir farklılık göstermez. Şairi eserini yazmaya iten sebeplerin temelinde “aşk”ın olduğu ifade edilerek, eserin yazılmasıyla neticelenecek olan olaylar sıralı bir şekilde hikâye edilerek aktarılır:

‘Aşk ile idi sirişt-i bûdum
‘Aşk idi ‘anâsır-ı vücûdum (516)

Bu aşk coşkuludur, yerinde duramaz, aşkın bu coşkusu şairi ister istemez söze götürür ve içindeki “sır”ları açığa vurmasına neden olur:

Ahvâl-i derûnı ‘aşk her gâh
Kâle götürürdi h^vâh u nâ-h^vâh (520)

Aşkın verdiği bu şevkle şair birkaç beyit yazmaya başlar:

Ol şevkle hâme-i güher-bâr
Olmış dil-i ‘âleme şerer-bâr (537)

Arkadaşları şairin yazdığı bir “fasl”ı görür ve çok beğenirler:

Ol cüz’e bir iki ehl-i dâniş
Cüzdânım içinde rast gelmiş (547)

Gözden geçürüp o fasl-ı nagzı
Cûş itmiş o neşve ile magzı (548)

Sonra uzayıp giden beyitlerde şairin mütevazılığı ve arkadaşlarının ısrarı anlatılır. Şair arkadaşlarının ısrarı nedeniyle birçok mazeret gösterse de arkadaşları ısrarlarına devam ederler. Fakat şair “şeyh” olarak nitelendirdiği Nizamî’ye “pey-rev” olamayacağını, buna cüret edemeyeceğini söyler ve birkaç beyitte onun şairliğini över:

Kim ‘âkıl ider mi hîç cür’et
Şeyhe kıla pey-revîye himmet

⁵⁶ Ünver, **agm.**, s.437.

Gencûr-ı hazâ'in-i ma'ânî
Fihrist-i kitâb-ı *kün fe-kânî*

Tefsîr-kün-i nikât-ı i'câz
Fetvâ-dih-i müşkilât-ı i'câz

Hem müctehid-i be-nâmı nazmun
Hem kıdvesi hem imâmı nazmun

Seccâde-nişîn-i fazl nâmı
Sâhib-i şer'-i sühan *Nizâmî* (608-612)

Nihayetinde “fütûh-ı kudsî” den gelen icazet ve telkinlerle eseri yazmaya karar verir:

Nâ-gâh irişüp fütûh-ı kudsî
Feyz eyledi câna rûh-ı kudsî (618)

3.5.8. Medhiye (II. Osman İçin)

636-715 beyitleri arasında bulunan bu bölüm, II. Osman için kaleme alınmış bir medhiyedir. II. Osman'ın yaptığı savaşlardan (Lehistan seferi), kahramanlığından, dine yaptığı hizmetlerden ve şairliğinden bahsedilir.

3.5.9. Sâkî-nâme

Bölüm, 716-883 beyitleri arasında bulunmaktadır. Tasavvufî nitelikler taşıyan bu bölümünde saki, mey, bade ve cam üzerinde durularak bunların özellikleri anlatılır. Sakiden sürekli mey, bade, sagar ve cam sunması istenilir:

Sür bâdeyi geçmedin bu fursat
Kim itmededür zemâne sür'at (757)

Aldatıcı zaman geçip gitmektedir. Cem, Key-Hüsrev, Efridun hepsi tarihe karışarak insanlara ibret olmaktadır:

Efrîdûn'un geçüp zamânı
Şûm oldu Direfş-i Gâviyânî (755)

Ele geçen fırsatları kaçırmamak, onları iyi değerlendirmek gerekir:

Her kim dür-i fursatı güm itdi
Bulmaz aramakla anı gitdi (791)

Bu cam ikiyüzlülüğü giderir, ihlas verir, sırları açığa çıkarır, vaizi sulha kavuşturur:

Vâiz eger andan içse bir câm
Gavgâsına sulh ola ser-encâm (826)

Ol câm ki içse bir riyâkâr
İhlâs ola evvelîn-i âşâr (746)

3.5.10. Âgâz-ı Dâstân

Bölüm, 884-1137 beyitleri arasında bulunur. Mesnevînin asıl konusu olan Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin anlatıldığı bu bölüm tamamlanamamıştır. Yazılabilen kısım hikâyenin ancak giriş kısmı sayılabilecek niteliktedir.

4. KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN VE FUZÛLÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde mesnevînin hikâye kısmı, Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevîsindeki aynı kısım ile karşılaştırılacaktır. Karşılaştırma, mesnevîlerde yer alan anlatım teknikleri, olay örgüsü, karakterler ve benzeşen ifadeler bakımından yapılacaktır. Burada “mesnevî” denilirken bahsi edilen şairlerin Leylâ vü Mecnûn mesnevîleri kastedilmektedir.

4.1. Anlatım Teknikleri

Kâfzâde Fâizî'nin mesnevîsinde diyalog, monolog ve iç monolog gibi hikâyenin kahramanlarını anlatımda etkin kılan anlatım tekniklerine başvurulmamış; sadece anlatma tekniği kullanılmıştır. Hikâye, anlatıcı konumundaki şairin bizzat kendisi tarafından okuyucuya aktarılır. Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise yer yer anlatma tekniğinden gösterme/sahne tekniğine geçilerek hikâyenin anlatımı kahramanlar tarafından devam ettirilir.

Fuzûlî'nin mesnevîsinde bulunan aşağıdaki beyitlerde, birinci beytin ikinci mısraında bulunan “Leylî'ye der idi” ifadesinden sonra anlatıcı aradan çekilerek Mecnûn konuşmaya başlar ve anlatma tekniğinden gösterme/sahne tekniğine geçilir:

Kasden unudurdu dersin ol zâr

Leylî'ye der idi ey vefâ-dâr

Hıfz-ı sebak etdi bağrumı hûn

Menden bilürem bilürsen efzûn

Men bilmedüğüm mana ohutgıl

Dersüm ohuyam kulağ dutgıl⁵⁷ (623-625)

⁵⁷ Fuzûlî, **Leylâ ve Mecnûn**, hzl.: Muhammet Nur Doğan, 6. bs., Yelkenli Yay., İstanbul, 2008, s. 138.

Yine Fuzûlî'nin mesnevîsinde bulunan aşağıdaki beyitlerde de Mecnûn'un doğumundan sonra onun "zeban-ı hal"i dile gelerek konuşmaya başlar:

Olmuşdı zebân-ı hâli gûyâ
Söylerdi ki ey cefâcî dünyâ

Bildüm gamunı senün ki çohdur
Gam çekmeğe bir harîf yohdur

Geldüm ki olam gamun harîfi
Gel tecrîbe kıl men-i zaîfi ⁵⁸ (512-514)

Her iki mesnevîde de tasvir tekniğine daha çok Leylâ ile Mecnûn'un fiziki görünüşleriyle ilgili anlatımlarda başvurulur. Bu tasvirlerde daha çok yüz üzerinde yoğunlaşır ve realiteden uzak, abartılı teşbihlerle yapılır. "Mekteb" in tasvirinin yapıldığı kısımda ise Kâfzâde Fâizî'nin mesnevîsinde daha uzun durulur. Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise "mekteb" tasviri sadece birkaç beyittir.

4.2. Olay Örgüsü

Mesnevîlerin olay örgüsüne bakıldığında her iki mesnevîde de hikâye, Mecnûn'un babasının tanıtılmasıyla başlar. Zenginliği, cömertliği, yardımseverliği vs. anlatılır. Sonra kendisine varis olacak bir çocuğunun olmamasından bahsedilir. Bu anlatımlardan sonra Kâfzâde Fâizî'nin mesnevîsinde;

El-kıssa bahâr-ı feyz-i Dâdâr
Virdi o dıraht-ı köhneye bâr (943)

beytiyle, Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise;

El kıssa ol efdâl-i kabâ'il
Ol pîr-i hamîdetü'l-hasâ'il ⁵⁹ (495)

⁵⁸ Ae., s. 120.

⁵⁹ Ae., s. 118.

beytiyle özet tekniğine başvurularak Mecnûn'un doğumu ve sonrası anlatılır. Kâfzâde'nin mesnevîsinde;

Bu hâl ile geçdi bir nice sâl
Tafsîle şürû' kıldı icmâl

Her zerresi oldu mihr-i nevvâr
Her gonçesi oldu reşk-i gülzâr

İrişdi çü heft ü heşt sâlî
Yaklaşdı ki bedr ola hilâli (977-979)

beyitleriyle, Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise;

Çün sür'at ile dönüp zemâne
On yaşına yetdi ol yegâne⁶⁰ (550)

beytiyle Mecnûn'un doğumundan okul çağına kadarki dönem özetlenir.

Kâfzâde Fâizî'nin mesnevîsinde, Mecnûn yedi-sekiz yaşlarında okula başlar. Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise Kâfzâde'nin mesnevîsinde bulunmayan sünnet merasiminden sonra, on yaşında okula başlar.

Her iki mesnevîde de Leylâ ile Mecnûn'un birbirlerini gördükleri ve aşklarının başladığı yer "mekteb"dir. Burada yine Leylâ ile Mecnûn'un tasvirleri yapılır. Ancak Kâfzâde'nin mesnevîsinde sadece Leylâ'nın tasvirlerine yer verilir.

Kâfzâde'nin mesnevîsinde;

Bir nice zamân ol iki mehveş
Evkât geçürdi hurrem ü hoş (1070)

beytiyle; Fuzûlî'nin mesnevîsinde ise;

⁶⁰ Ae., s. 126.

Çün bir niçe müddet ol iki pâk
Evkât geçürdiler tarabnâk⁶¹ (606)

beytiyle bu okul dönemi özetle aktarılarak Leylâ ile Mecnûn'un aşklarının etrafta yayılması ve haberin Leylâ'nın annesine ulaşması hikâye edilir. Kâfzâde'nin mesnevîsinde hikâye buraya kadar yazılabilmıştır.

4.3. Karakterler

Fuzûlî'nin mesnevîsinde “perîveş” diye nitelendirilen ve Mecnûn'un onun kucağında sükûnet bulmasından sonra Mecnûn'a dadılık yapan bu karakter Kâfzâde'nin mesnevîsinde bulunmamaktadır.

Bir evde meğer ki bir perîveş
Ol tıflı görüp besî müşevveş⁶² (535)

4.4. Tasavvuf

Her iki mesnevîde de olaylara tasavvuf penceresinden bakılır. Bunun en bariz örneği, Mecnûn'un doğduktan sonra ağlamasının nedenleri ile ilgili yapılan yorumlardır. Her bebek gibi Mecnûn da doğduktan sonra ağlamaya başlar. Ancak her iki şairin mesnevîsinde Mecnûn'un bu ağlaması tasavvuf ekseninde yorumlanır. Fakat Fuzûlî'de bu tasavvufi yorumlama daha açık yapılır.

Kâfzâde Fâizî'nin mesnevîsinde, Mecnûn'un ağlayışı, huzursuzluğu vahdet âleminden dünyaya, kesret âlemine gelen ruhun çektiği acı, gam ve hasrete bağlanılmaktadır. Bu tasavvuf düşüncesi “hasret, firkat, gam, ser-cûş-ı şarâb-ı mihrbânî” gibi kelime ve kelime gruplarıyla, Fuzûlî'nin mesnevîsine göre daha kapalı olarak ifade edilir:

⁶¹ Ae., s. 136.

⁶² Ae., s. 124.

Bu düşünce Fuzûlî’de daha açık bir şekilde ifade edilerek açıklanmaya çalışılır. Aşağıdaki beyitlerde insan bedeni “dam-ı gam” olarak nitelendirilir. İnsan ruhu bu vücut içerisinde esir durumunda, bedene hapis olmuştur. Özgür olanların yeri “ademdir” yani yokluktur ve artık Mecnûn için bu bedende kaldığı müddetçe “gam”dan başka bir şey yoktur. İşte Mecnûn doğduktan sonra ağlayıp feryat etmesi de bu yüzdendir:

Ol dem ki bu hâk-dâna düşdi
Hâlini bilüp figâna düşdi

Âhir gününe evvel eyleyüp yâd
Ahıtdı sirişk kıldı feryâd

Ya’nî ki vücûd dâm-ı gamdur
Âzâdelerün yeri ademdür⁶³ (508-510)

4.5. Benzeşen İfadeler

Kâfzâde Fâizî	Fuzûlî
Kim hayl-i ‘Arab’da bir keremverz İhsânla rû-şinâs-ı her merz (888)	Kim hayl-i Arab’da bir cevân-merd Cem’iyyet-i ‘izz ü câh ile ferd ⁶⁴ (477)
Berr-i ‘Arab’a sürüp ‘emârı Geşt ile geçerdî rûzgârı (903)	Bir buk’ada olmayup karârı Gezmekde geçerdî rûzgârı ⁶⁵ (480)
Bir nice zamân ol iki mehveş Evkât geçürdi hurrem ü hoş (1070)	Çün bir niçe müddet ol iki pâk Evkât geçürdiler tarabnâk ⁶⁶ (606)

⁶³ Ae., s. 120.

⁶⁴ Ae., s. 114.

⁶⁵ Ae., s. 114.

⁶⁶ Ae., s. 136.

İKİNCİ BÖLÜM

KAFZÂDE FÂİZÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVÎSİNİN METNİ

1. NÜSHALARIN TAVSİFİ VE ŞECERESİ

1.1. Nüshaların Tavsifi⁶⁷

1.1.1. Ö: Atatürk Üniversitesi Ktp. Seyfettin Özege Kitaplığı, 14 ASL

İstinsah kaydı bulunan nüshalar arasında en eski olanıdır. Nüsha, H. 10 Şaban 1033 / M. 28 Mayıs 1624'te tamamlanmıştır. Müellif nüshasıyla arasında yaklaşık iki yıl gibi, yazma eserler için kısa sayılabilecek bir süre vardır. Nüshanın müstensihî Nev'izâde'dir.

Kütüphane kataloğunda yazmanın cilt ve kâğıt özellikleriyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Nüsha kırk altı (1b-46a) varaktan oluşmakta ve sayfalar on üç satır halinde talik yazısıyla yazılmıştır. Başlıklar ve kenar çizgileri ilk sayfa hariç kırmızıdır.

1a'da eser ve müellifi hakkında Farsça bir kayıt bulunmaktadır. Bu kaydın altında bölüm isimleri ve toplam beyit sayısı rakamla ve yazıyla belirtilmiştir. Kaydın transkripsiyonu şu şekildedir: “Kitâb-ı *Leylâ vü Mecnûn*-ı merhûm Fâ'îzî Çelebî ki der-ceffe'l-ķalem-i ĥâtîme-i 'ömreş nâ-tamâm mânde bûd ve tertîbeş ber ĩn nemeť”. Türkçesi: “Merhum Fâizî Çelebi'nin ani ölümü nedeniyle yarım kalan *Leylâ vü Mecnûn* kitabı, tertip düzeni bu şekildedir.” bu kaydın altında da bölüm isimleri ve bölümlerin toplam beyit sayıları verilmiştir.

Yine aynı sayfanın altında mesnevînin toplam beyit sayısını belirten şöyle bir kayıt bulunmakta: “Mecmû' -1 ebyât 1136 - biñ yüz otuz altı beytdür.”

⁶⁷ Bu bölümde yer alan bilgilerden nüshaların cilt, kâğıt, renk, boyut gibi özellikleri adı geçen kütüphanelerin kataloglarında yer alan tanıtımlardan alınmıştır.

Son sayfada Arapça olarak istinsah kaydı bulunmakta ve toplam beyit sayısı rakamla ve yazıyla Türkçe olarak belirtilmiştir: “Temmetü'l-manzûme fi'l-yevmi'l-‘aşir fi-ša‘bâni'l-mu‘azzam fi-şuhûri sene 1033 ketebehü'l-fakîr Nev‘izâde”.

Besmeleyle başlayan nüshada başlık kısmı boş bırakılmıştır. Bazı sayfaların kenarlarında kısa açıklamalar ve bazı başlıklar eklenmiştir. Bunlar ya bazı kelimeleri açıklama mahiyetinde ya da mesnevî içerisinde anlatılmaya başlanan yeni bir konuya geçişi ifade eden yan başlıklar mahiyetinde notlardır. Bazıları ise istinsah bittikten sonra yapılan düzeltmeler veya başka bir nüshanın farklı rivayetleri olabilir. Bu derkenarlar verilirken bazı kısaltma veya işaretler kullanılmıştır:

Birinci işaret, açıklama veya yan başlık mahiyetindeki derkenarlar verilirken kullanılmıştır. İkinci işaret ya da kısaltma; bir kelimenin, ibarenin farklı rivayetleri verilirken veya düzeltme mahiyetindeki derkenarlarla birlikte kullanılmıştır. Bunların bazen birlikte kullanıldığı da görülür. Üçüncü işaret (‘ilave’nin kısaltması olabilir) ise nüshada derkenar olarak yazılan bir beytin yerini gösterirken ikinci işaretle birlikte, sadece bir defa kullanılmıştır.

Başlık mahiyetindeki derkenarlar: zîkr-i Hîşâr ve evşâf-ı ân diyâr-ı nûzhet-şî‘âr, zîkr-i kaç’-ı deryâ, şîfat-ı kal’a, zîkr-i kiras, zîkr-i Gökşu, zîkr-i Aşkaba, zâden-i Mecnûn, şîfat-ı mekteb.

Eksik beyit veya kelime bulunmayan bu nüshada yanlış okumaları engellemek için bazı kelimeler harekeyle gösterilmiştir. Toplam beyit sayısı derkenarlarla birlikte 1137’dir.

Baş:

Ey kevkebe-bahş-ı Hüsrev-i ‘aşk
Dil mülkin iden kalem-rev-i ‘aşk

Son:

Olup kelimât-ı halka hâmmâl
Kâlâ-yı fesâda ola dellâl

1.1.2. D: Ankara Üniversitesi DTCF (Mustafa Con A 408/VI)

Cilt özellikleri	: Sırtı meşin, şemseli, salbekli, deffeleri siyah meşin kaplı mukavva cilt.
Fiziksel durumu	: Sırtı yıpranmış, şiraze dağılmış, formalar kopmuş.
Kâğıt türü	: Filigranlı
Mürekkep rengi	: Siyah, başlıklar kırmızı.
Kâğıt boyutu	: 248x110 mm.
Satır sayısı	: 24-28
Sütun sayısı	: Her sayfada 4 sütun
Yazı alanı boyutu	: 212x80
Yazı türü	: Talik
Yaprak sayısı	: 12 (84b-95a)
İstinsah yeri	: Amasya
İstinsah tarihi	: Zilhicce, 1119; Şubat/Mart, 1708
İstinsah kaydı	: “ Temettü’l-kelimât muharrer fi-Amasya der-mâh-ı zî’l-ħicce sene 1119”

Birinci sayfanın en üstünde dua niteliğinde Arapça bir ibare bulunmaktadır: “ Yā fā’ize’l-ħayāti efiz ‘aleynā cude fazlike” Türkçesi: “Ey hayatı bol bol veren, fazlının cömertliğinden bize bol bol ver.”

Bu nüshada, sâkî-nâme bölümünde bazı yan başlıklar bulunmaktadır: “şifat-ı sâkî, şifat-ı bâde, şifat-ı şarâb, şifat-ı cām, şifat-ı sâgar”.

Nüshada atıf vavları birçok yerde yazılmamış, eksik kelimeler ise diğerlerine göre daha fazladır. Toplam beyit sayısı 1135’dir. 455. ve 855. beyitler eksiktir.

Baş:

Ey kevkebe-bağş-ı Hüsrev-i ‘aşk
Dil mülkin iden qalem-rev-i ‘aşk

Son:

Olup kelimât-ı ħalka جمال
Kālā-yı fesāda ola dellāl

**1.1.3. S1: Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu,
34 Sü-Tarlan 75/2**

Cilt özellikleri	: Sırtı kırmızı meşin, çiçekli kâğıt kaplı, zencirekli
Fiziksel durumu	: Bazı sayfalarda birçok yerde leke var.
Kâğıt türü	: Saman
Mürekkep rengi	: Siyah, başlıklar ve mahlaslar kırmızı.
Boyut (dış-iç)	: 261x135-234x/16 mm.
Satır sayısı	: 26 ile 40 satır arasında
Sütun sayısı	: 5-8
Yazı türü	: İnce talik
Müstensih	: Mehmed Yümnî
İstinsah yeri	: Edirne
İstinsah tarihi	: H. 1135 / M. 1722
Yaprak sayısı	: 8 (19b-26a)

İlk sayfanın üstünde kırmızı mürekkeple yazılmış bir kayıt var ancak bazı kelimeler belirgin değildir: “*Ḳāfzāde Fā’izî merḥūmuñ eşer-i celîlesi olan menḳabe-i Leylā vü Mecnūn*’dur ki henüz ihtitām olmadın”

Son sayfada bulunan istinsah kaydı müstensihinin ismi dışında okunamaz durumdadır. Yine son sayfada Farsça şöyle bir ibare bulunmaktadır: “*ḳalem incā resīd u ser şikest*”.

Başlık mahiyetindeki derkenarlar: “*zıkr-i Ḥişār, zıkr-i pereme, çırāğān-ı deryā, zıkr-i ḳaṭ’-ı deryā, şıfat-ı ḳal’a, zıkr-i kiras, zıkr-i Aḳbaba, zāden-i Mecnūn*”.

Kâğıttan yer kazanmak için beyitler düzensiz ve sık yazılmıştır. Bir sayfada bulunan beyit sayısı 150 ile 200 arasında değişmektedir. Beyitlerin yazılışında herhangi bir düzen takip edilmemiş; bazı sayfalarda eğik açıyla, bazı sayfalarda düz ve bazılarında ise dik olarak yazılmıştır. Harflerin çok küçük yazılmış olması, bazı harflerin ve noktaların ayırt edilmesinde güçlükler yaşatmaktadır. Örneğin şın harfi bazı yerlerde tek nokta, p harfi ise genelde tek noktayla yazılmış ve b ile güzel he’ler de birbirine çok benzemektedir. Yine sad, mim ve ha; dal, re ve vav; kaf ve fe

harflerinin ayırt edilmesinde de güçlükler yaşanmaktadır. Bu nüshada da çoğu yerde atıf vavları ve bazı kelimeler eksiktir. Toplam beyit sayısı 1133'tür. 63, 87, 625, 910 numaralı beyitler bu nüshada eksiktir.

Baş:

Ey kevkebe-bağş-ı Hüsrev-i 'aşk
Dil mülkin iden qalem-rev-i 'aşk

Son:

Olup kelimât-ı halqa hammâl
Kâlâ-yı fesâda ola dellâl

**1.1.4. S2: Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu,
34 Sü-Tarlan 144/2**

Cilt özellikleri	: Sırtı siyah meşin, yeşil bez kaplı, kapak içleri ebru. Kâğıtla örtülü yeni bir cilt içindedir.
Kâğıt türü	: Filigranlı, samani badem yeşil
Mürekkep rengi	: Siyah, başlıklar kırmızı.
Boyut (dış-iç)	: 272x177-250x135 mm.
Satır sayısı	: 20
Sütun sayısı	: 4
Yazı türü	: Talik
Yaprak sayısı	: 15 (33a-47a)
İstinsah tarihi	: -
İstinsah yeri	: -

Toplam beyit sayısı 1129 olan bu nüshada 248, 257, 867, 1048, 1049, 1066, 1090, 1108 numaralı beyitler eksiktir. Nüshada herhangi bir derkenar bulunmamaktadır.

Baş:

Ey kevkebe-bağş-ı Hüsrev-i 'aşk
Dil mülkin iden qalem-rev-i 'aşk

Son:

Olup kelimât-ı halqa hammâl
Kâlâ-yı fesâda ola dellâl

1.1.5. M1: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6873

Cilt özellikleri	: Lacivert kâğıt kaplı, karton bir cilt içerisinde.
Kâğıt türü	: Beyaz renkli, cedid kâğıt
Mürekkep rengi	: Siyah, başlıklar kırmızı.
Boyut (dış-ıç)	: 232x159 - 150x80 mm.
Satır sayısı	: 15
Yazı türü	: Rika
Yaprak sayısı	: 40 (1b-40a)
İstinsah yeri	: -
İstinsah tarihi	: -

Son sayfada toplam beyit sayısını gösteren “ ‘aded-i ebyât 1136” şeklinde bir ibare var ancak sayfa kenarında bulunan bir beyitle birlikte toplam beyit sayısı 1137’dir. Ö nüshasında yer alan yan başlık mahiyetindeki derkenarlar bu nüsha da aynen mevcuttur.

Baş:

Ey kevkebe-bağş-ı Hüsrev-i ‘aşk
Dil mülkin iden qalem-rev-i ‘aşk

Son:

Olup kelimât-ı halka hammâl
Kâlâ-yı fesâda ola dellâl

1.1.6. M2: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8864/3

Cilt özellikleri	: Sırtı zeytuni yeşil renk meşin, üzeri desenli kâğıt kaplı, miklepli mukavva cilt
Kâğıt Türü	: Saykallı, abâdî
Mürekkep rengi	: Siyah, başlıklar kırmızı.
Boyut (dış-ıç)	: 212x135-150x85 mm.
Satır sayısı	: 15
Yazı türü	: Talik
Yaprak sayısı	: 40 (83b-122a)

İstinsah yeri : -

İstinsah tarihi : -

Bir külliyat içerisinde bulunan bu nüshada bir yaprak (110b-111a) eksiktir. Nüshanın mikrofilm çekilirken bu sayfalar birbirine yapışık halde çekilmiş olmalıdır.

Son sayfada toplam beyit sayısını gösteren “ ‘aded-i ebyāt 1136” şeklinde bir ibare var. Ancak kayıp sayfa ve derkenar katıldığı beyit sayısı 1137 olarak çıkacaktır. Ö nüshasında yer alan yan başlık mahiyetindeki derkenarlar bu nüsha da aynen mevcuttur.

Baş:

Ey kevkebe-bağş-ı Hüsrev-i ‘aşk

Dil mülkin iden kalem-rev-i ‘aşk

Son:

Olup kelimāt-ı halka hammāl

Kālā-yı fesāda ola dellāl

1.1.7. M3: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 506

Cilt özellikleri : Kenarları kahverengi meşin zencirekli, ebru kâğıt kaplı bir cilt içerisinde.

Kâğıt türü : Bayraklı koç, çiçek filigranlı

Mürekkep rengi : Siyah, başlıklar kırmızı

Fiziksel durumu : Sayfa kenarları rutubet lekeli

Boyut (Dış-İç) : 202x127-152x68 mm.

Satır sayısı : 17

Yazı türü : Talik

Yaprak sayısı : 38 (61b-98a)

İstinsah tarihi : -

İstinsah yeri : -

Bir külliyat içerisinde bulunan bu nüshada bir yaprak (72b-73a) eksiktir. Nüshanın mikrofilmi çekilirken bu sayfalar birbirine yapışık halde çekilmiş olmalıdır.

Sayfaların satır sayısı on yedi olsa da bazı sayfalarda birer satır boşluk bırakılarak yazılmıştır. Bu nüshada bulunan derkenarların bazılarının, özellikle açıklama mahiyetinde olanların yazısı metnin yazısından farklıdır ve yazılar belirgin değildir. Bu da bunların nüshaya daha sonradan yazılmış olabileceği düşüncesini vermektedir. Bazı başlıkların yeri boş bırakılmış ve başlıklar siyah mürekkeple sayfa kenarlarına yazılmıştır. Son sayfada “ temme bi'l-ḥayr” şeklinde bir ibare vardır. Ö nüshasında derkenarlar verilirken kullanılan kısaltma veya işaretlerin, benzer amaçlarla bu nüshada da kullanıldığı görülür:

Baş:

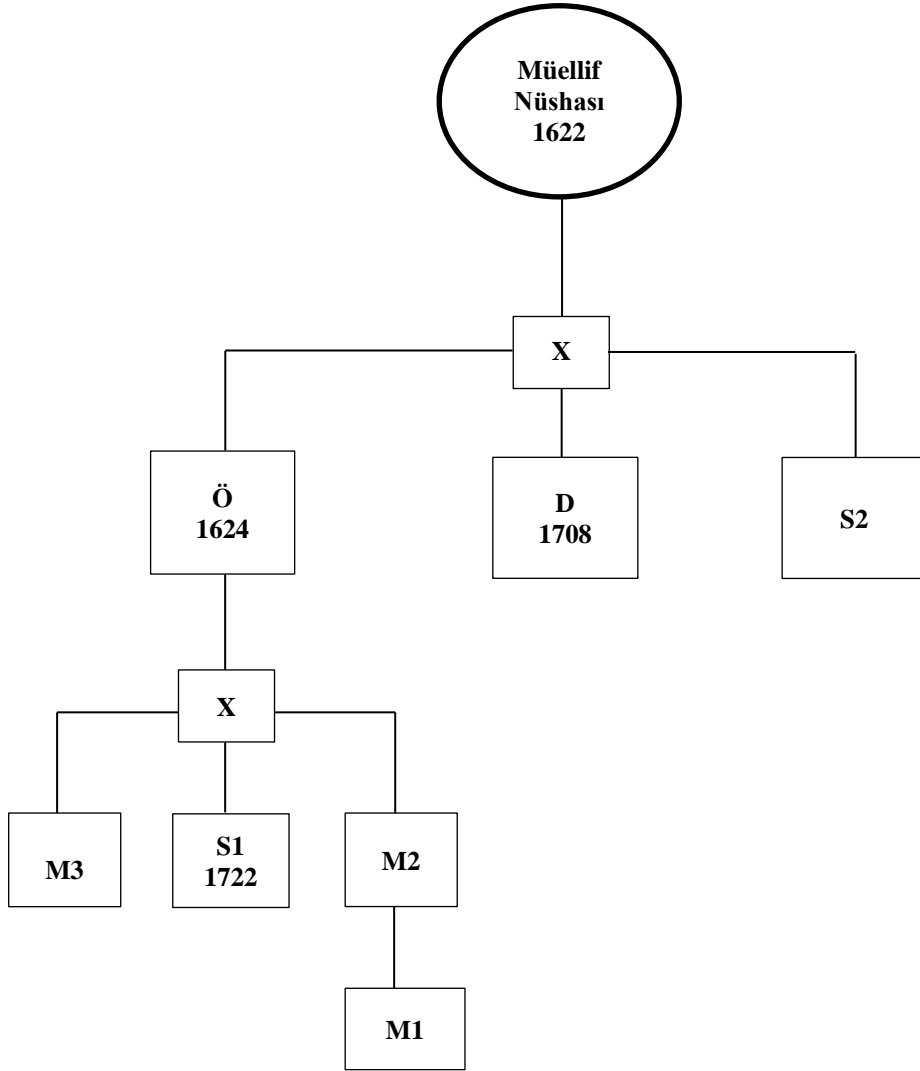
Ey kevkebe-baḥş-ı Ḥüsrev-i ‘aşk
Dil mülkin iden kalem-rev-i ‘aşk

Son:

Olup kelimât-ı ḥalka ḥammāl
Kālā-yı fesāda ola dellāl

1.2. Nüshaların Şeceresinin Tespiti

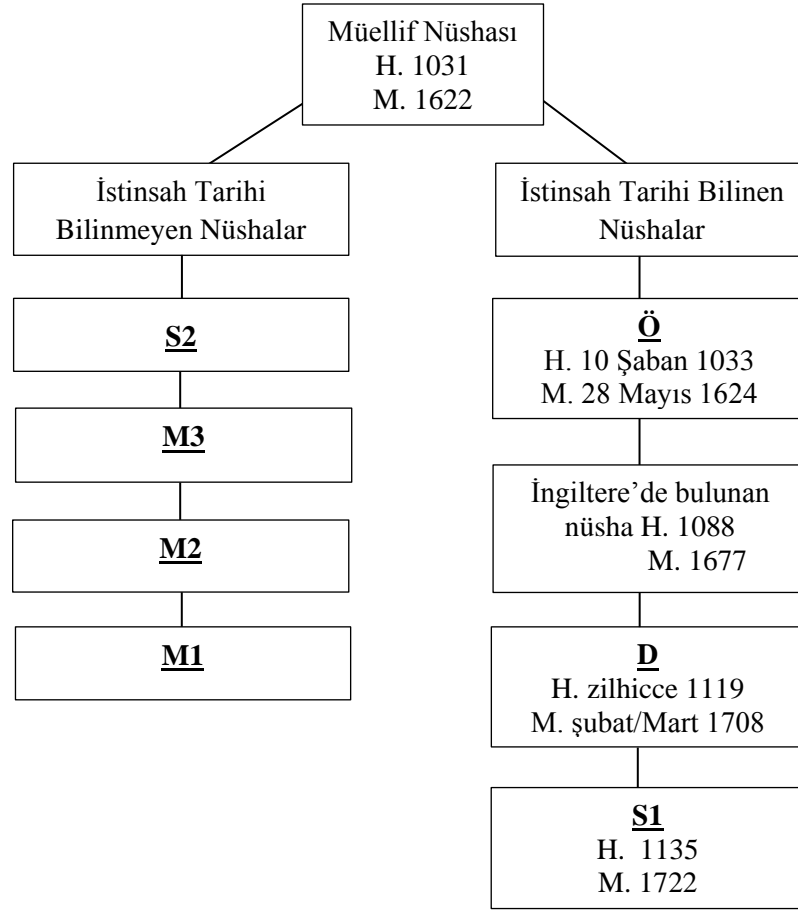
Şecere, nüshaların farklılıklarda birleşen ve ayrılan yönleri, istinsah kayıtları, nüshalar arasındaki ilişkiyi gösteren bazı ayrıntılar ve derkenarlar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Yapılan değerlendirme neticesinde beş nüshadan oluşan bir yazma ailesi ve iki müstakil yazma tespit edilmiştir.

Şekil 1: Nüshalar Arasındaki Bağlı Gösteren Şema

X sembolü, arada olabilecek nüsha veya nüshaları temsil eder. Tarihler, miladî takvime göre istinsah tarihini gösterir.

Yukarıdaki şemadan da anlaşıldığı üzere Ö ve Ö'den gelen M3, S1, M2 ve M1 nüshaları bir yazma ailesi oluşturmaktadır. D ve S2 nüshaları ise Ö den bazı temel farklılıklarla ayrılmaları sebebiyle müstakil nüshalar olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 2: Nüshaların Tarihe Göre Sıralanışını Gösteren Şema

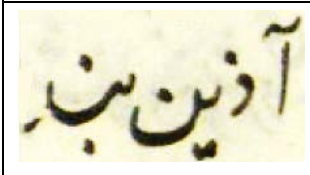
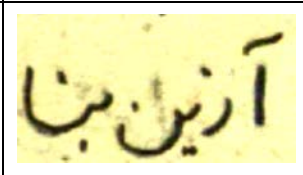
İstinsah tarihi bilinmeyen nüshalar şecerede diğer nüshalarla olan bağlarından ve fiziki durumlarına göre önce ve sonra olmaları bağlamında tahmini bir sıralamadır.

1.2.1. M1 ve M2 Nüshası

İstinsah kayıtları bulunmayan bu iki nüsha, aynı beyit sayısına, aynı satır sayısına, aynı sayfa düzenine, aynı başlıklara, aynı derkenarlara sahiptir. Her ikisi de büyük çoğunluğu diğer nüshalarda bulunmayan aynı hatalarda birleşmekte; fakat M1 nüshası M2 nüshasının hatalarını sürdürmekle beraber bunlardan farklı olarak başka

hatalara da sahiptir. Bu hatalar da genellikle harflerin noktalarının ya yazılmaması ya da yanlış yerlere konulması veya fazladan nokta konulması olarak karşımıza çıkar.

Yukarıda sıralanan özelliklere ve bu iki yazmada bulunan bazı ayrıntılara istinaden M1 nüshasının M2 nüshasından istinsah edildiği düşünülmüştür. Bahsi edilen ayrıntılar şunlardır: M2 nüshasında 183. beytin birinci mısraında yer alan “āzīn-bend” terkihi, M1 nüshasında “āzīn-i binā” şekline girmiştir. Birinci (M2) nüshada “bend” kelimesindeki dal harfinin köşesi (bir şekilde) silinerek kelimeyle birleşik kısmı elif gibi durmuştur. Bu durum da herhalde M1 nüshasının müstensihinin, “bend” kelimesini “binā” kelimesi olarak algılamasına neden olmuştur.

M2	M1
	

Diğer bir örnek ise M2’de 726. beytin birinci mısraında bulunan “eger” kelimesiyle ilgilidir. M1 nüshasında “ger” olarak yazılan bu kelime bu iki nüsha haricinde diğer nüshalarda bulunmamaktadır. Hem anlam hem de vezin bakımından uygun düşmeyen bu kelime tenkidli metne alınmamıştır. M2’de müstensih yanlışının farkına varmış olacak ki bu kelimenin üstüne, estetiği de bozmayacak şekilde, bir çizgi çekmiştir. Diğer nüshalarda da gördüğümüz kadarıyla eğer müstensih bir kelimedede hata yapmışsa silme imkânı da yoksa ya üstüne bir çizgi çeker veya kısaltmasıyla sayfa kenarına kelimenin doğrusunu yeniden yazar. Fakat M1’in müstensihi kelimenin üzerine çekilen çizginin sadece “elif” için olduğunu düşünmüş olacak ki kelimeyi “eger” değil de “ger” olarak metne eklemiştir.

M2	M1
	

1.2.2. S1 Nüshası

S1 nüshasında, bazı yazım hataları ve eksiklikler dışında, Ö nüshasıyla arasında ciddi bir farklılık bulunmamaktadır. Özellikle Ö nüshasında bulunan bir derkenarın bu nüshada metne dâhil edilmiş olması ve ciddi farklılıkların bulunmaması nedeniyle bu nüsha, Ö nüshasının başında bulunduğu yazma ailesine dâhil edilmiştir. Ö'deki bahsi edilen derkenar şu şekildedir: “ ‘la‘ liyle o rüy-ı ‘ âlem-ārā’ dinse münāsib idi”. Ö nüshasının müstensihisi tarafından 1009. beytin birinci mısraı olan “ruḥsārı ile o la‘l-i zībā” yerine bir öneri, fikir olarak öne sürülen bu derkenar, S1 nüshasında metne dâhil edilmiştir. Bu da S1 nüshasının Ö veya Ö'den istinsah edilen başka bir nüshadan geldiğini düşündürmektedir.

1.2.3. M3 Nüshası

M1 ve M2 de görülen hatalara bu nüshada rastlanılmamaktadır. Ö nüshasından istinsah edildiği düşünülen M3 nüshası, Ö nüshasıyla metin bazında büyük oranda ittifak halindedir. Ancak bazı sayfalarda yer alan tashih mahiyetindeki derkenarların diğer bütün nüshalardan farklı olması, bu nüshanın elimizde olmayan başka bir nüshayla karşılaştırılmış olabileceğini düşündürmektedir. Örneğin; 872. beytin birinci mısraı M3 haricindeki bütün nüshalarda şu şekildedir: “Devrilmiş ḥum şurāhī bī-tāb”. M3 nüshasında ise “Devrilmiş ḥum-ı zarf-ı mey-i nāb” şeklindedir ancak birinci şekil de satırın hizasında derkenar olarak verilmiştir. Buna benzer bir kaç durum bu nüshada mevcuttur.

1.2.4. D ve S2 Nüshası

Bu nüshalar, diğer nüshalarla bazı yerlerde ittifak etseler de çoğu yerde her biri kendine has bazı temel farklılıklar taşımalarından dolayı müstakil nüshalar olarak değerlendirilmiştir. Bu farklılıklar bir kelimenin yanlış yazımı, nokta eksiliği, fazlalığı vb. hatalardan kaynaklanmamaktadır. Farklılıkların bulunduğu kelimelerin

temelden değişik olması ve her birinin ayrı özellikler göstermesi onların müstakil birer nüsha olarak değerlendirilmelerinde temel etken olmuştur. Bu nüshalarda diğer nüshalarla bağlarının tayinine yardımcı olabilecek, bir ipucu mahiyetinde herhangi bir derkenar da bulunmamaktadır.

2. TENKİDLİ METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Mesnevînin nüshaları, kütüphane katalogları ve çeşitli kaynaklar taranarak tespit edilmiş; tespit edilen nüshalarda herhangi bir eleme yapılmamıştır. Temin edilebilen bütün nüshalar değerlendirilmiştir. Eserin tenkitli metni hazırlanırken herhangi bir nüsha esas alınmamış; tespit edilen on üç nüshadan ulaşılabilen yedi nüsha, tenkidli metnin hazırlanmasında temel alınmıştır.

Bu yedi nüshanın karşılaştırılması neticesinde bulunan farklar bir havuzda toplanıp belirli bir düzen takip edilerek bir tablo içerisine yerleştirilmiştir. Tabloda metindeki farklılıkların yanı sıra, beyitlerin sıralanma düzeni arasındaki farklar, başlıklar ve derkenarlar da ayrıca gösterilmiştir. Bunu yapmaktaki amaç, nüshalar arasındaki farkları ve ilişkiyi belirgin bir şekilde görebilmek ve tenkidli metnin hazırlanmasında pratiklik kazanmaktır. Ayrıca nüshalar arasında belirlenen ilişki ve farklardan hareketle, nüshaların şeceresinin oluşturulmasında da bu tablonun bir kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür.

Metin kurulurken, nüshalar arasındaki farklardan hangisinin tercih edileceği konusunda, olası müstensih hataları da dikkate alınarak, anlamda tutarlılık, gramere uygunluk, vezin gibi başlıca kıstaslara başvurulmuştur. Metne dâhil edilmeyen tüm farklar aparatta gösterilmiştir.

2.1. Tenkidli Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Bazı Hususlar

1. Türkçe kelimelerin fonetiğinde, dönemin ses özelliklerini en doğru yansıttığı düşünülen Ö nüshası esas alınmıştır. Bu nüshanın esas alınmasının sebebi ise hem

müstensihinin müellifle aynı dönemde ve aynı şehirde (İstanbul) yaşamış olması hem de istinsah tarihi bilinen nüshalardan en eskisi olması dolayısıyladır. Böylece, diğer nüshalarda olabilecek yerel söyleyişlerin veya nüshaların istinsah edildiği devre ait dil özelliklerinin metinden arındırılarak, orijinal metne ait dil özelliklerinin korunması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Ö nüshasında bulunan bazı kelimelerin ikili kullanımları da değişiklik yapılmadan, metinde olduğu gibi gösterilmiştir: “kendi, kendü”; kuvvetli, kuvvetlü” gibi. Ayrıca -dUK ekiyle yapılan sıfat-fiil ve zarf-fiillerde bazı kelimelerde yuvarlak, bazı kelimelerde de düz ünlülerin kullanıldığı görülür. Bunlar da aynı şekilde aktarılmıştır: “tokunduğı, sarıldığında, bildigim, itdigi” gibi.

2. Ö nüshasında bazı Arapça ve Farsça kelimeler harekeyle gösterilmiştir. Bazı sesler bakımından sözlüklerde gösterilen şekillerinden ayrılan bu kelimeler de nüshada harekelendirilen şekillerine sadık kalınarak aktarılmıştır. Parantez içinde gösterilenler kelimelerin sözlüklerdeki şekilleridir: icr (ecr), mütlâşî (mütelâşî), kişâverz (keşâverz), ‘iyân (‘ayân), mehrecân (mihrcân), “imâret” (emâret), ziber (zebr ya da zibr) gibi.

3. Aşağıdaki beytin kafiyesinden hareketle birinci tekil şahıs iyelik ekleri ünlü uyumuna göre yazılmıştır:

Ol külbe-i ğamda cân-ı zârım
Olmışdı nedâmete mülâzım (507)

4. Elli dokuzuncu beyitte bulunan “bîzâram” kelimesi, Ö nüshasında harekeyle gösterilmiştir. Bundan hareketle, birinci tekil şahıs bildirme ekleri düz-geniş ünlülerle yazılmıştır.

5. Türkçe kelimelerde “b” ile yazılan sonsesler “p” ile transkribe edilmiştir: “hep”, “olup” gibi.

6. Türkçe kelimelerde eklerin fonetiğiyle ilgili olarak metinde bir ipucu bulamadığımız durumlarda kaynaklarda gösterilen, dönemin dil özelliklerine göre hareket edilmiştir.

7. Nüshalardaki farkların gösterildiği aparatın düzeni şu şekildedir: kabul edilen rivayet, bulunduğu beytin numarası ve bu numaraya bitişik olarak, bulunduğu mısra harfle (birinci mısra için a, ikinci mısra için b) gösterildikten sonra kabul edilmeyen rivayetlerden : işaretiyle ayrılmıştır. Kabul edilmeyen rivayetin birden fazla olduğu durumlarda bunlar nüsha adlarıyla birlikte noktalı virgülle, tek olduğu durumlarda ise rivayetten sonra nüsha adları virgülle birbirinden ayrılmıştır. Rivayetlerin harekeli, vasıl işaretli vb. gibi özellikleriyle ilgili olarak yapılan açıklamalar () parantez içerisinde yapılmıştır. Bir mısra içerisinde gösterilmesi gereken birden fazla rivayet varsa bunlar | işaretiyle; bir beytin birinci mısraından sonra ikinci mısraında da gösterilmesi gereken bir rivayet varsa mısralar || işaretiyle birbirinden ayrılmıştır. Eksik ek, kelime veya ibareler – işaretiyle; fazla olanlar ise + işaretiyle gösterilmiştir. Eksik beyitler ise beyit numarası – NÜSHA ADI şeklinde gösterilmiştir. Herhangi bir nedenle okunamayan kelimeler, Arap harfleriyle yazımı mümkün olmadığı durumlarda soru işaretiyle gösterilmiştir. Bunlar nüshadan olduğu gibi kopyalanıp ekler bölümünde bulunan tabloya (Tablo: 3) eklenmiştir. Okunabilip de bir anlam verilemeyen veya birden fazla okunuşu olan kelimeler Arap harfleriyle yazılmıştır. Bir rivayetin nüshalarda derkenar olarak tashihi söz konusuysa bu derkenar ayrıca [] parantezi içerisinde verilmiştir. Birden fazla beyti ilgilendiren bir durum söz konusu olduğunda beyitlerin numaralarının arasına kısa çizgi (-) konulur ve numaralardan sonra gereken açıklama yapılır. Eğer bir beytin iki mısramı ilgilendiren bir durum söz konusuysa beyit numarasına bitişik olarak ^{ab} yazılır ve gereken açıklama yapılır.

Örnek uygulama:

^{15a} kabul edilen rivayet (açıklamalar): kabul edilmeyen rivayet [derkenar, tashih] NÜSHA ADI; farklı rivayet NÜSHA ADI | eksik olan kelime: – NÜSHA ADI/ADLARI || kabul edilen rivayet: + fazla olan kelime NÜSHA ADI/ADLARI.

^{16b} kabul edilen rivayet: kabul edilmeyen rivayet NÜSHA ADI, NÜSHA ADI.

¹⁷ – NÜSHA ADI.

¹⁸⁻¹⁹ açıklama NÜSHA ADI.

^{20ab} açıklama ya da rivayetler.

²¹ derkenar NÜSHA ADI || ^b kabul edilen rivayet: kabul edilmeyen rivayet NÜSHA ADI.

²² – NÜSHA ADI || ^a kabul edilen rivayet: kabul edilmeyen rivayet NÜSHA ADI.

- 8.** Arapça ve Farsça kelimelerde, kelime başında bulunan ön ek ve edatlar kısa çizgiyle ayrılmıştır: “bî-tâb, ne-dâde, der-kâr, fî-vasfike”.
- 9.** Farsça sonekler kelimelere bitişik yazılmıştır: “bendegî, efsûsgerî, gülistân, secdegâh”.
- 10.** Farsça fiillerin geniş zaman köküyle oluşturulmuş kelimelerde bu kök, kelimedden kısa çizgiyle ayrılmıştır: “bed-gû, lâl-kün, nîrû-dih, hikem-nümâ, şûr-efgen”. Ancak “dašten” fiilinin geniş zaman kökü olan “dâr” daha çok yapım eki görevi⁶⁸ gördüğü için kelimelere bitişik yazılmıştır: “haberdâr, rikâbdâr”.
- 11.** Arapça tamlamalarda muzafun ileyhin sonunda bulunan “ل” harf-i tarifinde, okunmayan hemze (’) işaretiyle gösterilmiş ve kelimeler kısa çizgiyle ayrılmıştır: “kelleti’l-işârât, sâhibü’l-fütûhât”.
- 12.** Bütün nüshalarda, kimi yerde yazılan kimi yerde yazılmayan, Arapça kelimelerin iç seslerindeki hemzeler yazılmış varsayılarak transkripsiyonda gösterilmiştir.
- 13.** “â” ve “û” sesleriyle biten Farsça ve Arapça kelimelerle kurulmuş Farsça tamlamalarda izafet kesresinden önce bir “y” ünsüzü eklenmiştir: “fezâ-yı imkân, dârû-yı revân”.
- 14.** Medli okunan kelimeler Farsça asılları gibi yazılmıştır: “âsmân, pâdşâh, âftâb”.
- 15.** Şeddeli okunan bazı Arapça kelimeler vezin gerektirmedikçe şeddesiz yazılmıştır: “Hak, şek”.

⁶⁸ İsmail Ünver, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara, 1993, s. 62.

- 16.** Farsça kelimelerde bulunan vav-ı ma'duleler şu şekilde gösterilmiştir: “h^vān, h^vāb”.
- 17.** Farsça kelimelerde, araya bazı ek veya edatlar getirilerek iki kelimenin tekrarlanmasıyla oluşturulan kelime gruplarında bu kelime ve ekler kısa çizgiyle birbirlerinden ayrılmıştır: “cûş-der-cûş, leb-â-leb, ser-â-pâ”.
- 18.** Farsça birleşik isim ve sıfatlarda kelimeler arasına kısa çizgi konulmuştur: “pâ-beste, ders-hâne, kalem-tırâş”.
- 19.** Özel isimler büyük harfle yazılmış ve bunlara gelen ekler ’ işaretiyle kelimedenden ayrılmıştır. Türkçe kelimelerde düşürülen sesler de aynı işaretle gösterilmiştir.

3. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Mesnevînin transkripsiyonunda kullanılan alfabe⁶⁹ aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	d, z
ء	ʾ	ط	t
ب	b	ظ	z
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ğ
ث	ṯ	ف	f
ج	c	ق	q
چ	ç	ك	k
ح	ḥ	ن	n
خ	ḫ	گ	g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, ū)
ژ	j	ه	h
س	s	ه	h, a, e
ش	ş	ی	y (ı, i, ī)

⁶⁹ Timurtaş, *age.*, s. 100.

4. TENKİDLİ METİN

Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn

mef‘ūlü mefā‘ilün fa‘ūlün

[Ö: 1b / S1: 19b / S2: 33a / D: 84b / M1: 1b / M2: 83b / M3: 61b]

Ḥamd-ı Ḥudā

1. Ey kevkebe-baḥş-ı Ḥüsrev-i ‘aşk
Dil mülkin iden kalem-rev-i ‘aşk
2. Ey cezbe-i ‘aşkuñuñ cününü
Maḥsūd-ı hezār zū-fününü
3. Ey lāl-kün-i zebān-ı hayret
Engüşt-dih-i dehān-ı hayret
4. *Sübḥāneke fāṭrū’s-semāvāt*
*Fī-vaşfike kelletî’l-işārāt**
5. Tāb-efgen-i tāb-ḥāne-i ḥāk
Ḥurşidî-baḥş-ı şem‘ -i idrāk
6. Elmās-nişān-ı ḥancer-i āh
Kārî-kün-i nāvek-i seḥergāh
7. Ressām-ı şuver be-kilk-i bî-‘ ayb
Ḳassām-ı ḥizāne-ḥāne-i ğayb
8. Bî-tāb-kün-i şikeste-kārān
Nîrū-dih-i bāzū-yı Nerîmān

^{2a} ‘aşkuñuñ: ‘aşkınuñ S2.

^{4a} sübhāneke: secāneke M1, M2.

“(Ey) gökleri yaratan (Allāh) seni tesbih ederim, seni anlatmakta işaretler aciz kalır.”

^{5b} ḥurşidî: ḥurşid S1, D.

^{7a} bî-‘ ayb: nî-ğayb D.

^{8a} tāb: – D.

9. Bālā-kün-i kār-ı ʿaql-ı hayrān
Feyyāz-ı hüdā müfīz-i ʿirfān
10. Yeksān olur eylemezseñ imdād
Žaʿ f-ı Mecnūn u zūr-ı Ferhād
[Ö: 2a]
11. Ẓahruñ irişürse āh u efsūs
Yek-reng ola perr ü pāy-ı tāvūs
[M1: 2a / M2: 84a]
12. Luṭfuñdan eger irerse mersūm
Şeh-perre-i tāk ola per-i büm
13. Ẓadrüñden alursa zerre vāye
Ḥurşid-i münire şala sāye
14. Ḥurşid celālüñ itse izʿ ān
Cāʾiz ola zerre içre pinhān
15. Deryāya şalarsa şaṭvetüñ tāb
Āteşgeh-i mübed ola gird-āb
16. Şeh-rāh-nümāy-ı güm-rehānsın
Peyvendger-i nihāl-i cānsın
[M3: 62a]
17. Ḥükmüñde temām müstaḳilsin
Şāhen-şeh-i taḥtgāh-ı dilsin

^{9a} kār: kār S2.

^{10a} eylemezseñ: eylemezsen M1, M2.

^{11a} u: – D || perr ü pāy: perr ü bāl M3; [pāy] Ö; berr ü pāl D.

^{15a} şalarsa (hrk. Ö): şalursa M1, M2 || mübed (hrk. Ö, M1, M2, S2): müʿebbed (hrk.) D.

^{16a} güm-reh: güm-rāh D || peyvendger: peyvend-kün M1, M2.

18. Bāguñdan irişse kemterin bū
Bī-tāb kıala dimāg-ı Rişo
19.   Aşkuñ ide  unki  ays-sāzī
Kūha dūşe Bū   Alī vū Rāzī
20. Berg-i gūli bāga zīb kılduñ
Būlbūlleri bī-şekīb kılduñ
21. Şalduñ  emen-i vūcūda gulğul
 usn ile gili sen eyledūñ gul
22. Yoħsa ne vūcūdı vardı anuñ
Naqd-i dilin ala būlbūlanuñ
23. Şūr-efgen olaydı sebze-i bāg
Her terre yaķardı sīneye dāg
[ :2b]
24. Cāvīd hemān o nūr-ı kūldūr
Ruħsār-ı būtān yalancı gūldūr
25.  usnūñ aña şalmağıla lem a
Yir g sterūr oldu ħalk-ı şem a
26. Berķ ursa o ħusn bī-tekellūf
Bir lem a olur cemāl-i Yūsuf
[M1: 2b / M2: 84b]

^{19a}  unki: – D.

^{20b} bī-şekīb: nā-şekīb D.

^{26b} cemāl: حمال  .

27. Būyuñdur iden dimāğı medhūş
Pīrāhen-i Yūsuf aña rŭ-pūş
28. ‘Aşkuñ ider iktizā-yı teşhīr
Maşūr’uñ olur arada taqşīr
29. Pervāneye ‘aşkdur iden zūr
Bīdādla şem‘ ũñ adı meşhūr
30. Ferhād’ı şatar bu ‘aşk-ı nā-kām
Pervīz olur ara yirde bed-nām
31. Vāmıķ n’ola itmeyüp qarārı
Geşt eylese deşt ü kŭhsārı
32. Hŭsnŭñdür iden aña tecellī
‘Azrā nice eylesŭn tesellī
33. Mecnŭn’ı bu hāle irgŭren sen
Leylā’ya bu ‘işveyi viren sen
[M3: 62b]
34. Mecnŭn’a niyāz nāzişŭñden
Leylā’ya baţar nevāzişŭñden
35. Mecnŭn’a bu şadme senden oldı
Leylā dimesŭn ki benden oldı

^{27a} būyuñdur: ? D.

^{29b} bī-dādla: bīdād ola S1.

^{30a} şatar: صنور D.

^{33a} hāle: cāle Ö | irgŭren: irgiren M3.

^{34ab} +ŭñden (redif): +ŭñdür S1, D || ^b baţar: naţar D | Leylā’ya: Leylā S1.

36. Sūzuñdan irişmemekle pertev
 ˆ Aşkı heves añlamışdı Hüsrev
 [Ö: 3a]
37. Pest oldı maḥabbet içre şanı
 Kim şandı belāyı kām-rānī
38. Zī mālīk-i mülk-i kibriyā-taḥt
 Ḥāk-ı deri Hüsrevān-ı Cem-baḥt
39. Hem ḥilˆ at -ı cūdına beḳā zeyl
 Hem ḥuṭbe-i ḳadri *tūlicü’l-leyl**
 [S2: 33b]
40. Eczā-yı vüçüdü ḳıldı taşḥih
 Terkīb-i cemāle virdi tefrīḥ
41. Her laḥza nesīm-i nā-tüvānā
 Luṭfiyla bulur zamān-ı ˆ İsā
 [M1: 3a / M2: 85a]
42. Eyler nem-i feyz yem-nejādī
 Fevvāre-i āb gird-bādī
43. Fazlından ider o ḥālīḳu’n-nūr
 Müstevfi-i āftābı gencūr

^{36a} irişmemekle: irişmek ile M1, M2, D || añlamışdı: añlamışdur D.

^{37b} belāyı: belā-yı M1, M2, M3, D.

^{38a} Zī: zihī S1, D || baḥt: taḥt D.

^{39a} ḥilˆ at: ḥilḳat M1.

* ... تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ” *Geceyi gündüze bağlayıp-katarsın, gündüzü de geceye bağlayıp-katarsın...*” Âl-i İmrân 3/27.

^{41a} nā-tüvānā: nā-tüvānī M3, D || İsā: ? D.

^{42a} nejādī: نرادى D.

44. Ebri ider ol ḥakīm-i dānā
Hem-vāre vekīl-ḥarc-ı deryā
[D: 85a]
45. Qandīl-i mehi ki kıldı rüşen
Oldı aña maḥv şekl-i revġan
46. Māh-ı nevi eyleyüp nümāyān
Keştī-i sipihre kıldı sükkān
47. Qılmaġa zülāl-i luṭfuñ icrā
Yir yir kemer oldı çarḥ-ı vālā
48. Ser-çeşme-i āb-ı raḥmetine
Maşşüre-i ‘arşdur ḥazīne
49. Maşşimdür ol āba levh-i kudret
*Cellet ālāuhu ve ‘ammet**
[Ö: 3b]
50. Baq şīşe-i āftāb u māha
Bir dūr-nümādur ehl-i rāha
[M3: 63a]
51. Ol āyine ile rāha sālīk
Meşşüd ola tā saña mehālīk
52. Ol tüdeyi görmeyen tebehdür
Eflāk nişān-ı şāh-rehdür

^{44a} ol: o D.

* “Onun eserleri muazzam ve her şeye şamildir.”

^{51b} meşşüd: meşşūr S2 | mehālīk: mesālīk S2.

53. Vālā-nigehān-ı diḳḳat-āmūz
Fikrinde hemīşe ḥayret-endūz
54. El-ḳıṣṣa zebān-ı vaşf kūtāh
Aḥsente hezār bāreka'llāh
55. Vaşfında nice olur güher-çīn
Cādū-ḳalemān-ı mu' ciz-āyīn
56. İdrāk-ı ḳadim ü ' aḳl-ı güm-rāh
Deryā-yı muḥīṭ ü berge-i kāh
[M1: 3b / M2: 85b]
57. Ḳandan ḳalem-i şikeste-āşār
Ḳandan medḥ-i cenāb-ı Cebbār
58. Tevfīḳ ḳıla meger edāya
Feyz-i ezeli-i bī-nihāye
[S1: 20a]
59. Feyz itmez ise eger ki Zü'l-men
Bīzāram Fā'iziliğimden
60. Gel Fā'izi ' aczüñi penāh it
Mihrāb-ı niyāzı secdegāh it

Münācāt Be-Dergāh-ı Ḳāḍī'l-Ḥācāt

61. Ey māye-i şabr-ı bī-ḳarārān
Şeb-rüz-kün-i ümidvārān

^{53a} diḳḳat: vaḳt D, S2 || ḥayret-endūz: fikret-اندز S2.

^{54b} aḥsente : + zihī D.

^{56b} muḥīṭ ü berge-i kāh (Ö'de berge hrk.): muḥīṭ ü berge vü kāh M3, D; muḥīṭ berge-i kāh S1.

^{57ab} ḳandan: ḳanda M3, S1.

^{60b} niyāzı: ? Ö.

[Ö: 4a]

62. Luṭf it ki zebūn u dil-figāram
Luṭfuñ demidür temām zāram

63. Pā-beste-i dām-ı nefsi-şūmam
Rüsvā-yı hezār merz ü būmam

64. Bir büt işidürse cān-ı efgār
Tā Çin'e degin olur talebkār

65. Bir fitne mi kıaldurur bu gerdūn
K'evvel beni itmeye ciġer-ḥūn

66. Bir lāle şüküfte itse bu bāġ
Evvel dil-i zārıma yaķar dāġ

[M3: 63b]

67. Bir sīb-i zeķan vüçüd bulmaz
Kim dest-ḥūş-ı ḥayālim olmaz

68. Bir gül mi virür bu köhne gülşen
Kim ġonçe iken nişānlamam ben

69. Açılsa bu gülşen içre bir gül
Meşhūr iderin mişāl-i bülbül

70. Hengām-ı fiġānı bülbül-i zār
Ekşer benden olur ḥaberdār

[M1: 4a / M2: 86a]

^{62a} u: – M3, S1, S2, D.

⁶³ – S1.

^{65b} k'evvel (vsl. Ö): ki evvel M3, D.

^{66b} zārıma: zār S2.

71. Görse beni böyle hîş-i Mecnûn
Dīvānesine olurdu memnûn
72. Ol berg-i hazān-ı bî-ķarāram
Yollarda ħalīfe-i ħubāram
73. Āvāreligim dūkenmedi hīç
Ķaldum reh-i ħamda pīç-der-pīç
74. Bu ‘aşķ-ı mecāzdan ħalāş it
Taĥķīķ-şinās-ı bezm-i ħāş it
[Ö: 4b]
75. Bu baĥş-i mecāzı ħalle irgür
Pül üzre ķoma maĥalle irgür
76. Dil ħānesin eyleme bütistān
Çin ola revā mı Ka‘be-i cān
77. Āteşkede-i dile virüp tāb
Her bir bün-i mūyum eyle gird-āb
78. Hengām-ı şabūĥ vir sekīne
Ķıl tövbeyi bāde-i şebīne
79. Vir ħancer-i inkisārıma āb
Ķıl nīze-i āhımı siyeh-tāb
[S2: 34a]

^{74b} şinās: سناس Ö.

^{76a} ħānesin: ħānesini S1.

^{78b} tövbeyi: tövbe-i M1, M2, D; tövbe mey-i M3.

^{79b} siyeh: sipeh M3, D.

80. Yā Rabb der-i luṭfuñ it baña bāz
Bī-minnet-i baht u çarḥ-ı kec-bāz
81. Şermende-i nāz-ı ḥācib itme
Muḥtāc-ı niyāz-ı ḥācib itme
82. Kıl luṭfuñı bī-vesātet-i ḥalk
Telḥ itmeye tā ki minnet-i ḥalk
83. Müstevfi-i medḥ-i sāfil itme
Deryūzeger-i erāzil itme
[M3: 64a]
84. Tā-key ola cān zār u ḥaste
Dükkān-ı emelde pā-şikeste
85. Ḥorsend-i ḳanā^c at eyle cānım
Kes bāb-ı recādan aṣ u nānım
[M1: 4b / M2: 86b]
86. Şükrüñle dil eylesün tena^c um
Kıl ḥişşever-i *le- in şekertum* *
87. İstignāma virüp sekīne
Tūfān-ı tama^c da kıl sefine
[Ö: 5a]
88. Kes ḥalk-ı cihāndan iḥtilāṭım
Cā'iz boza keşret inbisāṭım

^{80b} u: – S1, D.

^{82b} minnet: mest D.

^{86a} dil: ol D.

* وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ “Rabbiniz şöyle buyurmuştu: "Andolsun, eğer şükrederseniz gerçekten size arttırırım ve andolsun, eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz, benim azabım pek şiddetlidir.” İbrâhim 14/7.

⁸⁷ – S1.

89. Yārān-ı zemāne bī-vefādur
Anlarla münāsebet haṭādur
90. Yārānı n'ider dil-i ḥazīnim
Yetmez mi nücüm hem-niṣīnim
91. Tāb-āver-i ṣeb-niṣīn-i ğam kııl
Tenhā ḳoma vaṣluñı kerem kııl
[D: 85b]
92. Ser-vaḳtime bulmasun heves rāh
Nüzhetgehim olmasun ğulüvgāh
93. Tārīk-dil itdi 'ilm-i resmī
Genc isteyene vir ol tılısmı
94. N'eylerler o mevleviyyeti kim
Nā-dānlık ola aña mülāzım
95. 'İlm-i ledünīye maḥrem eyle
Mūsā gibi Hızır'a hem-dem eyle
96. Kıılma beni Bū 'Alī'ye pey-rev
İtme reh-i 'aşḳda tehī-dev
97. Kim ol bir esīr-i muḳtezādur
Ḳānūn-zen-i meclis-i hevādur

^{92a} bulmasun: bulmadan M1, M2 | ser-vaḳtime: سروصمه D.

^{93b} isteyene: üstine D.

^{94b} nādānlık: nādānlar D; nādānlık S2.

^{96b} 'aşḳda: حشقه S1 | tehī-dev: tehī-rev M1, S1, S2, D.

98. Şeh-rāh-ı talebde ‘aqla uymış
Gird-ābuñ adın necāt kıoymış
99. Bī-hūdedür erba‘in-i Rāzī
Rind-i ‘Arab itse çille-sāzī
100. Virme baña lehce-i Lebīd’i
Feyz eyle zebān-ı Bāyezīd’i
[M1: 5a / M2: 87a / Ö: 5b / M3: 64b]
101. Şalma beni baḡş-i ‘Amr u Zeyd’e
Kıl vāriş ma‘rifet-i Cüneyd’e
102. Bu ḡāk-ı ḡākiri terbiyet kıl
İnsān eyle velik kāmīl
103. Āyīne-i ḡalbime cilā ver
Enfāsımı eyle rūḡ-perver
104. Feyzūñle bu lūle-i duḡānı
Kıl lūle-i āb-ı zindeḡānī
105. Gird-āba dūşerse keşti-i dil
Teshīr-i murāda dā’ire kıl
106. Ümmīd o ki bu ser-ābgāhı
Zannitmeye semtgāh-ı rāhı

^{98b} girdābuñ: girdābın S1, D.

^{103a} ver (hrk. Ö): vir M1, M2, S2, D.

^{106a} o ki: ola D.

107. Şol dem k'ide cānıma hücūmı
Berriyye-i maḥşerüñ semūmı
108. Hem sāmını rāḥat-ı dimāğ it
Hem vādi-i nārı reşk-i bāğ it
109. Kıl ey tef-i ḥaşrda penāhım
Zıll-ı keremüñde sāyegāhım
110. Ben bābet-i āteşem ne gülşen
Ben ḥār-ı furū-tenem ne süsen
111. Bu deñlü cināyet ile benden
İḥsānuñ olursa luḥf senden
112. Zehr-i güneh itmedin dilim çāk
Pā-zehr-i rızāñı eyle tiryāk
113. Ayırma hem ey Raḥīm-i Zü'l-men
Peyğemberüñüñ şefā' atinden
[Ö: 6a]
114. Midḥat-zen-i şāhibü'l-belāğ it
Ol bāde-i terle ter-dimāğ it

Na' t-i Ḥazret-i Risālet-Penāh Şalavātu'llāhi ' Aleyhi ve Selāmuhu

[M1: 5b / M2: 87b]

^{107a} k'ide (vsl. Ö): ki ide M3, D.

^{109a} tef-i: – S2.

^{112a} çāk: ḥāk D.

^{113b} peyğemberüñüñ: peyğemberinüñ D.

^{114a} midḥat-zen-i: midḥat-ı M1, M2.

115. Tafşil-i muḳaddemāt-ı mücmel
Tedbîr-i pesîn ü ‘aql-ı evvel
116. Ser-cüş-ı ḥum-ı şarâb-ı vaḥdet
Peymâne-i âḥirîn-i şoḥbet
[M3: 65a]
117. Ümmî-süḥan-âver-i ledünnî
‘Allâme-i dersgâh-ı ma‘nî
118. İslâm-fürüz u şer‘-perdâz
Genc-âgen-i şeb-çerâğ-ı i‘câz
119. Âzer-küş-i çeşn-i bâstânî
Âteş-zen-i düde-i Keyânî
120. Gül-gönçe-i gülşen-i Birâhîm
Nev-bâve-i bâğ-ı ‘izz ü tekrîm
[S2: 34b]
121. Ḳahhâr-ı ‘Acem be-tîğ-rânî
Muḥtâr-ı ‘Arab be-nükte-dânî
122. Evreng-nişîn-i ‘izz-i sermed
A‘zamter-i enbiyâ Muḥammed
[S1:20b]
123. Bünyâd-ı sipihre ‘illet oldur
Ḥalk-ı meh ü mihre ‘illet oldur

^{115b} ü: – S2, D.

^{116a} ser-cüş: ser-ḥoş D.

^{118a} u: – S2, D.

^{119a} çeşn-i bâstânî: çeşn-i pârsâyî S2; çeşn-i pâsbânî D.

^{121a} ‘Acem: ‘Arab M3 || ‘Arab: ‘Acem M3.

124. Çarh urmada şevki ile bî-bāk
Dōlāb-ı Muḥammedīdür eflāk
125. Teh-cür⁶ a-ı cām-ı fazlı ervāḥ
Dürdī-i şarāb-ı cūdı eşbāh
[Ö: 6b]
126. Hem maẓhar-ı tāmıdur Ḥudā’nuñ
Hem raḥmet-i ‘āmıdur Ḥudā’nuñ
127. Ol gūşe-nişīn-i künc-i minber
Destinde kilīd-i heft kişver
128. Sulṭān-ı hüdā-serīrdür ol
Peygāmbere-i mülk-gīrdür ol
129. Çün mevkib ‘azmin itdi der-kār
Zir ü zeber oldı mülk-i aġyār
[M1: 6a / M2: 88a]
130. Erbāb-ı memālik-i ḳadīme
Hep düşdiler ıztırāb u bīme
131. Bī-minnet ü daḥl sāz u esbāb
Virdi aña cümlesini Vehhāb
132. Ol devlet-i şeş-hezār-sāle
Ṭayanmadı saṭvet-i celāle
133. Bir bendesine müselleme oldı
Mehrūsa-ı dīne munẓam oldı

^{125b} cūdı: dūdı D.

^{126a} tāmıdur: nāmıdur M1, M2.

^{131a} ü (birinci): – S2; (birinci ve ikinci) D.

[M3: 65b]

134. Emlak-ı Sikender-i cihān-gīr
Nevvābı elinde oldu teşhīr
135. Şaldı çü cihāna şevket ü fer
Cizyet-dih-i şer' i oldu Kayşer
136. Aḥsente zihī celālet-i qahr
Kim ru' bı ire mesīre-i şehir
137. Pes-māndeye emrin eyler icrā
Dümdār-ı sipāhıdur Mesīhā
138. İdrīs ki oldu necme mensūb
Ta' yīn-i kudūmı idi maḥlūb
[Ö: 7a]
139. Seyl-āb-ı zuhūrı kıldı tuğyān
Tāk-ı Key'i itse n'ola vīrān
[D: 86a]
140. İqbāli bahār-ı dil-güşādur
Kim ceşşine çarḥacı şabādur
141. Qalb idi meger ki sikke-i māh
Anı iki pāre kıldı ol şāh
142. Farqında şehāb o mihr-i lem' üñ
Üstinde duḡān gibiydi şem' üñ

^{135b} cizyet-dih-i (hrk. Ö): cizye-dih-i M1, M2, (S2'de noktalar eksik).

^{136b} mesīre-i şehir: مسترة شهر D

^{138a} ki oldu: k'oldı D.

^{140b} çarḥacı: çarḥçı M3, S2.

^{142b} gibiydi (vsl. Ö): gibi idi M1, M2, S2, D.

143. Görse n'ola cānib-i pesendin
Ol āyine-i şifāt-ı Zü'l-men
144. Her cānibi rüyıdur çerāguñ
Birdür pes ü pīşi verd-i bāguñ
[M1: 6b / M2: 88b]
145. Pīrāhenini virüp o sulţān
Farţ-ı kereminden oldı uryān
146. Ehl-i dile bunda yok ğarābet
Fānūsı n'ider çerāğ-ı kudret
147. Āb-ı deheniyle çāh-ı telh-āb
Oldıysa aceb mi şerbet-i nāb
148. Kuvvetlü idi o şehd-i nūşin
Deryāya kosañ iderdi şir'in
149. Engüştini kıldı menba^c-ı āb
Ol āb ile itdi halkı sır-āb
150. Akıtdı o feyż-i lā-yezāli
Fevvāre-i nūrdan zülāli
[M3: 66a]
151. Ey hāme yeter şümār-ı i^c cāz
Mi^c rāc'ını vaşfa eyle āğāz
[Ö: 7b]

^{143b} Zü'l-men: Zı'l-men M3.

^{144b} pes u pīşi: pesi vü pīşi S2.

^{147b} oldıysa (vsl. Ö): oldı ise M1, M2.

^{148a} şehd: şehid M1.

^{151a} yeter: بتر Ö.

152. Unutmayalum sibāk-ı ʿaşkı
Şerḥ idelüm iştiyāk-ı ʿaşkı

Şıfat-ı Miʿrāc

153. Bir şeb yem-i nūr idüp telāṭum
Olmışdı zemān sipihr-i çārüm
154. Envār ile deşt ü der leb-ā-leb
Her zāviye reşk-i Çāh-ı Naḥşeb
155. Berķ-efgen idi fūrüg-ı cāvīd
Bī-minnet-i māh-tāb u ḥurşīd
156. Ol gice Sühāʾnuñ idi meydān
Maʿ zül idi āftāb-ı raḥşān
157. Zer-tār-ı şuʿāʿ-ı āftābı
Olurdı o gicenüñ şihābı
158. İsfīde-i şubḥ-ı şādmānı
Ol şāmuñ olurdı keh-keşānı
[M1: 7a / M2: 89a]
159. Nāf-ı Ḥoten idi çarḥ-ı kūyı
Encümdi anuñ beyāz müyü
160. Uymazdı şeb-i Kelīmʾe ol şeb
Āşārı bunuñ ümīd idi hep
[S2: 35a]

^{153a} nūr: فور D.

^{155b} u: – S1, S2.

^{156a} Sühāʾnuñ: şihābuñ S2 || āf-tāb: mihr D.

161. İtmişdi nesīm-i dostdārī
Her cüz'ini şubḥ-ı nev-bahārī
162. Şebnem gibi gevher-i ne-süfte
Dāmen dāmen olurdu refte
163. Şāh-ı rüsülūñ o şeb mekānı
Olmışdı serāy-ı Ümmühānī
[Ö: 8a]
164. Nā-gāh irişüp berīd-i tenzīl
Peyk-i ḥarem-i vişāl Cibrīl
165. Yanınca cenībet-i felek-kām
Ya' nī ki Burāḳ-ı şarşar-ārām
166. Çarḥ-aḥur u mihr-saṭl u meh-süm
Āteş-per ü bāl ü sünbülīn düm
[M3: 66b]
167. Seylāb-ı nişīb ü şu' le-i evc
Deryā-bür ü tünd-ḥamle çün mevc
168. Āsān-rev ü dūr-pūy u ḥoş-ḥūy
Ḥoş-heykel ü ḥoş-nümā vü ḥoş-rūy
169. 'Arz eylememiş henüz cevelān
Teng olmağıla fezā-yı imkān

^{166a} u (her ikisi de): – S1 | saṭl: سطل D.

^{167a} nişīb: nişīn S1 | ü: – M3 || deryā-bür ü tünd-ḥamle çün mevc: دریا نرسیره جمله خون موج | ü: – S1.

170. Mānend-i buḥār irüp Simāk* a
Bārānveş inerdi yine ḥāka
171. Eflākla olmış idi her ān
Çün şīşe vü tīr-i ūstādān
172. Olmazdı zālām-ı şebde güm-rāh
Menzil-res idi çü edhem-i āh
173. Şad kūhı güzār iderdi her ān
Çün şarşar u mevc-i rŭy-ı Tŭfān
[M1:7b / M2: 89b]
174. İrgürdi peyām-ı şevḳ-i vuşlat
Şoḥbetgeh-i ḥāşşa kıldı da‘vet
175. Didi dem-i cūşiş-i şafādur
Hengām-ı tecelli-i Ḥudā’dur
176. Eyler bu gice çü eşk-i müştāk
Tŭfān-ı murād kevni iḡrāk
[Ö: 8b]
177. Seyr-i ḥarem-i cemāle müjde
‘Ālem ‘ālem vişāle müjde
178. Olmadı bu meslek-i nev-āyīn
Meslŭk-ı peyemberān-ı pişīn

* İki yıldızın adı; simāk-ı azal (Spica virginis), simāk-ı rāmih (Arcturus).

^{172a} zālām: zālām M1 || edhem: ādem S2.

^{173a} kūhı: kūyı D; kevne S1 || u: – S1, S2.

^{176b} kevni: kūyı D.

179. Bu rütbe-i cāh-ı sermedīdür
Bu manşıb-ı hāş-ı Aḥmedīdür
180. Maḫsūre-i āsmānı seyr it
Ḥalvetgeh-i lā-mekānı seyr it
181. Olındı senüñçün ey şeh-i dīn
Bāzār-ı vücūd şeh-āyīn
182. Nüh çār-sū-yı felek tonandı
Ḳandīl-i nücüm cümle yandı
183. Āzīn-bend-i dükān-ı tevfiḳ
Dībā-yı şihābı kıldı ta' līḳ
[M3: 67a]
184. Berhem-zen-i şeş-der-i cihāt ol
Āzāde-i ḳayd-ı kā'ināt ol
185. Ṭurma pey-i 'azmi der-rikāb it
Cānān ile şöḫbete şitāb it
186. Gūş eyleyüp anı şāh-ı Levlāk
Şevḳ itdi derūnını ṭarabnāk
187. Cūş eyledi neşve-i vefādan
Dünyālara şıḡmadı şafādan
[D: 86b]

^{181b} bāzār: بازار Ö.

^{182b} cümle: cismle D.

^{183a} āzīn-bend: āzīn-i binā M1 || şihābı: sihābı M1.

^{185b} şöḫbete: şöḫbetle S2.

^{187a} neşve-i: ? S2.

188. Cibrîl-i emîn t̄utup rikâbın
Bindürdi cenâb-ı bā-şavâbın
[M1: 8a / M2: 90a]
189. Şevk ile süvâr olup Burâk'a
Ġulġul-fîgen oldı nüh revâķa
[Ô: 9a]
190. Bindükde o reh-neverde ol şâh
Şan oldı eşer du' âya hem-râh
191. Çün nefħa süvâr olup şabâya
'Azm itdi menâzil-i 'ulâya
192. Ol şâh-ı diyâr-ı kâmkârî
Cibrîl-i emîn rikâbdârı
193. Efser idinüp Sürüş gerdin
El üzre götürdi reh-neverdin
194. Bir lahzada oldı ol şeh-i dîn
Pey-bürde-i kıblegâh-ı pîşîn
195. Çün oldı o nür-ı lâmi' -i ġuds
Maġsûre-nişîn-i câmi' -i ġuds
196. Ervâh-ı rüsül olup cemâat
İtdi o şeh-i cihân imâmet
197. Hâķķâ ki imâm-ı enbiyâdur
Sulţân-ı gürûh-ı aşfiyâdur

^{194b} kıblegâh: ġalbgâh M1, M2.

198. Pîşinde gören şufûfuñ anı
Dirdi o netice-i cihânı
199. Ser-meşq-i mişâl-i mürselîndür
Yâ ser-sühan-ı kitâb-ı dîndür
200. Mihrâbda ol şeh-i felek-câ
Ser-sûre-i muşhaf idi gūyâ
[M3: 67b / S2: 35b]
201. Dönmişdi o şâh-ı hoş-serîre
Ser-nâmede yazılan zamîre
202. ‘Azm itdi idüp şalâtı ikmâl
Eflâka çü şâlihât-ı a‘ mâl
[Ö: 9b]
203. Şahre diledi idince tevdî‘
Ol şâhı biraz yir ide teşyî‘
[M1: 8b / M2: 90b]
204. Bî-çâreye tîli‘ olmadı yâr
Evvel kademinde kaldı nâ-çâr
[S1: 21a]
205. Bir ânda mişâl-i âb-ı pür-zür
Nüh ğurfeye saçdı reşha-i nür
206. Ya‘ nî bu ‘alâkazârı geçdi
Hâk u dem ü âb u nârı geçdi

^{198b} dirdi: virdi D.

^{202a} şalâtı: صلواتى M1, M2; صلاى S2.

^{203b} biraz yir ide teşyî‘: ide biraz teşyî‘ S2.

^{206b} ü: – S1.

207. Çün kıldı o şāh-ı ʿarş-temkīn
Teşrīf-i derīçe-i nuḥustīn
208. Rūyını görince māh-ı enver
Maḥv oldu ḥacālet ile yek-ser
209. Çarḥ-ı düvüm oldu çün mekānı
Şevḳ ile debīr-i āsmānī
210. Olmağa o şāha kātībū's-sır
Gösterdi hūnerlerini bir bir
211. Bezm-i süvümīn olunca cāyı
ʿArz eyledi Zühre pārsāyī
212. İdüp atı ayağına rū-māl
İştāblına deffin itdi ğırbāl
213. Çün taḥt-ı çehārūmi idüp cāy
İḳbālī ḥıyāmın itdi ber-pāy
214. Ol şāhuñ idüp celālin izʿān
Cemʿ olmadı āftāb-ı raḥşān
215. Andan ḳodı ol revāyi-i kām
Meydān-ı sipihr-i pencüme gām

[Ö: 10a]

^{209b} debīr: debīz Ö.

^{211a} süvümīn: سبومين M1, M2.

^{212a} atı: anı S1, S2, D.

^{215a} revāyi-i: revāni-i S2.

216. Behrām'a çok iltifāt kıldı
Ser-çarhacı-ı ğuzāt kıldı
217. Çarh-ı şeşüme çü vāşıl oldı
Ol şavma' a nūrı ile tıldı
[M3: 68a]
218. Bircīs'i idüp hikemle meşhūn
Kıldı ğum-ı çarhda Felāṭūn
[M1: 9a / M2: 91a]
219. Menzilgeh olunca bāb-ı heftüm
Geldi Zuhal eyledi ta' allüm
220. Feyz-i hikemiyle itdi ol ān
Keyvān-ı siyāhı reşk-i Luḡmān
221. Kürsī'ye başup o şāh-ı vālā
Andan yirin itdi 'arş-ı a' lā
222. Çün oldı mekānı meclis-i rāz
'Arş itdi o şāh-ı dīne i' zāz
223. Olınmış idi sipihr āzīn
Kıldı o da aṭlasıyla tezyīn
224. İqbāl-i ezel müsā' id oldı
Andan melekūta şā' id oldı
225. Bir menzile irdi āḡir-i kār
Kim oldı refiķe kār düşvār

^{216a} çok: çoğ M3, چو S2 || ser-çarhacı-ı: ser-çarhçı-ı S2, D, [ser-çarhacı-ı] M3.

^{218b} ğum-ı: hem D.

^{220b} siyāhı: sipāhı M3, D.

226. Țurđı orada Burāķ-ı çālāk
Çün fikret-i mā-verā-yı eflāk
227. Nūr-ı subuĥāt-ı sermedide
Țaldı çü semend-i ŗır-dide
228. Olup o cenāb ile müŗerref
Ol merĥālede iriŗdi Refref
[Ö: 10b]
229. Nūr üzre ki anuñ ile ıaldı
Seccādesin āb üzre ŗaldı
230. Refref de ıalup ‘ amelden āĥır
Envār-ı cemāl oldu zāĥır
231. Çün oldu maķāmı *ķabe ķavseyn**
‘ İlm oldu o demde cümleten ‘ ayn
232. Müstaĥraķ olup cemāl-i yāre
Baĥt oldu müsā‘ id-i nezāre
233. Oldı ĥarem-i maĥabbete zayf
Germ itdi ŗafā-yı bezm-i bī-keyf
[M1: 9b / M2: 91b]
234. Cānānla ııldı ŗoĥbet-i ĥāŗ
ŗahbā edeb idi sāĥar iĥlāŗ
[M3: 68b]

^{226b} fikret-i: fikret ü Ö, M1, M2.

* فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ “Nitekim (ikisi arasındaki uzaklık) *iki yay kadar* (oldu) veya daha yakınlaŗtı.”
Necm 53/9.

^{233b} ŗafā-yı: ŗafāyı M3, S2, D.

^{234b} idi: itdi M1, M2.

235. Rūḥ-ı süḥan idi güfteni hep
Maṭrūḥ idi ḥarf ya‘ nī ḳālīb
[D: 87a]
236. Fehm itdi ġarā‘ib-i ma‘ ānī
Şavt itmedin aña tercümānī
237. Gūş eyledi sırr-ı nā-şinīde
Seyr itdi ‘avālim-i ne-dīde
238. Fehm idemez anı ehl-i ḥikmet
Taḥmīne şıġar mı kār-ı ḳudret
239. Vāḳıf mı olur bu ḥāle aġyār
Bīġāne olan tıyar mı esrār
240. ‘İzzetle yine o raḥmet-i Ḥaḳ
Da‘ vetgeh-i ḥāka virdi revnaḳ
[S2: 36a]
241. Bir ānda çü şavt-ı naġme-sencān
Nūh günbed-i çarḥı ḳıldı seyrān
[Ö: 11a]
242. Bir oldı zehābla iyābı
Nūruñ felek olamaz ḥicābı
243. Bārın açup ol şeh-i yegāne
Baḥş itdi hediye dostāne
244. Her birine lāyıḳ-ı merātib
Luṭf eyledi ḥişşe-i münāsib

^{235a} rūḥ-ı: rūḥī D.

^{236a} ġarā‘ib: ġarābet S2.

^{242b} olamaz: ola mı M1, M2.

245. Ol cümleden oldılar girān-bār
Nezdikterān-i ḥalvet-i yār

Der-Zikr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'in

246. Şāhān-ı serīr-i faẓl u ma'nī
Yārān-ı çehārgāne ya'nī
247. Anlar ki mücāhidān-ı dīndür
Dārende-i düdmān-ı dīndür
[M1: 10a / M2: 92a]
248. Anlar ki ğarāzdan oldılar dūr
Her mādde müşāb u me'cūr
249. Anlar ki emān-ı her belādur
Ġam-ḥ^vār-ı cenāb-ı Muştafā'dur
250. Her birisi bir cihetle mümtāz
Ser-cümle ḥarīf-i meclis-i rāz
[M3: 69a]
251. İnkāra mecāl yoğ birini
Her biri ḥalīl ü hem-nişīni
252. Ol çārladur niẓām-ı 'ālem
Ol çārladur kıyām-ı 'ālem
253. Anlar ya'anāşır-ı cihāndur
Yā çār-fuşūl-ı bāğ-ı cāndur
[Ö: 11b]

^{245b} nezdikterān: nezdikterīn M1, M2 | yār: Bār Ö, M1, M2.

²⁴⁸ – S2.

254. Ol çār eger olmasa mededger
Tiryāk-ı nızām olurdı ebter
255. Ol çār eger olmasa muķāvım
Olmazdı uşūl-ı şer‘ k̄ā’ım
256. Ol çār dıraḡtdur olan hem
Revnaķ-dih-i çār-bāğ-ı ‘ālem
257. Ol çārıla buldı zīb ü zīnet
Mesnedgeh-i çār-ṭāğ-ı millet
258. Ol çārıla geldi şer‘ e revnaķ
Dört olsa ‘aceb mi mezheb-i ḡaķ
259. Ol çār ki oldı çeşm-i dünyā
Dört oldı elemle çeşm-i a‘ dā
260. Dü-beyt-i şerī‘ at oldı ol çār
Mışrā‘ ları metīn ü hem-vār
261. Şeyhü’l-ḡulefā şadīķ-i pīşīn
Şiddīķ o şeh-i şadāķat-āyīn
262. Maḡşūş-ı ta‘ ayyūn-i ḡilāfet
Bī-vāsıta cā-nişīn-i ḡazret

[M1: 10b / M2: 92b]

^{256a} dıraḡtdur olan: dıraḡtdur oldan Ö; dıraḡt durur olan S2, D.

²⁵⁷ – S2.

^{259a} çār ki: çār ile S2; çārıla D.

^{261b} şadāķat-āyīn: ḡilāfet-āyīn S2.

263. Olmasa o Hüsrev-i müeyyed
Dünyâyı tutardı hayl-i mürted
264. Ol virdi şerî' ata şebâtı
Def' eyledi fitne-i vefâtı
265. Şânîleri dâd-verz-i meşhûr
Gerden-zen-i tâğiyân-ı mağrûr
266. Daḥḥāk-küş-i fesâd-ı cāvîd
Efrîdûn-ı cihân-ı te'ÿîd
[Ö: 12a]
267. Āvâzın işitdiler ırâqdan
Olmaz nefes-i şabâya reh-zen
[M3: 69b]
268. Çün nağme-i nev-bahâr-ı hoş-dem
Oldı o nefesle mülk ḥurrem
269. Şâlişleridür emîn-i Kur'ân
Gencûr-ı hayâ cenâb-ı 'Oşmân
270. Küttâb-ı risâletüñ re'îsi
Sulṭân-ı şerî' atüñ celîsi
271. Olmış iki neyyir ile ol şâh
Gerdûn-ı 'ulüvv ü 'âlem-i câh
272. Maḥcûb-ı hayâsıdur melâ'ik
Düşmen ne ğam itse bî-edeblik

^{270b} celîsi: enîsi S1.

^{271b} u: – M3, D.

273. Rābi‘leri gevher-i keremdür
Tūfān-ı mekārım ü himemdür
274. ‘Am-zād-ı mükerrerem ü mufahham
Dāmād u birāder ü vaşī hem
275. Cefrī ki ‘iyān-kün-i nihāndur
Fihrist-i kitāb-ı *kün fe-kān**dur
276. Ol şāh-ı cihāna cefr-i cāmī‘
İcmāl-ı defātir-i vaqāyi‘
277. Bu fażl aña mef̄haret-fezādur
Kim ‘illet-i nesl-i Muştafā’dur
[M1: 11a / M2: 93a]
278. Oldur peder-i şehīd-i mesmūm
Baħr-ı güher-i Hüseyn-i mazlūm
279. İkişi de şāh-zādelerdür
Mīrās-ħor-ı siyādelerdür
[Ö: 12b]
280. İkişi de müstaħaqq-ı ta‘zīm
Ser-defter-i zümre-i maħādım
281. İkişi de nūr-ı çeşm-i *mā zāğ***
Ġayretleri cāna dāğ-ber-dāğ

^{273b} ü: – S1.

^{274b} ü: – S1.

* Kur’ân’da şu şekilde geçer: كُنْ فَيَكُونُ (kün fe-yekûn) “‘ol’ der, o da hemen oluverir.” Bakara 2/117, Âl-i İmrân 3/47 ve 59, En’âm 6/73, Nahl 16/40, Meryem 19/35, Yâsîn 36/82, Mü’min 40/68.

** مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَعَى “Göz *kayıp-şaşmadı* ve (sınırı) aşmadı.” Necm 53/17.

282. Yüz virmek ile zemāne-i dūn
Çok hādise itdi haşm-ı mel' ūn
[S2: 36b]
283. Çarhuñ o zamān bilindi hāli
Kim oldu bu vaq' a ihtimāli
[D: 87b]
284. Çarhuñ o zamān tıyıldı rāzı
Kim virdi bu fitneye cevāzı
[M3: 70a]
285. Çok yirde yañıldı gerçi dünyā
Olmaz bu haṭāya beñzer ammā
[S1: 21b]
286. Haḫ her birisinden ola rāzı
Mā-dām ide cāna ğam teḫāzı
287. Gitdiyse mu' allimān-ı esrār
Şad şükr ḫalīfe-i edeb var

Der-Şenā-güsteri-i Ḥazret-i Pīr Ḳaddese'llahu Sirrahu'l-Ḥaṭīr

288. Şād-āb-kūn-i riyāz-ı irşād
Āteş-zen-i dūdmān-ı ilḫād
289. Endāḫte-dürr-i mevce-i *kūn* *
Elbürz-i vilāyet-i temekkūn
290. Ṭahmūraş-ı dīv-bend-i ' ādet
Ḥancer-zen-i sīne-i ṭabī' at

^{283b} kim: – D.

^{285a} gerçi: çünkü S1.

^{287a} gitdiyse (vsl. Ö): gitdi ise S2.

* Bk. 275. beytin dipnotu.

291. Mîrâş-sitân-ı sırr-ı Aḥmed
Zîbende-sülâle-i Muḥammed
[M1: 11b / M2: 93b / Ö: 13a]
292. Naḳd-i güher-i Betül-i Zehrâ
Ḥayru'l-ḥalef-i nejâd-ı a' lā
293. Şāhenşeh-i ' âlem-i teveccüh
Maḥmûd Efendi tâbe sirruh
294. Bi'l-fi' li tarîḳ-i şer' ü taḳvâ
Fenn-i Ḥızırî vü ' ilm-i Mûsâ
295. Hem müctehid-i reh-i şer' at
Hem reh-ber-i cādde-i tarîḳat
296. Râzî gibi şad ferîd-i eyyâm
Bir hücre-i tekyesinde güm-nâm
297. Fetvâ-dih-i şer' olan müselleme
Bezminde hemîşe lâl u ebkem
298. Şeyḫü'l-İslâm-ı faẓl-mesned
Ol ḥ'āce yanında tıfl-ı ebced
299. Görse ol imâm-ı muḳtedâyı
Ol gevher-i ' ıḳd-ı Murtaẓâ'yı
300. İşnâ-' aşeriyye vü Revâfîz
Ḥaşr-ı ' adedi olurdu nâḳız

^{294a} bi'l-fi' li: bi'l-fi' l S2 || vü: – M1, M2 | ' ilm: ' ulüm M1, M2.

^{296b} bir: her M1, M2.

^{300a} İşnâ-' aşeriyye vü: İşnâ-' aşeriyye-i M1, M2.

[M3: 70b]

301. Bî-ķayd-ı merāsım-i cihāndur
 Āzāde-i bend-i ĩn ü āndur

302. Nā-ķoş-^ç ayşān-ı ye ³s-i cāvīd
 Olur nefesiyle reşķ-i Cemşīd

303. Şad salţanat u merātib-i cāh
 Bir mevce-i himmetindeki kāh

304. Şāhān-ı zemāne aña muhtāc
 Ol Hüsrev-i bī-serīr ü bī-tāc

[Ö: 13b]

305. Oldı berekāt-ı pāy-būsı
 Çok şehlere māye-i cülūsı

306. Şāhān nice itsün aña hıdmet
 Degmez fuķarādan anda nevbet

[M1: 12a / M2: 94a]

307. Yanında gedā vü şāh birdür
 Hürşīd ü ğubār-ı rāh birdür

308. Gösterdi añun şebāt-ı hāli
 Mefhūm-ı *metīn ke'l-cibālī**

309. Elbürz'ün ider revācını serd
 Dāmān-ı şerīfī üzre bir gerd

^{302a} ye ³s: be ³s M3, D.

* “Dağlar gibi sağlam” anlamında Arapça bir deyimdir.

310. Hiç gelmedi hāline tağayyür
Çok oldu cihān tehī vü hem pür
311. Gerdün kapusunda ‘abd-ı dā’ī
Yok hāzretine sezā metā’ı
312. Şermendesidür sipihr-i hā’in
Göstermemek ister infi’ālin
313. Evzā’-ı ġarībesinden ammā
Alınduġın añlar ehl-i ma’nā
314. Meyl eylemese n’ola cihāna
Bağmaz edeb ehli çün yabāna
315. Merdūdı merāsım-i ṭabī’at
Olur mı hiç öyle hark-ı ‘ādet
316. Dil-beste-i hark-ı ‘ādet olmaz
Şöhret-figen-i kerāmet olmaz
317. Hiç bende geçer mi şīr-i Yezdān
Dellāl-ı güher olur mı ‘ummān
[Ö: 14a / M3: 71a]
318. Çil sālē qarībdür o server
Halkı reh-i Hakk’a da’vet eyler

^{310b} hem: geh S2 | cihān: – D.

^{313b} alınduġın: alındıġın M3, D.

^{314b} çün yabāna: çok beyāna M1; çok yabāna M2.

^{315b} öyle: edeble D; – M1, M2.

^{318a} qarībdür: qarīb durur D.

319. Her yirde idüp ḥalīfe sākin
Ḥurşīd gibi şalar şu‘ā‘ın
320. Envārı ile diyār pürdür
Emvācı ile kenār pürdür
321. Ḥurşīd-mişāl o pertev-i Ḥaḳ
Virdi reh-i Celvetīye revnaḳ
[M1: 12b / M2: 94b]
322. Olsa n’ola ol ṭarīḳe sālik
Ḥurşīde düşer mi Ḥalvetīlik
[S2: 37a]
323. Çün cāy-nişīn-i Muştafā’dur
Lāzım olan aña iḳtidādur
324. Peyğamber-i seyfdür Nebī’müz
Kīn-āver-i ḥayfdur Nebī’müz
325. Āteş-zen-i ḥaşm-ı dil-siyehdür
Ġulğul-fiğen-i *li-yüzhireh**dür
326. Ser-ḥayl-i sipāh-ı zāhirīndür
Ümmetleri de mücāhidīndür
327. Dīn-i Ḳureşī şükūh ister
Ne gār u ne ḥabs-i kūh ister

^{321b} Celvetīye: Ḥalvetīye D.

^{322b} düşer mi: yeter mi S2.

* هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظَاهِرَهُ عَلَىٰ الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ “Elçilerini hidayet ve hak din üzere gönderen O’dur. Öyle ki onu (hak din olan İslam’ı) bütün dinlere karşı *üstün kılacaktır*; müşrikler hoş görmese bile.” Saff 61/9.

^{326a} sipāh: siyāh S2.

^{327b} u: – S1.

328. Çün dîn-i Mesîh ber-ḥafâdur
Ġār anlara vâkı‘ â sezâdur
329. Yazmış buni şâhibü’l-fütûḥât
Ol gevher-i lücce-i kerâmât
330. Taż‘ îf idüp ihtimâl-ı ğayrı
Tutmuş taraf-ı şümül-ı ḥayrı
[Ö: 14b]
331. Bu nükteyi itmiş ol süḥanver
Yetmiş toḳuzuncı bâba zîver
332. Ol nûra ki şeb-çerâĝ-ı cândur
Maḥrûsa-ı Üsküdar kândur
333. Çok kişvere sâye şaldı ol mâh
Âḥir buni eyledi vaṭangâh
334. Bir cāmi‘ ü ḥānḳāh yaptı
Ehl-i dile kıblegâh yaptı
[M3: 71b]
335. Ol günbed olup nümüne-i Tūr
Üstinde olur tecelli-i nūr
[D: 88a]
336. Güldestesi naḥl-ı cevherîdür
Üstindeki nūrılar berîdür
[M1: 13a / M2: 95a]

^{330a} taż‘ îf: – D.

^{331a} nükteyi: نکتہ S2 | itmiş: kılmış S1.

^{332a} nûra: nūr D || Üsküdar: Üsküdar D.

337. Her şeb olur ol menār-ı ezher
Şām-ı Ramazān'a reşk-āver
338. Sulţān-ı hüdādur ol felek-şān
İtse n'ola nūrdan çerāġān
339. andīleri gül-i cināndur
Güldeste-i bāġ-ı cāvidāndur
340. Güldestesidür anuñ muħaa
Mīzāb-ı zülāl-ı raħmet-i Ha
341. Anda özilür metā' -ı ħācāt
Dirsem n'ola bender-i fütūħāt
342. Ey Fā'izi-i ser-āb-peymā
Ey bād-be-dest-i deşt-i sevdā
343. Tā key tek ü pūy-ı ibtizālūñ
Tā key bu hevā-yı bī-me'ālūñ
[Ö: 15a]
344. Hi ħāıra itmedūñ ferāġuñ
Ĥārādan imiř senūñ dimāġuñ
345. Bunuñ gibi āstānı orsın
Deryūzeger-i li'ām olursın

^{337b} reşk-āver: reşk ider D.

^{339a} gül-i: güli S2.

^{341b} bender: seyyid D.

^{342a} peymā: sīmā S2 || bād-be-dest (hrk. Ö): بادست D.

^{343a} pūy-ı: pū vü S2 || ^{ab} bu beytin mısraları D nüshasında yer deġiřtirmiřtir.

346. Unutma melāzğāhuñı gel
Bî-çāre yañılma rāhuñı gel
347. Elden ҡoma āstān-ı pākın
Kuḥl eyle ğubār-ı feyznākın
348. Ҙaқ ҙıllını müstedām ҡılsun
Feyz-i himemin müdām ҡılsun

Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn

349. Bir dem ki cihān olup pür-āşūb
Güm-būdeter idi rāh-ı maḡlūb
350. Herkes mey-i ḥayret ile medhūş
Endīşe-i kāra ҡalmamış hūş
[M1: 13b / M2: 95b / M3: 72a]
351. Dem-beste vü lāl ḥalq-ı ʿālem
Maḡlūb-ı melāl ḥalq-ı ʿālem
352. Hep naqş-ı zemāne ğayr-ı maʿ hūd
Hep vażʿ -ı felek ḥilāf-ı maqşūd
353. Olmışdı mizāc-ı kevne ḥayrān
Derrāke-i tiz-i feylesofān
354. Fırūz idi baḥt-ı devlet-i cehl
Efrāşte idi rāyet-i cehl

^{349b} rāh: āh M1, M2.

^{353b} tiz: tır M1.

^{354b} rāyet: merātib D.

355. Cengîz-miṣāl cehl-i pür-zür
İtmişdi diyâr-ı fazlı pür-şür
[Ö: 15b]
356. Haysiyyet olup zelîl ü nâ-kâm
Nâ-dânlık idi medâr-ı aḥkâm
357. Peygüle-i ğamda hûş-yârân
Şadr-ı ʔarab u şafâda nâ-dân
358. Bulmuşdı revâtib-i muḫarrer
Her ḥâne-nişin ü mübtezeller
359. Bî-yâr u ḥarîf ehl-i dâniş
Ol ʔâ'ife de ğarîbe dönmiş
360. Bî-ḥükm ü netîce cümle 'illet
İllâ meger intisâb-ı devlet
361. Her buḫ'a-ı 'ilm hem-çü mekteb
Bâzîgeh-i küdekân idi hep
362. Eṭfâl-i ekâbir-i zemâne
Yâ mehd idi câ ya ders-ḥâne
[S2: 37b]
363. ʔutmuşdı ʔarîḫ-i 'ilmi şıbyân
Dânâ bulamazdı bir zebân-dân

^{356b} nâ-dânlık: nâ-dânlığ S2.

^{358b} ü: – S2.

^{359a} bî-yâr u ḥarîf: bî-bâr u ḥarîf M3, D; bî-bâde ḥarîf ü S2.

^{360a} ü: – S1.

364. İtmişdi zamān-ı bī-müdārā
Evrāk-ı kitābı zarf-ı helvā
[S1: 22a]
365. Mānend-i gül-i güşāde ekşer
Şīrāze-güsiste idi defter
[M1: 14a / M2: 96a]
366. Her güşede nā-güşūde cüzdān
Şol ğonçe gibi ki kıala pejmān
367. Düşse n'ola kātib ıztırāba
Yoķ rāğıbı kim baķar kitāba
[M3: 72b (eksik)]
368. Kırātla şatılan cevāhir
Kantārla şatılurdu yir yir
[Ö: 16a]
369. Şad nükteden ey' görürdi eşrāf
‘ Arz-ı hüner itse būriyā-bāf
370. Olmışdı dimāğ-ı halk efgār
Debbāğ ile birdi kıadr-i ‘atıār
371. Gelmişdi ‘ayār-ı kevine raķne
Hem-seng idi ‘ūd ile diremne*
372. Bī-şahne idi dükān-ı inşāf
Bir şatılır idi dürd ile şāf

^{364a} müdārā: müdāvā M3.

^{369a} ey' görürdi (ey' Ö'de hrk.): eyi görürdi S2; ey' gördi D.

^{371b} diremne: – D.

* Pelin otu, acı ot. İlaç yapımında da kullanılır. (wormwood, hyssop).

373. Olmışdı mizāc-ı naḳd rencūr
Yeksāndı dem-i nesīm ü bāḫūr
374. Olmışdı mezāk-ı fark muḫtel
Şekkerle ber-ā-ber idi ḫaḫzal
375. Gitmişdi tetebbu‘ -ı ḫaḫīḳat
Ḫalk eylemiş idi hezli ‘ādet
376. Olmışdı zemāne ḫalkı ekşer
Bed-gūy u dü-rūy u iftirāger
377. Tev‘em olup āştī ile rezm
Olmışdı nifāk nuḳl-ı her bezm
378. Ne dostluḳ üzre ḫükm-i dā‘ir
Ne buḡzuñ olur me‘āli zāhir
379. Ḳādir buña dostān-ı pür-şeyn
Ḳays‘ı ide Leylā ile mā-beyn
380. Cā‘iz ide āşinā-yı pür-ḡış
Cām ile şarābı āb u āteş
[M1: 14b / M2: 96b]
381. Bir tefriḳa şalalar miyāna
Te‘şīr ide ḫükmi Ferḳadān‘a
[Ö: 16b]
382. Ol ḫā‘ife eylese nifāḳı
Bed-ḫ‘āh ide vaşla iştiyāḳı

^{375b} eylemiş idi hezli: itmiş idi hezār D.

383. Der-kār ideler çü rîş-ḥandı
Bāduñ güle irmeye gezendi
[D: 88b]
384. Vādī-i dūrūga kim giderler
Ḥārıyla güli dūrüst iderler
[M3: 73a (eksik)]
385. İsterse ider o ḳavm-i bī-şerm
Şad Ḥüsrev’i kūh-kenle dil-germ
386. Āgāz-ı füsün iderse bir faşl
Ġulistān ola meclis-i vaşl
387. Ben dāmenime çeküp ayağım
Var idi o fırḳadan ferāğım
388. Anlarla aramuzı ser-ā-pā
Kesmişdi çü tîğ mevc-i deryā
389. Ya‘nī ki ḥişār-ı dil-güşāda
Ol sāḥil-i lücce-i şafāda
390. Bir күnce şalup hevā-yı taḳdīr
İtmişdi bu ḥākı inzivā-gīr
391. Aḥsente zihī Ḥalīc-i dil-keş
Çün cūy-ı şarāb-ı şāf u bī-ğış

^{383b} irmeye: gelmeye S2.

^{385a} ider: iderler D.

^{390a} күnce: gice D.

^{391b} u: – D.

392. Kılmış iki cānibini tezyīn
Peyveste riyāz-ı cennet-āyīn
393. Eyler iki cānibi řehādet
Kim ola o bāhr cūy-ı cennet
394. Yā sīm-i sebīkedür o deryā
Kālībda henüz dağı ammā
[Ö: 17a]
395. Yā atlas-ı hūb-ı dil-güşādur
Pāy-endāz-ı şeh-i řafādur
[M1: 15a / M2: 97a]
396. şandum o perend-i sīm-tārı
Hāyyāt öñinde cāmevārı
397. Tārını çözer çü perniyān-bāf
Tırma* uzadur řarīr-i řeffāf
398. Çözmiş kemerin yağud bir āfet
Bezme vire tā anuñla hālet
399. Destārını bozdı yā zemāne
Piçide idüp döker miyāna
400. Līmān-ı emān-ı mübtelādur
Havz-ı bī-müzd-i her gedādur

^{396a} sīm-tārı: sīm-nārı D.

^{397a} çü: yā Ö, M1, M2, S1; ? D || řarīr: řarīf S2.

* “Durmadan, sürekli olarak” anlamına gelen, Türklçe arkaik zarf-fiildir.

^{400b} müzd: مرد D.

401. Yok mevc ü telâṭumında maḥzūr
Gird-ābı çü çāh-ı ğabġab-ı ḥūr
[M3: 73b]
402. Deryādur egerçi cūyveşdür
Meh-tābda seyri ḥüb u ḥoşdur
[S2: 38a]
403. Zevraġla kaçan ki seyr ider yār
Eyler dil-i lücceyi şerer-bār
404. ‘ Aksin şalup āba māh-ı tābān
Fānūs-ı zerīn ider fūrüzān
405. ‘ Aksiyle ider o māh-ı ğabġab
Gird-ābı nazīr-i Çāh-ı Naḥşeb
406. Rūyuñdan alursa pertev ü tāb
Pülādı kepāde ide meh-tāb
407. Gitse pereme*yle seyre cānān
Berġ iġre güneş olur nümāyān
[Ö: 17b]
408. Bir şu‘ le-i pūr-şerāra beñzer
Silk-i dūr-i şāhvāra beñzer
409. Şeh-perr-i Hümā’dur ol bilā-şek
Kim sāyesini muḥāl görmek

^{401a} ü: – S1.

^{402a} deryādur egerçi: deryādur eger ki M3; deryādan egerçi D || seyri ḥüb u ḥoşdur: seyr ḥübveşdür D.

^{404b} zerīn: zerīn Ö, M3.

^{406a} ü: – D.

* Kayık, sandal.

^{407a} peremeyle (vsl. Ö, M3, S1): pereme ile M1, M2, S2, D.

^{409b} sāyesini: şu‘lesini D.

410. Bir hancer-i tîz-i pür-cilâdur
Dirlerse yılan dili revâdur
[M1: 15b / M2: 97b]
411. Pür eylese anı gönçe-lebler
Mevzûn güher-i yem-i tarablar
412. Deryâdur o perniyân-ı mâ'î
Kim resm olına nice Hıṭâyî
413. Yelkenle pür olsa rûy-ı 'ummân
Cûy üzre semen olur perîşân
414. Fülk üzre yâ nice bâdbândur
Yâ birbiri içre âsmândur
415. Meydân-ı sibâḳdur o deryâ
Her fülk bir esb-i bād-peymâ
416. Deryâda olur kaçan çerâḡân
Gülzâra olur şükûfe-rîzân
417. Seyr eylemiyeydi ger ol encüm
Dirdüm yeme âsmân-ı heştüm
418. Deryâda çerâḡ bî-kerândur
Yâ 'aks-i nücüm-ı âsmândur
[M3: 74a]

^{410b} dili (hrk. Ö): velî M1.

^{414a} yâ nice: yanınca M1, M2, S2, D || içre: üzre D.

^{416a} kaçan: + ki S2.

^{417b} heştüm: heftüm S1.

419. Beñzer çemene o şafha-ı āb
Kim pür ide anı kirm-i şeb-tāb
420. ‘ Aksin şalup āb-ı bī-ķarāra
Her şem‘ i iki şanur nezāre
[Ö: 18a]
421. Her taħte-i şem‘ -i pīş-ķ^vāndur
Bir cām-ı şarāb-ı şu‘ lesāndur
422. Yā taħte-i lālezārdur ol
Yā sīne-i dāğdārdur ol
423. Aķındısı şöyle bī-emāndur
Şan ħamle-i ķahr-ı āsmāndur
424. Dirse n’ola aña ehl-i ħikmet
Sūhān-ı kilīd-i ‘ ayş u ‘ işret
425. Ol āb bir ehl-i ħāle beñzer
Kim ŧayy-ı mekāna verziş eyler
[M1: 16a / M2: 98a]
426. Dīvāne-i ‘ aşķdur ne tedbīr
Eylerse gūsiste bend ü zencīr
427. İtseydi ķabūl-ı ‘ ıķd ol āb
Dirdüm o mekāna baħr-ı sīm-āb
428. Cūşişgehini gören dir anuñ
Budur başı baħr-ı bī-ķerānuñ

^{421b} bir cām-ı: pür-cām-ı Ö, M1, M2, S1, S2.

^{426b} bend ü: bend-i M1, M2, S1.

429. Vālid k'ola cennet āşiyānı
Bu gūne iderdi dūr-feşānī
430. Kim varmış arada kūh u şaḥrā
Mevşūl degülmiş iki deryā
431. Bir şāḥib-i dest-bürd ü nīrū
Fikr ü ḥiredin ḳılup terāzū
432. Görmüş ki bu iki baḥr-ı 'ummān
Var aḳmağa birbirine imkān
433. Kesmiş nice deşt ü kūhsārı
Biri birine ḳomuş biḥārı
[Ö: 18b]
434. Eflāka kemend-i himmet atmış
Deryāları birbirine ḳatmış
[D: 89a]
435. Şalmış bu zemīne şūr u ğavġā
Girmiş biri birisine deryā
[M3: 74b]
436. Revnaḳ-dih olup bu merz ü būma
Vaşl eylemiş anı Baḥr-ı Rūm'a
437. Tāriḥ-şinās-ı bāstānī
İskender'e nisbet eyler anı

^{429a} k'ola: ola M3; ki ola S1, D.

^{431a} ü: – S1.

^{433b} biri birine: birbirine D | biḥārı: mecārı M3.

^{434b} birbirine: biri birine D.

438. Olmış o Hâlic genc-i kişver
Bekler iki yanın iki ejder
439. Ol iki hisâr çarha çıkmış
Bârû-yı sipihri hayli şıkmış
440. Sîmürğ o kulle-i feleksâ
Ejderdür anâ şarıldı deryâ
[M1: 16b / M2: 98b]
441. Dîvârları metîn ü muhkem
Çün ‘aql-ı hakîm sedd-i a‘ zam
442. Şad sedd-i Sikender-i hoş-aşkâm
Bir iskelesiyle olur ilzâm
[S2: 38b]
443. Hândeğleri kim şigerf-çehdür
Mâhî-i zemîne gûtegehdür
[S1: 22b]
444. Eyler çeh-i bendgâhı her bâr
Ġam gibi hezâr ser-keşi zâr
445. Bend olmuş olaydı anda Bîjen
Tağlış idemezdi şad Tehemten
446. Hem sūr-ı emângeh-i sitemdür
Hem hışn-ı haşîn-i ehl-i ğamdur
[Ö: 19a]

^{439b} bârû-yı: bâzû-yı M3; bârüyı D.

^{440b} ejderdür anâ şarıldı deryâ: ejderler ki şarıldı gûyâ S2.

^{442a} hoş-aşkâm: hoş-endâm D || ilzâm: elzem S2.

^{444b} zâr: dâr S2.

^{445a} Bîjen: pejen M1, M2; pîjen M3.

447. N'olmağ gerek ol haşānet-ābād
Bū'l-feth gibi şeh ide bünyād
448. Pīrāmen-i her hīşār gülşen
Her zīr-i dıraht bir nişīmen
449. Her gūşede şad behişt pinhān
Her kaşrda şad hezār ğilmān
450. Kāşāneleri nigār-ḫāne
Her bāğçesi bahār-ḫāne
451. Büstānına āb-keş hevādur
Gülzārına bāğbān şabādur
452. Bir veznde āb ile hevāsı
Yek-reng gül ü mül ü kirāsı
[M3: 75a]
453. Kühsārı ki ma' den-i güherdür
Yāḫūtı anuñ kirās-ı terdür
454. Nāzik leb-i la' l-i dil-sitāndan
Rengīn gül-i naḫl-ı erğuvāndan
455. Gülzār-ı cinān kirāszārı
La' l ü güher olsa n'ola bārı
[M1: 17a / M2: 99a]
456. Eşcārı dıraht-ı Tūr'a beñzer
Üstinde kirās nūra beñzer

^{449b} hezār: hezārān D.

^{452b} ü (ikinci): – S1.

⁴⁵⁵ – D.

457. Ol şāḥ ki la^l-i ter berīdūr
Sūr-ı güle naḥl-ı cevherīdūr
458. Hengām-ı kirās-ı dil-güşādūr
Çeşn-i ṭarab-ı Cem-i şafādūr
459. Her güşede bezm-i [‘]işret ü nüş
Her bezmde şevḳ cüş-der-cüş
[Ö: 19b]
460. Cā’iz ola reng-i cüz’ ü kül sürḥ
Gül sürḥ ü kirās sürḥ ü mül sürḥ
461. [‘]Uşşāḳla nice sīm-berler
Gökşu’ya varup şafā iderler
462. Ḥübān girer āba fevc-der-fevc
Deryā-yı neşāt mevc-der-mevc
463. Ḥübān girer āb-ı cūya her sū
Āyīnede gösterür perī-rū
464. Mevc üzre görünse peyker-i nūr
Gūyā ki olur tecelli-i Ṭūr
465. Girse şuya yār mest ü bī-tāb
Hiç öyle olur mı [‘]ālem-i āb

^{458b} çeşn-i ṭarab-ı Cem: ḥüsn-i ṭarab-ı Cem S2; چشم طرب جسم D.

^{459b} cüş-der-cüş: cüş-ber-cüş M1, M2.

^{460a} ü: – M3, D || ü (ikinci): – S1.

^{465a} mest ü: mest-i Ö, S1, S2.

466. Mestâne bulup şuda civânın
 Āgūşa çeker kimi miyânın
467. Yâr eyleyüp iltifât gâhî
  Uşşâkı çeker şuya çü mâhî
468. Ol mâlik-i baħr-ı şevķ-i aħbâb
 Zülfin ider ehl-i  aşķa ķullâb
469. Cem  eyley o çeşmesâr-ı nüşîn
 Her gün nice Hüsrev ile Şîrîn
 [M3: 75b]
470. Cûy olsa  aceb mi böyle pür-cüş
 Eyley bu kadar civânı âgüş
 [M1: 17b / M2: 99b]
471. Hengâm-ı ħazân olur ħarîfân
 Nüzhetgeh-i kühsâra tâzân
472. Ol  arşa olup dü baħra mecma 
 Dirler oradur maķâm-ı Yuşa 
 [ : 20a]
473. Cem  olsa  aceb mi anda her ân
 Hızr-ı çemen ü Kelîm-i mürġân
474. Virdükce hevâ dü-rûze furşat
 Eyleyler o güşelerde şoħbet

^{467a} iltifât: iltifâtı S1 || şuya: – S2 | çü mâhî: çü mâr-ı mâhî S2.

^{472a} baħra: baħr S2 | olup: olur S1.

^{473b} ü: – S1.

475. Bāzīçe-i devri bir şanurlar
Bu köhne bahāra aldanurlar
476. Bu köhne bahār ḥod güvādur
Kim ‘āķıbet-i cihān fenādur
477. Her berg şikeste-kāra beñzer
Bir ‘āşık-ı dil-figāra beñzer
478. Kim ḥāka şalup vücūd-ı zārın
Şatmış şavmış hep i‘ tibārın
479. Āvāze-i cūy kırı ğavgā
Çün devlet-i bī-me’āl dünyā
480. ‘Unf itmede ehl-i bāğa şarşar
Mağrūr-ı sefih-cāha beñzer
481. Yoķ gerçi bahārla mesāsı
Bir gūne bunuñ da var şafāsı
482. Ḥāk üzre varaķ ider hüveydā
Mermūze-i *küllü men ‘aleyhā**
[S2: 39a]
483. Hişşeñ var ise eger fenādan
Yegdür bu bahār-ı dil-güşādan

^{475b} bu: bir S1, S2.

^{478a} zārın: zārın D || i‘ tibārın: i‘ tibārın D.

^{481a} yoķ: bugün D.

* كَلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَارٌ “(Yer) üzerindeki her şey yok olucudur.” Rahmân 55/26.

484. Hâcetgehin eyleyüp ziyâret
 ‘Āşıklar ider ümîd-i himmet
485. Dilden çü murâd-^hvâhlardur
 Her gûşesi vaşlgâhlardur
 [M1: 18a / M2: 100a / Ö: 20b]
486. Ol vâsîta ile ‘âşık-ı zâr
 Olursa ‘aceb mi vâşıl-ı yâr
 [M3: 76a / D: 89b]
487. Alur güher-i mezâr-ı pākın
 Kûhla kıatar ehl-i derd hākın
488. Hâkķā güher-i mezârı anuñ
 Zîver-dih-i tâcıdur şehānuñ
489. Pür-üns ü neşâf her havālî
 Bî-gerd-i melâl aķar zülālî
490. Çün pertev-i âftâb cūyı
 Her hānenüñ olur āb-rūyı
491. Çıkımuş ser-i şâhlar semāya
 İrmiş bün-i bihler şerāya
492. Kûhsârı dıraht şâh-ber-şâh
 Şad bûlbûl ü sâra lāne her şâh

^{484a} hâcet-gehin: hâcet-gehüñ M3, S1, S2, D; حجتھن M1, M2.

^{485a} murâd: mezâr D || vaşlgâhlardur: rihletgâhlardur D.

^{487a} alur: alup S2.

^{488b} şehānuñ: cihānuñ S2.

^{489b} aķar: aķısar D.

^{491b} irmiş: inmiş D.

^{492b} bûlbûl ü sâra: bûlbûl-i zâra M3, D.

493. Eyler nağam eyledükce mürgân
Evrâk-ı hazânı şevk-i rakşân
494. Mürğ alsa eger per-i Hüma'yı
İtse ne kadar hevâ-girâyî
495. Mürğ-i kafese halâş cā'iz
Andan çıkamaz tuyûr hergiz
496. Mürğ eylese şahsârı me'vâ
Ebr içre girer hamâme gūyâ
497. Eşcâra ki tâklar ulaşmış
Sîmürgdür ejdehâ tolaşmış
498. Eşcâr-ı bülend ü hey'et-i tâk
Çün kâh-keşân u kûy-ı eflak
[Ö: 21a]
499. Ol tâk-ı mülevveni gören der
Kavs-ı kuzah-ı sipihre beñzer
500. Enmüzec-i bâğ-ı cāvidāndur
Fihrist-i bedāyi' -i cihāndur
[M1: 18b / M2: 100b]
501. Her gūşesi 'ālem-i digerdür
El-kışsa cihān-ı muhtaşardur
502. Şaldum o zemîne tarh-ı bünyād
Bir gūşe-i 'uzlet itdüm ābād

^{498a} hey'et: hey'āt M1, M2 || u: – M3, D.

^{499a} der (hrk. Ö, M3): dir S2, D.

^{502a} tarh-ı: tarh u S1.

503. Çün fikr-i faķır tāze vü hāş
Çün hāķır-ı bendegī pür-iķlāş
[M3: 76b]
504. Mecnūa idi laķif ü dil-keş
Aķbāb içinde ma' na-yı hoş
505. Olurdı pür olsa zū-fünūnān
Bīrūn u derūnı baķr-ı ' ummān
506. Tıliydu derūnı fażl u ma' nā
Cūzdān idi baķr elinde gūyā
507. Ol külbe-i ğamda cān-ı zārım
Olmışdı nedāmete mülāzım
508. Geldükce derūna fikr-i ümmīd
Feyz-i ezeli iderdi teb' id
509. Olmışdı dil-i bülend-pervāz
Ümmīd-i vefāyı ber-ķaraf-sāz
510. Āşūb-ı emāni-i ciger-tāb
Olmazdı dimāĝ-ı cāna reh-yāb
511. Farķ-ı ķıred olmayup leked-kūb
Fikr-i emel itmemişdı maĝlūb
[Ö: 21b]
512. Geçmişdüm ümīd-i ķayr u şerden
Olmışdı me'āl-i ķāl rūşen

^{504a} dil-keş: dil-küş (hrk.) D.

^{505b} bīrūn u derūnı: bīrūnı vu derūnı D.

^{507a} cān-ı: cān u D.

513. Hâtim geçinen esîr-i şöhret
Baña şatamazdı hiç minnet
514. İhsân-ı tekellüf-âzmâyân
Olmışdı yanımda raḥne-i şân
515. Kâhil-keremân-ı rûzgâra
Muhtâc degüldüm i' tizâra
[M1: 19a / M2: 101a]
516. 'Aşk ile idi sirişt-i bûdum
'Aşk idi 'anâşır-ı vücûdum
517. Çün vardı dilimde neşve-i 'aşk
Hem âb u gilimde neşve-i 'aşk
518. Hâlî degül idi rûzgârım
Hükmini virürdi nev-bahârım
519. Deryâ gibi eyleyüp huruşı
Bir kaṭre iken ururdı cûşı
520. Aḥvâl-i derûnı 'aşk her gâh
Kâle götürürdi ḥ^vâh u nâ-ḥ^vâh
[M3: 77a]
521. İdüp mey-i 'aşk kâr câna
Râzım düşürürdi hep miyâna

^{515a} kâhil: kâmil S2, D.

^{516a} sirişt-i: sirişt ü S2.

⁵¹⁷ derkenar Ö || ^a dilimde: elimde M1, M2.

^{518b} virürdi: virür M1, M2.

^{519b} ururdı: ıderdi D.

^{521b} râzım: rûzum D.

522. Cellād-ı maḥabbet eyleyüp zār
Esrārımı itdürürdi ikrār
[S2: 39b]
523. Mekkār-ı maḥabbet eyleyüp āl
Tıfl-ı dile söyledürdi icmāl
524. İtmiş yem-i ‘aşq iden derūnum
Bî-ḥavşala mevce-i cünūnum
525. İtdi teb-i ğam derūnı sūzān
Olsa n’ola sözlerim perîşān
[Ö: 22a]
526. Dirsem n’ola ‘āşıkāne maẓmūn
Hiç rāzımı şaklasun mı Mecnūn
527. Kendim bileli esīr-i ‘aşqam
Dil-teşne-i germ-sīr-i ‘aşqam
528. Ben kendimi böyle zār buldum
Güm-geşte vü bî-ḫarār buldum
529. Bu bezm-i vücūda mest geldüm
Sāġar-zede-i elest geldüm
530. Bu girye ki feyẓ-i cāvidāndur
Tā cām-ı elestden nişāndur
[M1: 19b / M2: 101b]

^{522b} itdürürdi: itdürdi S1.

^{524a} iden: ābdan D.

^{525a} teb: şeb S2.

531. Bu sūz ki sīne mübtelādur
Evvel eṣer-i teb-i belādur
[S1: 23a]
532. Bu āh ki bād-ı āteṣīndür
Tā nefḥa-ı rūḥdan qarīndür
533. Bu reṣk ki ḥüsn-i eṣerleridür
Tā bezm-i elestden beridür
534. Bu şūriş-i dil ki cān-gezādur
Bed-mesti-i cām-ı ibtidādur
535. Bir gün yine neşve-i maḥabbet
Virmişdi derūna özge ḥālet
536. Maḡlūb idüm ol kadar şafāya
Gūyā ki gül-i seḥer şabāya
537. Ol şevḳle ḥāme-i güher-bār
Olmış dil-i ‘āleme şerer-bār
[M3: 77b]
538. Ya‘nī ki cünün rivāyetinden
Leylā Mecnūn ḥikāyetinden
[Ö: 22b / D: 90a]
539. Bir faşlı olup nümüne-perdāz
Şalmış dil-i siḥre reṣk-i i‘cāz

^{531b} evvel: + hep evvel S1.

^{533a} reṣk: eṣk M1, M2.

^{535a} yine: – M1, M2.

^{536a} maḡlūb: maṭlūb M1, M2.

^{537b} şerer-bār: şerer-kār Ö, M1, M2, M3, S1.

^{538b} Leylā: + vü D.

^{539a} faşlı: faşl S2.

540. Bir nağme-i tîze kılmış āheng
Bir kārla ḥalkı eylemiş deng
541. Ḳānūn-ı dile olup muvāfiḳ
Bir faşl itmiş ki cāna lāyık
542. Şerḥ-i ğam-ı ḥasret idüp ol bāb
Bir mevcede ‘arza kıldı gird-āb
543. Bir ḳatreyi kıldı ol füsünver
Ābisten-i şad hezār gevher
544. Bir aḥkeri eyleyüp nümūdār
Āteşgeh-i ‘aşka ḳodı mi‘yār
545. Bir zerreyi şeb-çerāĝ şatdı
Meşt-i ḥas u ḥārı bāĝ şatdı
[M1: 20a / M2: 102a]
546. Ğam-ḥāneye geldüğünde aḥbāb
Düşdükde miyān-ı şoḥbete tāb
547. Ol cüz’ e bir iki ehl-i dāniş
Cüzdānım içinde rast gelmiş
548. Gözden geçürüp o faşl-ı naĝzı
Cüş itmiş o neşve ile maĝzı

^{540a} kılmış: ḳalmış S2 || deng: reng D.

^{541b} itmiş ki: itmişdi S1.

^{542a} idüp ol bāb: idüp ol tāb S2; idi ol bāb D.

^{545b} meşt: heşt D || ^{ab} şatdı (redif): şandı S2, D.

^{547a} cüz’ e: cüz’ D.

549. İtmiş çü şadef o lücce-ṭab' ān
Ol cüz'î derûn-ı dilde pinhān
550. Ol şîre-i tâze-i ma' ānî
Kılmış kâr-ı mey-i muġānî
551. Ol mîve-i nā-res ṭabî' at
Virmiş dehen-i mezāka lezzet
[Ö: 23a]
552. Ol nükteverān idüp vifākı
Bu semte düşürdiler siyākı
553. K'ey Fā'îzi ey cihān-ı dāniş
'Arş-ı süḫan āsmān-ı dāniş
554. Şābit-endāz-ı fazl u itkān
Düşvār-pesend-i naġz-ı naġdān
[M3: 78a]
555. Sensin bu zamān-ı şūr u şerde
Bu қаһт-ı ma' arif ü hünerde
556. Bî-müzd ü ġaraż çü Şāh-ı Ken' ān
İcrî-dih-i mışr-ı 'ilm ü 'irfān
557. Fażluñdan irişmeseydi mersüm
Ma' lüm idi ḫāl-i mülket-i Rüm
558. Cāy-ı süḫanı felek sen itdüñ
Bu lücceyi pür-nemek sen itdüñ

^{554a} şābit: ? M3.

559. Sen virmeseñ i^c tibār nazma
Gelmezdi revāc-ı kār nazma
560. Bu tarz-ı nevi sen itdüñ icād
Kıldıñ şu^c arā-yı Rūm'ı irşād
[M1: 20b / M2: 102b]
561. Bu şive-i nağz-ı tab^c -āvīz
Oldı eşerüñle şöret-engīz
562. Sen eylemeseñ bu semte rağbet
Halk olmış idi hep ehl-i şan^c at
[S2: 40a]
563. Rūm oldı emīn-i ħarf-i i^c cām
Sa^c yūñ hele kıldı def^c -i ihām
564. Olmağ neden ey ħazīne-i rāz
Bī-ħüküm ü eşer bahār-ı i^c cāz
[Ö: 23b]
565. Tab^c uñ yaraşur mı cāmīd olmağ
Deryā-yı muħīṭ-i rākīd olmağ
566. Olnmaya tab^c -ı tizüñ i^c māl
Tigüñ tura der-niyām ihmāl
567. Ol gonçeyi eyle gülşen-i rāz
Zamm it aña çār-bāğ-ı i^c cāz

^{559a} virmeseñ: virmesen M1, M2, S1.

^{562a} eylemeseñ: eylemesen M1, M2.

^{563a} Rūm: ādem D.

^{566b} tura: olnmaya D.

568. Gldesteñi bğ bğ eyle
 Hsidleri dğ dğ eyle
569. Fevvre-i zihnñ eyle der-kr
 Dgsn felegi zll-i eşr
570. Pr-gevher-i nkte kl cihn
 Tfn itsn yem-i man
571. Enfsuñ ile neştmend it
 Bd ile zebn- hlk bend it
 [M3: 78b]
572. Kl nkte-i aş sihre sr-b
 Vir teş-i tze terri-i b
573. Elfzuñ olup maĥabbet-engz
 Kl b- zlli şu le-mz
574. şebt it varaķ- sepde eşr
 Kl řafĥa- penbeyi şererzr
575. İtsñ klemñ şerre-př
 teş-berk it klem-trş
 [M1: 21a / M2: 103a]
576. Gř eyleyüp anlaruñ ĥiĥbn
 Virdm bu řarķ ile cevbn

^{568b} eyle: – S1.

^{570b} man: cihn D | itsün: – S1.

^{571b} bd ile: bdeyle M3; bde ile D.

^{573b} şu le: teş S2.

^{575b} it: – S2.

577. Kim sözlerünüz qarın-i şıhhat
Yoq lik faqırde o tākāt
[Ö: 24a]
578. Sevdā-yı sühan dimāg ister
Āzādegi vü ferāg ister
579. Terkīb-i kelāma cüz'-i a' zam
Bī-ķaydi-i hātır-ı müselleme
580. Olmazsa eger ferāg-ı hātır
Bir terbiyet olsa bāri ķāşır
581. Bī-rağbeti-i sühansa ma' lūm
Ne hāldedür ekābir-i Rūm
582. Anlar ki sühan-penāhlardur
Heç mazhar-ı luḫ-ı şāhlardur
583. Eşraf-ı zamān ki kec-menişdür
Endişe-i nazm olmaz işdür
584. Bī-terbiye mümkün olsa bir kār
N'eylerdi bahārı bağ u gülzār
585. Güftārda varken istiḫāle
Eş' arından gelür ḫayāle
586. Anlar ķomayup yine cidālı
Bu semtden açdılar maķālı

^{577b} yoq lik: lik yoq S1.

^{580b} ķāşır: ķāşır Ö, M3, S1.

^{581a} bī-rağbeti-i sühansa: bī-rağbeti-i sühanda M3; bī-rağbeti-i sühana D; nā-rağbeti-i sühansa S1.

587. Külliyelerüñ şahîh ü ma' kûl
Saña göre lîk ğayr-ı maqbûl
588. Zîrâ bilürüz 'ulüvv-i tab' uñ
Her mertebeden sulüvv* -i tab' uñ
[M3: 79a]
589. Olmaz bize bu cevâb ' illet
Hâşâ olasın esîr-i ' izzet
590. Lâyık mı dil-i hüner-sigâlûñ
' İzzet bile züllin ibtizâlûñ
[M1: 21b / M2: 103b / Ö: 24b / D: 90b]
591. Minnet mi çeker senûñ mizâcuñ
Şad şükr kime var ihtiyâcuñ
592. Ahvâl-i cihânsa cümle ma' lûm
Dânâya düşer mi fikr-i mevhûm
593. Dünyâ ne zamân müselleme oldı
Dânâ ne zamânda bî-ğam oldı
594. Ser-vaqtüñe mâlik ol şafâ sür
Ço nes'eyi naqd-i hâli hoş gör
595. Ben didüm idüp idâre-i baḥş
Kim yok sizûñ ile çâre-i baḥş

* Sükûnet bulmuş; üzüntüden, kederden, kaygıdan uzak; üzüntünün bitmesi anlamlarına gelen Arapça bir kelime.

^{590a} dil-i: degül S2 | sigâlûñ: شكالى D.

^{592a} cihânsa: cihâna D.

⁵⁹³ derkenar Ö.

^{594b} hoş: – S2.

596. Her mebħaşuñuz müsellemü'l-^ç aql
Her kıā^ç ideñüz muvāfıķ-ı naķl
597. Ammā ki degül bu ihtiyārī
Maķbül tutarsız i^ç tizārı
598. Her cevr ü cefāya şabr ider dil
İllā ki ihānet-i esāfil
[M3: 79b]
599. Her vaz^ç a gönülde var şabūrı
İllā ki ta^ç azzum-ı ğurūrı
600. Her derde taħammül eyler ādem
İllā ğam-ı ta^ç n-ı nā-müsellem
601. Hiç şive-i cāh-ı sifle-kāra
Yoķ münfa^ç il olmamağa çāre
602. Hāşşa ola nev-zuhūr u nev-cāh
Hıfz ide sefāhatinden Allāh
[S2: 40b]
603. Anlar yine ğuş idüp nikātım
Redd eylediler muķaddemātım
604. Ya^ç nī ki ^ç ilāc-ı cümle maħzūr
Ka^ç -ı nażar u teğāfül ez-dūr
[Ö: 25a]

^{599a} var: virür S2.

^{601a} hiç: bir S1.

^{602a} ola: ol S2, D.

^{604b} u: – S1.

605. Her çend ki imtinā^c itdüm
Ser-kūçe-i i^c tizāra gitdüm
[M1: 22a / M2: 104a]
606. Gördüm ki cevāba çāre yoğdur
Anlarla hisāba çāre yoğdur
607. Āğāz-ı şürū^c idince nā-gāh
Bu hātırā buldı hātırā rāh
[M3: 80a]
608. Kim ^cākıl ider mi hīç cür^{et}
Şeyhe kıla pey-revīye himmet
609. Gencūr-ı hazāⁱⁿ⁻ⁱ ma^c ānī
Fihrist-i kitāb-ı *kün fe-kānī**
610. Tefsīr-kün-i nikāt-ı i^c cāz
Fetvā-dih-i müşkilāt-ı i^c cāz
611. Hem müctehid-i be-nāmı nazmuñ
Hem kıdvesi hem imāmı nazmuñ
612. Seccāde-nişīn-i fazl nāmı
Şāhib-i şer^c -i sūhan Nizāmī
[S1: 23b]
613. Ol vāşıl-ı büngeh-i haķīķat
Biz bī-ser ü pāy-ı rāh-ı hayret
614. Ol tavır-ı sūhanda pāy-ber-cā
Biz gām-şümār-ı deşt-i sevdā

^{608b} pey-revīye: pey-revī-i M3, D.

* Bk. 275. beytin dipnotu.

615. Ol şāhib-i māye biz tenük-zād
Hem-reh nice ola cān-ı nā-şād
616. Ol şāhib-i rütbe-i seniyye
Biz ğarķ-ı ħaşā'ıl-i deniyye
[M3: 80b]
617. Kim eyler anuñla bahşe āġāz
Efsūn ile bir olur mı i' cāz
[Ö: 25b]
618. Nā-gāh irişüp fütūh-ı ķudsī
Feyz eyledi cāna rūh-ı ķudsī
619. K'ey Fā'izi eyleme ta' allül
Ķıl rūh-ı şerīfine tevessül
620. Pīrāna hemān teveccüh it sen
İstimdād it nefeslerinden
[M1: 22b / M2: 104b]
621. Kān-ı kerem ü 'aţādur anlar
Himmet-res-i mübtelādur anlar
622. Sen eyleyigör hemān gedāyī
Maĥrūm ķomazlar āşināyı
623. Pīrān-ı ţarīķata ţutup rūy
Oldum der-i şeyĥden meded-cūy
624. Ol şevķ ile eyleyüp żarā' et
Şad şerm ile isterin icāzet

625. Ümmîd ki olmaya bu haşâk
Red-kerde-i âstângeh-i pâk
[M3: 81a]
626. Benden sa^cy temâm u iqdâm
Der-^cuhde-i rûzgâr itmâm
627. Ben eylerin ihtitâma himmet
Ekdâr eger virürse ruḥşat
628. Lâzım baña şarfe-i himemdür
Teyşiri ḥavâle-i keremdür
629. Yâ Rab be-ḥaḳîḳat-ı Muḥammed
Yâ Rabbi be-sırr-ı pâk-ı Aḥmed
630. Tevfîküh idüp refîḳ-i himmet
Kârım der-i feyze ḳıl ḥavâlet
[Ö: 26a]
631. Bu bâğ ki pür-gül-i süḥandur
Ḥâr u ḥası sünbül ü semendür
632. Ḥârın gül-i ter gülini bâğ it
Bâğın dil-i rûzgâra dâğ it
633. Ḳıl her giyehini serv-i gülzâr
Servin mevzûn çü ḳâmet-i yâr

⁶²⁵ – S1 || ^a ki: + o ki M3, D.

^{626b} rûzgâr: rûzgârım M1, M2.

^{627a} eylerin: eylerim S1, S2.

^{628b} teyširi: teşyiri M1, M2; tîri S2.

^{633a} her: berg-i S2 | giyehini: – D.

634. Āvāze-i şītini bülend it
Mażmūnını ehl-i dil-pesend it

[M3: 81b]

635. Olmaya bu nāme-i hümāyūn
Muhtāc-ı sipend ü nīl-i efsūn

[M1: 23a / M2: 105a]

Der-Midḥat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Hallede' llāhu Hükmehu İlā-Yevmi'l-Ḳıyām

636. Bir şubḥ tıttup cihānı şādī
‘Anḳā idi ḥūzn ü nā-murādī

637. Olmışdı sipihr nūr-güster
Çün jāle yağardı ḥāka gevher

638. Her gūşe tıttup ziyāsı şubḥuñ
Hem nefḥa-ı müşgsāsı şubḥuñ

639. Bāğ-ı İrem idi şaḥn-ı ‘ālem
Her laḥzada biñ yaşardı ādem

640. Şubḥ itmiş idi cihānı pür-nūr
Olmışdı zemīn Beyt-i Ma‘ mūr

641. Çün Ka‘be olup cemāl-i dünyā
Estārı siyeh degüldi ammā

642. ‘Ālem bu neşāt u bu tarabda
Ben külbe-i miḥnet ü ta‘abda

[Ö: 26b / M3: 82a / S2: 41a]

^{634b} mażmūnını: ? D.

^{636b} ü: – D

^{638a} tıttup: tıttup D || hem: her D.

^{641b} siyeh: siyāh D.

643. Almışdı gözümü ħ^vāb-ı ğaflet
 Tutmuşdı dilim ħicāb-ı ğaflet
644. Nā-gāh irişüp şadā-yı hātif
 Cān gūşını kıldı rāza vāķıf
645. K'ey Fā'izi-i ser-āb-peymā
 Mütlāşî* -i deştgāh-ı sevdā
646. Çak böyle neden tegāfül itmeñ
 Ħāl günü tecāhül itmeñ**
 [D: 91a]
647. Şimdi yiri mi bu in' izālũñ
 Bu deñlü ħumũl-ı bī-me'ālũñ
648. Pür itmişken cihānı şādī
 Sen böyle esīr-i nā-murādī
649. Hep ħişşesin almada ħarīfān
 Sen böyle ħumār-ı ğamla pejmān
 [M1: 23b / M2: 105b]
650. 'Ālem pür iken nevāl-i şāhī
 Sen irgüresin sipihre āhı
651. Gel mühtedi-i der-i murād ol
 İller gibi turma sen de şād ol

^{643a} gözümü: gözüme D.

* "Mütelāşî" vezin gereği "mütlāşî" olarak harekelendirilmiştir.

** Bu mısra vezne uymamaktadır.

652. Var dergeh-i şāha medḥ-pāş ol
Dil-ḥ^vāhuña sen de dest-res bul

653. Ya^c nī der-i pādşāh-ı a^c zam
Ḥaḫan-ı Cem-iştibāh-ı a^c zam

654. Dārende-i pās-ı şer^c -i Aḫmed
Sulṭān-ı muzaffer ü mü[’]eyyed

[M3: 82b]

655. Ser-defter-i dūdmān-ı Oşmān
Yektā-güher-i şadefçe-i şān

[Ö: 27a]

656. Cemşīd-serīr-i ser-firāzī
Sulṭān Oşmān Ḥān-ı Ğāzī

657. Hem cāh-ı vüçüdü ile nāzān
Hem dīn ḫademiyle ser-firāzān

658. İḫbālle baḫtı hem-ḫırāndur
Ol şem^c a ise bu şem^c dāndur

659. İḫbāle vüçüdü şöyle çesbān
Şan cām-ı Cem’e şarāb-ı raḫşān

660. İḫbālle baḫtı ülfet üzre
Şan iki civān maḫabbet üzre

^{652a} şāha: şā D || bul: ol D.

^{654a} pās-ı şer^c -i: şer^c -i pāk-ı D.

^{657b} ḫademiyle (vsl. Ö): ḫademi ile M1, M2, S2, D.

^{659a} iḫbāle: iḫbālle D.

661. İqbāli zamāna nāziş eyler
Bahtı felege nevāziş eyler
662. Şirānı zebūn ider celāli
Olmaz dil-i zerrenüñ melāli
663. Cem^ç itdi celāl ile ^çalāyı
Sīmürğ ile seyr it ejdehāyı
[M3: 83a]
664. Şerh eyleyeli vaqārın efvāh
^çĀr eyledi baḥş-i kūhdan gāh
[M1: 24a / M2: 106a]
665. Olurdı o nüshadan nişānmend
Bāğ-ı İrem olsa Kūh-ı Elvend
666. Kışt-i emeline ḥaşm-ı bed-kār
Gird-āb-ı fenāyı itsün enbār
667. Eylerse murād mezra^ç -ı sūd
Āmāde ser-ābzār-ı bī-būd
668. Aḥlākına beste-dil ahālī
Efsūn ile bend ider zülālī
[Ö: 27b]
669. Seyr itmedi hiç çeşm-i bīnā
Ḥalkı gibi rû-şinās-ı dünyā
670. Būy-ı keremi şabāyı geçdi
Şīt-i nefesi Ḥaḫā'yı geçdi

^{661b} felege: felegi M3, S1, D.

^{664b} kūhdan: kumdan S2.

^{666a} kışt-i emeline: geşt eylese D.

671. Ȧab^ç ı mey-i hoş-güvāra ğālib
Reng-i gül-i nev-bahāra ğālib
672. Şāhān-ı selefde kim ider yād
Şer^ç -i nebevīye böyle münķād
[M3: 83b]
673. Hep şer^ç ile verziş-i sülūkı
Terk eyledi ‘ ādet-i mülūkı
674. Cāhında ne be’s yiri vardur
Çün şer^ç gibi zāhīri vardur
675. Çok hıdmeti geçdi şer^ç ü dīne
Farz oldu du‘ āsı Müslimīne
676. Kim vardur o şāh gibi bī-bāk
Düşmenden ide memālikin pāk
677. Çün kaçd-ı cihāda ‘ āzim oldu
Haşma teh-i hāk lāzım oldu
678. Küffāra kılıc koyup o server
Ġāret-zede oldu nice kişver
679. Budur hele kavı-i mu‘ tenā bih
Kalmadı Leh içre yanmaduķ dih
[M1: 24b / M2: 106b]

^{671b} reng-i gül-i: reng-i güli S1, S2, D, [reng-i gül-i] Ö.

^{675a} ü: – D.

^{677a} cihāda: cihāna S2.

^{679a} kavı-i: – D.

680. Tārīḥ-nüvīs idüp şümārı
Geçmiş didi pānz-deh hezārı
681. Āḥir idüp ilticā ḥarāca
‘Azm eyledi ‘arz-ı iḥtiyāca
[Ö: 28a / M3: 84a]
682. Tıydu ḳapuyı ḳırāl-ı mel‘ ün
Gönderdi hezār genc-i Ḳārūn
[S2: 41b]
683. ‘Afv eyledi cürmini şehen-şāh
Zī füşhat-ı luṭf bāreka’llāh
684. Ol pādşeh-i serīr-i ‘irfān
‘Ahdinde virüp ma‘ārife şān
685. Dā’im işi fazl-perverīdür
‘İrfān u kemāl mefḥarīdur
686. Maḥşūş-ı ‘ināyet-i etemdür
Hem şāḥib-i seyf ü hem ḳalemdür
687. Ol Fāris-i ḥayl-i kāmkarī
Gāhī ki ider sūḥan-şi‘ārī
688. ‘Ünvān-ı şerīfi Fārisi’dür
Fazl u hünerūñ mümārisidür

^{680a} şümārı: ḥisābı S2.

^{681b} ‘azm: ‘arz D.

^{686b} ü: – S1.

689. Eş^ç arı metin ü^ç aşıkâne
Her nüktesi hüb u bî-bahâne
690. Tab^ç ı ki çü berķ-i şu^ç leverdür
Ol âteşe^ç aşķ bir şererdür
691. Seyr itmedi hiç nükte-sencân
Divânı gibi laîf divân
692. Ma^ç nâ-yı laîf ü lafz-ı şeffâf
Çün bâde-i pâk u şîşe-i şâf
693. Mazmûn-ı daķık ü kâlib-ı hoş
Çün sırr-ı kazâ vü kalb-i bî-ğış
694. Ol nüşha ki nûr-ı muķtebesdür
Bir^ç aşık-ı bî-ķarâra besdür
[M1: 25a / M2: 107a / Ö: 28b]
695. Eş^ç arı çü kâr-ı nağme-sencân
Derd ehlin ider hemîşe giryân
696. Cādū-yı sūhandur itdi nîreng
Yārān ile halkı eyledi deng
697. Mānend-i ķumāş-ı tāze-üslûb
Her vādi-i şî^ç ri nağz u mergüb

^{689b} u: – M3, D.

^{690b} bir: pür D.

^{693b} kalb-i: kalb ü Ö.

^{696a} nîreng: tîreng D || yārānla: bārānla Ö, M1, M2, M3, S1, S2.

^{697b} mergüb: maḥbûb [mergüb] D.

698. Țarḥ itse ʿaceb mi vādī-i nev
Hîç rāh-şinās olur mı pey-rev
[M3: 84b / S1: 24a]
699. Vādī-i laṭîf ü maʿna-yı hoş
Sevmiş yirini nihāl-i dil-keş
[D: 91b]
700. Her ƣanda ki ƣıldı ƣarḥ-ı vādī
Gösterdi o yolda ūstādı
701. Țoƣ teng zemīnde itdi cevelān
Oldı ser-i mūda esb-cünbān
702. Her ƣarḥda maʿna-yı yegāne
Gūyā ki zemīn-i nevde dāne
703. Hem-vāre olur o ƣabʿ-ı hoş-ƣarz
Ƙuvvetli zemīnlere kişāverz
704. Söz bunda ƣarār ider ki hergiz
Maḥşūş ola aña şıʿr-i muʿciz
705. Țo bast-ı maƣālı Fāʿizī gel
Şimden gerü aç duʿāsına el
706. İhlāşuña vir şu deñlü temkīn
Cibrīl-i emīn diye āmīn

^{699b} sevmiş: şavmış M1 | yirini: birini D.

^{700a} ƣarḥ: صرح S2.

^{701a} zemīnde: zemīne D.

^{704a} söz: سو S2.

^{706b} diye: dine M1; dise D.

707. Yā Rab be-şerī^c at-ı muṭahhar
Yā Rab be-Nebī vü āl-i Ḥaydar

[Ö: 29a]

708. Yā Rab be-enīn-i ehl-i ḥasret
Yā Rab be-ḥanīn-i ehl-i ğurbet

709. Ol şāh-ı cihānı ser-firāz it
‘Ömrin dem-i ḥaşra dek dırāz it

[M1: 25b / M2: 107b]

710. Ecdādı gibi mü’eyyed eyle
Mesnedgehini mü’ebbed eyle

711. Īrān gibi şad hezār kişver
Olsun yed-i kahrine müsahḥhar

712. Ümmīd ki o şeh-i cihānbān
Naşb eyleye Hind’e mīr-i mīrān

713. Her kıanda o şeh kıarār iderse
Devletle ne cānibe giderse

714. Tevfīk refīk ü yārı olsun
Te’yīd ḥarīf-i kārı olsun

715. Olup ṭarab u şafā ile şād
Her heftesi ola nice heftād

[M3: 85a]

^{707b} Nebī vü āl-i Ḥaydar: Resūl-ı dīn-i azhar S2.

^{708a} enīn-i ehl-i ḥasret: niyāz-ı ehl-i قریت S2 || be-ḥanīn: – D.

^{710b} mü’ebbed: mü’eyyed M2.

^{714a} refīk ü yārı: refīk ü bārī M1; refīk yārı S2 || te’yīd: te’bīd D.

^{715a} u: – S1.

Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyh Nizāmī ‘Aleyhi’r- Raḥme

716. Sākī ҡo teġāfūl ü ğurūrı
 Ҙıl tesliye cān-ı nā-şabūrı
717. Īsā gibi ehl-i derde yār ol
 Merhem-zen-i sīne-i figār ol
718. Ey gülbün-i nāz ser-keş olma
 Erbāb-ı niyāza āteş olma
719. Dil şu‘le-i ‘aşka meşt-i ḥasdur
 Besdür bu ҡadar ‘itāb besdür
 [Ö: 29b]
720. Sun destime cām-ı erguvānı
 İstignānuñ da var zamānı
721. Tīġ-i ğam-ı dehr geçdi cāna
 Sür‘at ҡıl o dārū-yı revāna
722. Sührāb-mişāl ҡalmasun cān
 Pür-ḥasret ü ārzū-yı dermān
 [S2: 42a]
723. Sākī gele ey bahār-ı ümmīd
 Ey revnaқ-ı rüzgār-ı ümmīd
 [M1: 26a / M2: 108a]
724. Genc-i ҡarabuñ zekātı yoқ mı
 Bir cür‘aya luṭfuñ olsa çoқ mı

^{716a} teġāfūl ü: teġāfūl-i Ö, M1, M2, M3, S2, D.

^{722b} pür-ḥasret ü: pür-ḥayret [pür-ḥasret ü] M3; pür-ḥasret-i S1, D.

725. H^vāhiş-ger-i luţfa rûy dürme
Muhtācuñ isek de h^vār görme
726. Ehl-i kereme niyāz yoқdur
Hātım-menişānda nāz yoқdur
727. Dil rīş ü figārdur bilürsin
Cān haste vü zārdur bilürsin
728. İrmezse eger nevālesinden
Ya^c nī bir iki piyālesinden
729. Kişt-i emelim tebāh idersin
Maşşül-ı ümīdim āh idersin
730. Sāķi kıanı ol mey-i gühersān
Ser-māye-dih-i mu^c āmil-i kān
[Ö: 30a / M3: 85b]
731. Ol mey ki cihāna şalsa pertev
Gevherkede ola ^c ālem-i cev
732. Ol mey ki firībkār-ı ğamdur
Şūr-efgen-i rüzgār-ı ğamdur
733. Ol mey ki tılāger-i cenāndur
Āzīn-bend-i dükān-ı cāndur
734. Ol mey ki şalarsa āteşe tāb
Dūdın ide neyyir-i cihān-tāb

^{726a} ehl-i: + ger ehl-i M1.

⁷³³ derkenar M3.

^{734a} şalarsa: şalsa S1 || dūdın: derdin S2.

735. Ol mey ki derūnı kılsa pür-lem^ç
Her mūy bedende ola bir şem^ç

736. Ter eyle ol āb ile dehānım
Kim ğamla dehāna geldi cānım

737. Sākī xanı ol şarāb-ı rūşen
Meşşāta-ı rūḥ u ğāze-i ten

[M1: 26b / M2: 108b]

738. Ol bāde ki itse fitne-sāzī
Lāzım bile çarḥ-ı dūn niyāzı

739. Ol bāde ki şalsa şūr u ğavgā
Gerdūn ola ^ç āciz-i mūdārā

740. Ol bāde ki andan içse bir dem
Nāz ide neşāta ehl-i mātem

741. Ol bāde ki olsa cūr^ç a-ḥ^vārī
Mecnūn'a düşe ümīdvārī

742. Ol bāde ki cevher-i feraḥdur
Ol bāde ki rūḥ-ı muşṭalaḥdur

743. Bezm ehlin o meyle neşvedār it
Gülşengeh-i şevķi rūḥzār it

[Ö: 30b]

⁷³⁵ derkenar Ö || ^a pür-lem^ç : bir lem^ç M1 || mūy: mūyı S1, D.

^{736b} dehāna: ? Ö.

^{737b} u: – S1.

^{738b} bile: ide [bile] M3.

744. Sākī anı ol piyāle-i hāş
Lā-avl-i riyā vü ırz-ı ilāş
745. Ol cām ki itse reşa-sāzī
Şad ıra-ı zer ola namāzī
746. Ol cām ki ise bir riyākār
İlāş ola evvelīn-i āşār
747. Ol cām ki ise şey-i sālūs
Hengām-ı riyāya diye efsūs
[M3: 86a]
748. Ol cām ki olsa aks-endāz
Sengūñ biline dilindeki rāz
749. Ol cām ki ise anı fī'l-āl
Müstani-i nāıa ola lāl
750. Ol sāar-ı āteşini gezdür
Ol micmer-i anberini gezdür
751. Sākī uraca zamān degüldür
Avāl-i cihān iyān degüldür
[M1: 27a / M2: 109a]
752. Aldanma firīb-i rüzgāra
urmaz bu sipihr bir arāra

^{744b} ırz: cerz D.

^{745b} ola: – S1.

⁷⁴⁶ derkenar M3 || ^b ilāş: iflāş M3, S1.

^{749a} ise anı: andan ise [ise anı] M3.

^{750b} anberini: anberi S1.

753. Cem gibi hezār sāde-levḥa
Bu zāl-ı zamāna kıldı nevḥa
[D: 92a]
754. Key-Ḥüsrev'i nā-bedīd kıldı
Cāhın ḥaber ü şinīd kıldı
[Ö: 31a]
755. Efrīdūn'uñ geçüp zamānı
Şūm oldu Direfş-i Gāviyānī
756. Ol müddet-i cāhı çarḥ-ı muḥtāl
İtdi dem-i vā-pesīnde icmāl
757. Sür bādeyi geçmedin bu fırsat
Kim itmededür zemāne sür^c at
758. Sāḳī bilürin penāh-ı dilsin
Evzā^c -ı sipihre münfa^c ilsın
759. Ehl-i dili zār istemezsin
Efgār-ı ḥumār istemezsin
760. Ger saña ḳalaydı dād iderdüñ
Ḥalḳı keremünle şād iderdüñ
761. Yoḳ sende ḳuşūr ey perī-zād
Olsun göreyin bu devr ber-bād

^{756b} icmāl: احمال D.

^{757a} sür: سوز D.

^{758a} bilürin: bilürim M1, M2.

^{759ab} istemezsin (redif): itmezsın D.

⁷⁶¹⁻⁷⁶² M1, M2 ve D nüshalarında bu beyitler yer deḡiştirmiştir.

762. Ammā degülüz bunuñla nevmīd
Ey mihr-i fūrūgnāk-ı cāvīd
[M3: 86b / S2: 42b]
763. Sen şānuña layıķ eyle himmet
Gerdūn nedür ide saña cür'et
764. Şun destime cām-ı dil-güşāyı
Görsün nic'olur ħilāf-rāyī
765. Hengām-ı bahār irdi sākī
Māh-ı āzār girdi sākī
[M1: 27b / M2: 109b]
766. Nev-rūz'dur eyle 'ayşa bünyād
Rūḥ-ı Cem'i kıl zamānidur şād
[Ö: 31b]
767. Yārān müteraķķıb-ı cemālūñ
Vir ḥükmini ibtidā-yı sālūñ
768. Girmez ele her zamān bu demler
Şanma ḫala cāvīdān bu demler
769. Güş it beni her zamān bir olmaz
Nev-rūz ile mehrecān bir olmaz
770. Çok devr ide çarḥ-ı nā-be-sāmān
Bir yire gelince yine yārān
771. Heyhāt ħilāf-ı rāy-ı gerdūn
Āmīziş ide iki ciger-ḥūn

⁷⁶² derkenar Ö.

^{763a} himmet: [minnet] M3.

^{764b} nic'olur (vsl. Ö): nice olur M1, M2, M3, S1, S2, D.

772. Sākī o zamāna i‘ timādi
ur Cem gibi sen de eŐn-i Őādī
773. Zāl-i felek āfet-i keremdür
Hündār-ı Şad ErdeŐir ü Cem’dür
774. ānūn-ı sitem be-sāzterdür
Furşat didüğüñ dem-i seŐerdür
775. Efsūs olur ol nesīm-i nāfi‘
Bir ğaflet-i yek-demeyle olur zāyi‘
776. Cem furŐatı fevt nādīm olmiŐ
Soñ demde gözi bu ğamla olmiŐ
777. Fevt itdigi demleri idüp yād
Hāk ire idermiŐ āh u feryād
[M3: 87a]
778. Ma‘ lūmı olaydı arĥ-ı kīn-tūz
Her rüz iderdi eŐn-i Nev-rüz
[Ö: 32a]
779. Sākī Şun o cām-ı erguvānı
Yoĥ ĥükmüne oyalum cihānı
[M1: 28a / M2: 110a]
780. Tā key ğam-ı sūĝvāri-i Cem
Efsūsgeri-i Zāl u Rüstem

^{772b} ur: نور D.

^{775b} yek-demeyle (vsl. Ö): yek-deme ile M1, M2, S2, D.

^{778b} eŐn-i: eŐn ü S2.

781. Tā key sühan-ı Key ü Siyāvūş
Kendi ğamumuzla idelüm cūş

782. Anlar nice kāma urdılar dest
Ġāfildi daĥı sipihr-i bed-mest

783. ʿAyş u deme eyleyüp şalāyı
Vaqtine düşürdiler şafāyı

[S1: 24b]

784. Sen kendiñi ağla ey dil-i zār
Kim oldı der-i neşāţ dīvār

785. Bir vaqtde ʿayşa itdūñ āheng
Kim başuña oldı āsmān teng

786. Sāķi kıanı ol zülāl-ı şāfi
Ġadr-ı felege kıla telāfi

787. Hāl-i felege neżāre-senc ol
Naķd-i ʧarab u şafāya genc ol

788. Gerdūn yine kıldı cevre āheng
Ġāyetle sıkıldı ĥāţır-ı teng

789. Şun destime cām-ı ĥoş-güvāri
Çarĥ eylemedin gülü-feşāri

[Ö: 32b]

^{781a} sühan-ı: sühan u D | ü: – S1.

^{784a} kendiñi: kendiñe D.

^{785a} vaqtde: vaqte M1, M2; vaqtdür D | itdūñ: itdiñ D || āsmān: اسملى D.

^{787a} felege: felegi S1.

^{788a} kıldı cevre: cevre kıldı M3 | cevre: خواره D.

^{789b} çarĥ: خرج D || ^{ab} bu beyit D nüshasında 791. beyitten sonra gelmiştir.

790. Fursat ki Hümā-yı tîz-perdür
İrmek aña bir dağı hünerdür
791. Her kim dür-i fursatı güm itdi
Bulmaz aramaqla anı gitdi
792. Virmez bilürin zemāne fursat
Senden de gerek velik himmet
[M3: 87b]
793. Sākî bir ayāğa çāre yoğ mı
Tarṭîb-i dimāğa çāre yoğ mı
[M1: 28b / M2: 110b (eksik)]
794. Efkar dimāgım itdi ta' ṭîl
Cevherle mizācım eyle ta' dil
795. Ğamla seḫere çıkar çerāgım
Ey döydi* bu vağte dek dimāgım
796. Her mertebe saḫt-cān isem de
Farz eyle ki Kahramān isem de
797. Tîğ-i ğama ṭayanur mı sîne
Pülāda döyer mi ābgîne
798. Olsañ ne qadar metin çü dîvār
Seyl-i ğam ider derūnuña kār

^{792b} velik: [velî ki] M3.

^{794a} efkar dimāgım: efkārda ğam S2.

^{795b} döydi: döğdi S1.

* “Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek” anlamlarına gelen Türkçe arkaik bir kelimedir.

^{796ab} isem de (redif): sam da S2.

799. Pūlāddan olsa resm-i cismūñ
Zengār-ı sitem bozar ıılısmūñ
800. Sākī ıanı destgāh-ı Cemşid
Ol cümle-i mülk ü cāh-ı Cemşid
[Ö: 33a]
801. Ol cām ki şeb-çerāğ-ı cāndur
Ehl-i ğama hātım-i emāndur
802. Bezl eyle o sikke-i revānı
Vir ‘āleme revnağ-ı Keyānı
[S2: 43a]
803. Görsün nic’olur şehān-ı ‘ālem
İstihkām-ı kavā’id-i Cem
804. Gencīne-i jerf-i Cem elünde
İtseñ ne ıadar kerem elünde
805. Sürhin o hazīnenūñ nişār it
Luţfuñla cihānı kāmkar it
806. Hātım geçinen nevāle-piçān
Görsün nic’olur saĥāvet ü şān
807. Sākī ıanı ol silāh merdi
Kim ceş-i ğamuñ görindi gerdi
[M1: 29a / M2: 111a (eksik) / M3: 88a / D: 92b]

^{800b} mülk ü: mülk-i Ö, M3, S1, S2, D.

^{801b} emāndur: revāndur [emāndur] M3.

^{806b} saĥāvet ü şān: saĥāvet-i şān Ö, S2, D, M3; saĥāvet-i ? | nic’olur (vsl. Ö): nice olur M1, M3, S1, S2, D.

808. Nireng-i 'adūdan ihtirāz it
Cādū-yı meyi tılısm-sāz it
809. Sührāb'a yetişse ger o tiryāk
Olurdu rüfūger-i dil çāk
810. Ol cevheri vir ki eyleye celb
Bu cān-ı za'ife kuvvet-i kalb
811. Çok uydı ulaşdı cevri-i devrān
Mānend-i sipāh-ı şāh-ı Tūrān
812. Demdür ki ide dil-i yegāne
Bir kez dağı ceng Rüstemāne
[Ö: 33b]
813. İn-şā'a'llāh virüp cevābın
Bu def'a temām alur hisābın
814. Sākī vir o hāşıl-ı neşātı
Her kaçresı tuğm-ı inbisātı
815. Bārī hele olmayam tenük-zād
Kim itdi ihāta ceş-i bī-dād
816. Zīrā ki hişāri-i cihānuz
Maşşūr-ı sipāh-ı bī-emānuz
817. Ol ceş ile yok maşaffa çāre
Lāzım gelür ilticā hişāra

^{808a} nireng: تيرنگ D.

^{811a} cevri-i: bize [Çün uydı ulaşdı cevri-i devrān] M3 | çok: çoğ S2.

^{813a} virüp: virür M1.

818. Olsam n'ola mübtelâ-yı hummâr
Uğrın yola* oldu munhaşır kâr
819. Kesdi şuyumuz 'adū-yı pür-kîn
Aksun demidür o cūy-ı rengîn
820. Tâ şubh çeküp o şevk ile dem
Allâh yekdür ola terānem
821. Sākî getür ol şarâb-ı şâfi
Kūteh-kün-i türrehât-ı lâfi
[M1: 29b / M2: 111b]
822. Ol bâdeyi şun ki içse Cemşîd
Çün Hızr ola nâ-bedîd-i cāvîd
[M3: 88b]
823. Feyz eylese bir piyâle ol hum
Hurşîd ide hem-çü zerre ser-güm
[Ô: 34a]
824. Ol bâdeden olsa ger tenūmend
Kim zerre bula şebât-ı Elvend
825. Seyl-âba o mey virürse vāye
Deryâ gibi ola ehl-i māye
826. Vâ' iz eger andan içse bir cām
Ġavġāsına şulh ola ser-encām
827. Tâ zâhir olup şühūd-ı mestî
Maḥv ola ser-âbzâr-ı hestî

* Gizli yol; kestirme, kısa yol.

^{822a} bâdeyi şun ki içse: bâde-i meyi şun ki içe D.

^{823b} hurşîd ide: hurşîd ile S1; hurşîde ide D.

828. Sākī şun o ħirmen-i şu^c ā^c ı
Kim neşve-ħurūşdur şudā^c ı
829. Ol bāde ki itse teb-zede nūş
Şihhat bedeninde eyleyüp cūş
830. Ola tef ü tāb-ı şu^c le-ħīzi
Munzamm-ı ħarāret-i ħarīzi
831. Pervīz'e bu merhem olsa rūzi
Bī-şübhe iderdi sine-dūzi
832. Ef^c ī-i sipihr dil-gezādur
Pā-zehri şarāb-ı cān-fezādur
833. Mey olsa n'ola penāhgāhım
Şīr-i siyeh-i ħam aldı rāhım
834. Gördükde o nār-ı pür-ziyāyı
Ümmīd o k'ide ħürīz-pāyi
835. Sākī nice bir^c ilāc-ı ebter
Kār eylemiyor bize bu sāġar
[M1: 30a / M2: 112a / Ö: 34b]
836. Deryā deryā şunup şarābı
Tūfān-ħīz eyle her ħabābı

^{828b} neşve-ħurūşdur: neşve-fürūşdur Ö, M1, M2, S1, S2, D, [neşve-fürūşdur] M3.

^{829a} teb: – S2.

^{830a} ola: اولكه S2.

^{832b} cān-fezādur: dil-güşādur S1.

^{833b} aldı rāhım: aldı cāhım S2; aldı vāhım D.

^{834b} k'ide (vsl. Ö): ki ide M3, S2 | ide ħürīz: – D.

^{835a} c ilāc-ı: şarāb-ı S2 || eylemiyor: eylemeyüp S2 | bu: [o] M3.

837. Ol zevrağı şun ki mevc-i ekdār
Yanında ola çü nağş-ı dīvār

[M3: 89a]

838. Olsa nice mevc-ḥīz peydā
Ayrılmaya lengerinden aşlā

839. Ol sāğarı şun ki devr-i āfāk
Olmaya o cāma devre-i sāk

840. Tā kaldıra anı dest-i iqbāl
Bī-minnet-i ʿilm-i cerr-i eşkāl

841. Maʿlūm ola ḥalka iktidārım
Bu tākda ḳala yādgārım

842. Sākī ḳanı ol şarāb-ı gül-gūn
Oldum ğam-ı dehr ile ciğer-ḥūn

[S2: 43b]

843. İrdi dem-i vā-pesīne ḥālīm
Yoğ ağızımı açmağā mecālīm

844. Ḳurbān olayın ʿitābı ḳaldur
Erbāb-ı dile cefāyı ḳaldur

845. Dağı nice bir idersin ihmāl
Luṭfuñ umar ehl-i dil be-her-ḥāl

^{840b} ʿilm: – D.

^{842b} oldum ğam-ı dehr: oldum ğam-ı devr Ö, M1, M2, S1, S2, [ğam-ı devr] M3; oldı ğam-ı devr D.

^{843a} ḥālīm: عالم D.

^{844a} olayın: olayım S1, [olayın] M3 || cefāyı: cevābı Ö, M1, M2, M3, S1, D.

846. Çarh eylemedin dırâz-destî
Vir revnağ-ı cāhına şikestî
[Ö: 35a]
847. Gerdün-ı zebün-küşe başılma
Evzâ' ını bed-dilâne kıılma
848. Ol bādeyi şun ki itse himmet
Ferhād ola kām-rān-ı vuşlat
849. Sākî dem-i şubhdur şitāb it
Peymāneñi reşk-i āftāb it
[M1: 30b / M2: 112b]
850. Maḥmūr-ı şebāneyüz figāruz
Bāzīçe-i dest-i intizāruz
851. Gel meclise mihr-i pūr-diraşş ol
Gerdün gibi olma kām-başş ol
852. Ḥurşid seherden itmedin cūş
Biz bir iki sāğar idelüm nūş
[M3: 89b]
853. Ḥurşid hevāyı kıılmadın nerm
Biz bezm-i şafāyı idelüm germ
854. Cām-ı seher olmadın tarab-rīz
Biz neşvemüz idelüm seher-ḥīz
855. Şubḥ ağzını açmadın kedūnuñ
Biz gösterelüm dibin sebūnuñ

^{853a} ḥurşid: ḥor daḥı D.

⁸⁵⁵ – D.

856. Sākī yine pür-ḥumār u ḥ^vābuz
Ya^ʿnī mey-i nābsuz ḥarābuz
857. Āşüb-ı muḥīṭ-i nīl-gūn-pūş
Deryā-zedevār kıldı bī-ḥūş
[Ö: 35b]
858. Encüm ya^ʿnī bu sūde-elmās
İtdi dili zeng-ḥurde bir ṭās
859. Gird-āb-ı şigerf ya^ʿnī gerdūn
Ye^ʿs ile derūnım eyledi ḥūn
860. Ehl-i dil ü ṭab^ʿa sāzkār ol
Berhem-zen-i resm-i rūzgār ol
861. Bir cām ile eyle ḥāṭırım ḥoş
Çarḥuñ yirin it ḡam ile āteş
[S1: 25a]
862. Hem-meşreb-i çarḥ olan le^ʿimān
Olsun bu ḥasedle sīne-sūzān
863. Sākī ḡanı tercümān-ı^ʿ irfān
Derrāke-i rāz u maḡz-ı iz^ʿān
[M1: 31a / M2: 113a / D: 93a]
864. Ol mey ki ṭabī^ʿ ata fesāndur
Rūşenger-i ḥancer-i zebāndur

^{859b} ye^ʿsiyle: yaşıyla D.

^{860b} resm: bezm S2.

^{861a} cām ile: cābla D.

^{862a} olan: – D.

865. Şun destime t̄a olup güher-pāş
Çarḥuñ saña r̄azın eyleyin f̄aş
866. T̄a key ola ḥink-i ‘aql güm-rāh
Pā-beste-i bend-i nüh çerāgāh
867. T̄a key ola ḥātır-ı perīşān
Evrāk-ı kitāb-ı çarḥı gerdān
[M3: 90a]
868. T̄a key bu dil-i dürüst-girdār
Nüh devre-i çarḥa ola pergār
869. Demdür olalum bülend-tāzān
Bu neşveye azdur bu meydān
[Ö: 36a]
870. Sāḳī ne ‘aceb zamāna geldük
Ḳaḥṭ-ı mey-i erguvāna geldük
871. Şad-pāre sebū şikeste sāgar
Buña nice ṭayanur yürekler
872. Devrilmiş ḥum şurāḥī bī-tāb
Ehl-i meclis fütāde-i ḥ^vāb
873. Encāma irişmiş intizāmı
Gerdün gibi vājgüne cāmı

^{865b} eyleyin: eyleyem [eyleyin] M3.

^{866a} t̄a key: t̄a ki M3.

⁸⁶⁷ – S2 || ^a t̄a key: t̄a ki M3.

^{869a} demdür: demidür S2 || neşveye azdur: ‘işveye [neşveye] azdur M3; neşveye ejder D.

^{872a} ḥum şurāḥī bī-tāb: ḥum-ı zarf-ı mey-i nāb [ḥum şurāḥī bī-tāb] M3 || meclis: + bugün M1 | ḥ^vāb: der-ḥ^vāb S2.

^{873b} cāmı: – S2.

874. Ne cām var ortada ne şahbā
Ammā ki yirinde şūr u ğavġā
875. Bed-mestleri ħurūşa gelmiş
Ṭūfān-ı sitiz cūşa gelmiş
876. Cemşid'i getürseñ aña bi'z-zāt
Bezm idügin idemezsin işbāt
877. Sākī қо fesāneyi kerem kııl
Bir cām ile ben gedāyı Cem kııl
[M1: 31b / M2: 113b]
878. Tā key süĥan-ı şebāne-i ğam
Yetmez mi daĥı fesāne-i ğam
879. Gel Fā'iziyā biraz ĥamūş ol
Baĥşāyiş-i ğaybe çeşm ü ğūş ol
880. Hem kendiñi bī-mecāl kııldıñ
Hem meclisi pür-kelāl kııldıñ
[Ö: 36b]
881. Tā key ğam-ı intizām-ı 'işret
Tā key ümmid-i cām-ı 'işret
[M3: 90b]
882. Bī-cām u şarāb mest-i 'aşķ ol
Ber-ķāide mey-perest-i 'aşķ ol

^{876a} getürseñ: – D.

^{879b} baĥşāyiş: güncāyiş D.

^{880a} kendiñi: kendüñi S2 || pür-kelāl: bir kelāl Ö, S1.

^{882a} u: – M1, M2, M3, S1.

883. İsterseñ eger harîf ü hem-kâr
Mecnûn besdür bu yolda ğam-ğ^vâr

[S2: 44a]

Āġāz-ı Dāstān-ı Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn

884. Ser-levḫa-nigār-ı şafḫa-ı ğam
Şirāze-keş-i kitāb-ı mātem
885. Kim rābıṭa-bend-i müdde‘ ādur
Tārīḫ-nüvīs-i ibtilādur
886. Ḥūn-ı dili eşk ile idüp ḫal
Çekmiş şafaḫāt-ı derde cedvel
887. Eczā-yı maḫabbete virüp rabṭ
Bu kışşayı böyle eylemiş zabṭ
888. Kim ḫayl-i ‘Arab’da bir keremverz
İḫsānla rû-şinās-ı her merz
889. Bulmışdı kemāl-i ‘izz ü iḫbāl
El virmiş idi zamān-ı muḫtāl
890. Zātında ta‘ ayyün-i fütüvvet
Olmışdı ‘ilāve-i imāret
891. Dīhīm-fürüz u gerden-efrāz
Şāḫib-ḫaşem ü ḫazīne-perdāz

[M1: 32a / M2: 114a]

^{887b} kışşayı: kışşa S2.

^{888b} iḫsānla: iḫsānda D.

^{891a} u: – S2, D.

892. Hem hāşşā-ı edeble ma‘rūf
Hem lāzıme-i ‘Arab’la mevşūf
[Ö: 37a]
893. İtmişdi hamıyyet-i ‘ışāmı
Zātını qarīn-i nām-ı nāmī
894. Çok devlete olmuş idi vāşıl
Münkād idi emrine kabā’ıl
895. Olmuşdı kabā’ıl içre kārı
Her hāne-siyāha destyārī
896. Bilmişdi kapusın ehl-i hācāt
Her emrde kıble-i murādāt
[M3: 91a]
897. Hāḳḳā o siyāh-hāne ile
Olmışdı mutāf her kabīle
898. Çün nūr-ı siyāh o feyz-hāne
Bir merhale idi sālīkāne
899. Ol hāne olup aña süveydā
Sırr idi vücūdı anda gūyā
900. ‘Uşşāḳkedeydi yā o hargāh
Dīvār u derin siyāh ide āh

^{897a} hāḳḳā: + ki M3, D.

^{898a} çün: çok M1, M2.

^{899a} hāne: hayme Ö, M1, M2, S1, S2.

^{900a} ‘uşşāḳkedeydi (vsl. Ö): ‘uşşāḳkede idi M2; ‘uşşāḳda idi M1; ‘uşşāḳ gide idi D | yā: – S2 || ide: iden M1, M2, D.

901. Her anda hıyāmın itse ber-pā
Bir naḡ -ı peleng olurdu şahrā
902. Ol aymeler ile eyleyüp geşt
Pür-nāfe-i müşg olurdu her deşt
903. Berr-i ‘ Arab’a sürüp ‘ emārı *
Geşt ile geçerdı rüzgārı
904. Bir menzili çün meh-i şeb-ārā
Aınca iki gün iderdi me’vā
905. Her vādi-i hūba eylese meyl
Eylerdi biraz arār çün seyl
[Ö: 37b]
906. Gelse leb-i cūya bī-tereddüd
Çün bīd urardı ayme lā-büd
[M1: 32b / M2: 114b]
907. Geh kūhda gāh deştdeydi
āşıl ki mūdām geştdeydi
908. Çün rīg-i revān yanınca her gāh
Olurdu nice azīne hem-rāh
909. Ğar olmağa ni‘ metine her fevc
Her gelle-i mīşi baħr-ı pür-mevc

^{901a} ber-pā: پړپړا Ö || bir: pür D.

^{902b} müşg: misk M2 | deşt: ? D.

* Tahtirevan.

^{904a} menzili: menzile D || iki gün: iki كوزن D.

^{905b} biraz: bir ān S2.

^{907a} deştdeydi (vsl. Ö): deştde idi M1, M2, S1, S2, D || geştdeydi: geştde idi M1, M2, S1, S2, D.

910. Kūhān ile gelle-i şütürler
Şan rīg-i revān-ı mevc-güster
911. Her üştüri bār-ı sīm ü zerle
Bir kūh idi ma‘ den-i güherle
912. Çoğ idi metā‘ u mālı her bāb
Cem‘ olmuş idi hep anda esbāb
913. Līkin o dıraht-ı ‘ izz ü temkīn
Bī-ḥāşıl idi çü naḥl-ı mūmīn
[M3: 91b]
914. Seyl-āb-şıfat dükense rūdı
Ḳalmazdı ḥalīfe-i vücūdı
915. Ol pīr ideydi terk cānı
Ḳalurdı ḥalīfesüz mekānı
916. Söyünse çerāğ-ı ‘ ömri ol ān
Olurdı ol encümen perīşān
917. Yumulsa gözi koyup serīrin
Görür gözedir yoğ idi yirin
918. Şad el-ḥased aña k’öldüğünde
Nāmı ḥalefiyle ola zinde
[Ö: 38a / D: 93b]

⁹¹⁰ – S1.

^{912a} vü: – S1.

^{915a} terk cānı: terk-i fānī Ö, S1, S2.

^{918a} k’öldüğünde (vsl. Ö): ki öldüğünde S1, D.

919. Reşk ol bün-i naḥl-ı biḥ-sāze
 ala yirine nihāl-i tāze
920. almam dimesün bu ḥākdānda
 Oğlı alan olmasun cihānda
921. Gülbün ne ifāde ide bī-gül
 Engūrı kim añar olmasa mül
 [M1: 33a / M2: 115a]
922. Ferzend iledür kemāl-i insān
 Bārān ile ḥoşdur ebr-i nīsān
923. Üstād-ı ḥikem-nümāy-ı her kār
 Evlāda dimiş mümidd-i a‘ mār
 [S2: 44b]
924. Reşk-i ḥalefiyle āh iderdi
 Şahrāyı semūmgāh iderdi
925. addin ḥam idüp girāni-i gam
 Çeşmine görünmez idi ‘ālem
926. Giryeyle geçerdi vaḫti ekşer
 Bir gevher için dökerdi dürler
927. Bir yirde işitse bir nazargāh
 Bulurdi ziyāretiyle dil-ḥ^vāh
928. Dervişlere ider idi iḥsān
 Her tekyeye gönderürdi urbān

^{919a} biḥ: سح S2.

^{926a} giryeyle (vsl. Ö, M3): girye ile M1, M2, S2, D.

929. Ammā ne bilür ki gerdiş-i devr
Bu vaż' ı ider bahāne-i cevır
930. Ol ğuşşada almayam deyü ferd
Bilmez bir iken iki olur derd
[M3: 92a]
931. Ol ister idi ki bula hem-hāl
Dir miydi ki böyle ola avāl
[Ö: 38b]
932. Bī-çāre belā-keş ādemī-zād
Bir laza kederden olmaz āzād
933. Bir kāra ider hezār tedbīr
Tedbīri çıkar ilāf-ı tadīr
934. Rāat diyerek 'anāya uğrar
Zev isteyerek cefāya uğrar
935. Zāyī' olur ortada emekler
Öz gerdişini omaz felekler
936. Bu dūdgeh olmaya perīşān
Olmaz dile mā-verā nümāyān
[M1: 33b / M2: 115b]
937. Esrār-ı azā olunmaz idrāk
Mā-dām ura icāb-ı eflāk
938. Rāz-ı felegi şu'ūr müşkil
Sen bir atını bilürsin ey dil

^{930b} bir iken iki: bir iki iken S2.

^{931b} dir miydi: dir mi idi M1, M2.

^{936a} dūdgeh: dūdger D || mā-verā: verā S2.

939. Ādem dem urur mı ḥayr u ŧerden
Yetmez mi maḳāle-i ‘*asā en*’*
940. ‘Acze bu yeter delīl-i kāfī
Ḥayr añladuḡuñ çıkar ḥilāfī
941. Ser-riŧte-i kār pīç-der-pīç
İnsānuñ elinde nesne yoḡ hiç
942. Ben bildiḡim ol ki yoḡ bu kāra
Teslīm ü rızādan özge çāre
943. El-ḳıŧŧa bahār-ı feyż-i Dādār
Virdi o dıraḡt-ı köhneye bār
944. İ‘ cāz-ı keremle oldu ḥurrem
Mānend-i dıraḡt-ı ḥuŧk-ı Meryem
[Ö: 39a]
945. İriŧdi nesīm-i rūḥ-perver
Açdı çemeninde bir gül-i ter
946. Nev-reste gül-i nihāl-pīrā
Ārāste bāḡ-ı cennet-ārā
947. Māh-ı nev-i āsmān-ı iḳbāl
Ammā ki ḥusūf-ı ḡamla bed-ḡāl

* كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.
“Savaş, hoşunuza gitmediḡi halde üzerinize yazıldı (farz kılındı). Olur ki hoşunuza gitmeyen bir ŧey, sizin için hayırlıdır ve olur ki, sevdiḡiniz ŧey de sizin için bir ŧerdir. Allāh bilir de siz bilmezsiniz.”
Bakara 2/216.

^{941a} ser: her D.

^{942a} bildiḡim: bildüḡim S2.

^{945b} çemeninde: çemende S1, S2.

^{947b} bed-ḡāl: bir ḡāl S2.

[M3: 92b]

948. Şehvār dūr-i şadefçe-i şān
Ammā bün-i yem-nişin-i hırmān

949. Nev-bāve-i mīve-i melāhat
Ammā ki tegerg-ğord-ı ḥasret

950. Nev-gülbün-i tāze-i gülistān
Bāhūr-ı kederle lik pejmān

951. Tūbā-ı ḥarīm zīb-i gülzār
Bār-ı gam ile velī nigūnsār

[M1: 34a / M2: 116a]

952. Şeh-zāde-i nev-zuhūr-ı miḥnet
Nev-devlet-i pūr-ğurūr-ı miḥnet

953. Ser-ḥoş-ı şarāb-ı mihrbānī
Lā-ya' kıl-ı vecd-i cāvidānī

[S1: 25b]

954. Ebrūsı meh-i nev-i muḥarrem
Ya' nī ki hilāl-i şeh-r-i mātem

955. Ḥāl-i leb-i la' li dāğ-ı firqat
Gīsū-yı siyāhı şām-ı ḥasret

956. Çün gördi peder cemāl-i pākın
Bez l eyledi ḥalka çok ḥazā'in

^{949b} tegerg: تحرك D.

^{951b} velī: dili M1.

^{953a} ser-ḥoş: ser-cüş Ö, M1, M2, M3, S1, S2.

^{955b} ḥasret: ğurbet S2.

^{956b} ḥalka: – S1.

957. Şu yirine ħarc idüp zer-i nāb
İĥsān ile kıldı ħalkı sīr-āb
[Ö: 39b]
958. Çün ġonçe-i ser-girān-ı ġülzār
Çok kīseler eyledi nigūnsār
959. Şükrāne-i ʔal^c āt-ı perī-zād
Hep itdi nūgerlerini āzād
960. Nāmın ħomaġa çün itdiler ^c azm
Ķays eylemek üzre kıldılar cezm
961. Baġrına başup o tıflı dāye
Şan dā^ʔire çekdi hāle āya
962. Ol mehveşe dāye cān eritdi
Cānı gibi sīnede yir itdi
963. Ħıdmetler iderdi gice ġündüz
Yoġ idi taġayyūdünde hīç sūz
[S2: 45a]
964. Eylerdi mühimlerin müheyyā
Mümkin degül idi lik ırzā
[M3: 93a]
965. Her ne ġadar itse dil-firībī
Renc olur idi hemān naşībi
966. İtmişdi mehābetin nümāyān
Çün ġatre-i evvelīn-i Tūfān
[M1: 34b / M2: 116b]

^{957a} ħarc idüp: ħarcanup M3.

^{960a} çün: çok D.

967. Olmışdı o tıfl-ı miḥnet-encām
Fihrist-i kitāb-ı derd ü ālām
968. Mehd içre şarılduğında her bār
Bendiligini iderdi iş'ār
969. Gehvāresin itselerdi taḥrīk
Ser-geşteligin iderdi taḥrīk
970. Varmazdı ḥuzūr birle ḥ^vāba
Virmişdi qarār ıztırāba
[Ö: 40a]
971. Her gice o tıfl-ı derd-^cünvān
Tā şubḥa degin olurdı giryān
972. Her şīr ki virdi aña dāye
Ḥūn-ı cigerine oldu māye
973. Pistānını görse dāyegānuñ
Açmazdı bıçaqlar ağızın anuñ
974. Ol ṭālib-i la^cl-i nāb-ı cānān
Hiç aña bedel olur mı pistān
[D: 94a]
975. Bir kimse kucağa alsa aña
Ṭutardı fiğān ile cihānı
976. Āğūş-ı nigārı eyleyüp yād
Yetdükce güci iderdi feryād

^{968a} içre şarılduğında: içinde şarılsa S2 || bendiligini: D. هدى الى

977. Bu hāl ile geçdi bir nice sāl
Tafşile şürū^ç kıldı icmāl
978. Her zerresi oldı mihr-i nevvār
Her gönçesi oldı reşk-i gülzār
979. İrişdi çü heft ü heşt sālī
Yağlaşdı ki bedr ola hilālī
980. Hüsne kemāl munzam oldı
Her menkâbede müselleme oldı
981. Çün irdi zamân-ı nükte-dānī
Sevğ itdi peder kemāle anı
[M1: 35a / M2: 117a / M3: 93b]
982. Olınmağa ders-i ^ç ilm-i tefhīm
Ta^ç līm-serāya kıldı teslīm
983. Anuñla iderdi ^ç azm-ı mekteb
Çok küdek-i hūb-ı sīb-ğabğab
[Ö: 40b]
984. Nev-resler ile pür idi mekteb
Gönçeydi güli o gülşenüñ hep
985. Dönmişdi o mekteb āsmāna
Etfāl içinde ahterāna
986. Ammā ki hilāf-ı vaz^ç -ı gerdün
Bu idi ol āsmāna kânün

^{983b} çok: çün M3, D.

^{984b} gönçeydi (vsl. Ö): gönçe idi M1, M2, S2, D.

987. Rūzān olup encümī fūrūzān
Şām irdigi demde ola pinhān
988. Elvāḥ elinde ḥūb-rūlar
Mūsā'ya inen Sürüş'a beñzer
989. Āyīne-i levḥe karşı her bār
Ṭūṭiveş iderler idi güftār
990. Şan elde varaḳla her perī-zād
Bülbüldür ider gül üzre feryād
991. Ṭıflāna olup o ḥāne zindān
Zindān ammā ki Yūsufistān
992. Gül-bāng şadā-yı ders-ḥ^vānān
Zindān idi gerçi ol debistān
993. Mekteb degül ol bir āşiyāndur
Āvāze şadā-yı beççegāndur
994. Yā dāmgeh idi ol ğam-ābād
Dām içre işitmedük mi feryād
995. Bir cānibe ḥūb-rū püserler
Tāb-efgen idi çü māh-ı enver

⁹⁹¹⁻⁹⁹² M1, M2 ve S2'de 992. beytin birinci mısraı, 991. beytin ikinci mısraıdır; 991. beytin ikinci mısraı da 992. beytin ikinci mısraıdır. Yani, 992. beyit 991. beytin mısraları arasındadır.

⁹⁹² derkenar Ö || ^b gerçi: şanki S1.

^{994b} işitmedük mi: işitdük mi D.

⁹⁹⁵ S2'de 990. beyitten sonra gelmiştir.

996. Bir cānibi lu^ç betān-ı zībā
İtmişdi Peren-mişāl me^çvā
[M1: 35b / M2: 117b]
997. Mānend-i behişt ol debistān
Olmışdı mekān-ı hūr u ğılmān
[Ö: 41a]
998. Bir dil-ber-i şūh-ı şīve-endūz
Bir ^çişveger āfet-i cefā-tūz
[M3: 94a]
999. Bir tūrfe sitem fen-i yegāne
Evzā^ç -ı ğarībe-i zamāne
1000. Nā-süfte dūr-i yem-i tārāvet
Terkīb-i müferrih-i leṭāfet
1001. Şeh-dāne-i hürmen-i nigūyī
Güldeste-i gülşen-i nigūyī
1002. Tārācger-i metā^ç -ı imān
Cellād-ı hıred ^çadū-yı iz^ç ān
1003. Bī-tāb-kün-i şekīb-i ğūşān
Āfet-dih-i ^çāfiyet-fürüşān
[S2: 45b]
1004. Bürqa^ç -fiken-i nühüfte-rāzān
Dem-bestegi-i nefes-dırāzān

^{996a} bir: her S2 | lu^ç betān: lu^ç bistān D || Peren: perī M1, M2; berīn D.

^{998b} cefā-tūz: cihān-tūz S1.

^{999b} evzā^ç: evzāğ S2.

^{1004b} dem-bestegi: dil-bestegi S2.

1005. Biḥ-efgen-i naḥl-ı pārsāyī
Ḥūn-rīz-i taḥammül-āzmāyī
1006. Her dil görüp eyledükde meyli
Ḳoymuşlar o māha nām-ı Leylī
1007. Ebrūsı firībkār-ı ‘uṣṣāḳ
Müjgānı maṣāfdār-ı āfāḳ
1008. Gīsū-yı siyāhı dām-ı ervāḥ
Çāh-ı zenaḥı maḳām-ı ervāḥ
1009. Ruḥsārı ile o la‘l-i zībā
Bir cevheri muṣḥaf idi gūyā
1010. Kākül ki o zülf ile dü-tādur
Sīmürġ’e tolaşmış ejdehādur
[Ö: 41b]
1011. Zülf ol ḳad-i ser-keşe yaraşmış
Serv üstüne mārđur ulaşmış
[M1: 36a / M2: 118a]
1012. Mengüş ile güş bī-bahāne
Bir küpeli sāġar-ı yegāne
1013. Dendānı ki dürr-i bī-bedeldür
Ḳirāṭla şatsa ger maḥaldur

^{1007b} müjgānı: müjgān S2 | maṣāfdār: مصافدر D.

^{1009a} ruḥsārı ile o la‘l-i zībā: la‘liyle o rüy-ı ‘ālem-ārā S1.

^{1010b} tolaşmış: dolaşmış S1.

^{1013b} şatsa ger: şatsalar M3, S1, S2, D.

1014. Gül-güneyi n'eyler ol perî-çih
Örtünmek olur mı gülle hiç mihr
1015. Ebrûsı haṭâ ider yamandır
Dâ'im ḳurılı ṭurur kemândur
[M3: 94b]
1016. Engüşt ile pençe-i muḥannâ
Çün zanbaḳ-ı sürḥ-i gülşen-ârâ
1017. Bir ğamze vü bî-şümâr küşte
Bir cellâd u hezâr küşte
1018. Bir ğamzede nice nâz pinhân
Bir tîre ḳomış hezâr peykân
1019. Olmaĝa gönül diyârı teşhîr
Her şivesi bir 'azîm tedbîr
1020. Şemşîr-i nigâhına o mehveş
Ḥaḳḳâ şu yirine virmiş âteş
1021. Ol ber ki cinâna ṭa' n iderdi
Ğonçeydi henüz daḥı verdi
1022. Ḳanda gül ü ḳanda ğonçe-i ter
Daḥı girih idi görinenler
1023. Tîĝ-i nigeḥi iderdi her bâr
Ṭoḳınuĝı gibi cânuña kâr

^{1014b} gülle: – S1.

^{1021a} ber ki (hrk. Ö): berg D || ğonçeydi (vsl. Ö): ğonçe idi M1, M2, S2, D.

^{1023b} ṭoḳınuĝı: ṭoḳınuĝı S1, D.

[Ö: 42a]

1024. Gör hancer-i zaḥm-ı bî-‘ilâcı
Taḥrîke yoğ idi ihtiyâcı
1025. Ol gülbün-i şîve-bâr-ı behcet
Ḳays’uñ ḳomadı dilinde ṭâḳat
1026. ‘Aşḳ eyledi Ḳays’ı zâr u pâ-mâl
Sîm-âb-mişâl muḫtarib-ḥâl
[M1: 36b / M2: 118b]
1027. Seyl-âb-ı belâsı ibtilânuñ
Ḳaldurdu ḥuzûr-ı ḳalbin anuñ
1028. Fî’l-ḥâl o maraḫ idüp sirâyet
Leylâ’ya da eyledi işâbet
1029. Olup o da Ḳays’a zâr u meftûn
‘Aşḳ eyledi ikisin de mecnûn
1030. Fevvâre-i ‘aşḳ eyledi zûr
Eflâka irişdi çeşme-i şûr
[D: 94b]
1031. Bâḫûr-ı maḥabbet oldı kârı
Ḥâkistere döndi kiştzârı
1032. Küstâḫi-i ‘aşḳ buldı ruḫşat
Gitdi edebiyle ‘aḳl u fikret
[M3: 95a]
1033. Cûş itdi tenûr-ı ‘aşḳ Ṭûfân
Ma‘ mûre-i kevnî ḳıldı vîrân

^{1025a} şîve-bâr: şîve-bâz M3, S2, D.

^{1032a} ruḫşat: furşat M3.

1034. Hürşid-i sitem sitiz kıldı
Dehri dem-i rest-ḥiz kıldı
1035. Bî-çāre iki civān-ı nev-kār
Derd ü ğama olmamış giriftār
1036. Bir böyle belāya oldılar duş
‘Aşķ eyledi bî-mecāl ü medhūs
[Ö: 42b]
1037. Bildükleri iş degül bu işler
Bunuñ gibi ḥāl görmemişler
1038. Bu dağdağa geçmemiş serinden
Ĝāfil neye uğraduğlarından
1039. İki de zār u mübtelālar
Bāzār-ı belāda bî-nevālar
1040. İki yeke-tāz-ı şevķ-tevsen
Kalmaz ikisi de birbirinden
1041. İki ğam u derd-i tev’emānlar
Gerdün-ı belāya Ferķadān’lar
[M1: 37a / M2: 119a]
1042. Ĝam çekmede her birisi Vāmıķ
Ma’ şūķ egerçi līk ‘āşıķ
1043. İki de bir marāzla bīmār
İki de bir belā ile zār
[S2: 46a]

^{1040a} tāz-ı (hrk. Ö): tāze M3.

^{1041a} derd-i (hrk. Ö): derde M1, M2.

1044. Bādām-ı dügāneveş dü h̄aste
Bir ɗarb ile oldılar Şikeste
1045. Ol demde ki   aşk dām  urdı
Bir taş ile iki mürĝ urdı
1046. Bir tır ile Őayd-gır-i ta dır
Urdı bir uĝurdan iki na cır
1047. Ol derd ile bī-mecāl  almıŐ
Bu mi net ile h̄ayāl  almıŐ
1048. Anuñ teb-i ĝuŐŐa yanın almış
Bunuñ ĝam u derd cānın almış
1049. Ol h̄üsn ile bunı zār  ılmıŐ
Bunuñ ĝamı aña kār  ılmıŐ
[Ö: 43a / M3: 95b]
1050. Ol derd ü ĝam u belāya  almıŐ
Bunuñ kārı H̄udā'ya  almıŐ
1051. Ol h̄ancer-i nāza tāb virmıŐ
Bu na l-ı niyāza āb virmıŐ
1052. Ol bunuñ ider niyāzına nāz
Bu olur o nāzı ber- arāf-sāz
1053. Biri birine ra īb idiler
Hem h̄aste vü hem  abīb idiler

¹⁰⁴⁸ – S2 || ^a yanın: pāyın D || ĝam u: ĝam-ı Ö, M1, M2, S1, D.

¹⁰⁴⁹ – S2.

^{1051a} h̄ancer-i nāza: h̄ancere tāze S2.

[S1: 26a]

1054. Tenhālīga bir bahāne ile
Eyelerler idi hezār hīle
1055. Bir laḥza ki el virürdi furşat
Anda daḥı lāl iderdi ḥayret
1056. Āḥir zevke idüp ḥavāle
Olmazdı mecāl ‘arz-ı ḥāle
[M1: 37b / M2: 119b]
1057. Söyletmege Ḳays āl iderdi
Leylā’ya sebaḳ suāl iderdi
1058. Ḳays’a şorup itmege tekellüm
Leylā da iderdi levḥini güm
1059. Āzīne irişdüginde üstād
İtdükce ol iki tıflı āzād
1060. Olup sebeb-i firāḳ-ı ğam-dih
Āzīneleri olurdı hem-dih
1061. Olurdı ol iki ‘aşıḳ-ı pāk
Āzād-ı edībden ṭarabnāk
1062. Vāfir ide tā ki girye vü zār
Olmaya bu ḥāle vāḳıf aġyār
[Ö: 43b]

^{1055a} virürdi: virdi D.

^{1058b} güm: tekellüm D.

^{1060b} hem-dih: şenbih Ö, M1, M2, M3, S1, S2.

^{1062a} ide: + ki D.

1063. Tıflān sebağ-ı fūnūn iderler
Bunlar meşğ-i cūnūn iderler
1064. Tıflāna havāle ters-i ūstād
Bu havf u recādan olmış āzād
1065. Tıflān ziber-i sebağla pūr-cūş
Bu kendüsin eylemiş ferāmūş
1066. Tıflān taleb-i hūnerde çālāk
Ġam kıomamış anda ‘ akl u idrāk
[M3: 96a]
1067. Tıflān tarab eyler olsa āzād
Olmış bu ġam u cefāya mu‘ tād
1068. Tıflān sebağ-ı Şihāh’a meşğūl
Bunlar ġayrı ıştılāha meşğūl
1069. Tıflān edeb istifādesinde
Bunlar ġam u derd ifādesinde
1070. Bir nice zamān ol iki mehveş
Evķāt geçürdi hurrem ü hoş
1071. Biri birine celīs ü maħrem
Biri birine enīs ü hem-dem

¹⁰⁶⁴⁻¹⁰⁶⁵ D nüshasında bu beyitler yer deġiştirmiştir.

^{1064a} ters: bīm S2.

^{1065a} ziber-i (hrk. Ö): zīr D.

¹⁰⁶⁶ – S2.

^{1067a} eyler: ile S2.

^{1068b} ġayrı: ġayr Ö, M1, M2, S1.

^{1071a} celīs ü maħrem: enīs ü hem-dem D || hem-dem: maħrem D.

[M1: 38a / M2: 120a]

1072. Ne ʿne-i ḥasid-i siyeh-rū
Ne rīvgeri-i ḥaşm-ı bed-gū
1073. Devrānı muvāfaqatla mümtāz
Āzīne ola meger çep-endāz
1074. Ammā ki qalur mı hīç pinhān
Bir sır ki ola miyān-ı tıflān
1075. Ḥāşşa ola kār-ı ʿaşq u sevdā
İḥfāsı olur kemāl-i ifşā
[Ö: 44a]
1076. Kāruñ ola çünki ʿaşq-bāzī
Ġammāza emānet eyle rāzı
1077. Her kim dile ʿaşkı yār kıldı
ʿAyyārı ḥazīnedār kıldı
1078. ʿAşq irse qalur mı sīnede rāz
Düzd ola mı hīç ḥazīne-perdāz
1079. ʿAşq ile ḥired olur mı dem-sāz
Bād irse ider mi peşşe pervāz
1080. Āşār-ı maḥabbet olamaz güm
Hīç lücce olur mı bī-telāṭum
1081. Budur ğam-ı ʿaşqa şart-ı pīşin
Kim ber-ṭaraf ola ʿaql u temkīn

1082. Hiç 'aşıkça pend-i şabr olur mı
Sultān-ı cihāna cebr olur mı
1083. Olmuş tūtalum hilāl maḥfi
Qalur mı me'āl-i ḥāl maḥfi
[M3: 96b]
1084. İtseñ şereri ne deñlü pinhān
Seyl-āb olıcaq qalur mı imkān
1085. Gerçi söyünür şerāre āsān
Çekdükde zebāne var mı dermān
[D: 95a]
1086. Āfāqa nesīm-i dostdārī
Yayıldı çü nefḥa-ı bahārī
[M1: 38b / M2: 120b / S2: 46b]
1087. Şol mertebe kıldı 'aşq tafzīḥ
İmāları oldı cümle taşrīḥ
1088. Qānūn-ı ʔarab qalup 'amelden
Ser-rişte-i şabr çıkdı elden
[Ö: 44b]
1089. Pinhāni-i rāz müşkil oldı
Her müy teninde bir dil oldı
1090. Eflāka irerdi dūdı dā'im
Yā Leylā idi sürüdü dā'im

^{1083a} hilāl: hilāli S2.

^{1084a} itseñ: اشك M1 | şereri: شمري Ö, M3, S1; شجری M1, M2; عمری S2.

^{1085b} dermān: imkān S1.

¹⁰⁸⁸ derkenār M1, M2.

¹⁰⁹⁰ derkenar Ö; – S2 || ^a dā'im: her dem S1.

1091. Kılmayıp aralarında hā' il
Olduğca dü āyine muķābil
1092. Kalkıp aradan hicāb-ı nāmūs
Pīş ü pes-i hāl oldu maħsūs
1093. Her laħza iderdi göz ile kaç
Yüz kışsa-ı nā-nümüdeyi fāş
1094. La' l-i lebi itmese tekellüm
Eylerdi girişmeler tebessüm
1095. Olduğca tesettüre muķayyed
Dağı beter oldılar zebān-zed
1096. Olınsa lisān-ı ķāl ilzām
Olmazdı zebān-ı hāl ilzām
1097. Tutmuş tūalum zebān-ı ķālın
Yüzi gözi dey'virürdi hālın
1098. Olmuş tūalum ki nāz mestūr
Mümkin mi ola niyāz mestūr
1099. Ol gizlese sīnesinde tābın
Pinhān idemez bu āftābın

^{1092a} hicāb-ı: hicāb u M3, S1, D.

^{1096a} lisān: zebān S2.

^{1097b} dey'virürdi (hrk. Ö): deyüvirdi D.

^{1098b} mümkin mi: + ki M1, M2 | ola niyāz: niyāz ola S2.

1100. Ol şağlasa dilde ıztırābın
Bu gizleyemezdi pīç ü tābın
[M3: 97a]
1101. Gün gibi tutup cihānı āḥir
Āşār-ı maḥabbet oldı zāhir
1102. Bu kışsa olup fesāne-i ḥalk
Bu şavt idi hep terāne-i ḥalk
[M1: 39a / M2: 121a / Ö: 45a]
1103. Gelse iki kimse bir araya
Bu idi aradaki ḥikāye
1104. Bundan bulunup şaded kelāma
Bunuñla irerdi söz temāma
1105. Dīvāneler itse jāj-ḥāyī
Eylerdi bu kışşaya güvāyī
1106. Āvāzeze başlasaydı mey-ḥ^vār
Bu nādireyi iderdi iş^çār
1107. Kılkul kim ide sebū-yı bāde
Eylerdi bu ma^çayı ifāde
1108. Muṭrib ki şürū^ç ide nevāya
Başlardı bu ma^çayı edāya

1100 – S1.

1104a şaded: صد S2 || temāma: ḥitāma S2.

1106a āvāzeze: āvāza D.

1108 – S2.

1109. Kūhsāra ger itseler hīṭābı
Olurdu bu zemezme cevābı
1110. Bulmazlar idi bir āha ruḥṣat
Ne āha ki bir nigāha ruḥṣat
1111. Vāḳıf ola diyü ḥaṣm-ı ğaddār
Olurdu cevābına nighdār
1112. Bir kerre cemāl-i yāri seyre
Yüz kerre nigāh iderdi ğayre
1113. Efsūs ki müstemend-i dīdār
İde nazarını vaḳf-ı aġyār
1114. Bulduḳca ol iki zār-ı miḥnet
Birbirine ‘arz-ı ḥāle ḳudret
1115. Olurdu ḥikāyet-i ūikāyet
Bir gūṣe-i çeṣm ile iūāret
[Ö: 45b]
1116. Söyleūmege itselerdi iḳdām
Ol iki belā-keū-i ğam-encām
1117. Gizlerdi zebān-ı rāz-dānī
Her ḥarfde nice biñ ma‘ ānī
[M1: 39b / M2: 121b / M3: 97b]
1118. Her lafzı iderdi eylese sevḳ
Telmīḥ-i hezār ḳıūū-ı ūevḳ

^{1109a} ger: kim S2; ki D.

^{1110b} bir nigāha: bezmgāha D.

^{1118a} lafzı: nuṭḳı S2.

1119. Her cümleyi iktizā-yı aḥvāl
Eyledi ḥisāb-ı derde icmāl
1120. Çok eylediler bahāne-sāzī
Kılmağa ‘adūdan iḥtirāzı
1121. Her ne kadar itdilerse tedbīr
Elbette ḥilāf tutdı taqdīr
1122. Ol ‘āşık-ı sāde-naḳş-ı bī-ca‘l
Çoğ urdı egerçi bāz-gūn-ı na‘l
1123. Ammā ki mişāl-i naḳş-ı ḥātem
Tuydı ğarażını cümle ‘ālem
1124. Her gūşede gözler oldı aġyār
Her vaż‘ını yüzler oldı aġyār
1125. Meşġūl-ı nezāret oldılar hep
Kaldı oġumaġdan ehl-i mekteb
1126. Meşġ itmeden oldı cümle bī-zār
Yazduġları vāḳi‘ olan esrār
1127. Mekteb içi pūr olup fesāne
Olmışdı mişāl-i ḳahve-ḥāne

^{1119b} derde icmāl: derde iḥmāl S2; zerrede iḥmāl D.

^{1120a} çok: çoğ S2.

^{1122b} çoğ: çok M1, M2, D.

^{1124a} oldı: idi S1.

1128. Üstād bu iktizāyı görđi
Ta' il-i hüner-serāyı görđi
[Ö: 46a / S2: 47a]
1129. Bildi ki bir özge hāl vardur
Bu hālde bir hayāl vardur
1130. Muhtāc-ı tefahhuş olmadın pīr
Olındı kažiyye cümle taqrīr
1131. Ya' nī uzayup zebān-ı ğammāz
Pīri dağı kıldı vākıf-ı rāz
1132. Vardı giderek bulup işā' at
Tā māder-i Leylā'ya hikāyet
[M1: 40a / M2: 122a]
1133. Sübhāna'llāh ne iktizādur
Ğammāzlık özge ibtilādur
1134. Kıoyup ser ü kārını bir ādem
Halkıyyla taqayyüd ide her dem
[M3: 98a]
1135. Lāzım degül iken ide dā'im
Kendüye bu iltizāmı lāzım
1136. Her cānibe neşr idüp haberler
Kendüsini ide sā' i-i şer
1137. Olup kelimāt-ı halka hammāl
Kālā-yı fesāda ola dellāl

^{1130b} taqrīr: taqrīr D.

^{1132a} bulup: bulu D || tā: – D.

^{1134a} ü: – S1, D.

^{1136b} sā' i-i şer: sā' i-i şerler M1, M2; şāyi' -i şer D.

^{1137a} hammāl: cemāl D.

SONUÇ

İran edebiyatından sonra Türk edebiyatında da XIV. yüzyıldan itibaren Leylâ ile Mecnûn hikâyesini konu alan birçok mesnevî kaleme alınmış, en başarılı örnekleri XVI. yüzyılda verilmiştir. XVII. yüzyılda bu hikâyeyi konu alan bir mesnevî de Kâfzâde Fâizî tarafından kaleme alınmıştır.

XVI. yüzyıl sonu ile XVII yüzyıl başları arasında yaşayan Kâfzâde Fâizî, İstanbul'da doğmuş, eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. Çeşitli yerlerde müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunan Fâizî, ömrünün sonlarına doğru Celvetiye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'ye intisap etmiştir.

II. Osman'a karşı çıkarılan yeniçeri isyanına şahit olan Fâizî, bu hadiseden çok etkilenerek hastalanmış; kısa bir süre sonra, 1622'de vefat etmiştir. Bu ani ölümü nedeniyle o sırada yazmakta olduğu *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsi de yarım kalmıştır.

Kâfzâde Fâizî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsi 1137 beyitten oluşmakta ve sırasıyla şu bölümleri ihtiva etmektedir: tahmid (60 beyit), münâcât (54 beyit), na't (38 beyit), mi'râc (93 beyit), medh-i çâr-yâr (42 beyit), Aziz Mahmud Hüdâyî için bir medhiye (61 beyit), sebab-i te'lif (287 beyit), II. Osman için bir medhiye (80 beyit), sâkî-nâme (168 beyit), âgâz-ı dâstân (254 beyit). Mesnevînin sebab-i te'lif bölümü, uzunluğu ve bölümde işlenen konular bakımından dikkat çeker.

Mesnevîdeki hâkim düşünce tasavvuf düşüncesidir. Şairin olaylara bakış açısında, kelime kadrosunun oluşumunda, üslûbunda dinin ve tasavvufun etkisi büyüktür. Sık sık peygamberlerin kıssalarına telmihte bulunulur veya bu kıssalardaki bazı unsurlar edebî sanatlar vasıtasıyla çeşitli amaçlarla kullanılır. Anlatımı daha etkili kılmak için Kur'ân ayetlerinden de iktibaslar yapılır.

Leylâ ile Mecnûn hikâyesinde, hikâyenin yazılabilen kısmı kadarıyla, olay örgüsü ve karakterler ana hatlarıyla Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnûn hikâyesine benzerlik gösterir. Ancak şair sebab-i te'lif bölümünde Nizamî'den bahsederek şairliğini över ve onun izinden gideceğini dolaylı olarak ifade eder.

Diğer bölümlerde olduğu gibi Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin anlatıldığı âgâz-ı

dâstân bölümünde de tasavvuf düşüncesi, mecazları vs. sık sık karşımıza çıkmaktadır. Hikâyenin akışından anlaşıldığı kadarıyla, eğer eser tamamlanabilmiş olsaydı Leylâ ile Mecnûn arasında başlayan beşerî aşkın, Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevîsinde olduğu gibi, ilâhî aşkla neticelenebilirdi, denilebilir.

Mesnevî yoğun bir şekilde Arapça-Farsça kelimelerin nüfuzu altındadır. Yer yer nadir rastlanan Arapça kelimeler ve Farsça terkipler kullanılır. Ancak yoğun bir şekilde Arapça-Farsça kelimeler kullanılsa da mana açıktır. Anlatılmak istenen, dolaylı yollarla veya bir takım hayal unsurları kullanılarak gizlenmez, direkt ve etkili bir şekilde ifade edilmeye çalışılır. Özellikle sebep-i te'lif bölümünde akıcı bir dille dönemin idarî ve eğitim sistemine, mizahî unsurlar barındıran eleştirilerde ve göndermelerde bulunulur. Burada da anlatım, süslü ve sanatlı bir üslûptan arındırılarak özlü, net ve etkileyici kılınmaya çalışılır.

Mesnevîde bazı Türkçe ek ve kelimelerin fonetiğinde tam bir birlik bulunmamaktadır. Bazı eklerin yuvarlak ve düz ünlülü olmak üzere ikili kullanımları bulunur. Bunlar yuvarlaktan düz ünlüye doğru bir geçiş döneminin özelliklerini yansıtır. Türkçe fiillerin büyük bir çoğunluğu kıl-, it-, eyle-, ol- yardımcı fiilleriyle Arapça-Farsça kelimelerin oluşturduğu birleşik fiillerden oluşur. Birçok Türkçe deyimde bazı Türkçe kelimelerin Arapça-Farsça karşılıklarının kullanıldığı görülür.

Mesnevîde daha çok tam kafiye tercih edilmiştir. Kafiyeler birçok yerde sestem ziyade göze hitap eder ve çoğunlukla Arapça-Farsça kelimelerden oluşturulmuştur. Rediflerde ise daha çok Türkçe ek veya kelimeler tercih edilmiştir.

Mesnevî, *mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün* vezniyle yazılmıştır. Bu veznin bir özelliği olarak da çoğu kez, bir ahenk sağlamak amacıyla sekt-i melih yapılmıştır. Birçok yerde med, zihaf, imale, vasl, kasr gibi aruz hadiselerine rastlamak mümkündür. Türkçe kelimelerin sayıca arttığı durumlarda, imalelerin sayısında da bir artış olduğu gözlenir.

KAYNAKÇA

- ATEŞ, Ahmed, “Leylâ ile Mecnûn”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: VII, MEB Yayınları, İstanbul, 1957, s. 49-55.
- “Metin Tenkidi Hakkında (Dasitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman münasebeti ile)”, **Türkiyat Mecmuası**, Cilt: VII, 1942, s.253-267.
- AYNUR, Hatice, **Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları: Tezler, Yayınlar, Haberler: Toplu Sayı 1990-2005**, (eser sahibinin kendi yayını), İstanbul, 2005.
- BANARLI, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt: II, MEB Yayınları, İstanbul, 2001.
- Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, Cilt: II, Matbaa-ı Amire, İstanbul, 1333.
- CANIM, Rıdvan, **Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.
- CEBECİOĞLU, Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, 5. baskı, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, “Mazmûn”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: XLVIII, Sayı: 388-389, Ankara, 1984, s. 198-205.
- DEMİR, Nurettin ve YILMAZ, Emine, “Osmanlı Türkçesi”, **Türkler**, Cilt: XI, Editörler: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca; Semih Ofset, Ankara, 2002, s. 475-488.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999.
- DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 8. baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2005.

- **Yeni Tarama Sözlüğü**, 2. baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009.
- Faik Reşad, **Eslaf**, Âlem Matbaası, İstanbul, 1311.
- Fuzûlî, **Leylâ ve Mecnun**, hazırlayan: Muhammet Nur Doğan, 6. baskı, Yelkenli Yayınevi, İstanbul, 2010.
- GİBB, E. J. Wilkinson; **Osmanlı Şiir Tarihi**, çeviren: Ali Çavuşoğlu, Cilt: II, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
- GÜLSEVİN, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yayınları, Ankara, 1997.
- HÜSREV, Akın, “Müellifinin Ölümüyle Yarım Kalmış Bir Mesnevî: Leylâ vü Mecnûn”, **Turkish Studies**, Volume 4/7, Fall, 2009, s. 28-96.
- KANAR, Mehmet, **Farsça Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul, 2008.
- KARTAL, Ahmet, “Türkçe Mesnevîlerin Tertip Özellikleri” **Bilig**, Sayı: 19, Güz 2001, s. 59-119.
- Kâtip Çelebi, **Fezleke**, Cilt: II, Ceride-i Havadis Matbaası, İstanbul, 1287.
- KAVRUK, Hasan, **Türkçe Mesnevilerde Sebeb-i Te'lif**, Özserhat Yayıncılık, Malatya, 2003.
- KORKMAZ, Zeynep, “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, **Türkoloji Dergisi**, Cilt: VIII, Ankara, 1979, s. 67-68.
- Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl ve Sözlük), hazırlayan: Ali Bulaç, Birim, İstanbul, 1996.
- KÜÇÜK, Sabahattin, “Kâfzâde Fâizî”, **TDVİA**, Cilt: XXIV, İstanbul, 2001, s. 162-163.
- KÜLEKÇİ, Numan, **Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar**, 4. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

- Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, yayına hazırlayan: Nuri Akbayan; eski yazıdan aktaran: Seyit Ali Kahraman, Cilt: II, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.
- Nev'îzade Atayî, **Hadaiku'l Hakaik Fi Tekmileti's-Şakaik**, (Şakaik-i Numaniye ve Zeyilleri, Cilt: II), hazırlayan: Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1989.
- PALA, İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, 6. baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000.
- Rıza, **Rıza Tezkiresi**, hazırlayan: Gencay Zavotçu, Sahhaflar Kitapsarayı, İstanbul, 2009.
- Salim, **Tezkire-i Salim**, İkdam Matbaası, Dersaadet (İstanbul), 1315.
- STEINGASS, Francis Joseph, **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Librairie du Liban *Publishers*, Beirut, Lebanon, 1998.
- ŞİŞMAN, Bekir ve KUZUBAŞ, Muhammet, **Mitik, Destani, Masalsı, Efsanevi ve Tarihi Unsurlar Açısından Şehnâme'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007.
- TARLAN, Ali Nihad, **Şeyhî Divanı'nı Tetkik**, 4. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, **Osmanlı Türkçesine Giriş I: Eski Yazı, Gramer, Aruz, Metinler**, 18. baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÜNVER, İsmail, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Türkoloji Dergisi**, Cilt: XI, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 51-89.
- "Mesnevî", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Türk Şiiri Özel Sayısı - II (Divan Şiiri), Cilt: LII, Sayı: 415-416-417, Ankara, 1986, s. 430- 563.
- ÜSTÜNER, Kaplan, **Divan Şiirinde Tasavvuf**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara, 2007.

EKLER

Ek 1a: Nüshalar Arasındaki Metin Farklılıklarını Gösteren Tablo

Tablo incelendiğinde, M1 ve M2 nüshalarının farklılıklarda büyük oranda benzerlik göstermeleriyle diğer nüshalardan ayrıldığı görülür. Bunlar diğer nüshalarda bulunmayan, kendilerine özgü farklılıklara sahiptirler. Bu farklılıkların çoğu yanlış veya dikkatsiz yazımdan kaynaklanmaktadır.

M3 ve Ö nüshası, metinde büyük oranda ittifak halindedir. Ancak M3 nüshasında bulunan bazı derkenarlar, bu nüshanın elimizde olmayan başka bir nüshayla da karşılaştırıldığı izlenimini vermektedir.

S1 nüshası bazı eksiklikler dışında Ö nüshasıyla büyük oranda benzerlik gösterir.

S2 ve D nüshaları ise diğer nüshalarla ve kendi aralarında bazı yerlerde ittifak etseler de çoğu kez her biri kendine özgü farklılıklara sahiptir. Bu farklılıklar, imla hatalarından veya kelimelerin yanlış yazımından değil de genelde tümüyle değişik olmalarından kaynaklanmaktadır. Kelime ve beyit bazında da bu nüshalar birçok eksikliklere sahiptir.

Ö, M1, M2 ve M3 nüshalarında herhangi bir eksiklik bulunmamaktadır. Fakat M2 ve M3 nüshalarının mikrofilmlerinde birer sayfa eksik görünmektedir.

Bu tabloda kullanılan işaretlerden | işareti mısra içerisindeki farklı rivayetleri; || işareti beyitlerin mısralarını ayırmak için kullanılmıştır. [] parantezi, içerisinde gösterilen metinlerin derkenar olduğunu gösterir. – İşareti kelime veya kelimelerin eksik olduğunu, + işareti ise fazla olduğunu gösterir. Birinci tablonun birinci sütununda bulunan sayılar beyit numarasını, sayılara bitişik olan harfler (a birinci mısra, b ikinci mısra olmak üzere) mısraları temsil eder.

Tablo 2: Nüshalar Arasındaki Farklar

	Ö (M. 1624)	M1	M2	M3	S2	S1 (M. 1722)	D (M. 1708)
2a	‘aşkuñuñ	‘aşkuñuñ	‘aşkuñuñ	‘aşkuñuñ	aşkuñuñ	‘aşkuñuñ	‘aşkuñuñ
4a	sübhâneke	secâneke	secâneke	sübhâneke	sübhâneke	sübhâneke	sübhâneke
5b	hurşidî	hurşidî	hurşidî	hurşidî	hurşidî	hurşid	hurşid
7a	bî-‘ayb	bî-‘ayb	bî-‘ayb	bî-‘ayb	bî-‘ayb	bî-‘ayb	nî-ğayb
8a							-tâb
9a	kâr	kâr	kâr	kâr	kân	kâr	kâr
10a	eylemezseñ	eylemezsen	eylemezsen	eylemezseñ	eylemezseñ	eylemezseñ	eylemezseñ
11	perr ü bâl [pây]	perr ü pây	perr ü pây	perr ü bâl	perr ü pây	perr ü pây	- u berr ü pâl
15	şalarsa mübed (hrk.)	şalarsa mübed (hrk.)	şalarsa mübed (hrk.)	şalarsa mübed	şalarsa mübed (hrk.)	şalarsa mübed	şalarsa müebbed (hrk.)
16	güm-reh peyvend-ger	güm-reh peyvend-kün	güm-reh peyvend-kün	güm-reh peyvend-ger	güm-reh peyvend-ger	güm-reh peyvend-ger	güm-râh peyvend-ger
19a							- çünki
20b	bî-şekîb	bî-şekîb	bî-şekîb	bî-şekîb	bî-şekîb	bî-şekîb	nâ-şekîb
26b	حمال	cemâl	cemâl	cemâl	cemâl	cemâl	cemâl
27a	büyuñdur	büyuñdur	büyuñdur	büyuñdur	büyuñdur	büyuñdur	
29b	bî-dādla	bî-dādla	bî-dādla	bî-dādla	bî-dādla	bî-dād ola	bî-dād ile
30a	şatar	şatar	şatar	şatar	şatar (imla farklı)	şatar	صنور
33a	cäle irgüren	hâle irgüren	hâle irgüren	hâle irgiren	hâle irgüren	hâle irgüren	hâle irgüren
34ab	(redif) üñden	üñden	üñden	üñden	üñden	üñdür	üñdür
34b	baţar (hrk.)	baţar	baţar	baţar	baţar	baţar Leylâ – ya	nazar
36a	irişmemekle	irişmek ile	irişmek ile	irişmemekle	irişmemekle	irişmemekle	irişmek ile
36b	añlamışdı	añlamışdı	añlamışdı	añlamışdı	añlamışdı	añlamışdı	añlamışdır
37b	belâyı	belâ-yı	belâ-yı	belâ-yı	belâyı	belâyı	belâ-yı
38	zî baht	zî baht	zî baht	zî baht	zî baht	zihî baht	zihî taht

94b	nādānlık	nādānlık	nādānlık	nādānlık	nādānlık	nādānlık	nādānlar
96b	tehī-dev ‘aşqda	tehī-rev ‘aşqda	tehī-dev ‘aşqda	tehī-dev ‘aşqda	tehī-rev ‘aşqda	tehī-rev? حشقدہ	tehī-rev ‘aşqda
98b	girdābuñ	girdābuñ	girdābuñ	girdābuñ	girdābuñ	girdābın	girdābın
103a	ver (hrk.)	vir	vir	ver	vir	ver	vir
106a	o ki	o ki	o ki	o ki	o ki	o ki	ola
107a	k’ide (vsl.)	k’ide	k’ide	ki ide	k’ide	k’ide (vsl.)	ki ide
109a					-tef		
112a	çāk	çāk	çāk	çāk	çāk	çāk	hāk
113b	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ	peygamberüñüñ
114a	midḥat-zen-i	midḥat-ı	midḥat-ı	midḥat-zen-i	midḥat-zen-i	midḥat-zen-i	midḥat-zen-i
115b					- ü		- ü
116a	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-ḥoş
118a					- u		- u
119a	çeşn-i bāstānī	çeşn-i bāstānī	çeşn-i bāstānī	çeşn-i pāstānī	çeşn-i pārsāyī	çeşn-i bāstānī	çeşn-i pāsbānī
121	‘Acem ‘Arab	‘Acem ‘Arab	‘Acem ‘Arab	‘Arab ‘Acem	‘Acem ‘Arab	‘Acem ‘Arab	‘Acem ‘Arab
125b	cūdı	cūdı	cūdı	cūdı	cūdı	cūdı	dūdı
126a	tāmıdur	nāmıdur	nāmıdur	tāmıdur	tāmıdur	tāmıdur	tāmıdur
131a					- u		- ü, - u
135b	cizyet-dih-i (hrk.)	cizye-dih-i	cizye-dih-i	cizyet-dih-i	noktalar eksik	cizyet-dih-i	cizyet-dih-i
136b	mesîre-i şeh̄r	mesîre-i şeh̄r	mesîre-i şeh̄r	mesîre-i şeh̄r	mesîre-i şeh̄r	mesîre-i şeh̄r	مسترة شهر
138a	ki oldı	ki oldı	ki oldı	ki oldı	ki oldı	ki oldı	k’oldı
140b	çarḥacı	çarḥacı	çarḥacı	çarḥçı	çarḥçı	çarḥacı	çarḥacı
142b	gibiydi (vsl.)	gibi idi	gibi idi	gibiydi	gibi idi	gibiydi	gibi idi
143b	Zü’l-men	Zü’l-men	Zü’l-men	Zi’l-men	Zü’l-men	Zü’l-men	Zü’l-men
144b	pes ü pişi	pes ü pişi	pes ü pişi	pes ü pişi	pesi vü pişi	pes ü pişi	pes ü pişi
147b	oldıysa (vsl.)	oldı ise	oldı ise	oldıysa	oldıysa	oldıysa	oldıysa
148a	şeh̄d	şeh̄d	şeh̄d	şeh̄d	şeh̄d	şeh̄d	şeh̄d
151a	بتر	yeter	yeter	yeter	yeter	bitir?	yeter
153a	nūr	nūr	nūr	nūr	nūr	nūr	فور

155b					- u	- u	
156	Sühā'nuñ āf-tāb	Sühā'nuñ āf-tāb	Sühā'nuñ āf-tāb	Sühā'nuñ āf-tāb	şihābuñ(?) āf-tāb	Sühā'nuñ āf-tāb	Sühā'nuñ mihr
166a						- u,- u	
166a	saṭl	saṭl	saṭl	saṭl	saṭl	saṭl	سطل
167a	nişib	nişib	nişib	nişib - ü	nişib	nişin	nişib
167b						- ü	دریا نرسیره جمله خون موج
172	zālām edhem	zālām edhem	zālām edhem	zālām edhem	zālām ādem	zālām edhem	zālām edhem
173	kūhı	kūhı	kūhı	kūhı	kūhı - u	kevne - u	kūyı
176b	kevni	kevni	kevni	kevni	kevni	kevni	kūyı
181b	بازرا	bāzār	bāzār	bāzār	bāzār	bāzār	bāzār
182b	cümle	cümle	cümle	cümle	cümle	cümle	cismle
183a	āzīn-bend	āzīn-i binā	āzīn-bend	āzīn-bend	āzīn-bend	āzīn-bend	āzīn-bend
183b	şihābı	sihābı	şihābı	şihābı	şihābı	şihābı	şihābı
185b	şoḥbete	şoḥbete	şoḥbete	şoḥbete	şoḥbetle	şoḥbete	şoḥbete
187a	neşve-i	neşve-i	neşve-i	neşve-i	نیش	neşve-i	neşve-i
194b	kıble-gāh	kalb-gāh	kalb-gāh	kıble-gāh	kıble-gāh(bitişik)	kıble-gāh	kıble-gāh
198b	dirdi	dirdi	dirdi	dirdi	dirdi	dirdi	virdi
202a	şalātı	صلوتی	صلوتی	şalātı	صلای	şalātı	şalātı
203b	biraz yir ide teşyi'	biraz yir ide teşyi'	biraz yir ide teşyi'	biraz yir ide teşyi'	ide biraz teşyi'	biraz yir ide teşyi'	biraz yir ide teşyi'
206b						-ü	
209b	debīz	debīr	debīr	debīr	debīr	debīr	debīr
211a	süvümīn	سیومین	سیومین	süvümīn	süvümīn	süvümīn	süvümīn
212a	atı	atı	atı	atı	anı	anı	anı
215a	revāyi-i	revāyi-i	revāyi-i	revāyi-i	revānī	revāyi-i	revāyi-i
216	çok ser-çarḥacı	çok ser-çarḥacı	çok ser-çarḥacı	çoğ ser-çarḥacı [ser-çarḥacı]	چو ser-çarḥacı	çok ser-çarḥacı	çok ser-çarḥacı
218b	ḥum-ı (hrk.)	ḥum-ı	ḥum-ı	ḥum-ı	ḥum-ı	ḥum-ı	hem
220b	siyāhı	siyāhı	siyāhı	sipāhı	siyāhı	siyāhı	sipāhı

321b	Celvetiye	Celvetiye	Celvetiye	Celvetiye	Celvetiye	Celvetiye	Ḥalvetiye
322b	düşer mi	düşer mi	düşer mi	düşer mi	yeter mi	düşer mi	düşer mi
326a	sipāh	sipāh	sipāh	sipāh	siyāh	sipāh	sipāh
327b						- u	
330a							-taž' if
331a	nükteyi itmiş	nükteyi itmiş	nükteyi itmiş	nükteyi itmiş	نکته itmiş	nükteyi kılmış	nükteyi itmiş
332	nūra Üsküdar	nūra Üsküdar	nūra Üsküdar	nūra Üsküdar	nūra Üsküdar	nūra Üsküdar	nūr Üsküdar
337b	reşk-āver	reşk-āver	reşk-āver	reşk-āver	reşk-āver	reşk-āver	reşk ider
339a	gül-i	gül-i	gül-i	gül-i	güli	gül-i	gül-i
341b	bender	bender	bender	bender	bender	bender	seyyid
342	peymā bad-be-dest-i(hrk.)	peymā bad-be-dest-i	peymā bad-be-dest-i	peymā bad-be-dest-i	sīmā bad-be-dest-i	peymā bad-be-dest-i	peymā بادست
343							mısralar yer değiştirm.
343a	püy-ı	püy-ı	püy-ı	püy-ı	pü vü	püy-ı	püy-ı
349b	rāh	āh	āh	rāh	rāh	rāh	rāh
353b	tiz	tir	tiz	tiz	tiz	tiz	tiz
354b	rāyet	rāyet	rāyet	rāyet	rāyet	rāyet	merātib
356b	nā-dānlık	nā-dānlık	nā-dānlık	nā-dānlık	nā-dānlıđ	nā-dānlık	nā-dānlık
358b						- ü	
359a	bī-yār u ḫarīf	bī-yār u ḫarīf	bī-yār u ḫarīf	bī-bār u ḫarīf	bī-bāde ḫarīf ü	bī-yār u ḫarīf	bī-bār u ḫarīf
360a						- ü	
364a	müdārā	müdārā	müdārā	müdāvā	müdārā	müdārā	müdārā
369a	ey' görürdi	ey' görürdi	ey' görürdi		eyi görürdi	ey' görürdi	ey' gördi
371b							-diremne
375b	eylemiş idi hezli	eylemiş idi hezli	eylemiş idi hezli		eylemiş idi hezli	eylemiş idi hezli	itmiş idi hezār
383b	irmeye	irmeye	irmeye		gelmeye	irmeye	irmeye
385a	ider	ider	ider		ider	ider	iderler
390a	künce	künce	künce		künce	künce	gice

391b							-u
396a	sīm-tārı	sīm-tārı	sīm-tārı		sīm-tārı	sīm-tārı	sīm-nārı
397	yā ھاړر	yā ھاړر	yā ھاړر		çü ھاړف	yā ھاړر	د ھاړر نړۍ ھاړر
400b	bī-müzd	bī-müzd	bī-müzd		bī-müzd	bī-müzd	bī-مرد
401a						-ü	
402a	deryādur egerçi	deryādur egerçi	deryādur egerçi	deryādur eger-ki	deryādur egerçi	deryādur egerçi	deryādur egerçi
402b	seyri hūb u hoşdur	seyri hūb u hoşdur	seyri hūb u hoşdur	seyri hūb u hoşdur	seyri hūb u hoşdur	seyri hūb u hoşdur	seyr hūbveşdür
404b	zerin	zerin	zerin	zerin	zerin	zerin	zerin
406a							- ü
407a	peremeyle (vsl.)	pereme ile	pereme ile	peremeyle (vsl.)	pereme ile	peremeyle (vsl.) imla farklı	peremeyle
409b	sāyesini	sāyesini	sāyesini	sāyesini	sāyesini	sāyesini	şu'lesini
410b	yılan dili(hrk.)	yılan veli	yılan dili	yılan dili	yılan dili	yılan dili	yılan dili
414	yā niçe içre	yanınca içre	yanınca içre	yā niçe içre	yanınca içre	yā niçe içre	yanınca üzre
416a	kaçan	kaçan	kaçan	kaçan	kaçan ki	kaçan	kaçan
417b	heştüm	heştüm	heştüm	heştüm	heştüm	heftüm	heştüm
421b	pür-cām	pür-cām	pür-cām	bir cām	pür-cām	pür-cām	bir cām
426b	bend ü	bend-i	bend-i	bend ü	bend ü	bend-i	bend ü
429a	k'ola (vsl.)	k'ola	k'ola	ola	k'ola	ki ola	ki ola
431a						- ü	
433b	biri birine bihārı	biri birine bihārı	biri birine bihārı	biri birine mecārı	biri birine bihārı	biri birine bihārı	birbirine bihārı
434b	birbirine	birbirine	birbirine	birbirine	birbirine	birbirine	biri birine
439b	bārū-yı	bārū-yı	bārū-yı	bāzū-yı	bārū-yı	bārū-yı	bārūyı
440b	Ejderdür anā şarıldı deryā	Ejderdür anā şarıldı deryā	Ejderdür anā şarıldı deryā	Ejderdür anā şarıldı deryā	Ejderler ki şarıldı gūyā	Ejderdür anā şarıldı deryā	Ejderdür anā şarıldı deryā
442	hōş-aḥkām ilzām	hōş-aḥkām ilzām	hōş-aḥkām ilzām	hōş-aḥkām ilzām	hōş-aḥkām elzem	hōş-aḥkām ilzām	hōş-endām ilzām
444b	zār	zār	zār	zār	dār	dār?	zār

505b	bīrūn u derūnı	bīrūn u derūnı	bīrūn u derūnı	bīrūn u derūnı	bīrūn u derūnı	bīrūn u derūnı	bīrūnı vu derūnı
507a	cān-ı	cān-ı	cān-ı	cān-ı	cān-ı	cān-ı	cān u
515a	kāhil	kāhil	kāhil	kāhil	kāmil	kāhil	kāmil
516a	sirişt-i	sirişt-i	sirişt-i	sirişt-i	sirişt ü	sirişt-i	sirişt-i
517	derkenar						
517a	dilimde	elimde	elimde	dilimde	dilimde	dilimde	dilimde
518b	virürdi	virür	virür	virürdi	virürdi	virürdi	virürdi
519b	ururdı	ururdı	ururdı	ururdı	ururdı	ururdı	iderdi
521b	rāzım	rāzım	rāzım	rāzım	rāzım	rāzım	rūzum
522b	itdürürdi	itdürürdi	itdürürdi	itdürürdi	itdürürdi	itdürdi	itdürürdi
524a	iden	iden	iden	iden	iden	iden?	ābdan
525a	teb	teb	teb	teb	şeb	teb	teb
531b	evvel	evvel	evvel	evvel	evvel	+ hep evvel	evvel
533a	reşk	eşk	eşk	reşk	reşk	reşk	reşk
535a		-yine	-yine				
536a	mağlūb	maṭlūb	maṭlūb	mağlūb	mağlūb	mağlūb	mağlūb
537b	şerer-kār	şerer-kār	şerer-kār	şerer-kār	şerer-bār	şerer-kār	şerer-bār
538b	Leylā	Leylā	Leylā	Leylā	Leylā	Leylā	Leylā vü
539a	faşlı	faşlı	faşlı	faşlı	faşl	faşlı	faşlı
540	ķılmış deng	ķılmış deng	ķılmış deng	ķılmış deng	ķalmış deng	ķılmış deng	ķılmış reng
541b	itmiş ki	itmiş ki	itmiş ki	itmiş ki	itmiş ki	itmişdi	itmiş ki
542a	idüp bāb	idüp bāb	idüp bāb	idüp bāb	idüp tāb	idüp bāb	idi bāb
545b	meşt	meşt	meşt	meşt	meşt	meşt	heşt
545ab	şatdı	şatdı	şatdı	şatdı	sandı	şatdı	sandı
547a	cüz 'e	cüz 'e	cüz 'e	cüz 'e	cüz 'e	cüz 'e	cüz 'e
554a	şābit	şābit	şābit		şābit	şābit	şābit
559a	virneseñ	virnesen	virnesen	virneseñ	virneseñ	virnesen	virneseñ
562a	eylemeseñ	eylemesen	eylemesen	eylemeseñ	eylemeseñ	eylemeseñ	eylemeseñ

641b	siyeh	siyeh	siyeh	siyeh	siyeh	siyeh	siyāh
643a	gözümü	gözümü	gözümü	gözümü	gözümü	gözümü	gözüme
652	şāha bul	şāha bul	şāha bul	şāha bul	şāha bul	şāha bul	şā ol
654a	pās-ı şer‘ -i	pās-ı şer‘ -i	pās-ı şer‘ -i	pās-ı şer‘ -i	pās-ı şer‘ -i	pās-ı şer‘ -i	şer‘ -i pāk-ı
657b	ķademiyle (vsl.)	ķademi ile	ķademi ile	ķademiyle	ķademi ile	ķademiyle	ķademi ile
659a	iķbāle	iķbāle	iķbāle	iķbāle	iķbāle	iķbāle	iķbālle
661b	felege	felege	felege	felegi	felege	felegi	felegi
664b	kūhdan	kūhdan	kūhdan	kūhdan	kūmdan	kūhdan	kūhdan
666a	kişt-i emeline	kişt-i emeline	kişt-i emeline	kişt-i emeline	kişt-i emeline	kişt-i emeline	geşt eylese
671b	reng-i güli [reng-i gül-i]	reng-i gül-i	reng-i gül-i	reng-i gül-i	reng-i güli	reng-i güli	reng-i güli
675a							– ü
677a	cihāda	cihāda	cihāda	cihāda	cihāna	cihāda	cihāda
679a							– ķavl-i
680a	şümārı	şümārı	şümārı	şümārı	hisābı	şümārı	şümārı
681b	‘azm	‘azm	‘azm	‘azm	‘azm	‘azm	‘arz
686b						– ü	
689b				– u			– u
690b	bir	bir	bir	bir	bir	bir	pür
693b	ķalb u	ķalb-i	ķalb-i	ķalb-i	ķalb-i	ķalb-i	ķalb-i
696a	nīreng	nīreng	nīreng	nīreng	nīreng	nīreng	tīreng
696b	bārānla	bārānla	bārānla	bārānla	bārānla	bārānla	yārānla
697b	merġüb	merġüb	merġüb	merġüb	merġüb	merġüb	maĥbüb [merġüb]
699b	sevmiş yirini	şavmış yirini	sevmiş yirini	sevmiş yirini	sevmiş yirini	sevmiş yirini	sevmiş birini
700a	tarĥ	tarĥ	tarĥ	tarĥ	tarĥ	tarĥ	صرح
701a	zemінде	zemінде	zemінде	zemінде	zemінде	zemінде	zemine
704a	söz	söz	söz	söz	سو	söz	söz
706b	diye	dine	diye	diye	diye	diye	dise

757a	sür	sür	sür	sür	sür	sür	سوز
758a	bilürin	bilürim	bilürim	bilürin	bilürin	bilürin	bilürin
759ab	istemezsin	istemezsin	istemezsin	istemezsin	istemezsin	istemezsin	itmezsin
762	derkenar						
761-762	M1, M2 ve D nüshalarında bu beyitler yer değiştirmiş.						
763a	himmet	himmet	himmet	himmet [minnet]	himmet	himmet	himmet
764b	nic'olur (vsl.)	nice olur	nice olur	nice olur	nice olur	nice olur	nice olur
772b	kur	kur	kur	kur	kur	kur	نور
775b	yek-demeyle (vsl.)	yek-deme ile	yek-deme ile	yek-demeyle	yek-deme ile	yek-demeyle	yek-deme ile
778b	çeşn-i	çeşn-i	çeşn-i	çeşn-i	çeşn ü	çeşn-i	çeşn-i
781a	sühān-ı	sühān-ı	sühān-ı	sühān-ı	sühān-ı	sühān-ı – ü	sühān u
784a	kendiñi	kendiñi	kendiñi	kendiñi	kendiñi	kendiñi	kendiñe
785	vağtde itdüh āsmān	vağte itdüh āsmān	vağte itdüh āsmān	vağtde itdüh āsmān	vağtde itdüh āsmān	vağtde itdüh āsmān	vağtdür itdiñ اسملى
787a	felege	felege	felege	felege	felege	felegi	felege
788a	kıldı çevre	kıldı çevre	kıldı çevre	çevre kıldı	kıldı çevre	kıldı çevre	خواره
789b	çarğ	çarğ	çarğ	çarğ	çarğ	çarğ	خرج
789							791. beyitten sonra
792b	velik	velik	velik	velik [velī ki]	velik	velik	velik
794a	efkār dimāgım	efkār dimāgım		efkār dimāgım	efkārda ğam	efkār dimāgım	efkār dimāgım
795b	döydi	döydi		döydi	döydi	dögdi	döydi
796ab	isem de	isem de		isem de	sam da	isem de	isem de
800b	mülk-i	mülk ü		mülk-i	mülk-i	mülk-i	mülk-i
801b	hātīm-i emāndur	hātīm-i emāndur		hātīm-i revāndur [hātīm-i emāndur]	hātīm-i emāndur	hātīm-i emāndur	hātīm-i emāndur
806	nic'olur (vsl.) sağāvet-i şān	nice olur sağāvet ü şān		nice olur sağāvet- i şān	nice olur sağāvet 	nice olur sağāvet ü şān	nice olur sağāvet- i şān
808a	nireng	nireng		nireng	nireng	nireng	تيرنگ

811a	Çok uydı ulaştı cevr-i devrân	Çok uydı ulaştı cevr-i devrân		Çok uydı ulaştı bize devrân [Çün uydı ulaştı cevr-i devrân]	Çog uydı ulaştı cevr-i devrân	Çok uydı ulaştı cevr-i devrân	Çok uydı ulaştı cevr-i devrân
813a	virüp	virür		virüp	virüp	virüp	virüp
822a	bādeyi şun ki içse	bādeyi şun ki içse	bādeyi şun ki içse	bādeyi şun ki içse	bādeyi şun ki içse	bādeyi şun ki içse	bāde-i meyi şun ki içe
823b	Ḥurşid ide	Ḥurşid ide	Ḥurşid ide	Ḥurşid ide	Ḥurşid ide	Ḥurşid ile	Ḥurşide ide
828b	neşve-fürüşdur	neşve-fürüşdur	neşve-fürüşdur	neşve- hurüşdur[neşve- fürüşdur]	neşve-fürüşdur	neşve-fürüşdur	neşve-fürüşdur
829a					– teb		
830a	ola	ola	ola	ola	اولكه	ola	ola
832b	cân-fezâdur	cân-fezâdur	cân-fezâdur	cân-fezâdur	cân-fezâdur	dil-güşâdur	cân-fezâdur
833b	aldı rāhım	aldı rāhım	aldı rāhım	aldı rāhım	oldı cāhım	aldı rāhım	aldı vāhım
834b	k'ide (vsl.) güriz	k'ide güriz	k'ide güriz	ki ide güriz	ki ide güriz	k'ide güriz	ki – ide güriz
835	‘ilâc eylemiyor bu	‘ilâc eylemiyor bu	‘ilâc eylemiyor bu	‘ilâc eylemiyor bu [o]	şarâb eylemeyüb bu	‘ilâc eylemiyor bu	‘ilâc eylemiyor bu
840b							– ‘ilm
842b	oldum ğam-1 devr	oldum ğam-1 devr	oldum ğam-1 devr	oldum ğam-1 dehr [ğam-1 devr]	oldum ğam-1 devr	oldum ğam-1 devr	oldı ğam-1 devr
843a	ḫālim	ḫālim	ḫālim	ḫālim	ḫālim	ḫālim	عالم
844	olayın cevâbı	olayın cevâbı	olayın cevâbı	olayım [olayın] cevâbı	olayın cefâyı	olayım cevâbı	olayın cevâbı
853a	Ḥurşid	Ḥurşid	Ḥurşid	Ḥurşid	Ḥurşid	Ḥurşid	Ḥör daḫı
855							eksik
859b	ye’siyle	ye’siyle	ye’siyle	ye’siyle	ye’siyle	ye’siyle	yaşıyla
860b	resm	resm	resm	resm	bezm	resm	resm
861a	cāmla	cām ile	cām ile	cām ile	cām ile	cām ile	cābla

862a							- olan
865b	eyleyin	eyleyin	eyleyin	eyleyem [eyleyin]	eyleyin	eyleyin	eyleyin
866a	tā key	tā key	tā key	tā ki	tā key	tā key	tā key
867					eksik		
867a	tā key	tā key	tā key	tā ki		tā key	tā key
869a	demdür	demdür	demdür	demdür	demidür	demdür	demdür
869b	bu neşveye azdur	bu neşveye azdur	bu neşveye azdur	bu ‘işveye azdur [bu neşveye]	bu neşveye azdur	bu neşveye azdur	bu neşveye ejder
872a	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb	Devrilmiş hum-ı zarf-ı mey-i nāb [Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb]	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb	Devrilmiş hum şurāhī bī-tāb
872b	Ehl-i meclis fütāde-i hāb	Ehl-i meclis bugün fütāde-i hāb	Ehl-i meclis fütāde-i hāb	Ehl-i meclis fütāde-i hāb	Ehl-i meclis fütāde-i der-hāb	Ehl-i meclis fütāde-i hāb	Ehl-i meclis fütāde-i hāb
873b					- cāmı		
876a							- getürseñ
879b	bağşāyiş	bağşāyiş	bağşāyiş	bağşāyiş	bağşāyiş	bağşāyiş	güncāyiş
880	kendiñi bir kelāl	kendiñi pür-kelāl	kendiñi pür-kelāl	kendiñi pür-kelāl	kendüñi pür- kelāl	kendiñi bir kelāl	kendiñi pür-kelāl
882a		- u	- u	- u		- u	
887b					ķışsa -yı		
888b	ihsānla	ihsānla	ihsānla	ihsānla	ihsānla	ihsānla	ihsānda
891a					-u		-u
897a	Ḥaqqā	Ḥaqqā	Ḥaqqā	Ḥaqqā ki	Ḥaqqā	Ḥaqqā	Ḥaqqā ki
898a	çün	çok	çok	çün	çün	çün	çün
899a	ḥayme	ḥayme	ḥayme	ḥāne	ḥayme	ḥayme	ḥāne
900	‘uşşākkedeydi(vsl.) ide	‘uşşāqda idi iden	‘uşşākkede idi iden	‘uşşākkedeydi ide	‘uşşākkede idi -yā ide	‘uşşākkede idi ide	‘uşşāq gide idi iden
901	ber-pā bir	ber-pā bir	ber-pā bir	ber-pā pür	ber-pā bir	ber-pā bir	ber-pā pür

902b	müşg deşt	müşg deşt	misk deşt	müşg deşt	müşg deşt	müşg deşt	müşg
904	menzili iki gün	menzili iki gün	menzili iki gün	menzili iki gün	menzili iki gün	menzili iki gün	menzile iki كوزن
905b	biraz	biraz	biraz	biraz	bir ān	biraz	biraz
907	deştdeydi geştdeydi (vsl.)	deştde idi geştde idi	deştde idi geştde idi	deştdeydi geştdeydi	deştde idi geştde idi	deştde idi geştde idi	deştde idi geştde idi
910						eksik	
912a						– vü	
915a	fānī	cānı	cānı	cānı	fānī	fānī	cānı
918a	k'öldüğünde(vsl.)	k'öldüğünde	k'öldüğünde	k'öldüğünde	k'öldüğünde	ki öldüğünde	ki öldüğünde
919a	bīḥ	bīḥ	bīḥ	bīḥ	سح	bīḥ	bīḥ
926a	giryeyle (vsl.)	giryeyle	giryeyle	giryeyle (vsl.)	giryeyle	giryeyle	giryeyle
930b	bir iken iki	bir iken iki	bir iken iki	bir iken iki	bir iki iken	bir iken iki	bir iken iki
931b	dir miydi	dir mi idi	dir mi idi	dir miydi	dir miydi	dir miydi	dir miydi
936	dūdgeh mā-verā	dūdgeh mā-verā	dūdgeh mā-verā	dūdgeh mā-verā	dūdgeh verā	dūdgeh mā-verā	dūdger mā-verā
941a	ser	ser	ser	ser	ser	ser	her
942a	bildigim	bildigim	bildigim	bildigim	bildügim	bildigim	bildigim
945b	çemeninde	çemeninde	çemeninde	çemeninde	çemende	çemende	çemeninde
947b	bed-ḥāl	bed-ḥāl	bed-ḥāl	bed-ḥāl	bir ḥāl	bed-ḥāl	bed-ḥāl
949b	tegerg	tegerg	tegerg	tegerg	tegerg	tegerg	تحرك
951b	velī	dili	velī	velī	velī	velī	velī
953a	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-cüş	ser-ḥōş
955b	ḥasret	ḥasret	ḥasret	ḥasret	ḡurbet	ḥasret	ḥasret
956b						– ḥalka	
957a	ḥarc idüp	ḥarc idüp	ḥarc idüp	ḥarcanup	ḥarc idüp	ḥarc idüp	ḥarc idüp
960a	çün	çün	çün	çün	çün	çün	çok
968a	içre şarıldığında	içre şarıldığında	içre şarıldığında	içre şarıldığında	içinde şarılsa	içre şarıldığında	içre şarıldığında
968b	bendiligini	bendiligini	bendiligini	bendiligini	bendiligini	bendiligini	هدى للى
983b	çok	çok	çok	çün	çok	çok	çün

984b	ğonçeydi (vsl.)	ğonçe idi	ğonçe idi	ğonçeydi	ğonçe idi	ğonçeydi	ğonçe idi
991-992	992. beyit derkenar	M1, M2 ve S2'de 992. beytin birinci mısraı, 991. beytin ikinci mısraıdır; 991. beytin ikinci mısraı da 992. beytin ikinci mısraıdır. Yani, 992. beyit 991. beytin mısraları arasındadır.					
992a	gerçi	gerçi	gerçi	gerçi	gerçi	şanki	gerçi
994b	işitmedük mi	işitmedük mi	işitmedük mi	işitmedük mi	işitmedük mi	işitmedük mi	işitmedük mi
995					990. beyitten sonra.		
996a	bir lu' betān	bir lu' betān	bir lu' betān	bir lu' betān	her lu' betān	bir lu' betān	bir lu' bistān
996b	peren	perī	perī	peren	peren	peren	berīn
998b	cefā-tüz	cefā-tüz	cefā-tüz	cefā-tüz	cefā-tüz	cihān-tüz	cefā-tüz
999b	evzā'	evzā'	evzā'	evzā'	evzāğ	evzā'	evzā'
1004b	dem-bestegī	dem-bestegī	dem-bestegī	dem-bestegī	dil-bestegī	dem-bestegī	dem-bestegī
1007b	müjgānı maşāfdār	müjgānı maşāfdār	müjgānı maşāfdār	müjgānı maşāfdār	müjgān maşāfdār	müjgānı maşāfdār	müjgānı مصافدر
1009a	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā [la' liyle o rüy-ı 'ālem-ārā dinse münāsib idi]	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā	la' liyle o rüy-ı 'ālem-ārā	Ruḥsārı ile o la' l-i zībā
1010b	ṭolaşmış	ṭolaşmış	ṭolaşmış	ṭolaşmış	ṭolaşmış	dolaşmış	ṭolaşmış
1013b	şatsa ger	şatsa ger	şatsa ger	şatsalar	şatsalar	şatsalar	şatsalar
1014b						– gülle	
1021	ber ki (hrk.) ğonçeydi (vsl.)	ber ki ğonçe idi	ber ki ğonçe idi	ber ki ğonçeydi	ber ki ğonçe idi	ber ki ğonçeydi	berg ğonçe idi
1023b	ṭoқundığı	ṭoқundığı	ṭoқundığı	ṭoқundığı	ṭoқundığı	ṭoқundığı	ṭoқundığı
1025a	şīve-bār	şīve-bār	şīve-bār	şīve-bāz	şīve-bāz	şīve-bār	şīve-bāz
1032a	ruḥşat	ruḥşat	ruḥşat	ruḥşat	fuṣşat	ruḥşat	ruḥşat
1040a	tāz-ı(hrk.)	tāz-ı	tāz-ı	tāze	tāz-ı	tāz-ı	tāz-ı
1041a	derd-i (hrk.)	derde	derde	derd-i	derd-i	derd-i	derd-i
1048	yanın ğam-ı	yanın ğam-ı	yanın ğam-ı	yanın ğam u	eksik	yanın ğam-ı	pāyın ğam-ı
1049					eksik		

1051a	ḥancer-i nāza	ḥancer-i nāza	ḥancer-i nāza	ḥancer-i nāza	ḥancere tāze	ḥancer-i nāza	ḥancer-i nāza
1055a	virürdi	virürdi	virürdi	virürdi	virürdi	virürdi	viridi
1058b	güm	güm	güm	güm	güm	güm	tekellüm
1060b	şenbih	şenbih	şenbih	şenbih	şenbih	şenbih	hemm-dih
1062a	ide tā ki	ide tā ki	ide tā ki	ide tā ki	ide tā ki	ide tā ki	ide ki tā ki
1064a	ters	ters	ters	ters	bīm	ters	ters
1065a	ziber(hrk.)	ziber	ziber	ziber	ziber	ziber	zīr
1064-1065							Beyitler yer değiştirmiş.
1066					eksik		
1067a	eyler	eyler	eyler	eyler	ile	eyler	eyler
1068b	ğayr	ğayr	ğayr	ğayrı	ğayrı	ğayr	ğayrı
1071a	celis ü maḥrem	celis ü maḥrem	celis ü maḥrem	celis ü maḥrem	celis ü maḥrem	celis ü maḥrem	enīs ü hem-dem
1071b	hem-dem	hem-dem	hem-dem	hem-dem	hem-dem	hem-dem	maḥrem
1083a	hilāl	hilāl	hilāl	hilāl	hilālī	hilāl	hilāl
1084a	شمرى itseñ	اشك شجرى	شجرى itseñ	شمرى itseñ	عمرى itseñ	شمرى itseñ	şereri itseñ
1085b	dermān	dermān	dermān	dermān	dermān	imkān	dermān
1088		derkenar	derkenar				
1090a	dā'im	dā'im	dā'im	dā'im		her dem	dā'im
1090	derkenar				eksik		
1092a	ḥicāb-ı	ḥicāb-ı	ḥicāb-ı	ḥicāb u	ḥicāb-ı	ḥicāb u	ḥicāb u
1096a	lisān	lisān	lisān	lisān	zebān	lisān	lisān
1097b	dey'virürdi (hrk.)	dey'virürdi	dey'virürdi	dey'virürdi	dey'virürdi	dey'virürdi	deyüviridi
1098b	mümkin mi ola niyāz	mümkin mi ki ola niyāz	mümkin mi ki ola niyāz	mümkin mi ola niyāz	mümkin mi niyāz ola	mümkin mi ola niyāz	mümkin mi ola niyāz
1100						eksik	
1104	şaded temāma	şaded temāma	şaded temāma	şaded temāma	صد ḥitāma	şaded temāma	şaded temāma
1106a	āvāzeze	āvāzeze	āvāzeze	āvāzeze	āvāzeze	āvāzeze	āvāza
1108					eksik		

Ek 1b: Nüshalardaki Bölüm Başlıklarını Gösteren Tablo

--- işareti başlığın nüshada mevcut olmadığını, ... işareti ise kelimelerin okunamadığını ifade eder.

Tablo 3: Nüshalardaki Bölüm Başlıkları

Ö NÜSHASI	M1 NÜSHASI	M2 NÜSHASI	M3 NÜSHASI	S2 NÜSHASI	S1 NÜSHASI	D NÜSHASI
---	Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	Leylā vü Mecnūn	Leylā vü Mecnūn Merhūm Kāf-Zāde Fā'izi Efendi	...	Dāstān-ı Leylā vü Mecnūn ...
Münācāt Be-Dergāh-ı Kāḍī'l-ḥacāt	Münācāt Be-Dergāh-ı Kāḍī'l-ḥacāt	Münācāt Be-Dergāh-ı Kāḍī'l-ḥacāt	Der-Münācāt Be-Dergāh-ı İllāhi Celle Şāne	Münācāt	Münācāt ...	Münācāt-ı Ḥazret-i Bārī Celle Şāne
Na' t-i Ḥazret-i Risālet-penāh Şalavātu'llāhi 'Aleyhi ve Selāmuhu	Na' t-i Ḥazret-i Risālet-penāh Şalavātu'llāhi ve Selāmuhu 'Aleyhi	Na' t-i Ḥazret-i Risālet-penāh Şalavātu'llāhi ve Selāmuhu 'Aleyhi	Der-Na' t-i Şerīf Ḥazret-i Sulṭān-ı Kevneyn Şallālahü 'Aleyhi ve Sellem [Na' t-i Ḥazret-i Risālet-penāh Şalavātu'llāhi 'Aleyhi ve Selāmuhu]	Na' t-i Şerīf	Na' t-i Risālet-penāh Şallālahü 'Aleyhi ve Sellem	Der-Na' t-i Nebī 'Aleyhi's-Selām

Şıfat-ı Mi' rāc	Şıfat-ı Mi' rāc	Şıfat-ı Mi' rāc	Der-Şıfat-ı Mi' rāc-ı Hāzret-i Sultān Ekrem Şallālahü ‘Aleyhi ve Sellem	Vaşf-ı Mi' rāc	---	Mi' rāc-ı Hāzret-ı Resül ...
Der-Zıkr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın	Der-Zıkr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın	Der-Zıkr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın	[Der-Zıkr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın]	Der-Medḥ-i Eşḫāb-ı Güzīn	Der-Zıkr-i Çār-Yār-ı Güzīn Rıdvānu'llahi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'ın	Der-Medḥ-i Çehār- Yār-ı Güzīn
Der-Şenā-güsteri-i Hāzret-i Pīr Ḳaddese'llahu Sirrahu'l-Haḫīr	Der-Şenā-güsteri-i Hāzret-i Pīr Ḳaddese'llahu Sirrahu'l-Haḫīr	Der-Şenā-güsteri-i Hāzret-i Pīr Ḳaddese'llahu Sirrahu'l-Haḫīr	[Der-Şenā-güsteri-i Hāzret-i Pīr Ḳaddese'llahu Sirrahu'l-Haḫīr]	Der-Medḥ-i Şeyḫ Maḫmūd Efendi	Der-Şenā-güsteri-i Hāzret-i Maḫmūd Efendi Ḳaddes Sirruhu El-'Azīz	Der-Medḥ-i Üsküdāri Maḫmūd Efendi ...
Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	[Der-Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn]	Aḫvāl-i Rūzgār	Sebeb-i Te'lif-i Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	---
Der-Midḫat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Ḥallede'llāhu Ḥükmehu İlä- Yevmi'l-Ḳıyām	Der-Midḫat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Ḥallede'llāhu Ḥükmehu İlä- Yevmi'l-Ḳıyām	Der-Midḫat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Ḥallede'llāhu Ḥükmehu İlä- Yevmi'l-Ḳıyām	[Der-Midḫat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Ḥallede'llāhu Ḥükmehu İlä- Yevmi'l-Ḳıyām]	Der-Medḥ-i Pādişāh-ı İslām Sultān Oşmān Ḥān	Der-Midḫat-güzārī-i Pādşāh-ı İslām Ḥallede'llāhu Ḥükmehu İlä- Yevmi'l-Ḳıyām	---

Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyḫ Nizāmī ‘Aleyhi’r-Raḥme	Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyḫ Nizāmī ‘Aleyhi’r-Raḥme	Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyḫ Nizāmī ‘Aleyhi’r-Raḥme	Sākī-Nāme [Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyḫ Nizāmī ‘Aleyhi’r-Raḥme]	Sākī-Nāme	Sākī-Nāme Der-Cevāb-ı Şeyḫ Nizāmī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā	Sākī-Nāme
Āğāz-ı Dāstān-ı Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	Āğāz-ı Dāstān-ı Leylā vü Mecnūn	Āğāz-ı Dāstān-ı Leylā vü Mecnūn	[Āğāz-ı Dāstān-ı Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn]	Āğāz-ı Dāstān	Āğāz-ı Dāstān-ı Kitāb-ı Leylā vü Mecnūn	İbtidā-yı Qıssa-ı Mecnūn

Ek 2: Nüshaların Buldukları Yerleri Gösteren Tablo

Tablo 4: Nüshaların Buldukları Yerler

	Bulduğu Yer	Koleksiyon, Arşiv Numarası
Ö	Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Erzurum	Seyfettin Özege Kitaplığı, 14 ASL
D	Ankara Üniversitesi, DTCF, Ankara	Mustafa Con A 408/VI
S1	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul	Süleymaniye Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 34 Sü-Tarlan 75/2
S2	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul	Süleymaniye Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 34 Sü-Tarlan 144/2
M1	Milli Kütüphane, Ankara	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6873
M2	Milli Kütüphane, Ankara	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8864/3
M3	Milli Kütüphane, Ankara	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 506
	İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, İngiltere	Or. 1155/3
	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, İstanbul	673/2
	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul	34 Nk 4959/55
	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul	T-4097/8
	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul	T-1699/5
	Revan Ktp. (Topkapı Sarayı Müzesi), İstanbul	820/2

Ek 3: Tıpkıbasım (Ö Nüshası)

کتاب لیبی و جنون مرحوم مانفی که در جف القلم خاتمه عمرش نامحرم مانده بود و تشریح برین عطا شد		
نعت شریف ۳۸ از	ساجات ۵۴	حمد خدا ۶۰
تذکره حضرت محمد ۶۱	ذکر چار بار کربین ۴۲	صفت معراج ۹۳
ساعت ماه ۱۶۸	مدحت کزاری پاکین ۱۰	سبب تالیف کتاب ۲۸۷
آغاز داستان ۲۵۳ جمیع ابواب ۱۱۳۶ باب اول از اول ۵		

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ای کو کبسه بخش خیر عشق	دل بکن این قلم و عشق
ای جز به عشقت جنونی	محمود هزار ذوق و فوسنی
ای لال کن زبان حیرت	انگشت دره دمان حیرت
سبحانک فاطر السموات	فی وصفک کفایت الابرار
تاب اکن تا بخانه خاک	خودش بندگی بخش تسبیح اکر
الاهن نشان خنجر آه	کاری کن تا وک سحرگاه
رسم صور بگلک عیب	قسام خزانه خانه عیب
بی تاب کن شکسته کارن	نیرو دره بازوی نریمان
بالا کن کار عقل حیرن	فیاض هدی مغنی غرق
یکسان اولور ایلمز سکر الیه	ضعف مجنون و زور فریاد

1b

بای د

قدرک ایر شمره آه و افسوس	بیز رنگ اوله بر دبال طایوس
لطف کن اگر ار سه موسم	شبهه تاج اوله بر بوم
قدر کن الور فتره و ایه	خورشید منیره صفاک ایه
خورشید جلالت استر اذعان	جانر اوله ذره بجز پنهان
در بایه صال سه سلوک تبارک	آتشکده موبد اوله کردار
شهره ای کمر مانسن	بیونده کز نهال جانسن
حکمه تمام مستقل سن	شاهنشاه تختگاه دل سن
باغ کن ارشده کترین بو	تاب فاکه و مانع رسو
عشق ایله چونکه قیس ساری	کوبه دوشه بو علی مرازلی
بر کن کلی باغده زیب قلک	بلبلدی ایلا شکیب قلک
صالحه کچمن وجوده غافل	حسینه کلی سن ایلمز کل
بو خسته وجودی وار دمی آنک	نقد دلن آله بلبلانک
سور اذن اولیدی سیره	هر تره یا فردی سینیه

2a

جاوید همان او نور کلدر	رخسار بان یلانچی کلدر
حسنک که صافغیله لمعه	یرکوستر اولدی خلیق نغمه
برق اورد اوجسین تکلف	برلمعه اولور جمال یوسف
بو یکدر ایرین دماغی بوش	بیر امن یوسف آکه رو بوش
عشقک ایر اقصای تشبیه	منصورک اولور اراده نصیر
بروانه یه عشقدر ایرین ندر	سید اوله شمعک اوی مشهور
فرمادی صائر بو عشق کلام	پروریز اولور آره برده بنام
وامس اوله ایشوب فرای	کست ایله دشت و کوه سبای
حسنکدر ایرین کایه تجله	عذر انچه ایسون قسبه
مجنونه بو جاله ایر کورن سن	لیلی یه بو عشوه ورن سن
مجنونه نیاز نازشکن	لیلی یه بظر نوازشکن
مجنونه بو صدمه سندن اولد	لیله دیمسون که بندن اولد
سوز کن ایر شمعکه بر تو	عشق می هوس آفتندی خسرو

بیت اولدی محبت ایچره سینه	کم صاندی بلایه کامرا سینه
زهی مالک ملک کبریا نخت	خاک دردی خسروان جم نخت
هم صنعت جو دنه بقا ذیل	هم خطبه قدری تویج لیل
اجزای وجودی قلدی تصبیح	ترکیب جماله وردی لغیج
هر لحظه نسیم نا توانا	لطفیله بولور ضحان عیسیه
ایریم فیض نیم نترادی	فواره آب کرد بادی
فصلندن ایدر او خالق النور	مستونی آفتاب کبوز
ابری ایر اول حکیم دانا	همواره وکیل فرج دریا
تقدیل می که قلدی آرون	اولدی آکه جو شکل غون
ماه نوی ایلیرب نمایان	کستی سینه قلدی سکان
قل غمزال لطفن اجرا	یر بر کمر اولدی صبح والا
سر حبه آب رحمتینه	مقصود غر سدر خزینه
مقصود اول آب اوج قدر	جنت آلاوه و عمت

محو کلف ماه
سکان دامن
۵

باق تیسہ آفتاب و ماہ	بر دور نماید اہل راہ
اول آئینہ امید راہہ لک	مشہور اولہ ناسکا ماک
اول تودہ یا کدین تیر	افکار نمان شاہ ہند
والا بکنان وقت آموز	فکرند ہمیت حیرت اندوز
القصہ زبان صوف گویا	حسنت ہزار بارک اللہ
وصفہ نجا اولو کوجین	جادو فلکان میخز آئین
ادراک قدیم و عقل گراہ	دریای محیط و برگہ گاہ
قدن قلم شکستہ آثار	قدن مع جناب جبار
توفیق قلم مکراد ایہ	فیض ازلی انامہ
فیض استزیار اگر کہ دون	زیر ارمہ فایضیاعون
کل فایضی عجز باہ	حجاب کیا زی سجداہ
مناجات بدز گاہ فایضی ناما	
ای ای صبر باقراران	سب روز کن امید داران

لطف است کز بون و دلگشا	لطفک دمیدر تمام زارم
بایستہ دام نفس سووم	رسوای ہزار فرزد و بوم
بربت امید بہ جان ^{انظار}	تا چینی دکن اولو طلبکار
برفتہ می فالگر بو کردون	کہ آول بنی اسمیہ جگر خون
بر لالہ شکستہ استہ بو باغ	اول دل زارہ باقر دروغ
بر سب ذقن و جودہ بولمز	کم دستخوش خیالم اولمز
بر کلمی و رر بو کنتن	کم غنچہ ایکن زت نلم بن
آچلہ بو کنتن ایچہ کل	مشہور امیدین مسلمان بلبل
سنتام فغان بلبل زار	اکثر بسدن اولو خبر دار
کورسہ بنی بچہ کیش مجنون	دیوانہ سنہ اولو دی مجنون
اول برک خزان پیغام	یولودہ حلیفہ غبارم
آوارہ لکم دو کندہ عیج	قالدم رہ غمخہ بیچ در بیج
بو عشق مجازدن فطرت	تحقیق سناس برقم فاکر

بو بخت مجازی حله ایر کور
 دل خانه سن ایلیم تبرستان
 آنکه دله و مرو تاب
 همنکام صبح و بر کینه
 ویر خیر انکساره آب
 یارب در لطفک انت بکا باز
 ترمنده ناز حاجب اتمه
 قل لطفکی با وساطت خلق
 مستوفی روح سافل اتمه
 تاکی اوله جان زار خسته
 خرسند قناعت ایلد عالم
 نکر کله دل ایلسون تنعم
 استغفاره ویر و بر کینه

بیل اوزره قومه محمد ایر کور
 چین اوله رود کعبه جان
 هر بر بن موم ایلد کرد آ
 قل توبه یله باده شبنینه
 قل نیزه آهی سس سناست
 بی منت بخت و خرج کجا
 محتاج نیاز حاجب اتمه
 تلخ اتمه تا که منت خلق
 در یوزه کرا ازل اتمه
 دکان امله یا شکسته
 کس باب رجاء دن نامم
 قل حصه در کین شکر تم
 طوفان طعمه قل سفینه

کس خلق جیهان دن خطالم
 یاران زمانه وفا در
 یاران نیندر دل جرم
 تاب آور سببش بن غم
 سرد قتمه بولسون هوکراه
 تار نیک دل اتمدی علم کی
 نیلر او مولوتی کم
 علم لدنیله محمد ایلد
 قلده بنی بو علی یه پیرد
 کم اول بر اهر مقتضای
 شهراه طلبه عقل اوین
 بیوده در اربعین راندی
 ویرمه بکه طمحه لبیدی

جائز یوزه کثرت نسیبالم
 آنرله مشابعت خط در
 یتیم می نجوم امنست سیم
 تنافوقه وصلکی کرم قل
 نزهتکم اولسون غلگاه
 کنج استینه ورا دل طلمی
 نادانق اوله ایا لازم
 موسی کبی خضره بدمم ایلد
 اتمه ره عشقه تپی دو
 قانون زن مجلس هوا
 کرد ایلک اذن نجات
 رند عرب آتیه چلساز
 فیض ایلد زبان بازر بی

صلوٰہ بنی کثرت عمر وزیدہ	قل وارت معرفت حنیفہ
بو خاک حقیقی تہ بیت قل	انسان ایلہ ولیکن کامل
آینہ قلبیہ جسلا درز	انفاسی ایلہ روح پرور
فیض کلمہ بولولہ دھانی	قل لولہ آب زندگانی
کرداہ دود سرسہ کشی دل	تسخیر مرادہ دائرہ قل
امید او کہ بوسرا بجا	ظن اتمیہ شمشکاہ را
سولہ مکہ آیدہ جائزہ ہومی	بر تہ محشر کرم ہومی
ہم سامنی راحت دہانی	ہم وادی ناری رشک دہانی
قل ای تف حشر دہ بنام	نظر کر مکدہ سایہ کا ہم
بن بابت اتم کلین	بن خارف فرد تم نہ سون
بود کلو جبا تیل بدن	جسانک اولور سہ لطف
زہر کتہ اتمین دلم جا	بازہر رضا کی ایلہ تراک
آیرہ ہم ای رحیم ذلک	پیغمبر ملک سفا عند

5b

مدحت زن صاحب البلاغ	اول ماہ ذہ تر لہ تردماغ
تفصیل مقدمات مجمل	تدبیر سپین و عقل اول
سر جو س خم شراب و مست	بیانہ آخین صحبت
امی سخن اور لدسنی	علامہ در شکار معنی
اسلام فرزد و تسخیر پراز	کنج آگن شجران اعجاز
اذر کن چمن باستان	بآتش زن دودہ کیانی
کلفچی کلین برہم	نویا وہ باغ عز و تکرم
قمار عجم بتبع رانی	مختار عرب بکتہ دانی
اور نک نشین فرست	اعظمتہ انبیا خیمہ
بنیاد سپہرہ علت اولدر	خلو حہ و ہرہ عیلت اولدر
بمخ اور مدہ سونہ ایلہ	دولاب محمدی در انک
تہ جرعہ جام فضلی ارواح	دردی شراب جود کی

6a

حسن
چشم
بزم ویرم

هم فخره تا میدر فلانک
 اول کوشه فتنین کینج منبر
 سلطان هری سریر در اول
 چون موکب عزمین تبریز کار
 ارباب مالک قدیم
 ۲۰ منت و دخل ساز و با
 اول دولت شش هزار ساله
 بر بنده سنه مسلم اوله
 املاک سکندر جبار تکبیر
 صلای جو جانانه شکر و نور
 حسنت زهی جلالت قهر
 پس مانده به امرن انیر
 ادریس که اوله رنجه زینت
 هم رحمت عامی در خدایک
 دستنده کلید هفت کشور
 پیغامبر ملک کیر در اول
 زیر و زبر اولدی ملک فیا
 هسب دوشده بر اصفیای
 وردی که جمله سینی و با
 طایندی سلطوت جلالت
 محرومه دینه هضم اوله
 نو اوله المنده اوله بر خیر
 جزیت ده شرعی اوله
 کم رفی ایره مسیره شهر
 دندار سیاهی در مسیحا
 تعیین قدومی ایره سلطون

سیلاب ظلموری قدی طغیان
 اقبال بهار دلکش در
 قلب ایری مکر که سکه ماه
 فرق و حساب اوله ملک
 کورسه نوله جانب سپدن
 هر جانبی رومی در چراغ
 پیراهنی در و ب او سلطان
 اهل دله بونزه یون غرا
 آب دهنیله چاه تلخاب
 قوتو ایری او شه نوبین
 انکشتنی قلدر منبع آب
 اقدی او فیض لایزاله
 ای خاهره بر شمار اعجاز
 طاق کبی آهسته نوله ویران
 کم جیشنه چرخه صبا
 آنه ایلی پاره قلدر اول
 او سنده دخان کبی آهسته
 اول آینه صفات اولون
 بر در پس و پیشی در دباغ
 فرط کر مندن اولدی عریان
 فانوسی نیدر چراغ قدرت
 اولدی آیه عجمی شربت ناب
 در بایه توسک ایره زین
 اول ابد اند خلقی سیراب
 نواره نور دن زلاله
 معراجنی وصفه الیه آغاز

او تمیم سابق مشتق	شرح ایره لم استیاق عشقی
صفت مغزاج	
بر سبیم نور اید و بظلم	اولت نیر نسیم چارم
انوار لید دست و در لب	هر زاویه رنگ جابج
برق افکن اید فرغ	دست ماهتاب و خورشید
اول کجده سمانک لیدی میدا	مغز دل ایدی آفتاب خندان
زرتار شعاع آفتابینے	اولودی او کجیک سها
اسفیده صبح سادمانے	اول شامک اولودی
ناف ختن ایدی چرخ کوا	انجدری انک بیاض مود
او یزدی سب کلیمه دل	اناری بونک امید ایزر
آتش دی نسیم دوستدای	هر جزونی صبح نوباری
شبنم کبی کوهر نسیمه	دامن دامن اولودی
شاه رسلک اوسب مسکا	اولمدی سرای اتمای

ناگاه ابر و ب بر تیززل	بیک دم وصال جبریل
یا ننج جینیت فلک کام	یعنی که براق مهر آرام
چرخ آخر و مهر سطوح	آتش بر دبال و سنبلین دم
سیلاب نیشیب و سطلانج	دریا برودند حمله چون موج
آسان زود و دور و پرتو خوی	خوش هیگل و خوشنا خوش زوی
عرض امجیس منور جوان	تسک اولمغه فضای امکان
مانند بخار ابر و سماکه	باران دس انزوی سیند
افلاکله اوستیری هر آن	چون سینه و تیر اوستادان
اولمزدی ظلام شبده کول	منزل بر ایدر جواد هم آه
صد کوهی گذار ایدری	چون مهر و موج روی فنا
ایر کوردی پیام سوز	صحنه کجک خاصه قلدی دعو
دیری دم جوشش صفاد	هنکام تجلی خداد
ایر بوی کجی جواسک استاق	طوفان مراد کوندا اولاق

سیر حرم جماله مرده
 اولمادی بومسکک توین
 بورتبه جابه سرمدیه
 مقصوره آسمان سیرت
 اولندی سنکچون آستین
 نه چار سوی فلک طمانند
 اذین بند دکان توین
 برهمن تشدر جبات اول
 طور سهیلی غمی در رکاب
 کوش ایوب آنسا اولک
 جوش ایلدیر شوه وفادان
 جبریل امین طوب رکاب
 شو قیل سوار اولوب برات

8b

بندگده اوره نوره دل شاه
 چون نفی سوار اولوب صباه
 اول شاه دیار کاکاری
 افسر اینوز سردس کردن
 بر خطه ده اولدیر سه دین
 چون اولدر او نور لامع
 ارواح رسل اولوب عت
 حقا که امام انبیا در
 بیسته کورن صوفی کانی
 سرمشق مثال سلیم
 محرابه اول شه فلک جا
 دو نمندی اوشا چو کس
 عزم اندر امر و بیا
 صنان اولدر اثر دعایه بلمه
 عزم اندر منازل علایه
 جبریل امین رکاباری
 ال اوزره کوتوردی ره
 بنی برده قبلکده سبینه
 مقصودین جامع قوس
 اندر اشته جهان امانت
 سلطان کرده انضیاد
 دیردی اوتینجه جهان
 یاسر سخن کتاب دین
 سر سهوه مصحف امیر کویا
 سر نامه یازملین ضمیره
 افلاک جوصالحات اعمال

9a

صحفه دلبری ایچکجه تودبع
 بیچاره بی طالع اولدور
 بر آنده مساک آب پر زور
 یعنی بو علاقه زای کوی
 چون قلدر او شاه عرس تکمین
 روی مینی کور کجه ماه انور
 جرخ دوم اولدور چون کمان
 اولاغده او شاه لجات التیر
 بزم سومین اولنجه جانی
 ایروب آنه ایغینه رولر
 چون تخت جباری ایروب جانی
 اول ساکت خلیلان اذعان
 اندن قودی اول وای کام

اول شاه بر بزر بر ایله شعیب
 اول قدمنده قاندر ناچار
 نه غرقه بی صاحب و سخلور
 خاک و دم و آب و نار
 تشریف در کجه تختین
 محاولدر خجالتیله یکسر
 شو قید دینر آسمانه
 کوستردی هنر زینی بر
 عرض الیدر فخره یار
 اصطلبلنه دقن اتدیز غبار
 اقبال خیامن اتدیر بری
 جمع اولدر آفتاب خست
 میدان سپهر پنجه کام

بهر اهر چون انفات قلدی
 جرخ ششمه چود اولدور
 بر جیست ایدوب سحر
 منزلکده اولنجه بام هفتتم
 فیض حکمیده اتدیر اول
 کرسی باصوب او شاه والا
 چون اولدر مکالمه مجلس باز
 اولنشدی سپهر آذین
 اقبال ازل مساعد اولدی
 بر منزله ایردی آفر کار
 طردی او را ده بر آن با
 نور سیمات سردی ده
 اولوب او جابله مشرف

سر جرخ اول عزات قلدی
 اول صومعه نوری اولدور
 قلدر خم جرخه فلاطون
 قلدر زحل الیدر تعلم
 کیوان سیاهی رسک
 اندن برن تری عرش اعلا
 عرش اتدیر او شاه دینه اعزاز
 قلدر او ده اطلسیله تری
 اندن ملکوتیه صاعده اولدی
 کم اولدر رفیقه کار دسوار
 چون فکرت و ماورای انکار
 قاندر بر جوسنند شیر دیده
 اول مر حله ده ارشد در نرف

نور اوزره که انگیزه قلدری	سجاده سن آب اوزره صالحی
رفرف ده قلوب مجلدن	انوار جمال اولدر نظام
چون اولدر شفا قلوب	علم اولدر او دمه جمله عین
مستغرق اولدر جمال یار	بخت اولدر مساعده نظام
اولدر حرم محبت ضعیف	گرم اندر صفای نغمه نام
جانانه قلدری صحت خا	صبا ادب ایر مساعده نظام
روح سخن ایر کفین	مطرح ایر حرف معجز قلم
فهم اندر غریب معانی	صوت اندر من که ترجمان
کوشن ایر سر تاشنیه	سیر اندر عوالم ندیه
فهم ایر جز آنه اصرت	تخمینه صغری کار قدرت
واقعی اولدر بوجاهه	بیگانه اولان طویر حیرت
غزله سینه اور حمت حق	دعوتی که خاکه دردی رونق
بر آنه جو صوت تو سنج	نه کسب چرخ قلدر سیرت

بر اولدر ذمات بل ایایی	نورک فلک اولدر ججایی
بارن آجوب دل و شای	بخش اندر هدیه دوستی
هر برنده لایق مرآت	لطف ایلدر حصه کتاب
اولر جمله دن اولدر کزنا	نزدیکتر آن خلوت بار
دوره ذکر چار کزین رضوان الله تعالی عنین	
شما که بر فضل و معنی	یاران چهار کانه بیغنی
انز که مجاهدان دین	دارنده دودمان دین
انز که غرضدن اولدر	هر ماده ده مشاب و ماجور
انم که امان هر بلا در	غنجو ارجاب مصطفی در
هر بر سیه بر جهنم ممتاز	سر جمله حرفی مجلس راز
انکاره مجال یون بر	هر بری خلیس و شیشه
اول چار که نظام عالم	اول چار که در قیام عالم
انز یا عاصر جهاندر	یا چار فصول باغ جا

اول چار اگر اول معه کر	تربیع نظام اولودنی
اول چار اگر اول معه مقاوم	اولزدی اصول شرح قائم
اول چار در خسته را اول معه	رونق ده چار باغ عالم
اول چار له بولد زینت	مسند که چار طاق ملت
اول چار له کله سر عهد رونق	دورت اول عجمی میب
اول چار که اولدس پیم دنیا	دورت اولد ر المله پیم
دو بیت شریعت اولدس	مصر اعلی متین و عمار
شیخ اختلفا صدیق پشین	صدیق اولد صدف امین
مختصر تعیین خلافت	ولی واسطه جانین حضرت
اولی سده او خسر و مویده	دنیا یه طو زدی خیل برده
اول وردی شریعتی سبانه	دفع ایلد رفته و فانی
تانیبری داد در زنگه	کردن زن طایغان مغور
ضحاک کش فدا جاؤ	افزیردن جهان تاسیر

اولوز نفس صبا به رهبر	او اوزن هشتمیر ابراهیم
اولدر اول فضل ملک خرم	چون نفوس نوبهار خوشم
کنجور حیا جناب عثمان	تاشدیری در امین قرآن
سلطان شریعت حلیه	کتاب رسالتک نمیشی
کردن علو و عالم جاه	اولتس ایکی نیر اولد شاه
دشمن نه غم آتیه اولدک	محبوب حیا سید عالمک
طوفان مکارم و همد	را بعلری کوهر کر مدر
داماد و برادر و دوستی هم	عزاد مکرم و مضم
فهرست کتاب کشف کانز	جفری که عیان کن کنز
اجمال دفاتر و قایع	اول شاه جهان جفر جامع
کم عتق منل مصطفی	بو فضل اکا مغزت فرادر
بحر کله حسین معلوم	اولدر بر شمسید مسوم
میراث خور سیاده لرد	ایکی سده شاهزاده لرد

اولوز نفس صبا به رهبر
اولدر اول فضل ملک خرم
کنجور حیا جناب عثمان
سلطان شریعت حلیه
کردن علو و عالم جاه
دشمن نه غم آتیه اولدک
طوفان مکارم و همد
داماد و برادر و دوستی هم
فهرست کتاب کشف کانز
اجمال دفاتر و قایع
کم عتق منل مصطفی
بحر کله حسین معلوم
میراث خور سیاده لرد

ایکیسده مستحق تعظیم	سردتر زمره مخادیم
ایکیسده نور چشم عالم	غیر تری جانہ داغ مرغ
یوز ورمکله زمانه دون	چوق جادنه انده خصم
چوخک اوزمان بلند حاسی	کم اولدر بو وقه احتی
چرخک اوزمان طویل رازی	کم ویردر بوقته میر جوی
چوق یرده یا کلدر کوز دنیا	اولمز بو خطایه بکرز اما
حق هر بر سیدن اوله	مادام ابدہ جانم غم تنگی
کندی آیه عملان اسرار	صد شکر خلیفه ادب دار
<i>در تالک شری حضرت پیر قدس الله سره بخط</i>	
شاداب کن رخسار	اقش زن دودمان
انه اخته در موج کن	البر ز ولایت مکن
طهورت دیو بند عادت	خیز زن سینه طبعه
میراث سنان سر آه	زینده سلاله محمد

نقد کھر بتول زهرا	خیر کھلف نراد اعلی
شاهنشہ عالم توجہ	محمد افندی طاب سیرة
بالفعلی طریق سرع و توفیق	فن خفزی و علم موسی
هم مجتهد ره سر بیت	هم رهبر جاده طریقت
رازی کبی صد فرید ایام	بر حجه تکبیه سنده گننام
فتوی ده شرح اولان مستم	بزمنده همیشه لال و انیم
شیخ الاسلام فضل مسند	اول خواجہ یازنده طفل بچد
کورس اول امام شندای	اول کوهر عقد مر تفضایی
آنا عشرتیه و رو افش	حصه عددی اولوردی ما افش
بیقید حراسم جهاند	از اوده بند این واندر
ناخوش عیشان یازنده	اولور نفسید رشک چشید
صد سلطنت در ارباب	بر موج همتند هکی گاه
شاهان زمانه آکه محتاج	اول خسر و ناصر بر طواج

اولدر برکات بابوست	چون شهره مایه جلوس
تسانان نجاستون ^{شفت} آله	دکتر فقر اودن انزه نوبت
یا ننده کلاه شاه بر در	خورشید و غبار راه بر
کوستردی انگ بابت عالی	مفهوم متین کالجالی
البرزک ایررو اجزی سرد	دامان شریفی اوزره بر کرد
هیج کلدی حالته تغیر	چون اولدر جهان تهنی تم
کردون قوسنده عبد ^{سعی}	یوق حضرتنه سزانتا
شرمنده سیدر سپهرین	کوستر محاک استر انغان
اوضاع غریبه سندن	آله و عن اکرا اهل معنی
میل ایلیمه نوله جهان	باقتر ادب اهل چون ^{بانه}
مردودی مر اسم طبیعت	اولوری هیچ اولمده خرق ^{دست} عالی
دل بسته اخرق عادت اولمز	شهرت فلکن کرامت اولمز
هیج بنده کچرمی شیر یزدان	دلال نظر اولور می عمان

جل ساله قریبدر او سردور	خلقی ره حقه دعوت ایر
هر رده ایرد بخلیندن ^{کن}	خورشید کیمی حال سماعین
انواری ایلد دیار بر در	امواج ایلد کنت ربر در
خورشید حال او پر خون	وردی زه جلوتی بیرون
اولسه نوله اول طریقه سنا	خورشیده دوسرخی خطو سنا
چون جای نشین معشار	لازم اهدان آله اقتدار
بیغیر سیغدر ^{بیمیز}	کین اور حیغدر ^{بیمیز}
اتش زن خصم ^{دیسیدر}	غفل فلکن ^{لینظره} در
سرخیل سپاه ظاهرین	اقتدریده مجاهدین در
دین قرسی شکوه استر	نه عار و نه جس کوه استر
چون دین مسیح ^{برخیا} کرد	عار انزه واقعا سردار
یا زمش بونا صاحب ^{الفتوح}	اول کوه لجه کرامت
تضعیف ایرد باجمالی	طوش طرف کمال خیری

بوزگه یا همس اول خنود	بتمش طغوزنجی با به زبور
اول نوره که شجرانغ جانده	مخروسنه سکلار کاندز
چوق کتوره سایه صالده اول راه	اخز بونزه المیدر و طنگاه
بر جامع و خانقاه یابری	احس دله قیلکانه یابری
اول کتبه اولوب نموده	اوستنده اولور نجی نوره
کلدرسته نخسل جوهره	اوستنده کی نورل بره
هر شب اولور اول سنار	تسام رمضان رشک آور
سلطان مهاد اول فلک	هسته نوله نوردن چراغان
قندیلری کل جنابنده	کلدرسته باغ جاودانه
کلدرسته سیدر انک محقق	میزاب زلال حرمت حیح
انده چوزیلور صناع جا با	درسم نوله بندر فتوحا
ای قالیچی سراب بیبا	ای با دبیرست دست پرتو
تاکی تک دیوی ابتد الکر	تاکی بو هوای تا ما لک

صیح حاطره اشک فرا	خاواردن امیس سنکده ما
بونک کی آستان تورین	در یوزه کر لنام اولورن
اونته ملاذ کاکلی کل	بیچاره یا کلمه را کله کل
الدرن قومستان یابری	کحل ایو غبار فیضان
حق خلنی مسته ام قسرون	فیض همین مدام قسرون
در سبب تالیف کتاب کلبی و مخنون	
بردم که جهان اولوب	کم بوده تر امیر راه مکلونه
هر کس می جیر تله مرمو	انده کاره قالمش بو
دمبته دلال خلق عالم	مغلوب طلال خلق عالم
مب نقش زمانه غیر مهمو	مب وضع فلک خلافت
اولمندی مزاج کونز حرن	در آکه نیز فیلسوفان
فیروز امیر زکمت دست	افزشته امیر رایت
جنگیز شاهر جبل بر زور	همه در دمار نضیر بر صور

حضرت اولوب دلبولماق	نادانلوج امير حرار احكام
بينبوله اعده هوشياران	صدر طرب و صفاده نادان
بولندي روان معزة	هر خانه نشين و مبتذل
يار و حريف اهل دنا	اول طابيفده غريبه دنا
حکم و نتيجه جمله علت	الامر انتساب دوست
هر بقعه علم همچو مکتب	بازيگه کودکان ايرتوب
اطفال الطاهر زمانه	يا محمد امير جايا در خانه
طوتمشدي طريق علمي	وانا بوله مزدي بزبانان
ايشدي زمانه مدارا	اوراق کتانا ظرف علوا
مانند گل کشته اکثر	شيرازه کشته امير دفتر
هر گوشه ده ناکسوده	شول فنيه کبر که فاکه پيرمان
دوشده نوله کاتب اضطرار	يوق راغبير کم بقرکتان
قبراطله صاملن جالبه	قنطارله صاملودي بيزر

صد نکته دن ابي کوردي	ف
ايشدي دماغ خلق انکار	عرض هنرسته بوريا با
کلمشدي عيار کونه خنده	دماغ بيزدي قدر عطار
شخنه ايري دکان انصاف	همسنگ ايري عودله درمنه
اوشندي مزاج نقد و نجور	برصانور ايري در دله صاف
اوشندي مذاق زوق مختل	يکساندي دم نسيم و باد
کشمشدي تتبع حقيقت	شکرله برابر ايري حنظل
اولت ري زمانه خلقي	خلق ايشيدي هزلي عاده
توأم اولوب شيشي انليم	برکوي و دوروي واقرا
نه دوستوق اوزره کيم دانر	اولتدي نغان نقل بزم
کادر بولکه دوسمان پير	نه بغضت اولور مالي ظاهر
جائز ايره هشامی غش	قيسي ايره لسيلي ايرمان
بر تفرقه صاله ل ميانه	جاسيله سر ايله آب دوش
	تاثير ايره حکمي فرقه انه

درمته خايرت
از اجزاء
ه

اول طایفه ایست نغابی
 در کار ایبه / چو رنجید
 و ادنی دروغه کم کیدر
 استرسه ایر او قوم نام
 آغاز فسون ایر سه بر
 بن دامنه چوب انغم
 اتم له اراغزی سراپا
 یعنی که حصار دکتاده
 بر کنجه صالحوب هوای
 جنت زهی خلیج دکتس
 قلنس ایگه جابینی زمین
 ایر ایگه جانی تهسات
 باسیم سیکه در او دریا
 بدخواه ایبه و صله استیاتی
 بادکن کله ایر میه کنزی
 خار یعلی درست ایر
 صد خسروی کو بکنده لگوم
 غولستان اوله محبوس
 واریدی او فقه دن انغم
 کست ی چو تیغ موج دریا
 اوله صل لجه صفا
 اتمندی بوخاکی انزوا کبر
 چون جوی ته اصاف سوس
 بیوسته ریاض جنت این
 کم اوله او بحر جوی حب
 قابله هنوز دانی آما

دک حصار و او صفا
 آن دما زینت
 شقار
 ه

یا طلسم خوب دکنسادر
 صاندم او پر ندیم نامی
 نارینی جو زیا یزینان
 چو زمش مکرن یه خوب
 دستارینی بوزدی یازانه
 لیمان امان مبتلا در
 یون موج و تلامنده مجذوب
 دریا در اگر چه جوی در
 زور قلبه چین که سیر ایر
 عکس صالحوب آبه تا بان
 عکسیم ایر او ماه غنیمت
 رو بندن آکوره تر تو
 کتسه بره آید سیر جانان
 یابی انداز شه صفا در
 خیاط او کنده جابه واری
 طوره او زادر حریر شفا
 بزده وره تا انکلاحت
 پیچیده ایروب دور کمانه
 حوضه فرزد هر کدادر
 کردانی چو چاه غنیمت
 مهتابه سیر یه خوب
 ایر دل لجه تیا سر بار
 فانوس زرن ایر فرزند
 کردانی نظیر چاه غنیمت
 پولادی کپاده ایر مهتاب
 برق اچره کنش اولور

بر شعله بر شراره بگزد	سنگ درت هواره بگزد
شهبه همادر اول بگشکد	کم سایه سنی مجال گویند
بر خنجر نیز بر جلاد	در لاسه بلان دلی رود
پر ایله آنه غنچه لبیل	موزون کهریم طریل
در یادر او بر نیان مانی	کم رسم اولنه نیچه خطی
یلکنده پر اوله روی عمان	جوی اوزره صمن اولود
فلک اوزره یا نیچه باد باهر	یا بربری اجره آسماندر
میدان سباقه رادریا	هر فلک بر اسب باد بیا
در یاده اولور قن جران	کلز آره اولور شکوفه ریزان
سیر ایلمییدی کر اول انجم	در دم بیه آسمان شتم
در یاده جرانج بیکر اندر	یا عکس نجوم آسماندر
بکرز جهنه او صفیه آب	کم بر ایله آنه گرم سبتان
عکس مهالوب آب عجان	هر نسیمی ایکی صاندر نظاره

هر تخته شمع پریشخو اندر	پر جام تراب سبله ساز
یا تخته لاله زار در اول	یا سینه داغدار اول
آقنه یسی سویلانه اماندر	صان حمام فخر آسماندر
در سه نوله آکه اهل حکمت	سومان کلید عیش و عشرت
اول آت بر اهل حاکمه کز	کم طای مکانه وزرش ایله
دیوانه عشقده نیند بیه	ایله کسته بند وزنجیر
آشیدی قبول عقد اول	دیر دم او مکانه بحر سیما
جوش کهنی کورن درنگ	بودر باشی بحر بیار انگ
والد که اوله جنت آسپان	بو کونه ایردی در فغانی
کم وارزش اراده کوه صفا	موصول دکلمش ایکی دریا
بر صاحب دستبزد نیرد	فکر و خردن قلوب رازو
کورمش که بو ایکی بحر عمان	دار اقمعه بر برینه امکان
کسکش نیجه دست و کوه	بیری بر نه قوشن بحاری

ذکر قطع دریا

انفک که کند همت آتش
 در یاری بر برینه قاش
 صالحش بوزمین ز غوغا
 کرمش بری برین دریا
 رونق ده اولوب بوز
 وصل امیش آنا بوز
 تا بیخ شناس باستان
 اسکندره نسبت از آینه
 اولمش او خلیج کوش
 بجز ایکی یانین ایکی آرد
 اول ایکی حصار جز قوش
 سیمرخ او قله فلک
 باروی سپهری جلی قوش
 دیوار ای متین و محکم
 از درد در احوال دی با
 صد سکه ز خوشی حکام
 چون عقل جگم سدالم
 خندق ای کم شرف چیدر
 بر اسکا سید اولور الزام
 ای بر بند کاهی هر بار
 ماهی زمین غوطه کهدر
 بند اولمش اولیدی آند
 عم کسی هزار سر کندی زار
 هم سور اما نکه ستم در
 تخلیص ایدر مردی صد
 هم حصن حصین اصل غدر

صفحه ۵

نولس کرک اول حصن آید
 پیر امن هر حصار کوش
 هر کوشه دهه بهشت بید
 کاشانه ای نگار خانه
 کز آرنه باغبان صباد
 بر دزنه آب هوای
 کساری که معدن کجودر
 نازک لب لعل در تاند
 کز آرنه جان کز آرنه
 انجاری درخت طوره باز
 اول شاخ که لعل تر بری
 هنکام کز اس دلکند
 هر کوشه ده بزم عشرت
 بو الفتح کبی شه ایدر بنیاد
 هر زیر درخت بر زمین
 هر قمر ده صد هزار عثمان
 هر باغچی سی بهار خانه
 بیک رنگ گل و گل و کاشی
 با قوت آنک کز اس تر در
 رنگین گل کز ارغوان
 لعل و کبر اوله نوله باری
 او سته کز اس نوره باز
 سور کله نخل جوهری در
 جشن طرب جسم صفاد
 هر بزده شوق جوش در

ذکر اس ۵

ذکر کول مو ۵

جانز اوله رنگ خرد و کول
 عشا قلم نیچه سیمبر ل
 خوبان کمر آبه فوج در فوج
 خوبان کمر آب جو به هر سو
 موج اوزره کورنه به کورنه
 کمر سه صوبه بایر مستی
 مستانه بولوب صود چون
 یار اییوب التفات کاهی
 اول مالکن کرسوق اجناس
 جمع ای او چشمه ساز نوین
 جوی اوله عجبی بولوب
 هسنگام خزان اولو جرنی
 اول عرصه اولوب در بحر

کل سنخ و کراس سنخ و کل
 کولک صوبه داروب صعا ایله
 دریای نشاط موج در موج
 آینه ده کورستر بری دو
 کویا که اولو تجلی طور
 هیچ اولو اولو می عالم
 اغوشه جگر گیمی میان
 عشا تی جگر صوبه جوی
 زلفن ایر اهل عسقه کلا
 هر کون نیچه خسر ویکه
 ایله بو قدر جو انا اغوشه
 نزهتکه کورسه آه ازان
 دیر لر اودر مقام سنخ

ذکر اق بابا ۵

جمع اوله عجبی آینه هزار
 ور دکه هواد دروزه
 باز نیچه دوری بر مسور
 بوکنه بهار خوه کوادر
 هر برک شکسته بکاره بکار
 کم خاکه صالوب وجودن
 آوازه جوی قوری غوغا
 عنف استمه اهل باغ
 یوق کر چه بهار له مستی
 خاک اوزره ورق میر
 حصک وار یه کرفنا
 حاجتگین ایله زیارت
 دلدن جو مراد خواهد

خضر عجبین و کلیم مرغان
 ایلا او کورستر اده صحبت
 بوکنه بهاره آله انور
 کم عاقبت جهان فنادر
 بر عاشق دلفکاره بکار
 صاوتش صاوتش است اعتبار
 چون دولت نامال دنیا
 مغرور سفید جابه بکار
 بر کونه بونکره وار صفا
 هر موزه کل من علیها
 یکدر بو بهار دلکسان
 عاشق ایر امید
 هر کوشه سی وصلکا هر در

اول د اسطه ایل عاصی
 آلود کهر فرار یا کن
 حقا کهر فراری آنک
 بر انس و ناطق هر کس
 چون بر تو افتاب چو تیا
 جشمش سرش خاکی سبزه
 کسری درخت شاخ بر شاخ
 ای بر نعم ایلد کج مرغان
 مرغ آله اگر از همایی
 مرغ قفسه خلاص جان
 مرغ ایش خستاری
 اشجاره که تا کلر اولاش
 اشجار بلند و هیت تا کن

اولور سه عجبی و وصل یار
 کله قاتر اهل درد خاک
 زیورده تاجید سبزه
 بی کرد ملال از دل لالی
 هر خانه تک اولور آب و بی
 ایرتس بن بیختر تریه
 صد بلبل و ساره لانه هر
 اوراق خزان سوج رقصا
 آه نه قدر هو اگرایی
 اندن جبهه فرطیور هرگز
 ابر ایچره کمر حمامه کویا
 سیم غنچه از دنا طولا
 چون کاکلیک ان و کوی

اول تاکن طوتا کورن در
 انخوج باغ جاود انور
 هر گوشه سی عالم در کرد
 صالدم اوز منیر طرخ نیاید
 چون فکر فقیر تازه جامس
 مجموعه امیر لطیف و ککشر
 اولور دی بر اولور فونونا
 طوریستی درونی نفس و معنا
 اول کله عمده جان اوم
 کله کجه درونه فکر امید
 اولمندی دل بلند بر دواز
 آسوب امانی جگر تاب
 فرق خرد اولیوب کله کوب

قوس قرخ سپهره بکر
 قدرست برابع جهاندر
 الفقه جهان مختصر در
 بر گوشه عزت اتم آباد
 چون خاطر بندگی پر اکلش
 احباب بچینه معنی فکر
 بیرون در دوزخ بحر عمان
 جزدان امیری بحر الله کویا
 اولمندی ندامت ملازم
 فیض ازلی ایدر دبی سعید
 امید و قایمی بر طرز ساز
 اولمندی دماغ جانته زیبا
 فکر امل اتمندی منسوب

کجندم امیدخیر و سون	اولمندی مال حال روشن
حانم کجین سیرت	با که صانه خردی سیرت
حسان تکلف آزمایان	اولمندی باینده خردش
کجا هر کرمان روز کاره	تحتاج دکلم اعذاره
عشق بی نیت بجوم	عشقیه ی عاصم بجوم
حالی دخل ایدر روز کارم	حکینی و رومی نو بهارم
در بایکین لیون عوشی	بر قطره ایکن اوردی
احوال درونی عشق کاه	قاله کتور دری خواهد ما خواه
اوردی عشق کار خانه	رازم در سردی سب
حلا و محبت ایلویب زار	اسرار می اندر دی اقرار
مکار محبت ایلویب آل	طعن دله سویلدری اجمال
آتشیم عشق ایدر دوزخ	ما حوصله موج جنونم
اسدی تب عم درونی	اول نوله سوز لرم برین

چون و اردی دله نوله عشق
 هر که و کلمه نوله عشق

درسم نوله عاشقانه معنون	هسج رازنی صقلسوی جنون
کندم بلبل اسپر عشقم	دلشده کرم سیر عشقم
بن کندمی بو یلزار	لگشته و سیر اولدم
بو بزم و همه مستم	ساغر زده است کلدم
بو کریر که فیض جاودا	تا جام استن ن تر
بوسوز که سیند مبتلا در	اول اثر تب بلا در
بو آه که باد آتشین در	تا تغیر ا رو صحن زمین
بورشک که حسن اثری	تا بزم استن بری در
بو سورش دل که جانگزا	به مستی جام ابتدا در
بر کونینه نشوه محبت	درمندی در و نه او ز که
منقلب ایدم اولقدر صفایه	کو یا که کل سحر صبا یه
اول سوقه خانه کهر بار	اولش دل عالمه سر کار
یعنی که جنون روا یمنه	لیله مجنون حکا تبندن

بر فصل اول ب نمونه پرداز	صالحش دل سحره ترک
بر نمونه تیزه قلمش آسنگ	بر کاره خلق ایتمش دنگ
قانون دله اولو موافق	بر فضل آتش که جان لایق
سبح غم حضرت ایدر بیاب	بر مود ده عهده قلدر کرد
بر فطره یا قلدر اول فسون	ایست صد هزار گوهر
بر اخلاص ایوب نمونار	اشک عتقه خودی معیار
بر ذره بی شبح جاع ضار	مش خنس و فانی باغ صفا
عثمانیه کله و کسند اجباب	دوستد که مسان صیبه تاب
اول جزوه بر ایام اول در	جز دایم ایچنده رست
کوزدن کچوب افضل نغزی	جوش آتش اوستوه ایله نغزی
آتش جود صفت اول کج طبعان	اول جزئی دون دله بهان
اول شیرازه تازه معانی	قلمش کار می معانی
اول میوه نار طبعیت	در موش دهن مذاقه لذت

اول نمونه دران ایدر بی	بوسمته دو سوره در سیاسته
کامی فایض ارجمان	عوس سخن آسمان در آتش
نابت انداز فضل و اتقان	دستوار سبند نغز نقدان
سین بوزنان شور و سرور	بو قحط معارف و بمنزله
نه مزد و غرض چو شاه کنان	انجری ده مصر علم و عرفان
فصلکدن اثر سید مرسوم	معلوم ایدر حال ملکوت ام
جای سخن فلک بن استرک	بو لجه بی پریمک استرک
سن و مرسل اعتبار	کلز دی رواج کار نظم
بو طرز نوی سن اندک ایجاد	قلک شعار رومر استاد
بوشیوه نغز طبع اوزر	اولدر اثر کله شهرت انگیز
سن ایلمک بوسمته رغبت	خلو اولمشیدر سب اهل صنعت
روم اولدر امین حرف	سعیک به قلدر دفع ایهام
اولس نون ای خزینه راز	نه حکم و اثر بهما را عجاز

طبعک به انرمی جاید ملق
 اولنیه طبع نیز ک اشکار
 اول غنچه بی ایه کلتن راز
 کله سته که مانع مانع ایه
 فواره ذهنک ایه در کار
 بر که هر نکته قل جهان
 انفاسک نشا طمندیست
 قل نکته عشقی سحره سیرت
 الفانک اولو حجت الکریم
 ثبتت درق سبیده اشما
 انسون فلک شراره با
 کوش ایدوب انراک حطان
 کم سوز کز قرین صحت
 در مایر محیط را که اولی
 تیغک طوره در سایم اشکار
 ضم آیت اگر جاب بانعجاز
 حاسد را در داغ داغ ایه
 دو کسون فلکی زلال اشما
 طوفان آسمون هم معانی
 بادیم زبان خلقی بندت
 دیر آتش نیزه تری آت
 قل آب زلالی تسلیم آیز
 قل صنوعه بنی بری شر زار
 اشتریک است قلتر است
 وردم بو طر ایدله جوبن
 یون لیک فقیر ده اوکات

سوه ای سخن دماغ بهتر
 ترکیب کلامه خود اعظم
 اولم سدا که فرخ خاطر
 ناما رغبتی سخن معلوم
 آنرا که سخن پیا هر در
 اشرف زمان کج منشد
 یله تر سیه ممکن اولسه بر کار
 کفنا رده و از کن استماله
 انم قوم سوب نیه جدا
 کلمه ارک صحیح و معتول
 زیر ابلورز غلو طبعک
 اولم زره بوجا علت
 لا یعنی دل منر سکا
 آزادگی و فرخ است
 پیغمبری خاطر مستم
 برتر بیت اولم قاسم
 نه حاله در اکابر اوم
 هم خطره لطف مسالار
 اندیشه نظم اولم بشار
 نیل دی بهاری مانع و غرار
 اشعار ندن خلوه خلیه
 بو سمندن ایدیم معالی
 سنا که کوره لیک غیر مقبول
 هر مرتبه دن سلو طبعک
 حاشا اولم کن اسیر عت
 عزت بیم ذلن ابتدا لک

دینا ز زمان مسلم اولی
دانا ز زمانه عالم اولی

منتهی چو سنگ فراجک
احوال جهان چه معلوم
سرو قند مالک انصفا
بن دیم ایوب اداره
هر مشکلم مستم العقل
اما که دکل بو اختیاری
هر جور و جفا به صبر ایدر دل
هر وضعه که کله وار صبری
هر درده تحمل ای ادم
هیچ شیوه جابه سفد کاف
خاصه اوله نوز ظهور و لو
آنز نیه کوش ایوب نکاتم
یعنی که علاج جمل مجذور

صد مشکلم که دار احسنا
دانا به دو شهر منی خامو هم
قوشیه یا نقد عالی کور
کم یون سر کیده چاره
هر قاعده که موافق نقل
مقبول طور تر منزه اعتزای
الا که امانت اسافل
الا که تعظم غوری
الا غم طعن نامسلم
یوق منفعل اولمانه چاره
حفظ ایبه سفا بستنک الله
رد ایلبیل مقده ماتم
قطع نظر و تعاضل از دور

هر چند که امتناع اندم
کور دیکر جو ابر چاره یوقدر
آغاز شروع ایرتجه ناگاه
کمها مثل ایرتجه جرات
کنجور خزان معانی
تفسیر کن نکات اعجاز
هم مجتهد بیامی نظرک
سجاده نشین فضل نامی
اول و اصل بیکه حقیقت
اول طور سخن ده پای جا
اول صاحب مایه بر نشاد
اول صاحب رتبه سینه
کم ایله آنکه حکمه آغاز

سر کوجا اعتداله کتدم
انزل حساب چاره یوقدر
بو خاطر بولد خاطر راه
سینه قل پیروی بیعت
فدرست کتاب کشفکام
فتوی دیه مشکلات اعجاز
هم فقه سی هم انانی نظرک
صاحب شرح سخن نظمی
بزرگام سرو پای راهبرست
بزرگام شمار دست سودا
همه نجه اوله جان ناساد
بزرغوق خصائل دنیته
افسونم بر اولور اعجاز

فیض ایلدی جانیه روح و تنی	تاگاه ابر نیروب فتح تنی
قل روح شریفه تو تسل	کاشی فایض ایلر تعلل
استمد لوات نفسان	پیرانه همان تو جاسان
امت رس مبتلا در ان	کان کرم و عطا در ان
مردم تو خزا آشنا تیا	مسن ایلی کور همان گدا
اولم در شمعن صد	بیران طریقه طو توب روی
صد شمره استرین اجاز	اول سرفرا ایوب حضرت
رد کرده استا نکر یارک	امید که اولیه بو فاسا
در عمده روز کار امام	بندن سعی تام و آدم
اکدار اگر در بر خصمت	بن ایزین اختتامت
تیسیری حواله کور	لازم بک صر فقه همدر
یارب بستر یارک اله	یارب بحقیقت محمد
کارم در فیضه قل جوت	توفیق ایدوب رفعت

بو باغ که بر کل سخن در	خار و خمی سنب و سخن در
خارن کل تر کلینی باغ آ	باغن دل روز کاره و لغ آ
قل هر کبیبی سرد کل از	سردن موزون جو باست یار
آوازه صینتی بلند است	مغفونی اهل دل پند است
اولمایه بوبانه همالون	محتاج سیند و نیز فسون
در وقت کراری یاد و خدا الله عکله الی یوم القیام	
بر صبح طو توب جهانی دوی	عقنا میدی خزن و نام دی
اولمندی سپهر نور کستر	چون زال را یا غدی طاکر کور
هر گوشه طلوب ضیای صبحک	هم نغمه مشکسای صبحک
باغ ارم امیر سخن عالم	هر لحظه ده بیک باغی آدم
صبح آتشه جهانی پر نور	اولمندی زمین بیت همور
چون کعبه اولوب جهان دنیا	استاری سیه د نظری آقا
عالم بو نشاط و بو طبره	بن طله حنمت و تعبده

آلت می کوزدی فرات غفلت
 ناله ارسوب صدای آفت
 گای فایضی سر است بیجا
 چاق بویع سرن تغافل
 سدی بر می بو انفرات
 بر آتشکن جهانی ساد
 بب حصه سن آمده حفا
 عالم بر اکین نوازشی
 کل سندی در لو اول
 وار دزگرت همه بوج پاک
 یعنی در بادیه اعظم
 دارنده بایس تسرع احمد
 سردتر دو دمان عثمان

طو سندی دلم جی غفلت
 جان کوشنی قلدر رازده واقف
 مستلاشی دستگاه سودا
 حال کوزنجا تجا بل اتمک
 بود کلو غول بی ما کک
 سن بویع اسپر نامرادی
 سن بویع غار غم بر زمان
 سن ایر کور سن سیده آبی
 املر کبی طوره مسنده در
 دلخواه مسنده دست
 فاقان جم هستباه اعظم
 سلطان خطفر و مؤتید
 یکتا مکر صد فوج نسان

جمشید سر بر سر فرار
 هم جا به وجودی ایله نازان
 اقباله تختی هم قراندر
 اقباله وجودی سویا
 اقباله تختی الفت اوزره
 اقبال زمانه نازش المیر
 سیرانه زبون ایله چلا
 جمع اندر جلا لام عیاری
 نسج ایللی وقار انجواه
 اولوردی اولنسخه دن
 کشت المینه خصم کبار
 ایله سه مراد مرز سعود
 اخلاقنه بسته دل امان

سلطان شمان غار
 هم قدمی آید میر از ان
 اول شمه ایسه تو محمد اندر
 صان جرم جمه سر است
 صان ایلی جوان حجت اوزره
 بختمی فلک نوازش ایله
 اولنزد دل ذره نیک طایلی
 سیمزغ ایله سیر است
 عار المیز کت کج هون گاه
 باغ ارم اول کوه الوند
 کرد اب فایلی آسون انبار
 اما ده سر ابراز نه بود
 افسونم بند ایله زلالی

رنگ گل نوبهار ۵

سیر استمده چشم بیا
 بوی کرکی صبا بی کجی
 طبع می خوشگوار غالب
 ستان سلفه کم ایراد
 هب شرح و زری کجی
 جا بنده ز باس سری وار
 جوق خدمتی کجی شرح و
 کم وارد او کجی طیار
 چون قصد جاده عازم
 کفاره قبح قویب او سرور
 بود در اول قول معنی بز
 تاریخ نویسی او رب شکار
 آخر او رب التجا خواجه

خلق کی رو ستاس دنیا
 صیت نفس خطایی کجی
 رنگ کلی نوبهاره غالب
 شرح نبوی به بوبه خفا
 ترک الیدر عادت ملوک
 چون شرح کی طهری وار
 فرض اولد دعاسی مسلمینه
 دشمنان ایره محاکم پناک
 حصه خاک لازم اولد
 غارت زده اولد نیکشور
 فالادی له ایچره مایزق
 کجیس دیر با زده هزار
 غم الیدر عرض احتیاج

طویر قیوی قرال طعون
 عفو الیدی جرمی شمنت
 اول یاد شه سریر عافان
 دایم الیشی فضل بر در
 مخصوص عنایت انکدر
 اول فارس خیر طاکار
 عنوان شریفی فارسید
 اشعار مستین و عاسقا
 طبع که جو برق سملدور
 سیر استمده ریح مکنه بجان
 معنای لطیف و لفظ
 مضمون دقیق و قاجر
 اول نسخه که نور مقبدر

کو نذر دی بیزار کنج فاروق
 ز می فصاحت لطف باکر الله
 عهد نوره و مردوب معازنه
 عرفان و محال مغریدر
 هم صاحب سینه هم قلدر
 لاهی که ایر سخن شعاری
 فضل و هنرک محار سیدر
 هر نکته سی خوش بهانه
 اول آتش عشق بر سر در
 دیوان کبر لطیف دیوان
 چون بادده یاکر سینه
 چون سر قصا و قلیغشگر
 هر عاشق بیقراره سدر

اشعاری جو کار نمونہ	درد این ایچریتہ کران
جادوی سخندراتدی	باراند خلقی ابلدردنک
مانند قاس تازه سلب	هر وادی تسور نغز و غیب
طرح استه عجیب وادی نو	هیچ راه شناس اولور دی نو
وادی لطیف معنی خوش	سومش بر بنی نهال کوش
هر قنده که قلدر طرح دای	کوستردی اولولده اولدی
چون تنک زمینده بیژن	اولدر سر برموده است چناب
هر طرحه معنی بیگانه	کویا که زمین نوده دین
همواره اولور او طبع خوش	قوتلی زمینده کت ووز
سوز بونده قرار ابر کانه	مخصوص اوله که شعور
قوسط معالی فایضی کل	سند نگر و آج دعا کنده ال
اخلاصک ویر شود کلون	جبریل امین دین آمین
یارب بشیریت مطهر	یارب بنی و آل حیدر

یارب بانین اهل حسرت	یارب کجین اهل غرت
اول ساه جهانی ندر از	عمرین دم حسرتی در از
اجدادی کبی مؤید ایلد	مسند کندی مؤید ایلد
ایران کبر صد نه کشور	اولسون بد قنده مسخر
ایستد که اول شه جهان	نصب الیه هنده میر میر
هر قنده اولسه قرار کرد	دولتله جانبه کیدرس
توفیق رفیق و بار اولسون	نایبید حریف کار اولسون
اولوب طرب و صفای	هر هفته سی اولر نیتنا
ساقی نامه در جواب شیخ نظام علیہ الرحمہ	
ساقی قوتغافل خوری	قلت سید جان ماصوری
عیبست کبی ابلر درده یار	مرهم زن سینہ فکار اول
ای کلبن ناز کس اولد	ارباب نیازه آتش اولد
دل شعلہ عشقه مشت	بدر بو قدر عتاب بدر

صون دسته جام از عوانی	استغنا نکرده و ارزمانی
تنوع غم دهر کجیر جان	سرعت قتل او در او برودن
سهراب مثل فالسبون جان	بر حسرت و از روی امان
ساتی کلای بهسار امید	
ای رونج روزگار امید	
کنج طربک ز لکاتی بومی	بر جرمه لطفک از چشمه قنی
خواهشگر لطفه دوی	تحمایک ایسکه خوا کورم
اهل کرم نیساز بوقدر	حاتم منبت نده ناز بوقدر
دل ریش و فخر در بگورن	جان خسته و زار در بگورن
امز سه اک نوا کسندن	یعنی برایکی بیایکسندن
کنست اطم تباہ ایرن	محصول امیدم آه ایرن
ساتی قنی اولی کوسان	
سرمایه ده معا بل کان	

اول مرکه جبانہ صالکہ بر تو	گوهر کده اوله عالم جو
اول می که فریب کار غنچه	سور انگن روزگار غنچه
اول مرکه بطلا کر جنانه	ازین بند دکان جان
اول مرکه صالکہ تباہ	دودن امید نیر جانتا
ترا امید اول آبر دمانم	کم غنچه دمانه کلدر جانم
ساتی قنی اول سر ایرن	
مشاطه روح و غار تن	
اول باده که سه قنیه سانی	لازم بی چرخ دودن نیانی
اول باده که صالک سور غنچه	کردون اوله عاجز مدارا
اول باده که آنرن خنیه	ناز امید نشاطه اهل ماتم
اول باده که اول غنچه	مجنونه دوشه امید واری
اول باده که جوهر فرحدر	اول باده که روح مصطلکدر
بزم اهلن او میل نشو در	کشتنکه سوت روح زار

اولی که درونی صلیت بر اربع
 سهرابی بوزده اوله بر اربع

ساقی فنی اول بیاله حاکم	
لاحول ریا و جز ز خفاگر	
اول جام که هسته رسوخ ساری	صد خرقه زرق اوله ناری
اول جام که ایچیه بریار	اخلاص اوله اولین آمار
اول جام که ایچیه شایخ	هنگام ریا به دینه انوسل
اول جام که اوله عکس انوار	سنگ پلینه دلنده لی
اول جام که ایچیه آنه لخال	مستغنی ما طقه اوله لک
اول ساغاشینی کزدر	اول حجره عنبرینی کزدر
ساقی طوره جوی زمان دکدر	
احوال جهان عیان دکدر	
الدنه فریب روزه کاره	طوره فریب سیه برقراره
جم کیس هزار ساده لوجه	بوزال زمانه قلدر نوجه
کیخسر و کانا بدید قلدی	جاهن خبر و شنید قلدی

آوردینک کچوب زمانه	شوم اولدرس در فریبی کاره
اول مدت جاهر چرخ محاکر	اتدر دم و سپینده اهل
سور مابد بی کجمدین بو	کم اتمده در زمانه عسرت
ساقی بلورین بیاه دل کین	
اوضاع سیه منفعل کین	
امل دلی زار استمرسن	انکار خمار استمرسن
کرس که فالیدی داد ایدر	خلقی که سگله ساد ایدر
آباد کلز لوقله نومیس	ای مهر فروغناک جاوید
سنت نکه لایق ایهت	کردون نه مدایه که جرات
صون دستمه جام دکش	کورسون نیجه اولو غنا فری
هسنگام بهار ریزدی ساقی	
ماه آذاز کز دی ساقی	
نوروز ایلیمه بنیاد	روح جی قمر زمانه در

این سند مضمونهای زیر را دارد
 اولسون کورین اولدورم بادیم

یاران مرقب جہالت	ویر حکمتی ابتدای سالک
کمرز الہ ہر زمان بودل	صنہ فلک جابدان بودل
کوش است بنی ہر زمان	نوروز لہ مندر جان بودل
چون دور ایہ جوج تابان	بریرہ کلنجہ بینہ یاران
ہیبت خلف ای کردو	آئینش ایہ ایک جگ خون

ساتھ تو زمانہ عستادی
توہم کمی سندہ چہ سادی

زال فلک آفت کرد	خوندار صد اردیر و صمد
قانون ستم بازار تر	فرست دیدک دم سحر
افسوس اولو اول سیم نافع	بر غفلت یکدم ایہ صباح
جم فرستی فوتہ نادم	صوتک دمدہ کوزر نو غلط
فوت استہ کی دملی ایہ یاد	حاکم بچن ایہ رس آہ نوزاد
معلوم اولیہ جوج کین	ہر روز ایہ وی پان

ساتھی صون او جام غذا
یون کلکنہ تو یلم جانے

تاکی غم سو کواری . ہم	افسوس کری زال در ہم
تاکی سخن کی سو یاد	کندم غمزلہ ایہ لم جوش
انہ سچہ کاہ اوڈیل دست	غافلدی دفر سیدہ دست
عیس و دہ ایہ صلابی	وقتینہ دو سو زید صنعا
سن کند کی اغلہ اول	کم اولدر درشت طایلو
بر وقتہ عبتہ اندک اینک	کم باشکہ اولہ آسمانک

ساتھی تہ اول زلا اصرانے
غدر فلک قلمہ تلا فی

حاکم فلک نظار سنج اول	نقدہ طرب و صفایہ کنج اول
کردن سنیہ قلمہ جوج چنک	غایتہ صغله خاطر تنک
صون دستہ جام سو کواری	جوج ایلمین کلوفشاری

فرستکده های تیز بر در	ایرینک لکه بر دوفه مندر
هر کم در فرستی کیم استی	بولز آره مقص آن کتری
ویر مز بلورین زمانه فرست	سندین ه کرک و لیک است
ساعت بر ایامه جارد کوی	
نر طیب دمانه پوی	
افکار دماغ اندر تعطل	جوهر له مزاجم ایر تعطل
غلم سحر جتر بر اعلم	انی دویدی بو و قد دل دماغ
هر مرتبه سخت جان ایسده	فرض ایگه قده مان ایسده
سیخ غم طایز بر سینه	بولاد در دویر می ابلینه
اولسک ندره متین جو دیوا	سیل غم امیر در ذکر کار
بولاد دن اوله جسم بیک	زنکار استم بوزار طلسمک
ساعت قه دستگاه سید	
اول جمل املک جاه سید	

اول جام که شپوچان جان	اهل غم خاتم امان در
بذل ایله اوستکه روانی	دیر عالمه رونق کیسانی
کورسون نجو اولور نهمان	استحکام قوا اعد جسم
کنجینه زرف جم الکده	استکنه قدر کرم الکده
سرخن او خزینه تک شایسته	لطفکده جهانی کامکار است
حاجتم کچین نواله بیجان	کورسون نجو اولور سیوان
ساعت قه اول سلاح مردی	
کم جیش غمک کور ندر کردی	
زیر ننگ عدو دن چهارز	جادوی میی طلسم ساز
سهر ایه تیرسه که اوت یاز	اولوردی رفوگر دل جان
اول جوهری ویر که ایله	بوجان ضعیفه قوت قلب
جوق او دیر اولاسد جود	مانند سیاه توران
دمدر که ایله دل کایه	بر کردن جنک رستمانه

ان شاء الله ویرود چو این بود دفعه تمام الوری بن

ساعت ویر او حاصل نشاط

هر قطره سی تخم نسیب

ما بر هم اولیم سنگ زار

کم استند راحاطه بین

زیرا که حصاری جهانز

محور سبانه اما ناز

اول حبسه لوق مصان

لازم کلور النجی حصاره

اولسم نوله مبتدای حصار

او غریزین لوله اوله منحصار

کدی صوغیز عدد در

اقسون دمید او جوی زلفین

تا صبح یکوب او سوزدم

اند بکدر اوله ترا نم

ساعتی کتور اوله اصافی

کوته کن ترنات لانی

اول باد یا صنوله محبته

چون خضر اوله ما بدو در

فیض الیه بریال اوله

خوردید ایره خوردیم

اول باده دن اوله نهند

کم ذره بوله نبات الوند

سیلابه او مویسر وید

دریا کبر اوله اصل مایه

واعظ اگر آنرا بنجام

غوغارنه صلح اوله سرانجام

تا ظاهر اولوب شهودستی

محو اوله سرانزار هستی

ساعت صون او در شمع

کم نشوه فروت در صعد

اول باده که است زدن

صحت بد ننده الیوب

اوله تفت و تاب شمع خیزی

منقسم حرارت غریزی

بر ویزه بو حریم اوله

با شبهه ایردی سینه دور

افعی سپید و نگر آرد

پازهری شراب جانفرا

می اوله نوله پناه کاهم

شیر سینه غم الدر را هم

کور دکده او نار بر صبا

امید او که آیه کریمانی

ساعتی نسیب بر علاج ابتر

کار الیمیور بزه بوساغر	
در یاد دریا صر زوب سرنگ	طوفان خیز اید هر جانی
اول زو رت صو که موج اگدار	یا ننده اوله جو نقش دیوا
اوله نیچه مو خنجر پیدرا	آیر لمیه لشکر نزن اصلا
اول ساغری صو که دور نقا	اولمایه او جاده دوره ساق
تا قالدره آنه دست اقبال	یا منت علم جر آتعال
معلوم اوله خلقه اقدم	بو طاقده قلمه یاد کارم
ساقه فتح اول سراب کلکون	
اولدم غم دورله جگر خون	
ایردی دم داپینه عالم	یوق اغرمی اچنغه مجالم
قرمان اولاین عمابی قالدر	ارباب دله جوانه فاکدر
دافرنیچه بر اییر سن اهلک	لطفک او هر اول دل بهر حال
چرخ الیمین دراز دستی	دیرونق جاهنه شکستی

کردون زبون کشته باصله	اوضاعلی ببدلانه قلمه
اول باغه صو که آتیه	فرماد اوله کاران و صلت
ساقی دم صبحه شتابت	
بیانده کی در شک آفتاب است	
مخمر شبانه نوز فکار رز	باز یچیه دست انتظار
کل مجله مهر بر در اول	کردون کبر اوله کام بخش اول
خورشید سحر دن آتین	بزر ایگاساغریه لم
خورشید هوت قلمین نرم	بزر زم صفایی ایره لم کرم
جام سحر اولین طرب لیز	بزر شوه ز ایره لم سو خیز
صبح اغرمی آچون کدو	بزر کستره لم دین سبوت
ساقه نینه بر خار و خواهر	
یعنی می نابستر خواهنر	
آشوب محیط نیلگون بویش	در یازده وار قلمه بیوش

انجم یعنی بوسوده اکاس	استردلی ز کوزه برک
گرداب شکر یعنی کردن	یا سید درونم اید خون
اهل دل و طبع زکا اول	بر همزن رسم روزگار
بر جامه اید خاطر خوش	چرخک برین است غمیش
تم مشرب چرخ اول لیمان	اولسون بوسه سینه

ساقه قنی ترجمان عرفان
در آکه راز و مغز اذعان

اول می که طبیعت ندر	روشنک خنجر زبان در
صون دسته تا اول طبع	چرخک سکه رازن ایلین
تاکی اوله خنک عقل گراه	بابسته بند نه چرگاه
تاکی اوله خاطر برین	اوراق کتاب چرخ کردن
تاکی بودل درست کردار	نه دوره چرخ اوله بر کار
دمدر اولم بلند تازان	بوشوده یه از در بومیدان

ساقه نه عجب زمانه قلدرک
قطعی ارغوانه قلدرک

صد باره سبب نکهت سحر	بوکه نیچ طایف نور کله
دورلمش خم صراحی نایب	اهل جنس فزاده خوب
انجامه ایتمش انتظار	کردون کبی داز کوز جاک
نه جام وارادته ده نه جیبا	اما که برنده شور و غوغا
به مستلر خورشید گلشن	طوفان سستیز جوش گلشن
جشنیدی کتور سکه که بالغا	بزم ایدون امیر چوین

ساقه قوف نه یکرم قل
بر جامه بن که اید خم قل

تاکی سخن سبانه غنم	یتز می دفرخ نه غم
طرقا یضیا بزر فوس اول	بخشایش غیب چشم و کوز اول
هم کند کی با مجال قلدرک	هم مجبسی بر کلاقل قلدرک

تاکی غم انتظام عشرت	تاکی امتیاد جام عشرت
در جام و شراب سبب است	بر قاعده می پرست عشق
استرسک اگر حریف	چگون بسدر بو بود غمخوار
آغاز در بیان کتاب نینی و مخنون	
سر لوحه نگار صغیر غم	شیرازه کس کتاب نام
کم را بطن بند مرعادر	تاریخ نویس ابتلا در
خون دلی شکله ایروبا	چکیش صفیات درده
اجزای حجت و بیروت	بو قفقه بو بود امین ضبط
کم خیل عریبه بر گرم فرز	احسانه روشناس هرگز
بو لست دی کمال عز و انبال	ال و مرشدی زمانه چنانک
دانشه تعیین فتوت	اولست ری علاوه امانت
دی بهیم فرزند کردن افراز	صاحب چشم و خزینه دراز
هم خاصه ادب موعود	هم لازمه عرب موصوف

انتم در رحمت عصیان	ذاتینی قرین نام نامی
چون دولت اولمشیدی	منقاد امیر امر نه قابل
اولمش در قابل امر کاری	هر خانه سیاه همه دستبازی
بلمش دی فیوسن اهل خانه	هر آمده قبله مراد است
حقا او سیاه خانه ایلی	اولمش دی مطاف بر نیل
چون نور سیاه اوصیان	بر مرطه امیر سا لکانه
اول خمیه اولوب اکاسونا	سرایری و جودی آنه کویا
عشق کده امیر او با ناکاه	دیوار و درن سیاه لیره
هر قنده خمیا من استنک	بر نطم پلنگ لودر در صحر
اول خمیه لایله ایلیوب	بر ناطه مشک او لودی
بر عرب سور عیاری	گشت ایله کچر دی روزگاری
بر منزلی چون سرب ارا	انجن ایلم کون ایله دی
هر وادی خوبه ایلیه	ایله دی برز قرار چون

کله لب جوينا تار د
 که گوهده گاه دسته آری
 چون رنگ روان بماند
 غرق اولغه نعمتینه هر
 کونانله کلر دستر
 هر آستری بار سوزله
 جوغیدی سماع و مالی
 لیکن او درخت غر و تکیس
 سیلاب صفت دو کوشه
 اول پیر ایله تیری تر کنه
 سوسینه جراح عمری آن
 یوننه کوزی قویوب
 صد نخست که که اولد کند

چون سید فرار دخی خیمه
 حال که مدام کشته آری
 اولوردی نیچر خزینه همراه
 هر کله میسین بحر بر موج
 صان رنگ روان موج
 بر کوه ایدر معدن کوله
 جمع اولمشه رهبانده
 بیجا ایدر جو بخل موین
 قالمز خلیفه وجودی
 فالوردی خلیفه سز مکانه
 اولوردی اول انجمن بر
 کورر کوزده یوغیدی برین
 نامی خلیفه اولمه زنده

رشک اول بن سخن سینه
 قالم دیسون بو خاکدانه
 کلبن نه افاده ایدر بی کل
 فرزندله در حال انسان
 استاد حکم نمایی هر کار
 رشک خلیفه آه ایدری
 قدان خم ایدوب کرانی غم
 کرید ایله کچدی وقتی اکثر
 بریزه هسته بر نظر گاه
 درویش ایدر دی حسن
 آمانه بلور که کردش دور
 اول غصه ده قالمیم دیورد
 اول ستر ایدر که بود بحال

فالکه میر نه نهال تازه
 اوغلی قایل اولسون جهانده
 انگوری کم اگر اولسه مل
 باران ایدر خوشه را بر
 اولاده دعیش مده اعمار
 صحرا پی سگوم گاه ایدر دی
 چشمینه کورنمیزی عالم
 بر کوه چون دودردی در
 بولوردی زیا رسید لخواه
 هر تکیه یه کوندردی قربان
 بو وضعی ایدر بمانه جور
 بلز بر این ایجا اولودرد
 در مسدیر که بوی اوله اول

بجایه بلاکس آدمی زاده
 بر کاره ایبر هزار تبر
 راحت دیرگن عثمانی اوغز
 ضایع اولور اورته ده امکل
 بود و ده که اولمیر پیرین
 اسرار قصا اولنمز ادرک
 راز فیکلی تسعور مشکل
 آدم دم اورده خیر و سز
 عجزه بویر دلیل کافی
 سرشته کار بیج درج
 بن بلد کلم او که لوق بوکاو
 القصه بهار فیض دادار
 اعجاز کلم اولور ختم

زادن مجنون ۵

ایرتدی نسیم یوغ بر در
 نورسته کل نهال پیرا
 ماه نو آسمان اقبال
 شهوار در صد فچ سنان
 نوباوه میوه ملاست
 نو کلبن تازه کلستان
 طوئی حریم زیب کلزار
 شهزاده نو ظهور محنت
 سر جوش شراب مهر بانه
 ابروسی نه نو خرم
 خال لب لعلی داغ حوت
 چون کوردی بیچاره باکن
 صویر سنه خوج ایردب
 احسانم قلندر خلقی سیر آ

اصد رحمننده بر کل تر
 آراسته باغ حنت آما
 اما که خسوف غم به کل
 اما بن نیم نشین حرمان
 اما که تلنگن خورده حنت
 با حور که دل لیک پیمان
 بار غم که ولی نکلور
 نو دولت بر عز و حنت
 لا یعقل وجه جاودا
 یعنی که هلال شهر ماتم
 کیسوی سیاهی شام حنت
 بدل امدیر خفته چون خراب
 احسانم قلندر خلقی سیر آ

چون غنچه سرکاران کلزار
 شکرانه طلعت پیری زلال
 نامن قوغده چون اندر غم
 بغزینہ بصوب او طفلی ای
 اول مہوشہ دایہ جان
 خدمت ایردی کچھ کونز
 ایردی مہرون مہیا
 ہر نہ قدر استہ دلغزبی
 امتدی مہا بتن نمایان
 اولت سر او طفل خشت انجام
 مہد چہ صدار لہ غنچہ بہار
 کہوارہ سن استہ اردی
 وار مزدی حضور بر لہ خواہ

چون کیسہ لاییدن کون
 ہب استر نوگر لرنی آزاد
 قیس ایک اوزرہ قلوبم
 صان دائرہ جگر مار لایہ
 جانی کبر سینہ دہ ایردی
 بوغیدر نقد نذہ ہج سوز
 ممکن دکل ایردی لیک ارصا
 رنج اولور میر ہمان نصیبی
 چون قوہ اولین طوفان
 قدرست کتاب درد و لام
 بندگی لکنی ایردی اشعاع
 سرکتہ لکن ایردی تحریک
 و مرشد روار اضطرار

ہر کچھ او طفل در عنوان
 ہر شہ کہ و مردی آگہ آ
 پستاننی کورسہ دایک
 اول طالب علمان جان
 برکت تو جان لہ نے
 آغوش نگاری ایردی
 بو حالہ کچھ بر نیساک
 ہر ذرہ سی اولد ہر نوآر
 ایردی چو ہفت ستار
 حسنینہ طالع منصفہ اولد
 چون اردی زمان لکند
 اول نغمہ درس علم تغنیم
 آنکلہ ایردی عزیمت

تا صبیہ دکن اولور دی یار
 خون جگر نینہ اولد مر مایہ
 اجمزدی بچھا اعز
 ہج آگہ بدل اولور مایہ
 طوتردی فغانم جہانے
 بند کچھ کو ج ایردی فریاد
 تفصیلہ شروع قلدیر اعمال
 ہر غنچہ سر اولد رشک آزار
 یا قلدی کہ بد اولد اکلے
 ہر منقبہ دہ مستم اولدی
 سوق استر میر چاکہ انی
 تعلیمتہ ایہ قلدیر تسلیم
 چون کودک خوب بیت غنچہ

صفت مکتب ۵

غنجی آیدی کلی اوکلتنک	نورسیر بر اید مکتب
اطفال انجیده اخترانه	دوختدی اوکلتنک آسمانه
بواید بر اول آسمانین	اما که خلاف وضع کرد
سسام اید کی دمه اوله	روزان اولوب ایچوزن
موسایه اینین سرده	الواح النده خوبرول
طوطوس ایدر ایدی	اینده لوح فرشو برب
بلبلدر ایدر کل اوزره	صان الیه درقله برب
زند ان اما که یوسفن	طخلانه اولوب اوچانه زند
اولزه صدای بیچکانه	مکتب دکل اول بر آسمانه
دام ایچره هشتدی فریاد	یاد آنکه ایزد اول علم آباد
آب افکن ایزر جو یا اوله	بر جانبیه خوبرو پسرک
انتدی پرن مثال و	بر جانبی لعبتان زیبا
اولتدر مکان جود	مانند بهشت اول درستان

طخلانک صدای اوکلتنک زندان ایزر کل اول درستان

بر دلبر تنوخ شیوه انوز	بر طرفه ستم فن بیکانه
ناسفته دریم طراوت	سهندانه فرمن نکوتی
تاراج ک متاع ایمان	بلی تاب کن کسب کوشک
برقع فلکن نهفته رازان	بیخ افکن نخل باستان
هر دل کوب املیکده میلی	ابر وس نزیب کار عشاق
کیسوی سیاهی دام	ریشاری ایم اولوز
خالکل که اوز نظر دو تار	

صفت اولوب ایچوزن

زلف اول تو سر کشته بار شمشیر
 سر او سینه مار در اول شمشیر
 مشکو کوشش نه بهانه
 بر کوبه با ساغری خانه
 دندانه که در زنا بد لود
 قیر اعظم صاتیبه که جلد
 کلکونه تیا نیل اول مری
 اورسی خطا ایدر نمایند
 اور سنگ اول کور سنج مهر
 ابروسی خطا ایدر نمایند
 انکس تله بنجه حجتا
 دایم قور علی طور کاندر
 چون زنبق سینه کله کله
 بر غمزه وی شمار کشته
 بر غمزه ده بنجه نازیمان
 بر غمزه قوش هزار بجان
 بر غمزه ده بنجه نازیمان
 او ماغه کوکل دمازی تخیل
 هر شبیه سی بر عظم تیز
 شمشیر نگاهنه او موسک
 حقا تصویرینه در سر آن
 اول نبر که جنان طعن ایدی
 غنچه ایدی هنوز داف ایدی
 قنده کل و قنده غنچه تر
 داف ایدی کور سنلر
 تیغ نکلهی ایدی هر بار
 طوقندوغی کبھی جانکده کار

کور خنجر زخم نه علاجی
 کور خنجر زخم نه علاجی
 اول کلین شپوه بار
 اول کلین شپوه بار
 عشق المیر قیسی زار و با
 عشق المیر قیسی زار و با
 سیلاب بلاسی ابتلا
 سیلاب بلاسی ابتلا
 نه اعمال اور فر ایدر
 نه اعمال اور فر ایدر
 اولوب او دونه زار و با
 اولوب او دونه زار و با
 فواره عشق المدی نور
 فواره عشق المدی نور
 باجور جیبت اولدی نگاری
 باجور جیبت اولدی نگاری
 کشتاخی عشق اولدی
 کشتاخی عشق اولدی
 جوش انده تنور عشق
 جوش انده تنور عشق
 خورشید ستم سینه قلدی
 خورشید ستم سینه قلدی
 بیچاره ایکی جوان نوکار
 بیچاره ایکی جوان نوکار
 بر بویه بلایه اولدم دوش
 بر بویه بلایه اولدم دوش

تخریکه بو غنچه می احتیاجی
 تخریکه بو غنچه می احتیاجی
 قیسکه قوردی دلنده طاق
 قیسکه قوردی دلنده طاق
 سیما بخت مغرب حال
 سیما بخت مغرب حال
 فالکدی حضور قلبن آنک
 فالکدی حضور قلبن آنک
 لبلی به ده المیر اصحاب
 لبلی به ده المیر اصحاب
 عشق المیر اکی پیسنده مجنون
 عشق المیر اکی پیسنده مجنون
 افلاکه ایشدر چشمه شور
 افلاکه ایشدر چشمه شور
 خاکستره دوزخی کشته ای
 خاکستره دوزخی کشته ای
 کندی او بیلده عقل و فکر
 کندی او بیلده عقل و فکر
 معموره کونا قلدی دیر آن
 معموره کونا قلدی دیر آن
 دهری دم رسته خیز فلک
 دهری دم رسته خیز فلک
 درد غم اولمش کر قنار
 درد غم اولمش کر قنار
 عشق ایلی بیحال و مدح
 عشق ایلی بیحال و مدح

بلد کلری ایست و کلر بوشلر	بونک کبی حال کو مخر
بودند غم کچمش سرزن	خانلر نیر اوغراق قوزن
ایکسیده زار و مبتلا	بازار بلا ده نام نوالر
ایکی نیکه ناز شوق تو سن	قالمز ایکسیده بر بیز
ایچی غم و دزد تو امانلر	کردون بلا یه فرودانلر
غم چکده هر برسین دهن	معشوق اگر چه لیک عاشق
ایکسیده بر مرضیه بیمار	ایکسیده بر بلا یه زار
بادام دوکانه و سن دوست	بر ضرر بلا اولیو مشکه
اولده که معشوق دام قورق	بر حاصله ایکی مزاج اوردی
بر تیر یه صید کیر تقدیر	اوردی بر اوغور دن ایچی
اول دردله بیجا قالمش	بو محنته خیال قالمش
آنکه تب غصه یا نین قالمش	بونک غم درد جانلش
اول حسنه بونی زار قالمش	بونک غمی اکه کار قالمش

اول درد و غم و بلا یه قالمش	بونک کاری خدا کیم قالمش
اول خنجر نازه تاب قالمش	نوخلر نیازه آب دوش
اول بونک ایر نیازه ناز	بو اولور او نازی بر طراز
بیری بر نه رقیب ایر	هم خسته و هم طبیب ایر
تنالغه بر بهانه ایلم	ایر اری نهر حسیله
بر لحظه که ال در روی	انده دفر لال ایر دی حیرت
آخر ذوقه ایروب حواله	اولوزدی مجال عرض حاله
سویلمک قیس ایردی	لیسلی یه سبت سوال ایردی
قیسه صوب انکه تکلم	لیس ده ایردی لوجنی کم
آذینه ایرشد و کنده آستاد	استد کجه اول ایکی طغالی ادا
اولوب سبب فراق غم	آؤنینه لری اولور دی کشته
اولور دی اول ایکی عاشق	آزاد ایریدن طرفیناک
و اخر ایره تا که کیره و زار	اولما یه بو حاله واقف

طفلان سبق فنون ابرار	بودن مشق جنون ابرار
طفلان حواله ترس نهاد	بو خوف و جاودان ازاد
طفلان زبر سبقت بر پیش	بو کندون امیش ز اوش
طفلان طلب جزده جالاک	غم تو مش آنده عقل و ادراک
طفلان طرب ایل اوسته ازاد	اوش بو غم و جفا به معاد
طفلان سبق صحاحه نول	بو نل غیر اصطلاحه مستول
طفلان ادب استاده سنو	بو نل غم و درد افاده سنو
بر نیجه زمان اول ایامه نول	اوقات کجوری خرم و نول
بیری بر نه جلسین و حرم	بیری بر نه آیس و همدم
نه طعنه حاسه سینه و	نه ریوگری خضم بد کو
دور نه موافقتله ممتاز	آنکونه اوله مکر جیب از
اناکه فالورجی هیچ پنهان	بر سرکه اوله میان طفلان
خاصه اوله کار عشق و نول	افخاسی اولور کمال افشا

کارک اوله چونکه عشق باری	غمازه امانت ایلراری
هر کم دله عشقی یار قلدی	عیاری خرنه دار قلدی
عشق ارسه فالور کیمینله	دزد ادهک هیچ خرنه بیز
عشقیم خرد اولور می	باد ارسه ادر می پسته
انما رحبت اوله مز کم	هیج لجه اولور می بی تاظم
بود غم عشقه نر تو بشین	کم هر طرف اوله عقل دکلین
هیج عاشقه پند صبر اولور	سلطان جهانز جبر اولور
اوش طوتم مال مخفی	فالور می مال حال مخفی
اسک شمری نده کلونین	سیلاب لجن فالور می امکان
کجه یونور سراره حسن	چکله که زبانه وار می در مان
افاقه نسیم دوستدار	یا یلیدی چون فخر بهاری
سول مرتبه قلدر عشق نفع	ایمالی اولدی جمله نفع
قانول طرب قالم بکلک	سر رشته صبر حقیر الدن

انگاکه امردی دودی دایم
یا لیلی ایدر سردی دایم
سیح

هر موی تننده بر دل اولدی	بینانی راز مشکل اولدی
اولدقچ دو آینه مقابل	قالا یوب ار از نه جانلر
پیش دیش حال اولدجسوسک	قالعوب اره دن حجاب
یوز قصه مانوده ناس	هر لحظه ایردی کوز یز ناس
ایردی کشته ا تبسم	لعل لیلی آتسه تکلم
داخی بتر اولدیز زبان د	اولدقچ تشره مقید
اولدزی زبان حال الزام	اولدنه سان قال الزام
یوزی کوزی دنی دوزدی حال	طوش طوشم زبان لیل
تکلمی اوله نیاز مستور	اولمش طوشم کز نیاز مستور
بینان ایره ز بواقنا بن	اول کنز لسه سینه سنده
بو کنز لیه زدی بیج واین	اول صقله دله هنظر این
آنا رحبت اولدی خلام	کون کبسی طوقرب جانا خ
بو صوت اده هب تر از نه	بو قصه اولوب نسان خلق

کله ایلی مک بر ارایه	بو بیدی اراده کی حکایه
بو ندن بولوب صدور	بو عکله امردی سوز نامه
دیوانه رسته راز خانی	ایردی بو قصه یه کویلی
آوازه یه باشمیدی	بو ناوویا ایردی اشعار
قلقل کم ایره بسوی باده	ایردی بو معنی بی انباده
مطرب که شروع ایره یه	باشردی بو معنی نیا ادا یه
کساره کشته زحکا	اولوردی بوز غزوه جوائی
بولمز لیری بر آینه رخت	نه آینه که بر نگاهه رخت
واقف اولد دیویم غدار	اولوردی جو اینه نگهدار
براکه جمال یار سیر	یوز کره نگاه ایردی غیر
افسوس که مستمند دیار	ایده نظر بنی وقف اغیار
بولدقچ اول ایکی ز محنت	بر بیر نه عرض حاله قدرت
اولوردی حکایت نگاه	بر کوشه حشمله شهارت

سویسکه استه اردی انام	اول ایگی بلاکس غم انجام
کنزردی زبان رازدنی	هر حرفه نیچه سبک معانی
هر لفظی ایردی ایسوق	تلمیح هزار قصه شوق
هر جمله اقتضای احوال	ایردی حساب ده اجمال
چوقی ایله مله مانه ساری	قلما غمه عددن احترازی
هر نه قدر استه سله تیز سیر	البته خلاف طریقه تقدیر
اول عاشق سادّه نقره چمن	چوخ اوردی اگر چو باز کون
اها که مثال نقش خاتم	طوبی غرضینی جه عالم
هر گوشه کوزله اولد اغیار	هر وضعنی یوز اولم اغیار
مشغول نظارت اولدیز	قالدی او قومعدنی اهل
مشق استمدان اولدی نزار	یازد قتری واقع اولد انزار
مکتب ایچی برادر فسانه	اولمش یی سوال قهوه خانه
استاد بو اقتضای کردی	تعطیل منر سر ای کردی

بلدی که برادر که حال واردر	بو حالده بر خیال واردر
تحتاج تفحص اولدین پیر	اولندی قصیه جمله تقریر
یعنی اوز ایوب زبان غماز	پیری دخی قلدر واقف از
واردی کیدر کن بولوب	انسانعت تامادر لیلی به حکایت
سبحان الله نه اقتضادر	غماز لوق اوز که ابتلادر
قولوب سروکار نی بر آدم	خلقن آیلر تقیده ایره اهرم
لازم دکل ایکن ایدیه دیم	کنده ویه بو الترامی لازم
هر جابنه نسر ایدوب خبر لر	کنده و سنی ایدیه سخن سر

اولوب حکمات خلقه جمال	کالای فساد اولد لال
عصا سا اوز کابینه اوز ایچ	
تمت المنظره فی الیوم العاشر من شعبان المعظم من شهر رجب کتابه الفقیر نوغزلج	

Ek 4: Diğer Nüshalardan Örnek Sayfalar

M1 NÜSHASI

لطفکدن اگر ایررسه مرسوم شنبیره تاج اوله بیر بوم
 قدرکن آلورسه ذره وایه خورشید منیره صاله سایه
 خورشید جلالک اینه ازغان جائز اوله ذره ایجه نهان
 دریا ییه صالورسه سطو کوناب آتشکده موبدا اوله کرداب
 شهراه غای کمر مان سن پیوندن نهال جان سن
 حکمده تمام مشقل سن شاهنشه تخکماه دل سن
 باغکدن ایرشسه کترین بو بی تاب قاله دماغ رسطو
 عشقک ایله چونکه قیس سازی گوهر دوشه بو علمی و رازی
 برک کلی باغه زیب قلدرک بلبلدی بی شکیب قلدرک
 صالدرک چین وجوده غلغل حسینه کلی سن ایلدرک کل
 یوخسه نه وجودی واردی آنگ نقد دلن آله بلبلانک
 شور افکن اولیدی سبزه مانغ هر تره یا قردی سینه بیر داغ
 جاوید همان اونور کلدر رخسار بیتان یلابخی کلدر
 حسنه که صالغیله لمعه بیر کورستر اولدی خلق شمه
 برق ادرسه و حسن بی تکلف بر لمعه اولور جمال یوسف

کتاب لیلی و مجنون

ای کوبه بخش حسرو عشق دل ملکن ایرن قلمو عشق
 ای جزیه عشقک جنون محسود هزار ذوق فونون
 ای لال کن زبان حیرت انگشت دمه دمان حیرت
 سجانک فاطماتسموات فی وصفک کلت الاشارات
 تاب لکن مانجانه خاک خورشیدی بخش شمع ادراک
 الماس نشان خنجر آه کاری کن ناوک سحر کاه
 رستم صور بکلک بی عیب قسام قرانه خانه غیب
 بی تاب کن شکسته کاردان نیزوده بازوی نریمان
 بالا کن کار عقل حیران قیاض هدی مفضی عرفان
 یکسان اولور ایلر سن ایراد ضعف مجنون دوزور فرهاد
 نهرک ایرشورسه آه و افسوس یکنک اوله پرو پای طاوس

M2 NÜSHASI

لطفگدن اگر ایررسه مرسوم شهنپزه تاج اوله پر بوم
 قدر کدن آلورسه زه وایه خورشید منیره صاله سایه
 خورشید جل لک ایتیه اذغان جانز اوله ذره ایچره پنهان
 دریایه صالورسه سطو تکتاب آتشکه موبدا اوله کرد اب
 شهراه نمای کمرهان سن پیوندکن زمال جان سن
 حکمده تمام مستقل سن شاهنشته تختگاه دل سن
 باغکدن ایرشسه کمترین بو بی تاب قاله دماغ رسطو
 عشقک ایده چونکه قیس سازی کوهه دوشه بو علی و رازی
 برک کلی باغه زیب قلدک بلبلدی بی شکیب قلدک
 صالدهک چین وجوده غلغل حسینه کلی سن ایلدک کل
 یوخسه نه وجودی واردی آنک نقد دلن آله بلبلانک
 شور افکن اولیدی سبزه باغ هر تره یا قردی سینیه داغ
 جاویدهمان اولور کلدر رخسار بتان یلابخی کلدر
 حسنک آله صالمغیله لمعه یبرکوستر اولدی خلق شمه
 برق اورسه او حسنه تکلف برلمه اولور جمال یوسف

کتاب لیلی و مجنون

ای کوکبه بخش خسرو عشق دل ملکن ایدن قلمو عشق
 ای جزبه عشقکک جنون محسود هزار ذو فتون
 ای لال کن زبان حیرت انگشت ده دهان حیرت
 سجانک فاطمات السموات فی وصفک کلت الاشارات
 تاب فکن تا بجانۀ خاک خورشیدی بخش شمع ادراک
 الماس نشان خنجر آه کاری کن ناوک سحر گاه
 رسام صور بکلک بعب قسام خوانه خانه غیب
 بی تاب کن شکسته کاران نیزوده بازوی نریمان
 بالا کن کار عقل حیران قیاض هدی مفیض عفان
 یکسان اولور ایلمز سن امداد صنغف مجنون وزور فرهاد
 قهرک ایرشورسه آه و افسوس یکنک اوله پرو پای طاموس

M3 NÜSHASI

لیدی - محزون

ای کو کبیر بخش خمر و عشق دل ملکن این قلم و عشق
 ای جذبۀ عشق کجاست جنونی محسود هزار ذوق جنونی
 ازل کن زبان حیرت انکشت ده و آن حیرت
 سبحانک فاطر السموات فی وصفک کلمات اشارات
 تاب فلک تابخانه خاک خورشیدی بخش شمع در خاک
 الماس نشان سنج آه کاری کن ناوک سحر گاه
 رسم صورت بچلک بی عیب قلم خوانه خانه غیب
 بی تاب کن شکسته کاران نیروده باز روی زیان
 بالکن کار عفتل حیران قیاض صدی منیض عرفان
 یکن اولور ایلمز سگ ابدان ضعف مجنون وز زور فرمان
 قهرک ایریشور سه آه انیس یک رنگ اوله بره بال خاکس
 لطفکدن کاریر رسم موم شهره تاج اوله پر بوم
 قدر کندن آکور سه فته وایه خورشید منیره صاله سایه
 خورشید جلالتک ایتمه ذوق جاز اوله فته کچه پنهان
 دریا به صال سه حلو کت تاب آتش که مو بد اوله کرد آب
 شتره نمای مکر هانسن پیوند کرمبال جانسن

حکلمه

حکلمه تمام متقل سن باغکدن ایر شسته کترین بو
 عشق کت ایده چون کت قیس کوه صد دوسته بو علمای و رانک
 برک کلی باغ زیر قندک بسبکدن سینه کت قندک
 صالدک چمن و جوج غنفل حسید کلی سینه کت کل
 یوغنه نه وجوده وارد کنی نقد دکن آلب بد نام
 شور افکن اولی سیر باغ هر تره یا قردی سینه یوغ
 جاوید بهمان اولور کلدن رفاربتان یلغیر کلدن
 حسنا کا صغیر المعده یر کوی ستر اولدی غلی شمه
 برتن در سه و حسن بی تکلف بر المعده اولور جمال کوی سف
 بو یکدر این دنیا بره چون پیر احسن یوسف آکر و پوچنی
 عشقک ایراق صفا ای شیر منصور کن اولور اده تقصیر
 پروانه غیر شفق این نور بید اوله تمک آدی شهور
 فرهادی صابر بوشق نامک پرویز اولور آره زده بد نام
 دایق نوله ایتمیوب وراق کت ایلمه دست و کوه کت
 حسکدر ایندین کت حجتی عذر انجیب المیسون تکی
 مجنون بو حاله ای کیم کن لیلی به گوشه می ویر کن

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

Sayılar, kelimelerin bulunduğu beyitlerin numaralarını göstermektedir.

A

Acem · 121
 Ahmed · 179, 291, 629, 654
 Allâh · 602, 820
 Amr u Zeyd · 101
 Ankâ · 636
 Arab · 99, 121, 888, 892, 903
 Azrâ · 32

B

Bâğ-ı İrem · 639, 665
 Bahr-ı Rûm · 436
 Bâyezîd · 100
 Behrâm · 216
 Betûl-i Zehrâ · 292
 Beyt-i Ma'mûr · 640
 Bîjen · 445
 Birâhîm · 120
 Bircîs · 218
 Bû 'Alî · 19, 96
 Bû'l-feth · 116
 Burâk · 165, 189, 226

C

Cebbâr · 57
 Celvetî · 321
 Cem · 38, 458, 653, 659, 753, 766,
 772, 773, 776, 780, 803, 804, 877
 Cemşîd · 302, 656, 800, 822, 876
 Cengîz · 355
 Cibrîl · 164, 188, 192, 706
 Cüneyd · 101

Ç

Çâh-ı Nahşeb · 154, 405
 Çîn · 64, 76

D

Dâdâr · 943
 Dahhâk · 266
 Direfş-i Gâviyânî · 755

E

Efrîdûn · 266, 755
 Elbürz · 289, 309
 Elvend · 824
 Erdeşîr · 773

F

Fâizî · 59, 60, 342, 553, 619, 645, 705,
 879
 Fâris · 687
 Fârisî · 688
 Felâtûn · 218
 Ferhâd · 10, 30, 848
 Ferkadân · 381, 1041

G

Göksu · 461

H

Hak · 240, 286, 318, 321, 340, 348
 Halîc · 391, 438

Halvetîlik · 322
 Hâtim · 513, 726, 806
 Hatâ · 670
 Haydar · 707
 Hıtây · 412
 Hızır · 294
 Hızr · 95, 473, 822
 Hind · 712
 Hoten · 159
 Hudâ · 126, 175, 1050
 Hümâ · 409, 494, 790
 Hüseyin · 278
 Hüsrev · 1, 36, 38, 263, 304, 385, 469,
 754

I

İdrîs · 138
 İrân · 711
 İsâ · 41, 717
 İskender · 437
 İslâm · 118, 298
 İsnâ-'Aşeriyye · 300

K

Kahramân · 796
 Ka'be · 76, 641
 Kârûn · 682
 Kays · 19, 379, 960, 1025, 1026, 1029,
 1057, 1058
 Kayser · 135
 Kelîm · 160, 473
 Key · 139, 781
 Key-Hüsrev · 754
 Keyânî · 80, 154
 Keyvân · 220
 Kûh-ı Elvend · 665
 Kurân · 269
 Kureşî · 327

Kürsî · 221

L

Lebîd · 100
 Leh · 679
 Levlâk · 186
 Leylâ · 33, 34, 35, 379, 538, 1028,
 1057, 1058, 1090, 1132
 Leylî · 1006
 Lukmân · 220

M

Mahmûd Efendi · 293
 Mansûr · 28
 Mecnûn · 10, 33, 34, 35, 71, 526, 538,
 741, 883, 1029
 Meryem · 944
 Mesîh · 328
 Mesîhâ · 137
 Mi'râc · 151
 Muhammed · 122, 124, 291, 629
 Murtazâ · 299
 Mûsâ · 95, 294, 988
 Mustafâ · 249, 277, 323

N

Nebî · 324, 707
 Nerîmân · 8
 Nev-rûz · 766, 769, 778
 Nizâmî · 612

O

Osmân · 269, 655

P

Peren · 996

Pervîz · 30, 831

R

Rab · 80, 139, 147, 629, 707, 708

Rahîm · 113

Ramazân · 337

Râzî · 19, 99, 296

Refref · 228, 230

Revâfiz · 300

Risto · 18

Rûm · 557, 560, 563, 581

Rüstem · 780, 812

S

Siddîk · 261

Sihah · 1068

Sikender · 134, 442

Simâk · 170

Sîmürg · 440, 497, 663, 1010

Siyâvûş · 781

Sultân Osmân Hân-ı Gâzî · 656

Sühâ · 156

Sührâb · 722, 809

Sürûş · 193, 988

Ş

Şâh-ı Ken'ân · 556

Şîrîn · 469

T

Tehemten · 445

Tûrân · 811

Tahmûras · 290

Tûfân · 887, 173, 176, 273, 570, 836,
875, 966, 1033

Tûr · 335, 456, 464

Ü

Ümmühânî · 163

Üsküdar · 332

V

Vâmık · 31, 1042

Vehhâb · 131

Y

Yezdân · 317

Yûsuf · 26, 27, 992

Yuşa' · 472

Z

Zâl · 780

Zü'l-men · 59, 113, 143

Zuhal · 219

Zühre · 211

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Adıyaman'da doğdu. İlkokulu ve ortaokulu Adıyaman'da tamamladı. Adıyaman Endüstri Meslek Lisesi'nden tasdiknameyle Açık Öğretim Lisesi'nden 1999 yılında mezun oldu. Aynı yıl İnönü Üniversitesi, Adıyaman Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı ve buradan 2004 yılında mezun oldu. Askerlik görevini kısa dönem er olarak 2007 yılında tamamladı. 2009 yılında Adıyaman Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tezli yüksek lisans programına başladı.